

22243

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK PROGRAMI

TARİHİ ÇEVRE İÇİNDE MİMARİ TASARIM
VE SÜRECİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Y.Mim.Ayşe VELİOĞLU

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde

"Doktor"

Ünvanının Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 29.Mayıs.1992

Tezin Sözlü Sınavı : 2 Eylül 1992

Tez Danışmanı : Prof.Dr.Kutsal ÖZTÜRK

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Zafer ERTÜRK

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Fikret EVCİ

Enstitü Müdürü : Doç.Dr.Temel SAVAŞKAN

MAYIS 1992

TRABZON

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı Doktora Programında yapılmıştır.

Çalışmada, Mimarlık ve Kentsel Tasarım alanlarında gündemde olan, tarihi çevrelerde yapılacak tasarımların, çevrelerin belirginliğini ve sürekliliğini koruyabilmesi ile bu çevrelerdeki olumsuz değişimlere çözüm olabilecek, tarihi çevre içinde tasarım-süreci ve ilkeleri ortaya konmaktadır. Bu nedenle konu ayrıca, örnek bir alanda uygulamalı olarak incelenmiştir.

Çalışmam süresince büyük desteğini gördüğüm danışman hocam Prof. Dr. Kutsal Öztürk'e, teşvik ve desteklerini esirgemeyen Prof.Dr. Zafer Ertürk', Doç.Dr.Fikret Evcı ve Öğr.Gör.Saliha Öztürk'e, tez özetini İngilizceye çeviren Doç.Dr.Mesut B. Özdeniz'e, fotoğrafları çeken Yrd.Doç.Dr. M. Reşat Sümerkan'a, konuya samimiyetle yaklaşan görüşmeci akademisyen ve uygulamacı mimarlara, aileme ve amcam Lütfi Velioglu'na, arkadaşlarım Arş.Gör.Cengiz Tavşan, Gülten Karataş ve Filiz Ovalı'ya, yazım aşamasındaki yardımlarından dolayı Rabia Yamak'a, tezi daktilo eden Türkün Sümerkan'a ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Mayıs 1992

Ayşe Velioglu

İÇİNDEKİLER

ÖZET	III
SUMMARY	IV
BÖLÜM 1. GİRİŞ VE KONUYA YAKLAŞIM	1
1.1. PROBLEMİN TANITILMASI	1
1.2. KONUYA YAKLAŞIM	3
BÖLÜM 2. TARİHİ ÇEVRELERİN ÖNEMİ VE TAŞIDIKLARI DEĞERLER, TARİHİ ÇEVRELERDE TASARIM KONUSUNDA KURAMSAL VE UYGULAMACI YAKLAŞIMLAR	6
2.1. TARİHİ ÇEVRELERİN ÖNEMİ VE TAŞIDIKLARI DEĞERLER	6
2.2. KURAMSAL VE UYGULAMACI YAKLAŞIMLAR -YÖNTEMLER	13
2.3. UYGULAMA ÇALIŞMALARI ETKİLİ KRİTERLER	23
2.3.1. Tarihi Çevrede Uyum (Armoni)/Benzer Yaklaşım	26
2.3.1.1. Tarihsel Biçimlerin Yorumu	27
2.3.1.2. Tarihsel Biçimlerin Taklit Edilmesi	34
2.3.2. Tarihi Çevrede Karşıt (Kontrast)/Zıt Yaklaşım	38
2.3.3. Tarihi Çevrede Serbest Yaklaşım	43
2.4. KONUNUN NİTELİĞİ VE KAPSAMI	44
BÖLÜM 3. ARAŞTIRMA	46
3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI, ARAŞTIRMANIN SORULARI, ARAŞTIRMA BASAMAKLARI VE ARAŞTIRMA MODELİ	46
3.2. TARİHİ ÇEVRELERİN OLUŞUMUNDA VE SÜREKLİLİĞİNDE ÖNEMLİ OLAN MİMARİ DEĞERLER, TASARIM KRİTERLERİ VE İZLENEN YAKLAŞIMLAR, BİNA CEPHE/CEPHE KARAKTERİSTİKLERİ- ÖNEMİ, TASARIM SÜRECİ/MODELİ	47

3.2.1. Araştırmanın Amacı, Soruları, Yöntem ve Teknikler, Araştırmanın Yürütülmesi	47
3.2.1.1. Tarihi Çevrelerin Oluşumu ve Sürekliliğinde Önemli Olan Mimari Değerler	49
3.2.1.2. Tarihi Çevre İçinde Yapılan Tasarım Çalışmalarında Gözönüne Alınan Kriterler	50
3.2.1.3. Tarihi Çevrelerde Tasarımlarda Serbest Yaklaşım	57
3.2.1.4. Tarihi Çevrelerde Tasarımlarda Taklit (Öykünme) Yaklaşımı	58
3.2.1.5. Tarihi Çevre İçinde Bina Cephe/Cephe Karakteristik- leri	59
3.2.1.6. Tarihi Çevre İçinde Tasarım Çalışmalarında Temel Şart Olabilecek Kriterler/Kriterler	64
3.3. GENEL DEĞERLENDİRME VE TASARIM SÜRECİ MODELİ	64
3.3.1. Genel Değerlendirme	64
3.3.2. Tarihi Çevre İçinde Tasarım Süreci-Modeli	66
3.4. TİPOLOJİ ÇALIŞMASI-ESTETİK ÖGELER ANALİZİ	72
3.4.1. Estetik ögeler Analizi	78
3.4.2. Taş Yapıların Genel Özellikleri	96
3.5. ÖRNEK ALANDA TASARIM ÖNERİLERİ VE DEĞERLENDİRME	97
3.5.1. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi	97
3.5.2. Önerilerin Değerlendirilmesi	
3.5.2.1. Birinci Alana Ait Değerlendirme	100
3.5.2.2. İkinci Alana Ait Değerlendirme	103
3.5.2.3. Üçüncü Alana Ait Değerlendirme	103
3.5.2.4. Dördüncü Alana Ait Değerlendirme	104
3.5.3. Yeni Yapılaşma ve Önerilerin Karşılaştırılması	106
3.5.3.1. Tek Yapı Önerileri-Yeni Yapılaşma	111
3.5.3.2. Çift Yapı Önerileri-Yeni Yapılaşma	114
3.5.4. Öneriler-Eski Doku Arasında Değerlendirme	118
BÖLÜM 4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	186
KAYNAKLAR	200
EKLER	205
ÖZGEÇMİŞ	216

ÖZET

Bu çalışmada, tarihi çevrelerin taşıdıkları değerlere bağlı olarak, bu çevrelerde tasarım/tasarım süreci başlığı altında tasarımı etkileyen kriterler, yaklaşımlar, cephe düzeyinde tasarım ilkeleri konusu işlenmektedir.

Birinci Bölüm'de, problem tanıtılmakta ve konuya yaklaşım açıklanmaktadır.

İkinci Bölüm'de, tarihi çevrelerde tasarım konusunda yapılan çalışmalar, kriterler ve bunlara bağlı olarak tarihi çevrelerin taşıdıkları değerler ele alınmakta, konunun niteliği ve konuya yaklaşım açıklanmaktadır.

Üçüncü Bölüm'de, araştırma yer almaktadır. Araştırma genelde üç basamaktan oluşmaktadır:

- . Birinci basamakta, konuyla ilgili uygulamacı ve akademisyenlerle (mimarlarla) yapılan görüşmelere bağlı olarak, tarihi çevrelerin oluşumunda ve sürekliliğinde önemli olan mimari değerler, tasarım kriterleri, izlenen yaklaşım türleri ve bu başlıkların tümünü kapsayan tarihi çevrede tasarım süreci/aşamalarının belirlenmesi,
- . İkinci basamakta, tipolojik ve estetik ögeler analizi (üçüncü basamağa veri oluşturmak amacı ile),
- . Üçüncü basamakta, örnek alanda yine uygulamacı ve akademisyenlere (mimarlara) yaptırılan cephe ağırlıklı tasarım önerilerinin, cephe/cephe karakteristikleri açısından analizi ve değerlendirilmesi.

Bilgiler, saptama ve görüşmelerle (anket tekniğiyle) elde edilmiştir.

Dördüncü Bölüm'de, sonuçlar ve öneriler yer almaktadır.

SUMMARY

In this thesis criterions and approaches which effect design and the design principles of the facades were studied from the point of view of values at historical environments.

In the First Chapter, the problem was introduced and the approach to the problem was explained.

In the Second Chapter, studies, approaches, and the values of the historical environments were discussed.

In the Third Chapter, the research done on the subject was discussed. The research involves three steps:

- . In the first step, architectural values, design criterions, design processes and the approaches adopted by the professionals and the faculty members in the field of historical environment were put forward.
- . In the second step analysis of the esthetical elements and typology was performed.
- . In the third step, the analysis and the appraisal of the facade designs produced by the professionals and the faculty members in the field of historical environment was performed.

In the Fourth Chapter, the results were discussed and the proposals were made for further reseanch.

BÖLÜM I

GİRİŞ VE KONUYA YAKLAŞIM

1.1. PROBLEMİN TANITILMASI

Çevre, sürekli değişen bir olgudur. İnsanın doğal çevre içinde oluşturduğu fiziksel çevre de sosyo-kültürel, ekonomik, teknolojik vb. etkenlere bağlı olarak yenilenir, değişir ve gelişir.

Fiziksel çevrenin bileşenlerinden olan ve insanın doğal çevre içinde oluşturduğu bina eylemi, toplum yapısına ve gereksinimlerine bağlı olarak biçim alır. Bina yapımı da bir anlamda çevre oluşturma eylemidir, (1). Bu çevre insanın kültürel evrimine koşut olarak farklılık kazanır, basitlikten karmaşıklığa, belirsizlikten düzene yönelir, (2). Yani çevre bir anlamda yaşayan bir organizma gibi doğar, büyür ve gelişir. Süreç içinde bu gelişime bağlı olarak çevrelerde 'tarih' ve 'tarihsellik' kavramı yerleşmeye başlar. Geçmişe ait verilerin göstergesi olan, taşınabilir veya taşınmaz her türlü ögenin yer aldığı bu çevreler, yapıldıkları dönemlerin sosyal, ekonomik, kültürel, teknolojik yönlerini ve detaya inildiğinde, toplumların beğenilerini, dini görüşlerini, anlayışlarını, vb. özelliklerini yansıtır.

Günümüzde hızlı kentleşme olgusuyla başlayan ve giderek artan düzensiz ve karmaşık yapılaşma sonucu fiziksel çevreler, dolayısıyla fiziksel çevrenin bileşenlerinden olan tarihi çevreler de olumsuz yönde değişmektedir; tarihi çevrelerin giderek bozulmaya, yok olmaya başladığı, gerek tarihi çevreler içinde ve gerekse yakın (etkileşimli olduğu) çevrelerinde oluşan yeni yapılaşmaların, geçmişe ait verilerin bir göstergesi olan bu çevreleri ikinci plana ittiği açıkça gözlenmektedir.

Yeni oluşan/oluşturulan veya yenilenen çevrelerdeki olumsuzluklar, karmaşık ve dışlayıcı mekanlar, dolaylı ya da direkt yollarla da olsa tarihi çevrelerin bütünlüğünü bozmaktadır. Yapıldıkları alanlarda mevcut doku

ile bağlantısı düşünülmeden tasarlanan, bir anlamda da 'komşu' veya 'komşularına' değer verilmeden oluşturulan ürünler günümüz kentlerinin, çevrelerinin, önemli sorunlarından biridir ve bu sorun içine tarihi çevreler de girmektedir.

Tarihi çevrelerdeki olumsuz ve hızlı değişimler, tarihi çevrelerin taşıdığı, belli bir süreçten geçmiş ve günümüze ulaşmış değerlerini yok etmeye, bu çevrelerin tanıdık ve bildik olan göstergelerini yıkmaya başlamıştır.

Kültürel, sosyal, ekonomik, teknolojik, estetik vb. birikimlerin yansıdığı ve belli dönem veya dönemlerin izlerini taşıyan çevre veya çevre elemanlarının korunması çalışmaları, bu çevrelerde yeni yapılaşmalar da tasarım yaklaşımlarının ve kriterlerinin nasıl ve ne şekilde olabileceği sorularını/sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Bu da, bir anlamda, saygı duyularak korumaya alınan çevrelerin taşıdığı değerlerin bilinmesi ve bu değerlerin yorumlanması, değerlendirilmesi gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır. Çünkü, kentlerin kimliğinin oluşmasında ve sürekliliğinin sağlanmasında önemli rol oynayan tarihi çevrelerde, yeni yapılaşmaların eski dokuyu ezmeleri sonucu bu çevrelerin belirginliği, algılanabilirliği ile sürekliliği bozulmakta, bu da kentlere olumsuz yönde etki etmektedir.

Tarih, "En genel ve objektif tanımıyla, 'Zaman'ın insanoğlunca geliştirilen eylem, kurum ve yapıtlarıyla belirlenen bölümü" olarak açıklanabilir, (3).

Tarihi çevre (Sit) kavramı ise "Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihi hadiselerin cereyan ettikleri yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlar", Koruma ve Korunma kavramları, "Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri, taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleri" olarak açıklanmaktadır, (4). Oysa sorun, koruma altına almakla bitmemekte, koruma altına alınan alanların sürekliliğini ve belirginliğini koruma kapsamında bu çevrelere

re yapılan yeni eklerin/birimlerin işlevinden biçimine kadar neler olabileceği ve tasarım ilkeleri ile tasarım stratejilerinin belirlenmesine ve bir anlamda da tasarım sürecindeki yerinin saptanmasına kadar uzanmaktadır.

Bu kapsam içindeki çalışmalarda, tasarımın yapıldığı alanda çevreyle iletişimin/ilişkinin, bir başka anlatımla bağlamsal uygunluğun, sağlanabilmesi için, alanın mevcut verilerinin yani tarihi birikiminin incelenmesi, tanınması ve değerlendirilmesi gerekmektedir. "Uygunluk-zıtlık/kontrast, birlik içinde çeşitlilik, bütüncül görsel denge, görsel ritm gibi "gestalt" ilkeleri, normatif yargılar, çevresel ve kültürel değerlere bağlı olarak gerçekleştirildiğinde bağlamsal uygunluk sağlanabilmektedir. Bilindiği gibi, tarihsel bir dili bugün için yorumlamanın, kullanmanın bir açıklaması "bağlamcı" bir düşünce ile gerçekleşmektedir. Geleneksel değerlerle modern mimarinin içiçeliğini ortaya koyan, bir tür kolaj düşünce olan bağlamcılık "Contextualism" bu tartışma platformunda bağlamsal uygunluk kavramına açıklık getirmektedir", (5).

Tarihsel çevrelerde eski ile yeni arasındaki uygunluğun/uyumun sağlanabilmesi için tasarımcının hangi kriterleri gözönüne aldığı, ne gibi bir yaklaşımı izlediği, çevresel faktörlerin tasarımı ne yönde etkilediği, kısa bir anlatımla "Tarihi Çevrelerde Tasarım Sürecinin" ne olduğu araştırılması gereken bir konu olarak ortadadır.

1.2. KONUYA YAKLAŞIM

Günümüz kentlerinin en önemli sorunlarından birisi de, kentlerin yaşamında ve sürekliliğinde önemli bir etken olan tarihi çevrelerin içinde veya yakın çevresinde oluşan sağlıksız yapılaşmalar sonucunda, bu çevrelerin bütünlüğünün, belirginliğinin ve taşıdıkları değerlerin azalması ile kentlerin daha da karmaşık bir görünüm almalarıdır.

Çalışma, en azından günümüze kalabilen tarihi çevrelerdeki olumsuz yöndeki gelişimlere çözüm olabilecek tasarım süreci ve sürece bağlı olarak tasarım ilkeleri-yaklaşımlarının belirlenmesi amacıyla oluşturulmuştur. Mimari tasarım süreci kapsamında bu çevreler için izlenen yolun ne olduğu ve bunun tasarımı ne yönde etkilediği/etkileyen faktörler araştırılmak istenmiştir.

Araştırmada ikinci basamağı oluşturan, çevre verilerinin değerlendirilmesi amaçlı çalışma, örnek alana bağlı olarak Trabzon kenti ve Kunduracılar Caddesi için yapılmıştır. Trabzon Kenti'nde tarihi süreçte ağırlık kazanmış yapı türlerinden Taş yapıların özellikleri analitik-tipolojik yaklaşımla saptanarak, tarihi çevrelerdeki olumsuz gelişime bir çözüm getirebilecek, yani çevrenin tanınmasını sağlayacak verileri elde etmek amaçlanmıştır. Bu aşamanın bir kısmı yüksek lisans tezi kapsamında oluşturulmuştur, "Trabzon Kenti Taş Yapı Konut Mimarisinin-Estetik Ağırlıklı-İncelenmesi", (6).

Çalışmanın sürekliliğinde, doktora ön çalışmasında yapılan araştırmalar ve seminerlerin ağırlık noktasını oluşturan konular "tarihi çevrelerin önemi", "tarihi çevre içinde tasarım sorunları ve tasarım süreci" ve "tarihi çevrelerin belirginliğine/sürekliliğine etki eden faktörler" başlıkları altında belirginleşmiştir.

Amaç, tarihi çevrelerin taşıdıkları değerlere bağlı olarak tasarımcıların çevre verilerini ne şekilde ele aldıklarını-veya alıp almadıklarını belirlemek- bağlamsal uygunluk için yaklaşımların, ilkelerin/kriterlerin ne olduğunu saptamaktır. Başka bir deyişle, günümüz tarihi çevre mekanlarının bütünlüğünü, belirginliğini ve değerlerini ortaya koyabilecek, koruyabilecek tasarım süreci modelini oluşturmaktır.

Bu nedenle çalışmada ele alınan sorunlara yöneltilen sorular doğrultusunda, tarihi çevrelerin taşıdıkları değerler, tasarım süreci ve yöntemi, gözönüne alınan kriterler / ilkeler, yaklaşımlar uygulamalı ve soru yöntemiyle saptanarak konuya açıklık getirmek amaçlandı.

Genellikle çoğu kent mekanlarında yaşanan çevre bütünlüğünü sağlama çabaları, tarihi çevrelerde daha da ağırlık kazanmaktadır. Çünkü mimari bir yapıt, kent, kasaba, köy dokusu içinde, düzenlenmiş bir çevrede, genellikle diğer yapılarla birlikte algılanır ve bir yapının bulunduğu alanda bir bütünün diğer öğeleri ile ilişkileri vardır, (7). Mimari tasarımda çevre ve çevre bileşenlerinin etkisi yadsınamaz. Mimari bir ürün, bir anlamda çevre ve çevre bileşenleriyle değerlendirilir.

Fiziksel çevrenin bileşenlerinden, geçmiş devirlerin; toplumsal,

politik. ekonomik, tarihsel, estetik ve etik çevrelerin göstergesi olan-geçmişin yansıdığı/yaşadığı-çevreler tarihi çevreler kapsamındadır. Bu çevrelerin taşıdıkları değerlerin geleceğe uzantısı, sadece bu mekanlarda yer alan yapıları korumakla bitmemekte, bu yapıların veya çevrenin içinde oluşturulan yeni yapıların çevreye etkisi, getirdiği yararlar-zararlar açısından da önem kazanmaktadır. Yani oluşturulan yapının/ürünün diğer çevre/çevre öğeleri ile ilişkisi, başka bir ifadeyle bağlamsal uygunluğu araştırılması gereken bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

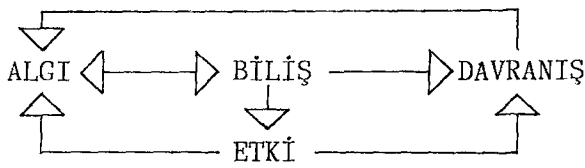

BÖLÜM 2

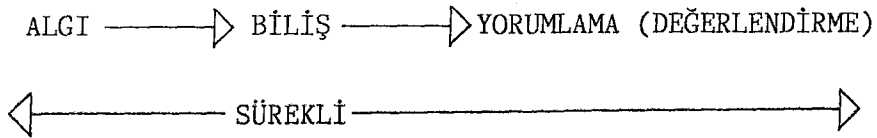
TARİHİ ÇEVRELERİN ÖNEMİ VE TAŞIDIKLARI DEĞERLER, TARİHİ ÇEVRELERDE TASARIM KONUSUNDA KURAMSAL VE UYGULAMACI YAKLAŞIMLAR

2.1. TARİHİ ÇEVRELERİN ÖNEMİ VE TAŞIDIKLARI DEĞERLER

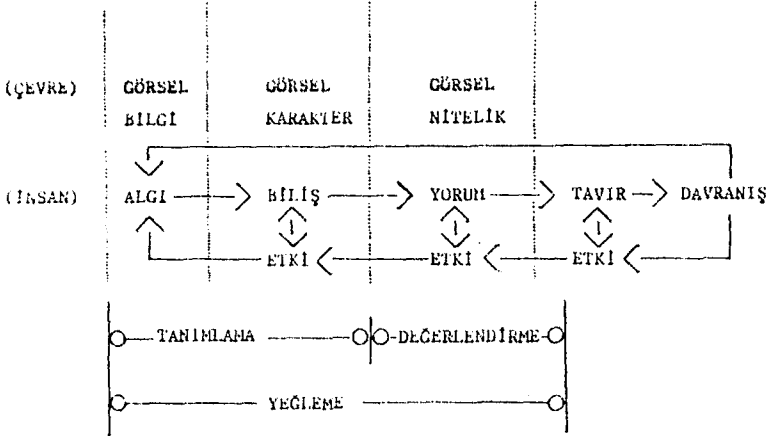
İnsan yaşadığı çevre içinde öncelikle yakın, daha sonra uzak çevresini öğrenir. En yakın çevre doğduğu, büyüdüğü yer, yani evidir. Süreç içinde mahallesini, sokağını, giderek kenti öğrenir. Algılama süreci ile öğrenme süreci başlar, (8). J.Lang'ın Algı-Biliş-Davranış Modeli (Şekil 2.1), J.Seattle'nin Algı-Biliş ve Yorumlama Modeli, (Şekil 2.2) ile yine Seattle'nin Algı-Biliş-Davranış Modeli,(Şekil 2.3) algının çevreye ait görsel bilgiyi, görsel karakteri belirleyerek yorumu oluşturduğu, tavır ve davranışla çevreye eylem olarak dönüşüp iki yönlü bir süreci belirleyerek geri beslemeyle,tekrar algıyı etkilediği belirtilmektedir.

Şekil 2.1. Algı, Biliş ve Davranış Modeli, (J.Lang, 1979).

Şekil 2.2. Algı, Biliş ve Yorumlama Modeli, (J.Seattle, 1977).

Şekil 2.3. Algı, Biliş ve Davranış Modelinin Daha Ayrıntılı Olarak Gösterilmesi, (Seattle, 1977).

İnsan, çevreden aldığı verileri algılamakta, öğrenmekte, yorumlamakta ve bunların sonucunda tavır ve davranışlarla eyleme dönüştürmektedir, (9). Neiser'e göre algılama süreci sadece bir eylem olmayıp, zamana ve uzama bağlı, devamlılık gösteren bir süreçtir, (10). Algılanan çevrenin belirgin ve tanımlanabilir olması Lynch'a göre, çevre özelliklerinin anlamlı olmasından ileri gelmektedir. Anlaşılabilir bir çevre imgesi veren belirgin fiziksel çevre, toplumsal ilişkilerde ortak bilgi birikiminin ve simgelerin oluşumunu sağlayarak toplumsal bir görevi de üstlenir, (11). Tarihi çevreler de, bir anlamda, toplumsal ilişkilerde ortak simgelerin oluşumunu sağlarlar ve toplumlararası ortak iletişim aracı durumunda bulunurlar. Yeni oluşan veya değişime uğrayan çevrelerin de anlaşılabilir bir çevre imgesi vermesi gerekir. Çevrenin karmaşık ve anlaşılmaz olması insanların çevreye uyumunu zorlaştırmaktadır.

Bir kentin toplumu yormadan, büyük çabalar sarfettirmeden ve kaosla karşı karşıya bırakmadan bir düzen ve çeşitlilik içinde algılanması Lynch'ın değişiyile okunabilmesi için gerekli kriterler;

1. Bölgeler (districts),
2. Kenarlar (edges)
3. Yollar,

4. Düğümler (nodes)
5. Vurgu noktaları (landmarks)

olmak üzere 5 öge sınıfından oluşmaktadır, (8, 9, 11, 12, 13).

Tarihi çevreler buldukları kentlerde, çoğunlukla vurgu noktaları ve düğümleri oluştururlar. Tarihi çevrelerin bu bağlam içinde yeni yapılaşmalar içinde ikinci plana itilmeleri sonucu, algılanmaları zorlaşmakta, kent içinde pasif hale gelmektedirler. Oysa, kentlerin kimliğinin "geçmişten geleceğe" bir süreklilik olarak algılanması ve kavranması önemli bir noktadır. Yani bir yerde kentlerin tarihsel kimliğini bu çevrelerin sürekliliği belirler.

Bu çevreler, toplumlara geçmişe ait mimari, toplumsal, ekonomik, teknolojik, kültürel, vb. verilerin göstergelerini sunar. 1977 yılında Kevin Lynch'den yararlanarak planlama ve mimarlık öğrencilerine "iyi bir kent hakkındaki kişisel görüşleriniz nedir?" sorusuna alınan cevaplardan ortaya çıkan kentsel değerlerden ikisi, "Güçlü Kentsel İmaj ve Tutarlı Bütünsellik" ve "Tarih, Zaman ve Geleneğin Okunabilmesi" başlığı altında toplanmıştır. Güçlü Kentsel İmaj ve Tutarlı Bütünsellik kavramı içinde; kentsel mekanları algılama, özgünlük, yaşanan/deneyimsel karmaşıklık, ekleşleşme ve bütünleşme/ayrışma, odaklaşmış nokta mekanlar, güçlü bağlantılarla ilişkilendirilmiş güçlü Merkez ve Alt-merkezler, belirlenmiş kanallar ve kenarlar, farklı kademelerde algılanan kentsel yapı öğeleri, ülkeyi, bölgesini ve kenti sembolize etme, Kent Tacı oluşturan doğal ve tarihi simgeler yer almıştır. İkinci başlık altında yer alan tanımlamalar ise, insanın ve oturduğu toprağın köklerini hissetme, eski ve yeni'lerin uyumu ya da çağdaş zıtlığı, tarihi olay, yer ve yapılara referans veren fakat yaşayan/canlı bir tarihi-kültürel ortam oluşturma olarak açıklanmıştır, (14).

Aksoy'a göre, "biçimlendirme etkinliğini insanların duygu, düşünce ve eğilimlerinin karşılıklı iletilmesini ve bu yoldan toplumun yaşam deneyleri birikiminin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan bir "anlatım-iletim aracı", bir başka deyişle, bir "Dil" olarak yorumlayabiliriz. İnsan yapımı tüm nesnelere bir istek-dilek-gerek karşılığı olarak tanım-tasarım-yapım aşamalarından oluşan bir BİÇİMLENDİRME SÜRECİ sonunda gerçekleştirilmektedir", (15). Tarihi çevreler de, yapıldıkları devirlerin

duygu, düşünce, eğilim , yaşam deneyleri birikiminin anlatıldığı, ortak bir "dil" barındıran yerleşmelerdir. Kentlerin okunabilirliği ve algınabilirliği açısından önemli bir yer tutan ve ortak bir dil taşıyan ve bu nedenle tanıdık, bildik ortamlar olan tarihi çevrelerin hızlı, ancak olumsuz yöndeki değişimleri/ yok olmaya yüz tutmaları sonucunda bir bütün içinde algılanabilirlikleri zorlaşmaktadır. Oysa bu çevreler, geçmişle gelecek arasında bir köprü kuran mekanlardır ve bu mekanların korunmalarının yanısıra önemli olan olgu, "sürekliliklerinin sağlanabilirlikleri"olarak belirginleşmektedir. Bunun sağlanabilmesi için en başta ele alınması gereken konu, tarihi çevrelerin öneminin, değerlerinin araştırılması, bu konuda toplumsal bir bilinçlenme olayının gerçekleştirilmesidir.

Toplumların süreç içinde yaşadıkları, kültürel, sosyal, ekonomik, teknolojik, geleneksel, vb. ortamlarını geleceğe aktardıkları nesnel ifadelerinden birisi de yapı eylemidir. Taşınmaz eser olarak adlandırılabilen bu tür eylem ürünlerinin korunması olayının insanlık tarihine eşit bir geçmişi olduğu bilinmektedir, (16).

Çeçener'e göre koruma olayı, dinsel nedenlerle başlamış, bu nedenlere san'atsal koruma endişeleri katılmıştır. Korumanın en önemli kaynağı ise kişilerin anılara olan bağlılığıdır. Süreç içinde gelişen saklama-sakınma bilinci ve bir benzerlik , bir kendini kabul ettirme duygusunu içeren anısal saklama, belgesel korumanın kaynağını oluşturmuştur, (17).

Zeren koruma olayının;

Kültürel Değerleri : . Belgesel Değer
. Tarihsel Değer
. Arkeolojik Değer
. Estetik Değer
. Mimari Değer
. Kentsel Görünüm Değeri (Townscape)
. Doğal Görünüm Değeri (Landscape)

Duygusal Değerleri : . Merak
. Hayranlık
. Övünç

Kullanım Değerleri: . İşlevsel Değer
 . Ekonomik Değer
 . Sosyal Değer
 . Siyasal Değer

nedeniyle ele alındığını belirtmektedir, (18).

Kuban'a göre, tarih sonsuza kadar değişmeyen, mutlak değerler üretmemektedir. Kendi çağını yansıtan ürünler bırakmaktadır. Ancak, bunların bir bölümü bugünün insanının duyarlılığına da hitap etmekte, bunlar üzerinde toplum katında yoğunlaşmış değerler, değer yargıları birikmekte; eğitim ve öğretim yoluyla bunlar toplum kültürünün yargıları haline dönüşmektedir. Bu ürünlerin korunması kararlarını saptayan düşünceler; kültürde süreklilik ve koruma kararının arkasındaki tarihi, ama bilimsel nitelikte tarih anlayışına dayalı, yargıların varlığı ile estetik yargıların varlığıdır. Kuramsal olarak tarihi çevre koruma açısından en önemli yargının estetik içerikli olması gereklidir. Ancak, koruma olayının en belirleyici ölçütü, kültürel ölçüttür. Çünkü, bir yapıya koruma statüsü veren ancak kültürel değerdir, (19).

Boysan, geçmişin değerlendirilmesinin, yalnız mimarlık eserlerinin korunması, ya da onlardan ders alınması olarak değil, geçmişin tümüyle değerlendirilmesi olduğunu belirtmektedir. Mimari mekanları-çevreleri yaratan tüm öğeleriyle, görünen ve görünmeyenleriyle birlikte değerlendirmek gerekir. Görünenler de yalnız mimarlık eserleri değildir. Bu çevrelerdeki ağaçların ve çiçeklerin de önemi vardır. Ayrıca geçmişin değerlendirilmesi, doğanın değerlendirilmesinden başlamalıdır. Çünkü bütün geçmişlerin anası; doğadır. Dolayısıyla mimarlık eserlerinin yerleşmesi, biçimlenmesi ve boyutlanması, önce doğaya her açıdan uygunluk içinde olmalıdır, (20). Koruma kavramı, sadece yapı veya yapıları değil, bunları çevreleyen diğer mekan/mekan öğelerini de kapsamaktadır. Yani, yapı veya yapılara formunu veren ekoloji, topoloji ve bunlara bağlı olarak morfoloji-tipoloji başlıkları öncelikle gelmektedir.

Koruma olayı bir anlamda tarihi çevrelerin önemini de ortaya koymaktadır. Çoğu kentlerin, kuruluşların da çekirdek noktasını oluşturan bu çevreler, kentlerin genel karakterini kazanmalarında önemli rol oynarlar. Karaman'a göre, "kentlerin genel karakteri yer aldığı doğal yapının genel

özellikleri (tepelik ya da düz oluşu) ile çağlar boyunca onun üzerinde oluşan yapılaşmaların,peyzaj düzenlemelerinin mimari ve tarihsel özelliklerinin birikimi sonucu belirlenir, (21).

Krier'in çalışmalarında ve özellikle kentsel tasarımlarında gözönüne aldığı ilkelere birisi, eski kent merkezlerinin her şeyin başlangıcı olduğu ve tasarımcının bina için kazandırdığı sembolik değerin, toplum tarafından, yaşayarak, gelenekle ve belli sosyal eylemleri belli binalara yakıştıran zihinsel bir faaliyetle kazanıldığı , bunun da çağlar boyunca uygunlukları kanıtlamış tipolojik önerilerle ortaya çıktığı şeklinde açıklanabilir, (22, 23, 24).

Çevik, yeni tasarımlarda, özellikle kentsel tasarımda farklı bir süreçten geçerek, denenerek günümüze ulaşmış olan mekan ve mekan öğelerinin (sokak, yapı, yapı öğeleri, sokak donatıları, sokak mekan öğeleri gibi), günümüz kentsel tasarımlarında rehber olabileceğini belirtmekte, böylece gerek tarihi çevrelerde ve gerekse yeni yerleşmelerde daha olumlu sonuçlar elde edileceğini belirtmektedir, (25).

Değişme ve gelişme her toplum ve çevre için kaçınılmazdır. Genellikle insan yeni olan her şeye önce kuşkuyla bakar, onu değiştirmek ve bildik bir şeye benzetmek ister, Onunla etkileşime girer ve sonuçta onu tanıyarak kendi dünyasına katar. Tanıdık ve bildik bir çevre içinde kendini daha rahat ve güvende hisseder, (26). Yaşanan çevredeki değişimlerin hızı ve bu değişimlere toplum yapısının uyumu önemli bir noktadır. Toplumun tarihi ve kültürel değerlerinin ön plana alınması gerekmektedir. Tasarımcılara düşen görevler arasında, tasarımın yapıldığı çevrenin değerleri; sosyo-kültürel ve tarihi değerleri kişilerin beğendikleri oranlar ve ölçüleri, yani toplumun estetik beğenilerini de gereksinimler yanında araştırmak ve bunları tasarımlarda kullanmak gelmektedir.

Tarihi çevreleri koruma altına almak sadece buralarda yer alan elemanları, öğeleri korumakla bitmemekte,bu çevrelere saygıyla yaklaşmak, yeni tasarımlarda çevrelerin taşıdığı değerleri anlamları, simgeleri... de korumak ve sürekliliğini sağlamakla devam etmektedir.

Belli dönemlerin mimari anlayışının günümüze yansıdığı tarihi çevrelerin karakterini, sürekliliğini bozan yapılaşmalar sonucunda;

- . Tarihi çevreler dolayısıyla kentlerin kimlikleri olumsuz yönde değişmekte, karmaşa oluşmakta,
- . Toplum açısından da karmaşık ve dışlacıyı, algılanması ve kavranması zor bir çevre oluşmakta, bu çevrelere toplumların uyumu zorlaşmakta,
- . Tarihi çevrelerin buldukları alanlara. kentlere kattıkları geçmişe ait değerler, anlamlar ve simgeler giderek belirsizleşmekte, yok olmakta,
- . Bütün yukarıdaki etmenlere bağlı olarak, tarihi çevrelerin "sürekliliği" ve "belirginliği" azalmaktadır.

Tarihi çevrelerin kentlere kazandırdığı 'simgesel' özellikler, kentlerin kişiliklerini kazanmalarında önemlidir. Venedik, İstanbul, Roma, Siena, San Francisco, Paris gibi kentlere bakıldığında bu etki aşağıdaki şekilde görüldüğü gibidir, (21) (Şekil 2.4).

Şekil 2.4. Tarihi Çevrelerin veya Binaların Kentlere Kazandırdığı Simge Özelliği ve Kentlerin Kişilik Çizgisi (silueti)ne Etkisi (Karaman, 1989).

Tarihi çevrelerin taşıdıkları değerler ve önemleri başlıklar halinde şöyle sıralanabilirler:

- Kentlerin okunabilirliğini sağlamaları (vurgu ve düğüm noktalarını oluşturmaları).
- Güçlü kentsel imaj ve tutarlı bütünsellik ve tarih, zaman ve geleceğin okunabilmesi,
- Özgün olmaları,
- Toplumlar tarafından yaşanarak, gelenekle ve belli sosyal eylemleri uygulayarak, yaşanan deneysel karmaşıklık, ekleşme, bütünleşme/ayrışma

gibi nokta mekanları durumunda olmaları,

- Farklı kademelerde algılanan kentsel yapı öğeleri olma özelliği,
- Kent bölgesini ve kenti sembolize etme, simgesel değer taşımaları,
- Toplumlara köklerini, tarihlerini hissettirmeleri,
- Eski yeni ilişkisini (uyum ya da zıtlığı) ortaya koymaları,
- Tarihi olay, yer ve yapılara referans vermeleri,
- Taşıdıkları değerler ve biçimler açısından ortak bir 'dil' oluşturmaları,
- Kültürel sürekliliği sağlamaları,
- Anısal/duygusal ve kullanım değeri taşımaları,
- Kentlerin kuruluşunda, çekirdek noktalarını oluşturmaları,
- Doğal/ekolojik değerleri,
- Uygunluklarının, çağlar boyunca denenerek ispatlanmış olmaları,
- Toplumların tarihini ve doğasını açıklamaları,
- Tarihin biriktirerek, süzerek oluşturduğu ve yapılara yansıttığı biçimlerin, düzenlerin ve ilişkilerin göstergeleri (Tipolojik değerler) ve bunların günümüz tasarımları için esin kaynağı olmaları.

2.2. KURAMSAL VE UYGULAMACI YAKLAŞIMLAR-YÖNTEMLER

Kentsel tasarım alanında, kent olgusuna ait yaklaşımlardan biri de sosyal-tarihsel yaklaşımdır. Bu yaklaşımda, kenti kökenlerinden başlayarak anlamak amaçlanır. dolayısı ile de kentin rastlantı olarak doğmadığı, fakat kentin sosyal ve tarihsel bir ürün olduğu kabul edilir. Günümüze kalabildikleri kadarıyla-gördüğümüz bu çevreler, genellikle kentlerin çekirdek noktalarını oluştururlar. Bir kent, toplumunu, tarihini ve doğasını açıklamalı ve güçlendirmelidir. Bir kentin temel unsurları onun imgesi, kültürel anlamları, tarihi derinliği ve geleneksel formudur, (14).

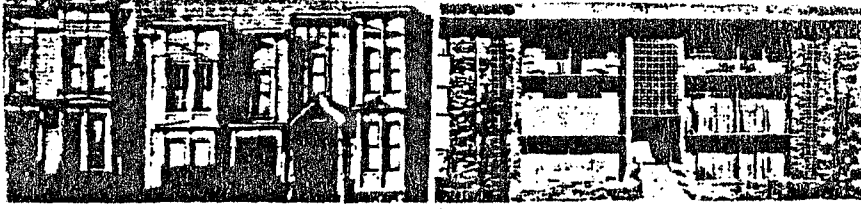
Kentsel doku değişimlerindeki imge sürekliliği sorunu bir anlamda kentlerin kimliğinde önemli rol oynayan tarihi çevrelerin bozulmaya, sürekliliğini kaybetmeye başlamasıyla daha da güçlenmektedir. Bu sorun Karaman'a göre, daha çok yeni yapılaşmaların çevreleriyle ve özellikle tarihi çevrelerle nasıl uyum sağlayacaklarında odaklanmaktadır. Kentsel gelişme alanlarında bütünlük ve süreklilik ilkeleri konmuştur ki, bu da kültürel değerlere sahip veya tarihi bir çevredeki imge sürekliliği için bir dizi tasarım ilkeleriyle sağlanabilmektedir. Analiz ağırlıklı bu ilkeler sorun alanı için oluşturulabilecek rehberlere kavramsal parametreleri

sağlamaktadır. Başka bir deyişle kentsel tasarımların biçimi ve çevresel veriler arasındaki algılanan uygunluğa ya da zıtlığa ilişkin anlamları test etmeye yönelik kuram ve yöntemleri içermektedir, (27).

Tasarımın yapılacağı alanlarda, kullanıcılar açısından değerlendirme yapmak için kullanılan görsel tercih yöntemleri; çizim ve maketlerin kullanıldığı tekniklerden; Mackie kullanıcıların konut tasarım seçeneklerini değerlendirmelerinde maketlerden, Low, çevre düzenleme ve konut seçeneklerinin değerlendirilmesinde maket ve çizimlerden yararlanmıştır, (28, 29). Sanoff, çizim ve maketlerin kullanıldığı oyunlarla, konutun farklı mekanlarına ait seçenekleri içeren bir oyun tahtası üzerinde tüm izometrik görünüşleri sergileyerek, renk ve kullanılan malzeme türleri belirtilmeksizin oyun sonunda kullanıcıların ortak bir karara varmalarını amaçlamıştır, (30). Geleceği tahmin amacıyla geliştirilen Grup Tartışmaları ve Delp hi yönteminde, kullanıcı ve tasarımcıların bir araya gelerek tasarımı yapacak binanın özellikleri, beklentiler belirlenebilmektedir. Seçeneklerin değerlendirilmesinde kullanılan bir başka teknik, Anlamsal Farklılıklar Tekniği'dir. Aynı olguya iki farklı grubun verdiği anlamların karşılaştırılabilmesi için kullanılmasının yanısıra, iki farklı olguya aynı grubun verdiği anlamların karşılaştırılmasında, bunun yanısıra iki farklı olguya aynı insanın verdiği anlamların karşılaştırılmasında da kullanılmaktadır, (27, 31). Ertürk, bilgiye dayalı algılama kuramını, literal algı/şematik algı ayırımının mimari mekan için varlığını sınırlı bir laboratuvar deneyi ile gözlemek/mimar kullanıcı farklılaşmasının hangi düzeyde yoğunlaştığını belirlemek için kullanmıştır, (12). Belirli sıfat çiftlerinin kullanıldığı bu yöntemle yeni tasarımlarda mevcut ile öngörülen arasında uyum ya da zıtlık ilişkisi çevreyi algılayanların yanıtlarıyla test edilebilir, (27), (Şekil 2.5).

Tasarımın yapıldığı çevrenin taşıdığı işaret, anlamların ve dilin, yeni tasarımlarda da kavranabilmesi, uyum ya da zıtlık kavramını oluşturur. Ancak, bu sonuca varabilmek için de çevrenin verilerinin irdelenmesi, çözümleme yapılması gerekir.

Görünüşlerin kodlar aracılığıyla nesnel ölçümü yöntemi bu amaçla kullanılan yöntemdir. Krampen'in Tip-Simgе-Oranı ve Von Buttlar, Wetzig'in Izgara Birimlere beş aşamalı ayrıştırma yöntemi ile kod-mesaj diyalektiği

1	2	3	-1	-2	-3
Dikkat Çekici					Sıradan
Yüksek					Alçak
Rahat					Rahatsız
Dolu					Boş
Kullanışlı					Kullanışsız
Açık					Kapalı
Sert					Yumuşak
Oranları iyi					Oranları Kötü
Geniş					Dar
Huzur verici					Tedirgin edici
Büyük					Küçük
Uyumlu					Uyumsuz
Karışık					Düzenli
Yumuşak Dokulu					Kaba dokulu
Ferah					Sıkıcı
Canlı Renkli					Soluk Renkli
Güçlü					Güçsüz
Ölçüleri iyi					Ölçüleri Kötü
Zengin					Basit
Büyüklüğü Yeterli					Büyüklüğü Yetersiz
Sıcak					Soğuk
İyi Düzenlenmiş					Kötü Düzenlenmiş

Şekil 2.5. Varyans Analizi İçin Örnek Bir Sıfat Çiftlemesi. Bu yöntemle Mevcut Yapılaşma Anasında Öngörülen Uyum Ya Da Zıtlık İlişkisini Çevreyi Algılayanların Yapıtlarıyla Test Etmek Amaçlanır, (Karaman, 1991).

aracılığıyla çevresel bağlamda uyum-zıtlık kategorilerine ait çözümler yapılabilir. Tip-Simgе-Oranı yönteminde, çeşitli tipte görünüş parçaları sayısı (Pencereler, Balkonlar gibi) belirli görünüş örneğindeki bu tip sınıflar içinde gerçekleşme sayısına bölünerek uygulanabileceği gösterilmiştir. İkinci yöntemde bilgi ölçümü iki biçimde uygulanmaktadır: Ya bir örnekteki tüm görünüş parçalarının dökümü repertuar olarak alınır, ve bunların bilgi ölçümü görünüş parçalarının göreceli sıklıkları temel olarak hesaplanır ya da görünüş yüzeyi içine tekabül eden birimlere göre adlandırılan (çatı yüzeyi, duvar yüzeyi, pencere yüzeyi gibi) ızgara birim-

lere bölünür, (27, 32).

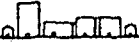
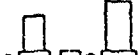
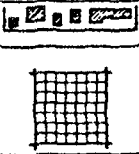

Bu teknikler, tarihi çevreler için değerlendirme ve tasarım çalışmaları için kullanılabilecek tekniklerdir. Karaman'a göre, tarihi bir çevrede yer alacak yeni yapılaşmaların ve mekansal kurguların bağlamsal uygunluk için analizlerinin yapılıp, rehberler üretebilmesi için Groat'ın belirlediği aşağıdaki kavramsal tasarım parametrelerinin envanter olarak belirlenmesi gerekmektedir. Bunlar:

- a. Çevresel konum
- b. Kütleli devinim
- c. Cephe örgü sistemi

olarak üç ana başlık altında toplanabilmektedir. Çevresel Konum Örgütlenmesi; yeni yapılaşmaların, ya da binaların çevresel bütün içindeki görsel niteliklerini belirleyen mekan kurgusu, bunu vurgulayan giriş aksları, peyzaj değerleri, geri çekilmeler ve ileri çıkma şekilleri, Kütleli Devinim; gabari, yükseklik, biçimler/çeşitlilik, çatı çizgisi, düşey çıkıntılar gibi hacime ilişkin kurgular, Cephe Örgü Sistemi; yapıların yüzeyindeki doluluk, boşluk oranları, renk ve doku özellikleri ve süslemelerden genel anlamsal etkiler olarak açıklanmaktadır, (33). Bu kavramsal örgü sistemi içinde oluşan yeni tasarımların anlamsal, simgesel değerlerin bir arada kullanılmaları çevresel bütünlük içinde uygunluk ya da zıtlık kurgusunu tesadüfe kalmadan sağlamada çevreler oluşturabilecektir, (5, 27).

Kapoor, fiziksel çevrenin, bünyesinde taşıdığı işaret ve anlamlar açısından, uyum ya da zıtlık sıfat çiftleri kodlamalarıyla ifadelendirilebileceğini belirtir. Kod-mesaj diyalektiği aracılığıyla çevresel bağlamda uyum-zıtlık kategorilerine ait çözümleme yapılabilirliğine ilişkin rehber çalışması buna örnek olarak verilebilir, (34, 27), (Şekil 2.6).

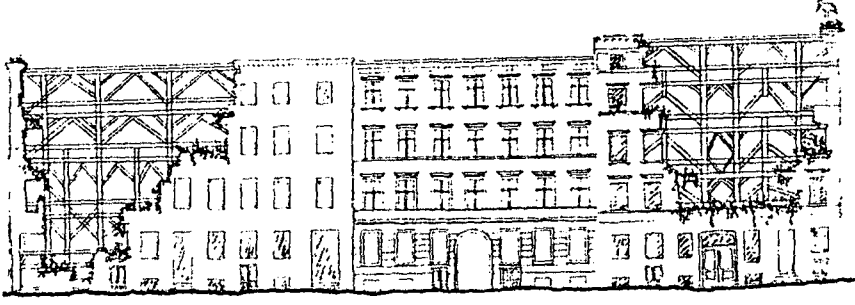
Tarihi bir sokakta tasarım başlığı altında yapılan sempozyumda Smithson, Kreuzberg'de mimarlığın dilini bulmak, biçimlenmeler ve biçimler arasında öze inmek blok tip, sokak düzeni, avlu-iç avlu bütününe varmak için varsayımlar deneyerek iki tasarım önerisi sunmuştur. Form/biçimin nasıl olması gerektiği sorusuna, varolan mimari dili (eski dili) ortak dil olarak kullanma ilkesiyle cevap aramıştır, yani tarihi dokuda, eski dönem mimari-öğelerini kullanma yoluna gitmiştir. Smithson, eski dokuyu,

AŞIRI UYGUNLUK	BÜTÜNSELLİK/ MONOTONLUK	AAAAAAAA	AAAAAAAA
↓	TEKRAR	AzCaFeNePa	
	GEÇİŞ	ABCBCDNOF	
	ÇERÇEVE HİYERARŞİ	A B F C N P	
	MEKANSAL BAĞLANTI	A C P N D G	
↑	ALGI ZAMAN SÜREKLİLİĞİ KESİNTİ		
	AŞIRI FARKLILIK	CHOs, A	

Şekil 2.6. Kod-Mesaj Diyalektiği Aracılığıyla Çevresel Bağlamda Uyum Ya Da Zıtlık Kategorilerine İlişkin Çözümleme Yapılabilirliğine Ait Bir Rehber, (Kapoor, 1984).

kalanların, iletilenlerin açık olarak ifade ettiği/varolan dil olarak tanımlamaktadır. Eski dokuda önerilen tasarımlarda izlenen yollar:

1. Öneride; varolan yapıların gizli kalmış dilinden elemanlarla öğelerle boşlukların seri olarak doldurulması (geleneksel ahşap konstrüksiyonla) ve eski yapıların aynen bırakılarak, ilettikleri dili/varolan dili yansıtmaya çabaları,
2. Öneride; kısmen aynen tekrar oluşturma, kısmen doldurma (eski dokuda yapılardaki eksik tarafların aynınının tekrar yapılması ve boşluklara tarihsel formlarla (viyadüklerle) tasarım önerisi), olarak açıklanmaktadır, (35), (Şekil 2.7).

1. Öneri

2. Öneri

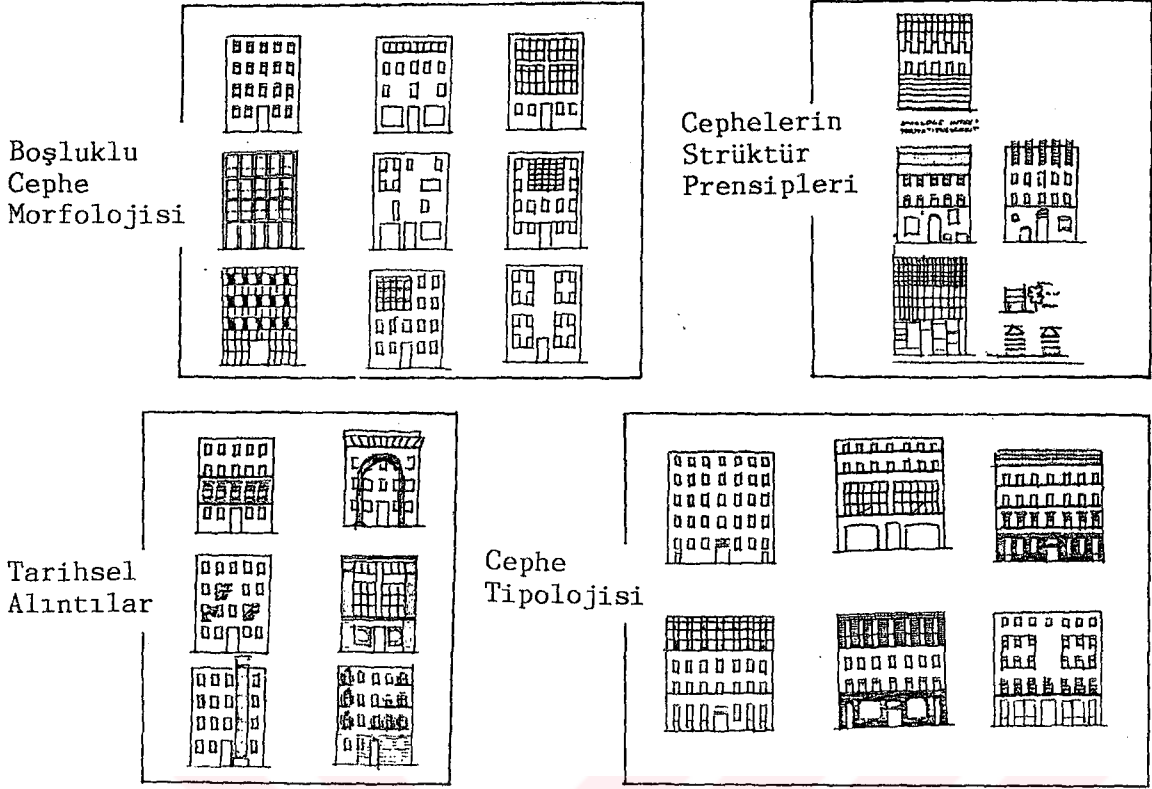
Şekil 2.7. Tarihi Bir Sokakta Yeni Tasarım Örneği, (Smithson, 1975).

Aynı sempozyumda Ungers, öneriler için kent strüktürü morfolojisinden başlayıp, cephe morfolojisine kadar inmiş, cephe önerilerini;

1. Boşluklu cephe morfolojisi,
2. Cephelerin strüktür prensipleri,
3. Tarihsel alıntılar,
4. Cephe tipolojisi

başlıkları altında toplamış ve tasarım kriterleri oluşturmuştur, (36), (Şekil 2.8).

Çağdaş Mimaride Geçmişin Değerlendirilmesi başlığı altında yapılan

Şekil 2.8. Tarihi Çevrelerde Tasarım İçin Morfoloji Çalışması ve Alternatif Öneriler, (Ungers, 1975).

sempozyumda, tarihi eserlerin, çevrenin korunması çalışmalarının yanında, bu çevrelerde veya yeni oluşan/oluşturulan yerleşmelerde, tarihi çevrelerin etkisi, yaklaşımların düzeyi tartışılmıştır. Özer, XIX. yüzyıl mimarisini, geçmişi körükörüne kopya eden ve yaratıcı kişileri özgür davranmanın yerine, taklitçi bir anlayışın içine atan mimari olarak tanımlamaktadır. XIX. yüzyılın ilk yarısında, bu tutumun tam aksine, geçmişle tüm bağlarını koparan yalın bir rasyonalizmle karşılaşılmaktadır. Tüm mimari mirası reddeden, süslemeye ve sembolizme karşı çıkan, geometrik formları benimseyen, form-fonksiyon ilişkisinden başka bir gerekçeyi kabul etmeyen bu tutumu, uygulayıcısı Mies van der Rohe "Less is more" (az çoktur) sloganıyla özetlemektedir. 1920'lerden sonra bütün dünyayı saran bu katı rasyonalizm sonucunda, tüm gelişen şehirlerde, özgün niteliklerin kaybolmaya başladığı ve birbirine benzeyen "kutu" mimarisi şeklini aldığı gözlenmektedir. Geçmişle bağlantıların koparıldığı bu tutuma II. Dünya savaşından sonra pek çok çevrede büyük eleştiriler getirilmiştir. Özer'e göre, günümüzde ise, geçmişten çeşitli şekillerde ve derecelerde yararlanma sözkonusudur. Bu çeşitlilik, geçmişe temel mekansal öğretilerinden yararlanmak için başvurma, Historizm, bütün Post-Modernist davranışlar ile alternatif yöntemler gibi birbirinden çok farklı davranışları kapsamaktadır. Geçmişe yalnız temel mekansal öğretilerinden yararlanmak için başvuranlar, mimari

mirasın hacim ayrıntıları veya dekoratif öğeleri gibi zamana bağlı nitelikleri yerine onun zaman üstü nitelikleri ile ilgilenenlerdir. Geleneksel şehir mekanından esinlenenler, bunu varolan çevreye ilave şeklinde yaptıkları gibi, sıfırdan oluşan (yeni çevreler) çevrelerde de uygulamaktadırlar. Sorun, modern ile geleneksel çevre arasında uyum sağlayabilmektir, (37).

"Tasarımda bağlamsal problemler konusundaki son mimari söylemler, kurguya dayalı bir analiz çalışmasının gerekliliğini de uygulamaktadır. Kuşkusuz, bağlamsal uygunluk, sabit değer ölçümlerine bağlı olmaya, koşullara göre çeşitlilik gösteren bir sorundur. Bir çok durumda, total uygunluk ve maksimum zıtlık, kontrast arasında tutulmuş bir dizi seçenek içinde, seçim yapabilmektir. .. Aynen taklit etme yerine, doluluk/boşluk oranlarıyla ortaya çıkan ritmik hareketin farklı bir yorumla tekrarı, yatay çizgilerdeki süreklilik, görsel bağı ve bağlamsal uygunluğu sağlamaktadır. Mimarlıkta bağlamsal uygunluğu sağlama çabalarında izlenen bir diğer yaklaşım, "total kontrast" veya negatif ifade olarak bilinen, tümüyle ayna cam yüzeylerin yansıtıcı" özelliklerinin kullanılmasıdır. Çağdaş malzeme ve teknolojiyle yaratılan yansıtıcı yüzey üzerine geleneksel kent dokusunun düşürülmesi ve böylece tarihsel sürekliliğin sağlanabilmesi sözkonusu olabilmektedir", (5).

Madran, tasarımcının kendinden önce oluşmuş belli bir çevrede (özellikle tarihi çevrede) tasarım yapması için öncelikle mevcudu çok iyi tanımması ve değerlendirmesi ve yeni bir tasarım anlayışını gözönüne getirirken üç özelliğe dikkat etmesi gerektiğini belirtmektedir. Bunlardan biri, daima ve öncelikle çevre değerlerine önem veren bir tutum izlenmesi, ikincisi geleneksel öğelerdir. Eğer tarihten alıntılar yapıлып, kullanılacaksa, günümüz malzeme ve teknolojisiyle gereklerini yapmakta yarar vardır. Üçüncüsü ise, kültür sürekliliği varsa ve biz bu kültürün bir halkasıysak o zaman biz de devam eden mimari tasarım anlayışının bir yerine oturmak zorundayız. Yani değişen yaşam biçiminin gerektirdiği yapılar eskiyi taklit etmeyen tasarımları içermelidir, (38).

Kuban, tarihin biriktirerek, süzerek, güzel biçimler, düzenler ve ilişkiler yarattığını ve insan yapısı çevreyi değerlendirirken, bu binlerce yıllık deneylerin ürettiği kavram ve sözcüklerle yorum yapılabileceğini ve tarihi biçimlerin esin kaynağı olabileceğini, ancak kopya edilme -

lerini gerektirmediğini belirtmektedir. Bu tavır dışında, tarihin yarattığı bir çok imge ve simgeye saygılı ve hatta belki de onların yinelenmesi şeklinde bir tavır/yol izlenebilir. Bir başka yol ise, tarihteki biçimlerin arasından beğenilenlerin alınıp, yeni tasarımlara takılması, taklit edilmesidir. Ancak, historisizmi yadsıyan bir tavır içinde olduğunda, yani her dönem kendine özgüdür denildiğinde, bütün bunlar anlamını yitirebilir. Bu yöndeki bir tavır, günün mimarisini yansıtan, döneminin mimarisi olan ürünleri ortaya koymaktadır, (39).

Aksoy, tarihi çevrelerde tasarım yaparken, çevrenin anlamsal boyutunun araştırılması gerektiğini ve biçimlerin oluşum nedenlerini/yan anlamların öğrenilmesiyle bu çevrelerde uyumlu bir ürün oluşturulabileceğini belirtmektedir, (40).

Mimari bir ürünün, ögenin kendi yapısal oluşumu:

- . Biçimi
- . Dokusu
- . Rengi
- . Ölçüsü
- . Değeri

ile açıklanabilmektedir, (9).Görsel çevre içinde öğelerin birbirleriyle ilişkisi, etkilenmeleri veya karşıtlıkları arasındaki denge, çevrenin algılanmasında, yani bütünlüğe varmada yardımcı olmaktadır. Ürünü ortaya koyan değerlerden biri olan anlamların öğrenilmesi, ürünü tanımlamada/tanımda etken bir faktördür. Mimari çevreye bilgi kaynağı olarak bakıldığında , çevrede oluşan yapılar ya da yapılar bütünü,bilgi ileten işaretler olarak yorumlanabilir. İşaretler kuramı açısından bir işaret:

- . Dizimsel (syntactic)
- . Anlamsal (semantic)
- . Yararsal (pragmatic)

olmak üzere üç ayrı yöne sahiptir, (12, 19, 41, 42, 43, 44). İşaretler kuramı açısından ele alındığında, tarihi çevrelerin bu açılardan incelenmesi, bu çevrelerdeki tasarımlara rehber veya yardımcı olabilecektir. Eco'ya göre, işaretlerin yan anlamları:

- . Tarihsel
- . Mimari
- . Estetik

yan anlamlar olmak üzere üç başlıktan oluşurlar. Tarihsel yan anlamlar; yüzyılların havasını ortaya koymaları, kültürel tanımların ispatları olmaları, kaybolmuş değerlerin üzerlerinde yaşamaları, bugüne kalabilen dokuların, tarihsel izlerin özelliklerini bulundurmaları, yaşanmış olayların yorumunun, onlar hakkında bir fikre varabilmenin yapılabilmesi, hayatta kalabilmenin mucizesinin sanatsal oluşumları olarak açıklanmaktadır, (45).

Vitruvius, estetik etkinliği yaratan temel nitelikteki kavramları;

- . Düzen
- . Yerleşim
- . Uyum
- . Bakışım
- . Donatım
- . Dağılım

olarak sıralamaktadır. Düzen; yapıda bir elemanın gerek kendi içinde, gerekse birbirine göre oranlı olarak boyutlandırılması, yerleşim; yapıda belli birimlere göre boyutlandırılmış olan elemanların en uygun biçimde bir araya getirilmesi, uyum; yapı bütününde olduğu gibi, tüm elemanların da bir tüm içinde tartımlı, zarif görünümü, bakışım; yapının elemanları arasındaki ahenk ve bir bölümün diğer bölüm ile karşılıklı etkileşimi, donatım; yapının zevkli olarak biçimlendirilmiş olduğu kabul edilen belli bölümlerden oluşan hatasız görünümü, dağılım; malzeme ve yapı alanının en iyi biçimde dağıtımı, değerlendirilmesi ve kullanımı (tasarruf) olarak açıklamaktadır, (46).

Tarihi çevrelerin/mekanların ve öğelerin taşıdığı işaretlerin (dizimsel, anlamsal-yan anlamlar ve yararsal) farklı çevreler için ortaya çıkaracağı parametreler farklı olabilir. Önemli olan, çevrenin taşıdığı değerlerin, işaretlerin araştırılması, öğrenilmesi ve tasarımlarda göz-önüne alınmasıdır.

2.3. UYGULAMA ÇALIŞMALARI-ETKİLİ KRİTERLER

Genellikle uygulamaya yönelik ve tarihi çevrelerin özelliklerine göre değişmekte olan-çevrenin sürekliliği, yapıların konumu, biçimlenişi, işlevi, tarihi süreci, yapıların süreç içinde birbirlerinden etkilenme düzeyleri gibi-tasarım ilkeleri, çevre verilerine göre değişmekte, biçimlenmektedir.

Branca, tarihi çevrelerde yapı eylemini üç ana başlıkta toplamaktadır. Bu başlıklar aşağıdaki şekilde açıklanmaktadır:

1. Restorasyon: Restorasyon ve belirli ölçüde yeniden biçimlendirme, tarihsel yapıların korunmalarına olanak sağlar ve yeni kullanımlara neden olur. Tarihi bir yapı tüm mimari gibi, mekansal bütünlüğü ile yaşar. Tarihsel yapının form disiplini ve kaliteyi bilmekle, oranları görebilmekle ve tarihsel yerin öz kimliğini anlamakla gerçekleşir.
2. Tarihsel Yapılar Grubu İçinde Yapı Eylemi: Bu aşamada biçimlendirme analizinin önemi büyüktür. Tarihsel yapılar grubu içinde yapı eylemi de iki gruba ayrılır.
 - a. Yüzyıllar boyu, çeşitli planlamalar sonucu oluşmuş, farklı dönem mimari eserlerin bir arada olduğu yapı grupları,
 - b. Aynı zamanın ürünü, mekansal yapı bütünlüğü olan çevreler.
3. Tarihsel Yapılar Grubunun Etki Çevresinde Yapı Eylemi: Bir anıt veya tarihsel yapılar grubunun yakın çevresinde yer alan ve bu çevrenin etkileşimli olduğu alanlardır, (47).

İngiltere'de Andower, Pimlico ve Winchester'de eski doku içinde yeni dokunun değerlendirilmesi için yapılan çalışmada mevcut doku, Lambert, Davey ve Nuttgens tarafından şu ana başlıklar altında ele alınmıştır:

- . Ölçü: Sokak, cephe, yapı uzunluğu, yükseklik ve genişlik olarak,
- . Proporsiyon: Cephe elemanlarının ölçü ve oranlar-yükseklik ve genişlik arasındaki oran-

- . Doluluk ve Boşluk: Pencere, kapı gibi elemanlar, yapı aralarındaki boşluklar, ritimler ve düzenler,
- . Kontur-Siluet (Etki Çizgisi/Bitiş Çizgisi): Gerek cephe elemanlarının ve gerekse yapıların bitişlerinin bıraktığı etki,
- . Malzemeler: Kullanılan malzemelerin neler olduğu, hangi formlarda kullanıldığı, nerelerde hangi malzemenin kullanıldığı,
- . Yerel Özellikler: Bütün yukarıda verilen özelliklerin bir arada toplandığı, tüm çevre verilerini içinde barındıran genel özellikler; yöredeki malzeme kullanımı, renk, doku, ölçüler, oranlar

gibi ana başlıklar altında incelenmiş, sonuçta her tasarım statüsü için çevredeki yapıların değerlerine önem verilmesi ve başarılı olunabilmesi için mevcut yapıların genel karakterleri; ögeler, oranlar, malzeme ve malzeme çeşitleri, renk, elemanların ve yapıların kullanımı ve bitişleri gibi açılardan değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir, (48). Bu açıdan ele alındığında, çevreye kontrast veya uyumlu, tasarıma etkili kriterler ortaya konabilecektir.

Branca'ya göre, çeşitli zamanlarda ve dönemlerde oluşmuş tarihsel yapı gruplarının yer aldığı çevrelerde, yapı bileşenlerinin biçimlendirilmesindeki zaman ögesine saygı gösterme zorunluluğuna rağmen, aslında mimara kalan özgürlük alanı geniştir. Bu çevreler için gerekli olan mevcut kuralara uyulması zorunluluğu, mimarın kendine özgü bir dil kullanmasına, konuşmasına engel değildir. Bunun olmadığını yüzyıllar boyu yapılan değişik biçimlendirmeler kanıtlamakta ve bu öge, tarihsel yapı gruplarının zenginliğini oluşturmaktadır. Ancak, ikinci gruba giren, aynı zamanın ürünü yapı, gruplarının oluşturduğu çevrelerde, yalnızca uyumlu tasarımlar yapılmalıdır. Eskiye elemanların değiştirilerek aynen yapılması, aslına sadık kalınması gerekmektedir, (47).

Varolan çevrenin taşıdığı değerlerden yararlanma veya direkt olarak kullanma olayı en eski dönemlerden günümüze kadar süregelmiştir. Genellikle, aynı dönem ürünü olan yapı ve yapı gruplarındaki kadar olmasa bile, farklı dönemlerde oluşmuş yapıların bulunduğu çevrelerdeki yapılarda da eskiye dönme, eskiden arayışlar olduğu görülür. Çoğunlukla, her devir bir önceki devir yapılarından etkilenmiştir.

Zevi'ye göre, "her sanatçı için, getirdiği önemli kişisel katkıların yanıbaşında, kendinden önceki dünyayla bir süreklilik boyutuna sahip olabilmek, ortak bir süreç içinde yer almak, tarihselliğini bulmak her zaman aranagelmıştır", (49). Geçmiş dönemlerden etkilenmiş belli form ve biçimleri kullanma ve geleceğe aktarma süreci Tanyeli'ye göre iki şekilde gerçekleşir;

1. Biçimin kesintisiz kullanımı,
2. Biçimin kesintili kullanımı ya da yeniden keşfi

Biçimin kesintisiz kullanımı, toplum tarafından da benimsenmiş belli biçimlerin simgeleşerek yeniden kullanımınıdır. Tüm üslupsal değişmelere rağmen, biçimlerin kullanım yerinin olmasıdır. Örneğin, merkez kubbe Osmanlı Döneminde ortaya çıktığından günümüze kadar kullanılan formdur. Biçimin kesintili kullanımı ise, kullanım sürecini tamamlayıp unutulmuş biçimlerin uzun bir aradan sonra yeniden keşfedilmesidir. Rönesans'a aktarılan Roma biçimleri ve günümüzde mimari akımlardan birini teşkil eden Post-Modern mimari bu gruba örnek verilebilir, (50).

Belli dönem veya dönemlere ait mimari anlayışın ifade edildiği tarihi çevrelerde, yeni tasarımların, form / biçim açısından nasıl olması gerektiği günümüzde de tartışılan bir konudur. Her devir yapısı kendi devrini mi yansıtmalı veya bu çevrelerde varolan dokuya uyumlu ya da benzer yapılar mı oluşturulmalı? Mimari tasarım sürecinde önemli bir yer tutan bu sorulara genel olarak üç yaklaşımla yanıt verilebilmektedir;

1. Tarihi çevrede uyum/benzer yaklaşım
2. Tarihi çevrede karşıt (kontrast)/Zıt yaklaşım
3. Tarihi çevrede serbest yaklaşım

Tasarımcının çevre verilerine bağlı olarak hangi yaklaşımı uygulayacağına karar vermesi için analiz; tipoloji, ekoloji ve morfoloji çalışmasına girmesi gerekir. Çevredeki yapılardan farklı (kontrast) veya benzer (uyumlu) özelliklerin uygulanabilmesi için veriler Brolin'e göre;

1. Sokaktan ileride veya geride inşa etme,
2. Bitişik yapı düzeninden farklı olarak yapı aralarında boşluk bırakma veya aynı düzenin uygulanması,

3. Kütle (bütünlük); yapı elemanlarının ve birimlerinin dizilmesi,
4. Yaklaşık yükseklik,
5. Cephe oranları ve yönü,
6. Biçim ve silüet,
7. Pencere ve kapı düzeni,
8. Pencere ve kapı oranları/büyüklikleri,
9. Malzeme,
10. Renk,
11. Doku

başlıkları altında ele alınabilir, (51). Bu verilerin değerlendirmeye alınması için ise bu alanda tipoloji ağırlıklı çalışma yapılması gereği ortadadır.

Tasarımcının gözönüne aldığı çevre ve çevre bağlantısı, yani bağlamsal uygunluk, tasarım aşamasında en etkili kriter olarak ortaya çıkmaktadır. Günümüz mimarisinde ve özellikle tarihi çevrelerde, tarihsel kent dokusunu analiz eden, kent tipolojik ve morfolojik çözümlemesini konu alan çalışmalarla çevre ve çevre bağlantısı/bağlamsal uygunluk sağlanabileceği görüşleri önem kazanmaktadır, (5).

2.3.1. Tarihi Çevrede Uyum (Armoni)/Benzer Yaklaşım

Uyum, "biçimlendirme etkinliklerinde: Ölçü; oran, yön, renk, biçim, doku gibi tasarım öğeleri açısından benzerlik sağlayan düzenlemelerle bir uyum elde edildiği ve bu uyumun başarılı biçimlerin niteliği olan "bütünlük" özelliğinin kazanılması için başvurulan temel ilkelere" biridir, (15).

Bu tanımın da içerdiği gibi, tarihi çevrelerde, eski ile yeni arasında bütünlük oluşturma amacıyla, benzerlik sağlayan formlar, ölçüler ve elemanların kullanılması ile direkt kullanarak veya yorumlayarak - uyum arayışına gidilmektedir. Uyum (armoni)/benzer yaklaşım, varolan dokunun ve verilerinden kaynaklı olarak, geçmişin göstergesi olan mimari elemanların, biçimlerin, ölçülerin/oranların yorumlanıp kullanıldığı, bir yerde de geçmişle çağrıştıran tasarım ilkelerinin uygulandığı yaklaşım türüdür. Uyum (armoni) için iki yol izlenmektedir.

- a. Tarihsel biçimlerin yorumu
- b. Tarihsel biçimlerin taklit edilmesi

2.3.1.1. Tarihsel Biçimlerin Yorumu

Varolan dokuda çoğunlukla egemen olan elemanların, biçimlerin, düzenlerin, ilkelerin analiz edilmesi, değerlendirilmesi, yorumlanması günün malzeme ve teknolojisi ile yeni tasarımlarda kullanılması yoluyla tarihi çevrelerde bütünlük kurmayı amaçlayan yaklaşımdır.

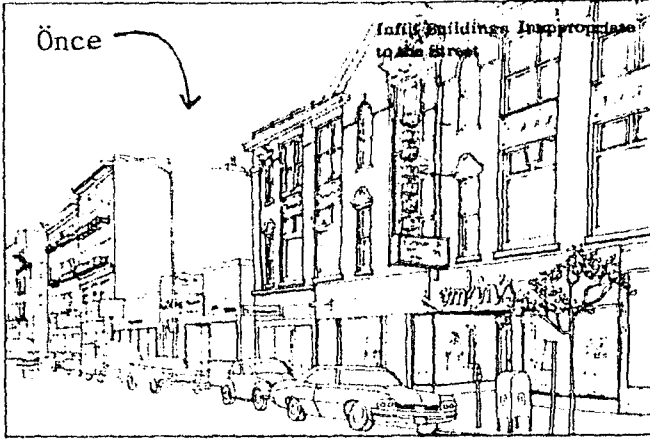
Brolin yeni tasarımlarda, çevresel verilerden etkilenme ve bazı motiflerin ya da formların ödünç alınması olayının kaçınılmaz olduğunu belirtmektedir. Bunun için de tasarımlarda, çevre yapılarla bağlantı bir kaç şekilde yapılabilir. Bunlar;

- . Varolan tasarım motiflerinin değiştirilmeden kopya edilmesi ,
- . Temelde benzer formların kullanılması, fakat yeniden düzenlenerek, yorumlanarak kullanılması ,
- . Eski yapılardaki bazı görsel efektlerin aynı gibi yeni formlar bulmak ,
- . Soyut, orjinal formlarla açık bir benzerliğin unutulması, farklılıklar yaratma ,

olarak ele alınabilir, (51).

Massachusetts'de Brolin tarafından yapılan, tarihi bir çevrede-sokak dokusunda-cephe çalışmasında ele alınan ilkelere genel olarak;

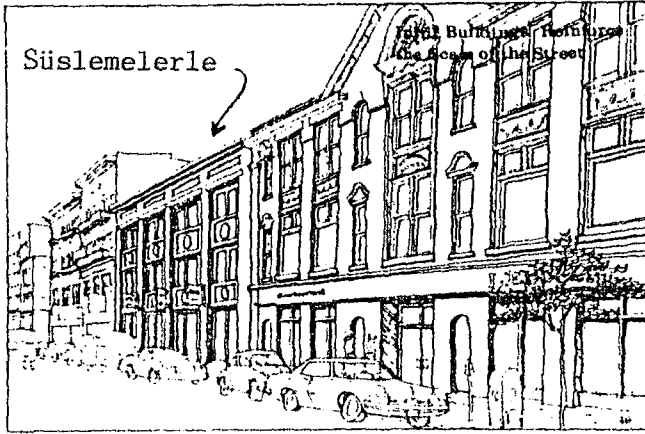
- . Varolan dokudan çok farklı olan bina yerine, bitişik yapının en düşük kotunda yeni bina önerildiği,
- . Eski dokuda egemen olan hatların kullanılarak-yatay ve düşey-diğer yapılarla süreklilik ve bütünlük sağlama yoluna gidildiği,
- . Eski dokudaki egemen ritm ve oranların kullanıldığı,
- . En son aşamada da, yalın haliyle önerilen binanın çok dikkat çekmesi nedeniyle bir takım süsler (varolan dokudaki süslerin yorumlanması ile) kullanılarak, uyum sağlanmaya çalışıldığı izlenmektedir, (51), (Şekil 2.9).

Mevcut Durum

Öneri-Yalın halde

Öneri-Süslemelerle

Şekil 2.9. Massachusetts 'de Fotomontaj İle Denenen Skeç Çalışması
(Brolin, 1980)

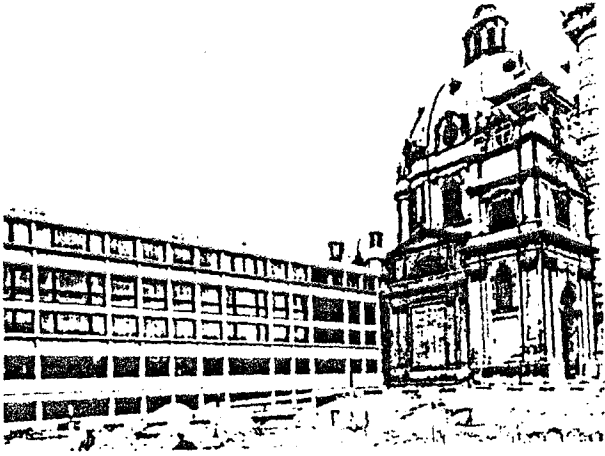
Tarihsel biçimlerin yorumuna örnek bir tasarım da, Karlskirche'nin yanında Adolf Loos tarzında yapılan Wintertur Insurance Company binasının yerine önerilen çalışma verilebilir. Varolan yeni binadaki ana ilke 'eski ile yeni arasında karşıtlık (kontrast)', öneri tasarımlardaki ana ilke ise 'eski ile yeni arasında uyum (armoni)/benzer' arayışıdır. Angus Macdonald tarafından önerilen üç alternatifte plan, malzeme ve konstrüksiyon aynıdır. Varolan binaya yakın yükseklikler alınarak tasarlanan çalışmada izlenen ilkeler;

- . Varolan binanın düz biçimde biten yüksekliğine karşılık, yeni önerilerde hareketli bir bitiş önerisi,
- . Eski binanın en düşük kotuna yakın bina yüksekliği,
- . Eski binada egemen olan merkezi bitişin etkisini çağrıştıran çatı bitimleri,
- . Yine varolan binanın oldukça düz cephesi yerine hareketli (girinti-çıkıntılarla sağlanan düşey hatlar) yüzeyler önerilerek eski binanın hareketliliğini sürdürme çabası,
- . Eski bina ile uyum sağlama amacıyla bazı görsel motiflerin yoğun olarak kullanılması (1. öneri),
- . Daha sade cephe süslemesi (2. öneri),
- . Eski binadaki görsel motiflerden farklı, ancak onun gibi hareketli soyut formların kullanılması (3. öneri)

şeklindedir, (51), (Şekil 2.10).

Branca'nın Neckerman Mağazası tasarımı, tarihi çevre içinde uyum arayışlarına örnek oluşturur. Tarihi çevredeki biçimlerin ve düzenlerin, geleneksel mimarinin yorumlanarak kullanıldığı bu çalışmada eskiyi çağrıştıran, ancak taklitten kaçınan bir tutum görülür, (17), (Şekil 2.11, 2.12).

İstanbul Tarlabası Bulvarı'nda, kent tarihi yapılarından yıkılanlar veya süreç içinde bozulanlar ve çevrenin tarihi dokusunu (geriye kalabilen dokuyu) zedeleyen yeni yapılaşmalar yerine, yeni öneriler getirilmesi amaçlanan Tarlabası yarışmasında yer alan Özdeş'in önerisi, tarihi formların yorumlanarak kullanılması ile tarihi çevreyle uyum (armoni)/benzer yaklaşıma örnek olarak verilebilir. Öneri cephelerde oldukça yüksek yapılaşma/ilave olmasına karşılık, mevcut eski dokudaki formların/düzenlerin (gerek o çevrede ve gerekse başka tarihi formların) yorumlanarak, post-modernci bir tutum ile bağlamsal uygunluğun sağlanmaya çalışıldığı izlenmektedir, (52), (Şekil 2.13).

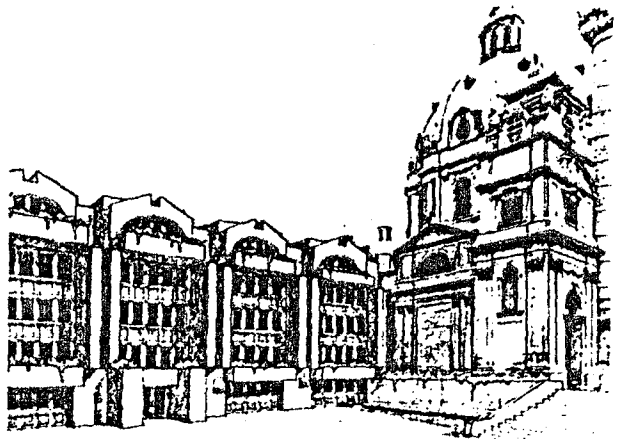
Mevcut Durum

1. Öneri

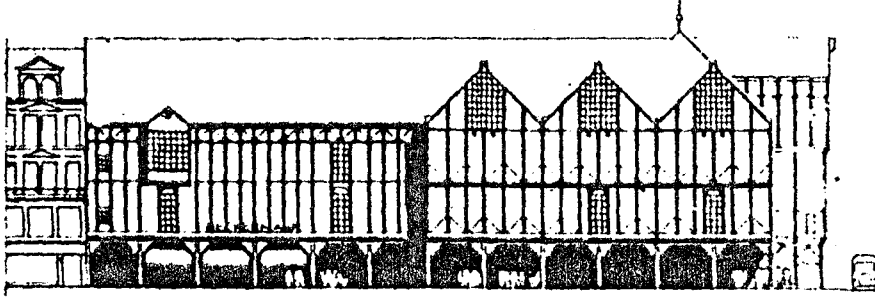

2. Öneri

3. Öneri

Şekil 2.10. Angus Macdonald Tarafından Fotomontaj Tekniği İle Önerilen Alternatif Cepheler, (Brolin, 1980).

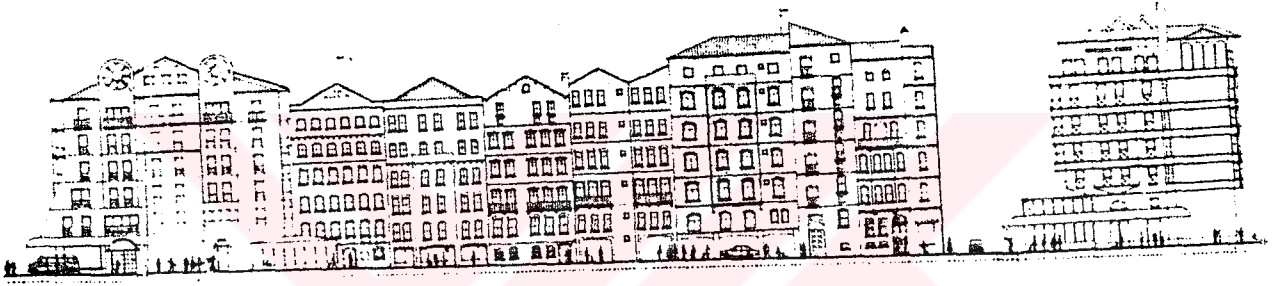

Şekil 2.11. Braunschweig'te Neckerman Mağazası, (Branca, 1979).

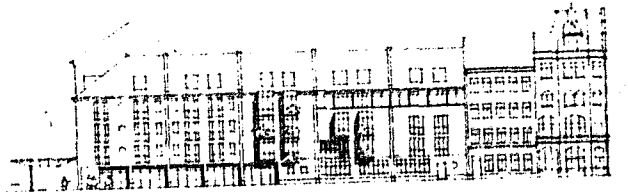
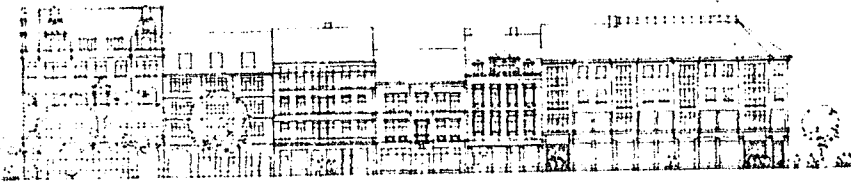

Şekil 2.12. Aynı Yapının Yer Aldığı Sokak Perspektifi, (Branca,1979).

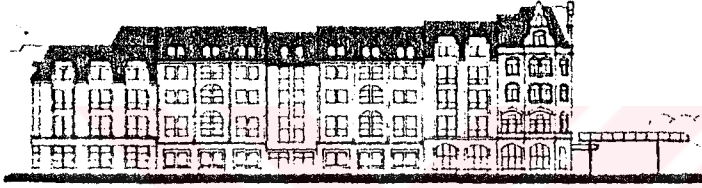
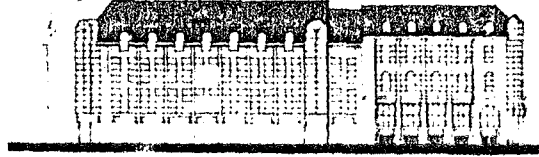
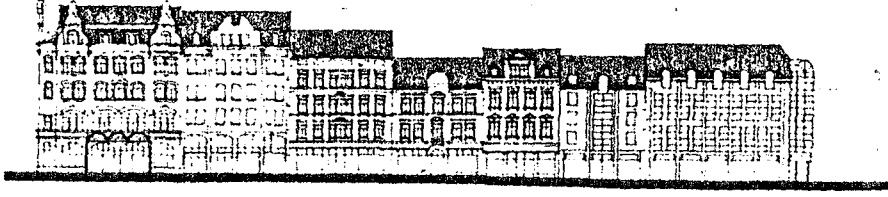
Almanya-Münih kentindeki çevre ve çevre yapılarının düzenlenmesi amaçlı yarışmada, Heilmann'ın önerisi ile bir başka öneri de Schmidt, Kellnig, Fachner'in önerisi, tarihi çevrelerde uyum (armoni)/benzer yaklaşıma örnek teşkil etmektedir. Her iki tasarımda da, çevre yapılarda uygun tasarım için mevcut dokudaki formların/ düzenlerin yorumlanarak kullanıldığı, aynen taklit yerine yorumlama ve eskiye çağrışımlar yapma ilkelere ele alındığı gözlenmektedir, (53, 54), (Şekil 2.14).

Şekil 2.13. Tarlabası Bulvarı Cephe Önerileri (G.Özdeş, 1990)

Şekil 2.14. Münih Kenti Çevre ve Yapıların Düzenlenmesi Amaçlı Yarışmada Bir Alternatif Çözüm Önerisi, (Heilmann, 1991).

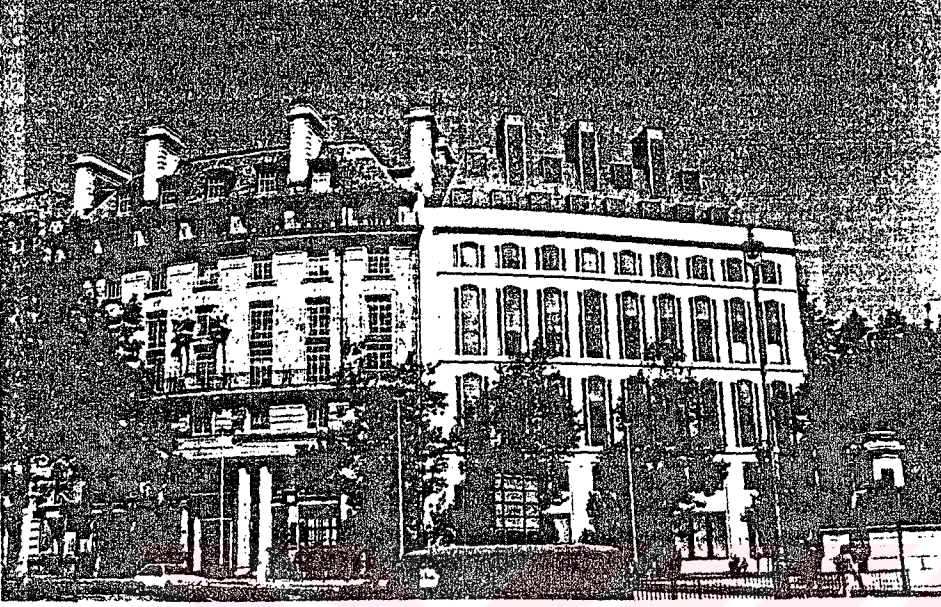

Şekil 2.15. Yine Aynı Amaçlı Yarışmada Önerilen Bir Başka Tasarım Örneği, (Schmidt, Kellnig, Fachner, 1991)

Londra'da tarihsel yorum denemesine bir örnek. Pencere oranlarının ve bacaların yorumlanarak, benzer ritmik hareket oluşturması ve yatay doğrultuların sürekliliği (çatı katındaki hareketler dahil) uyum/benzer yaklaşımla bağlamsal uygunluğu sağlamaktadır, (5), (Şekil 2.16).

Tarihi çevre içinde tasarımlarda, uyum (armoni) yaklaşımında çevre/çevre bileşenlerinin yorumlanarak kullanılması ile bu çevrelerde mimari/estetik ve kültürel sürekliliğin sağlanması amaçlanmaktadır. Bu yaklaşımı ele alan tasarımcılara göre;

- "Kentın tarihi karakterini yansıtan doku, tek tek binaların, bu karakterde bütünleşen mimari form ve konumlarıyla oluşmuştur. Buna aykırı çözümler, "tescilli yapılar" dışındaki parsellerde yaygınlaşırsa korunması amaçlanan kentsel karakter de yok olacaktır. Yeni malzeme ve teknolojiler de kullanılsa, bu olanaklar "kültürel sürekliliği sağlama" yönünde de değerlendirilmelidir. "Modern mimari" anlayış, geleneksel çevreye saygıyı ve o çevreyle bütünleşen

Şekil 2.16. Londra'da Tarihsel Yorum Denemesine Bir Örnek, (Aydınlı,1990).

çözümleri dışlayan bir anlayış olmamalıdır.

- . Bir sanatçı olarak mimar, elbette ki yaratıcı gücünü özgürce kullanabilmelidir. Ancak bu özgürlük, kent insanının kendi kültürel çevresine "yabancılaştırmayacak" bir amaca ulaşma yönünde kullanılmalı, "bireysel değil", "toplumsal" bir tavırla zenginleştirilmelidir", (55). Çevreye yabancılaşmamak için de, çevre/çevre verilerinin değerlendirilmesi, yorumlanması ve tasarımlarda kullanılması gerekmektedir.

2.3.1.2. Tarihsel Biçimlerin Taklit Edilmesi

Tarihi çevre içinde-veya etkileşimli olduğu alanlarda-egemen elemanların, biçimlerin, düzenlerin ödünç alınarak aynen kullanılmasını içeren yaklaşımdır. Bu yaklaşım, bazı tasarımcılar tarafından benimsenmemekle beraber, bazı tasarımcılara göre tarihi çevrelere uyum sağlamanın, tarihsel formların, elemanların... bozulmadan kullanılması yoluyla olabileceği belirtilmektedir. Farklı olması gereken özellikler, günün malzeme ve teknolojisidir. Malzemenin de taklit edilebileceğini savunan tasarımcılar,

malzeme ve teknoloji farklılığının bu çevrelerde karışıklığa neden olduğunu belirtmektedirler.

Branca'ya göre tarihsel biçimlerin, elemanların, düzenlerin direkt olarak kullanılabilmesi çevreler, aynı dönem mimarının yer aldığı tarihi çevrelerdir. Bunun yanında restorasyon için de tarihsel biçimler taklit edilebilir ve hatta edilmesi gerekir, (47).

Leon Krier, günümüzde yapılacak yapıların 18-19. yy. tarzında tasarlanıp inşa edilmesinden yanadır. Hatta gerek inşaat tarzı, gerek malzemele-
rin bile yeni sanayinin yöntem ve ürünlerinden seçilmemesini ister. Post-
Modernler tarafından uygulanan klasik bir cephenin arkasında yer alan
modern bina önerilerini "güzel cepheler arkasında sanayi saçmalığı" olarak
eleştirir. Yüzyılların birikiminin olduğu, denenerek geliştiği için kla-
sik olan, mükemmel değerlere sahiptir, (22). Krier'in her yeni çevre için
geçerli olduğunu belirttiği bu anlayışın tarihi çevreler için de geçerli
olduğunu, tarihi çevrelerin özelliklerini yaşatmayan, yansıtmayan yapıların
çevrenin sürekliliğini bozduğunu belirten tasarımcılara göre, doğruluğu
ve güzelliği kabul edilmiş olan tarihi biçimlerin kullanılması ile bu çevrele-
rin yeni yapılaşmalarla uyum içinde olacağı savunulmaktadır.

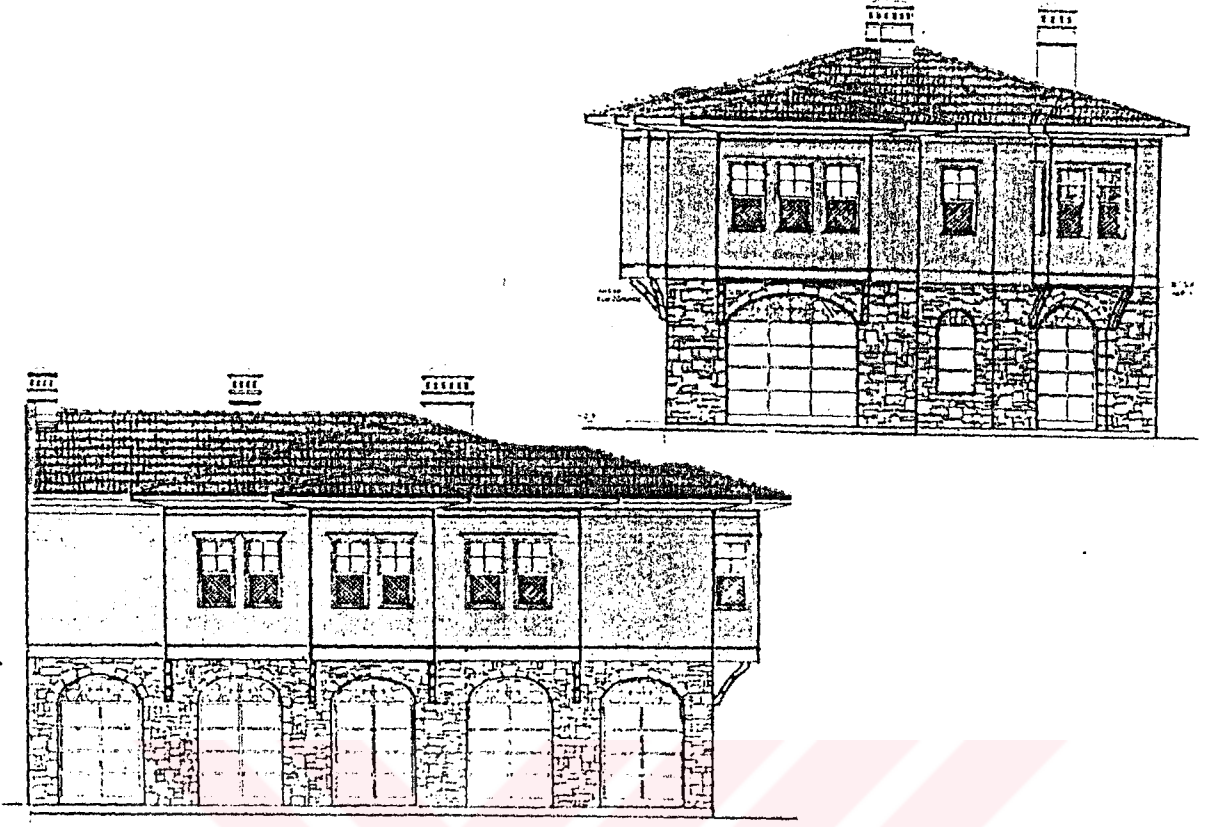
Bektaş, "çağının gerçek ürünü olan bir yapının yanına ancak gerçekten
çağdaş olan bir yeni yaratı yakışabilir. Yüzyıl içindeki koşullarda, o gün-
kü yaşama biçiminden, o günkü yapı yöntemlerinden, o günkü geçerli ilke-
lerle doğmuş bir yapının, bugün tıpkısını, benzerliğini yapmak, en az yüz-
yıllık geri kalmışlığı gösterir. Geçmiş olan yüzyılı kavrayamamış olmayı
gösterir" diyerek bu tip bir yaklaşımı öngörmemektedir, (56).

Kazmaoğlu ve Tanyeli'ye göre, yeni bir yapıyı tümüyle eski mimari bi-
çimlerle tasarlamak olanaksızdır. Tarihsel biçimlere yönelen mimarlık çoğu
zaman "cephe" mimarisi olmaktan öteye gidemeyecektir. Eski öğeler tarihten
yalıtılıp soyut birer "kavram"a dönüştürülmeye çalışıldığında ise, tüm mi-
mari biçimlere, mimarın amaçları ve tasarımın gerekleri doğrultusunda kul-
lanılabilir, (57).

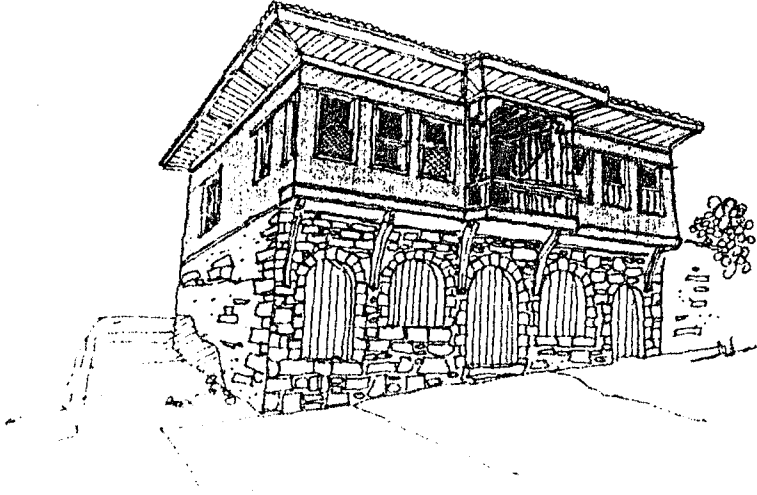
Yeni tasarımların, tarihi çevreler içinde yalnız başına kalmamaları veya bu çevrelerde fazla baskın olmamaları için "eskiyi" yaşatan bir mimari anlayış olması gerektiği savunulan bu yaklaşıma karşıt olarak ortaya çıkan, yeninin kendi devrini yansıtması ve böylece eskinin de daha iyi vurgulanabileceği şeklindeki yaklaşımdır. Tarihi çevreler içinde, kurullar tarafından getirilen yönetmeliklerin, tasarımcıları yorum ya da bir anlamda taklit yoluna ittiği savunulmaktadır. Kurullar tarafından yeni yapılaşmalar için verilen, yapı yüksekliği, parsel durumları, yapılabilecek yapı türleri, yapı taban alanları gibi şartların yanısıra, cephe de getirdikleri koşullar şöyle sıralanmaktadır:

- . Pencereler (oranları, genişlikleri, formları, süs öğeleri, bantlar gibi),
- . Yükseklikler (kat yüksekliği, saçak yüksekliğine kadar maximum yükseklik),
- . Çatı (çatı eğimi, formu, malzemesi),
- . Çıkma (çıkma konumu, genişliği-kapalı ve açık çıkmalarda farklı olmak üzere yerden yüksekliği, çıkma saçak mesafesi),
- . Malzeme. (çatı örtüsü ve öneri renkleri)

Ayrıca cephelerin sit karakterine uygun olarak varolan oranlardan yapılması gerektiği belirtilmektedir, (58). Bu veriler, çevrelerin özelliklerine göre analitik-tipolojik yöntemle belirlenmekte ve günümüz tarihi çevrelerinin yöneldiği karmaşanın önlenmesi amaçlanmaktadır. Örneğin, Muğla için yapılan, kentsel sit alanlarının korunması amaçlı imar planının (1982 yılında kurul tarafından kabul edilen) en önemli özelliği, tescilli olmayan binaların yıkılıp yeniden inşa edilmesinde ve boş alanlardaki yeni uygulamalarda, "Kentsel Sit Alanlarındaki geleneksel sivil mimari karakterin" korunmasına yönelik ayrıntılı koşulların da yukarıdaki maddelere göre getirilmiş olmasıdır. Amaç, kent bir yandan yenilenirken, diğer yandan, "kimliğinin", "silüetinin" ve "tarihsel" görünümünün de bozulmamasıdır, (55), (Şekil 2.17, 2.18) .

Şekil 2.17. Milas Kentsel Sit Alanındaki Boş Parselde Yöre Mimari-
siyle Uyumlu Olarak Tasarlanmış Yeni Yapı (Ekinci, 1991)

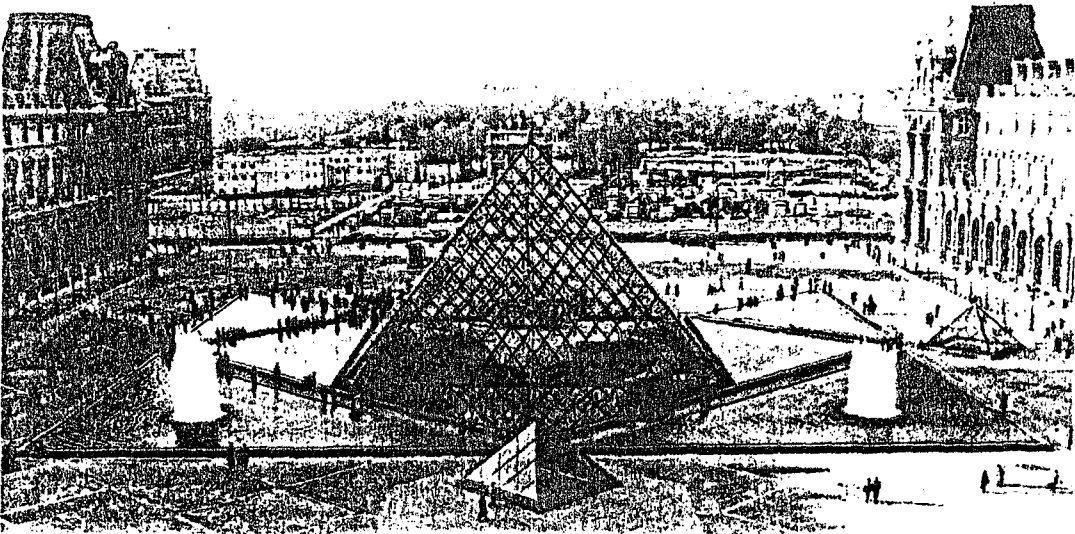
Şekil 2.18. Milas'ta Geleneksel Sivil Mimarlık Örneği Bir Yapı (Pro-
jede Esinti Kaynağı, Ekinci, 1991)

2.3.2. Tarihi Çevrede Karşıt (Kontrast)/Zıt Yaklaşım

Kontrast (zıtlık), "etki ve renk karşıtlığı", (59) olarak tanımlanır. Heraklit'e göre " karşıtlık uyumluluk yaratır; çelişki, en yetkin uyumun temelidir", (15).

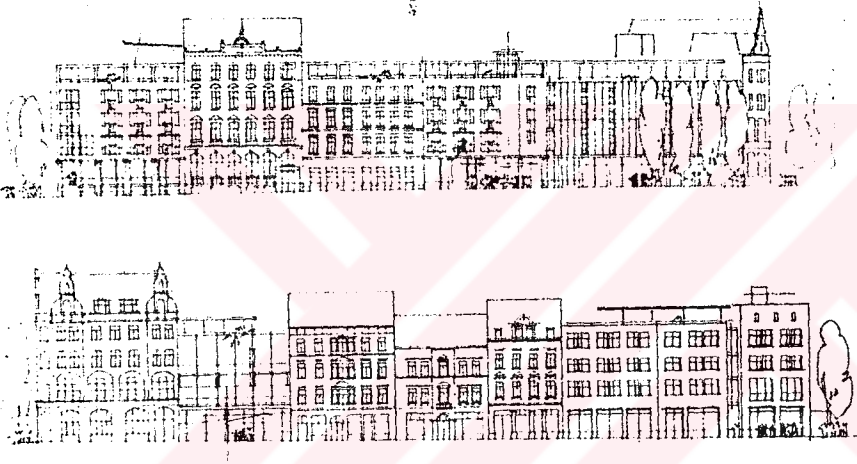
Kontrastın tanımından da anlaşıldığı gibi, bu yaklaşımı benimseyen tasarımcılar, tarihi çevrelerde yapılan tasarımların, karşıtlık ilkesinden ele alındıkları zaman uyuma varılabileceğini belirtmektedirler. Amaç, tarihi dokunun ve çevrenin; günün malzeme, teknolojisi ve mimari anlayışının bu gibi çevrelerde kullanılmasıyla daha belirgin olarak ortaya çıkması ve bu ilke yardımıyla uyuma gitmektir.

Karşıt yaklaşımlara örnek olarak;Louvre'nin müze anlayışına uygun olarak düzenlenebilmesi amacıyla,tarihi yapılarla çevrili avluda yapılan sergi alanlarını birleştirmek, genişletmek, ziyaretçilerin ağırlanmasını ve korumayı sağlamak için gerekli iç yapıları müzeye bağlayan-piramit yapı verilebilir. Tasarımcısı I.M. Pei, buraya uyguladığı yapıyı "üslupsuzlukla kendini kabul ettiriyor" diye tanımlarken aynı zamanda "sade, doğal ve antik mimariyi çağrıştırmakla birlikte geometri ve tarihi birleştiren karmaşık bir yapı" olarak nitelendirmektedir, (60, 61) (Şekil 2.19).

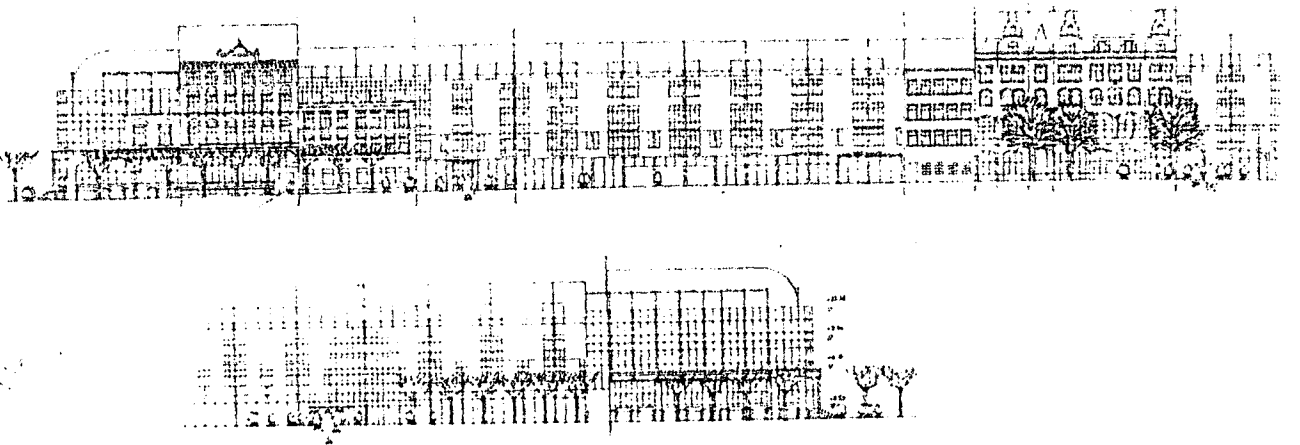

Şekil 2.19. Louvre'nin Bugünkü Durumu, (Erkal, 1989).

Almanya'da Münih kentinde, çevre ve yapıların düzenlenmesi amaçlı tasarım yarışmasında, koruma altına alınan eski yapılar, ekleme/kat eklemesi ve yeni tasarımlar olmak üzere üç başlık altında toplanan konular, bir parselde (tarihi dokuda) ele alınarak, ortaya koyulan ürünlerden, Jörg Bauer, Frohmut Kurz ve Horst Stockburger ile Jürgen Schröder, Sebastian Meissler'in önerileri, eski dokuya karşıt (kontrast) bir yaklaşımla bağlamsal uygunluk sağlama amacını gütmektedir. Günün malzeme ve teknolojisinin (örneğin cam geniş yüzeyler gibi) kullanıldığı tasarımlarda, eski dokudaki en yüksek yapıları aşan yapı önerileri bulunmamakta, karşıtlık ilkesinin uygulandığı örneklerde, böylece eski yapıları ortaya koyma/belirgin kılma çabaları-farklı biçimler/dizilişler ve malzeme/doku ile izlenmektedir, (62, 63) (Şekil 2.20, 21).

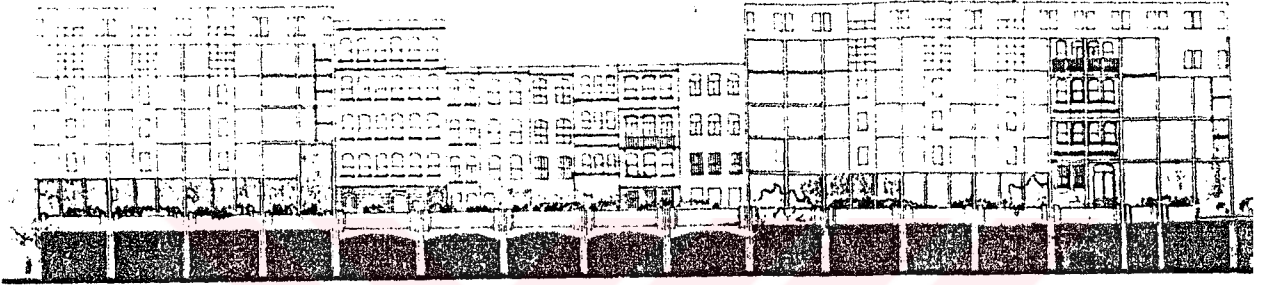

Şekil 2.20. Cephe Önerileri (Jörg Bauer, Frohmut Kurz ve Horst Stockburger, 1991)

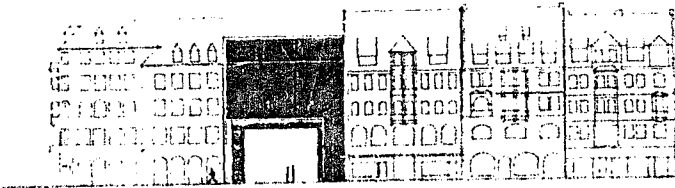
Şekil 2.21. Cephe Önerileri (Jürgen Schröder, Sebastian Meissler, 1991)

İstanbul-Tarlabası yarışmasında, Necati İnceoğlu ve ekibinin sunduğu öneri projede, mevcut eski doku (korunması gerekenler) ve yeni ürünler arasında yükseklikler, form/düzenler, teknoloji, malzeme kullanımı gibi açılardan bağlamsal uygunluk için karşıt (kontrast) bir yaklaşımın ele alındığı görülmektedir, (52), (Şekil 2.22).

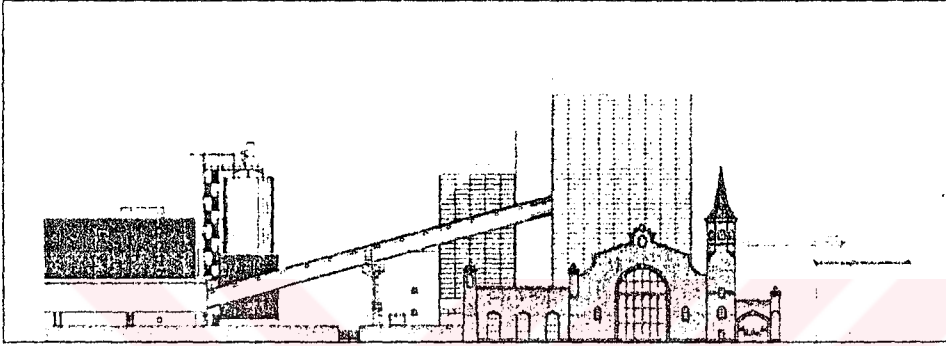
Şekil 2.22. Tarlabası Bulvarı Cephe Önerileri (Necati İnceoğlu ve Ekibi, 1990)

Almanya-Nürnberg'de tarihi bir doku içinde müze tasarımını konu alan tasarım yarışmasında, Hannes Peter Freudenreich'in önerisi, mevcut doku ile tamamen karşıt (kontrast) bir yaklaşımı içermektedir. Farklı malzeme, renk, yüzey kullanımı sonucu (yüzey malzemesi ve üst katta kapalılık ilkesi ve zemindeki açıklık/boşluk ilkesi ile) bağlamsal uygunluk için karşıt (kontrast) yaklaşım ele alınarak, tarihi dokunun ön plana çıkarılması amaçlanmaktadır, (64) (Şekil 2.23).

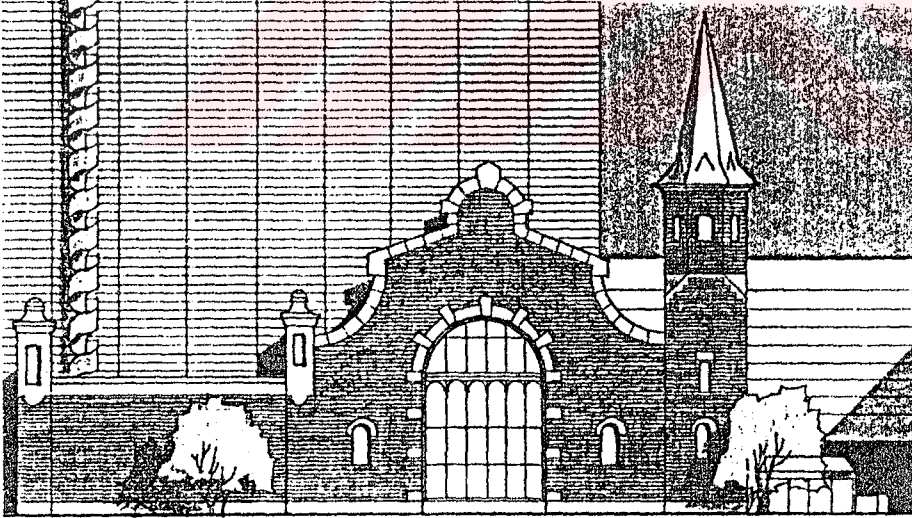

Şekil 2.23. Almanya-Nürnberg'de Müze Tasarım Önerisi (Hannes Peter Freudenreich, 1992).

Almanya-Berlin kentinde, tarihi bir yapı olan elektrik santralinin yenilenmesi ve genişletilmesi amaçlanan çalışmada (eski yapı öncelikle restore edilmiş), Henn ve Hierl'in bu yapıya karşıt (kontrast)/zıt bir yaklaşım için, günün malzeme ve teknolojisini kullanarak , aynı zamanda form açısından da eski yapı ile çelişkili bir kütle anlayışı içinde oldukları izlenmektedir. Eski yapının hareketli yükseklikleri, oldukça baskın olan süslemeleri ve kapalı duvar yüzeylerine karşılık, dikdörtgen (tek kütle) kütleleri kullanarak, eski ile yeninin ayrı ayrı vurgulanmasını sağlamışlardır, (65) (Şekil 2.24, 25).

Şekil 2.24. Berlin Elektrik Santralinin Genişletilmesi Amaçlanan Çalışmada Yan Görünüş (Walter Henn ve Fritz Hierl, 1991)

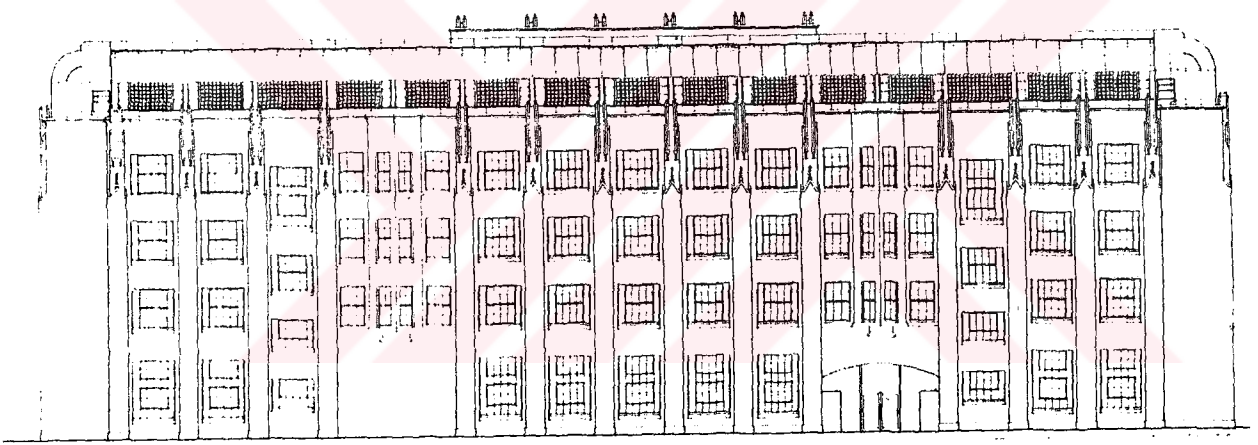

Şekil 2.25. Aynı Çalışmadan Daha Yakın Bir Görünüş (Walter Henn, Fritz Hierl, 1991)

Tokyo Üniversitesi Mühendislik Okulu'nun kapısına eklenecek olan dördüncü kat için yapılan tasarımda, yapının doğası analiz edilmiştir. Amaç eski yapının görsel açıdan sürekliliğini, yeni malzeme ve teknolo-

ji ile sağlamaktı ve bunun için-formu sürdürmeyi deneme ve yeni formları ilave ederek süreklilik sağlama fikri-eski formların özellikleri sap-tanarak değerlendirilmiştir. Yapının özelliklerine kontrast bir yaklaşım için;

1. Yapının yukarı doğru yükselen ve yapıyı çevreleyen formlarına kontrast, yukarıdan konmuş ya da içerden yükselen birtakım form-lar,
2. Varolan ağır ve pürüzlü formlara kontrast,pürüzsüz ve hafif form-lar,
3. Yapının bölünmüş yüzeylerine karşılık, devam eden duvar yüzeyleri kullanma yoluna gidilmiştir, (66) (Şekil 2.26).

Şekil 2.26. Tokyo Üniversitesi Mühendislik Okulu'na Eklenen Kat, (Koyama, 1975).

Çevrenin veya yapıların özelliklerinin ele alınması ile tasarımı yapılan binanın, çevre içindeki bağlamsal uygunluğu,'karşıt' veya 'uyum-lu' kavramları ile daha da belirgin olarak ortaya konabilmektedir.

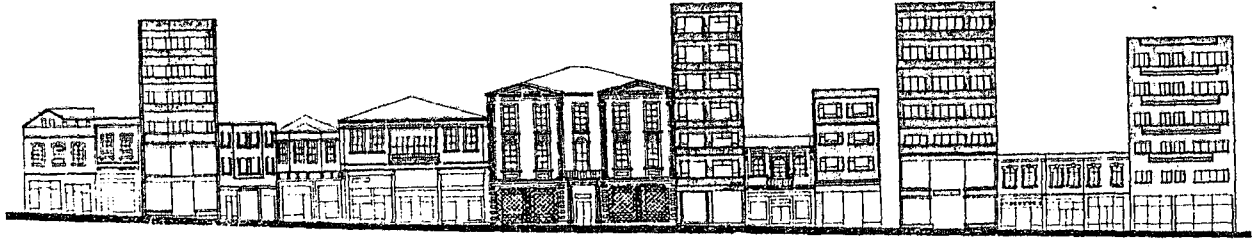
ODTÜ'de, Muğla kentinde, tarihi bir çevrede yapılan tasarım çalış-masında öğrencilerin çoğu, zengin yapıların aralarındaki boş alanlara yeni tasarımlar yaparken, bunları son derece modern (karşıt) bir anlayış-la projelendirmişlerdir. Bu yaklaşımın amaçları ve savunmaları şöyle özet lenebilir;

- . Yeni tasarımlar, yapılar, bugünü yaşatmalıdır. Yani çağdaşı yansıtmalıdır. Böylece, yakınlarındaki eski yapıların "özgünlükleri" daha fazla öne çıkmış ve kendini göstermiş olur.
- . "Modern teknoloji ve yeni yaşam koşulları mimariye yön vermeli ve günümüzde yapılacak binalar, geçmişin taklidi değil, geleceğin habercisi olmalıdır. Eski yapılar o dönemlerin yapı malzemeleri ve tekniği ile biçimlenmişlerdir. Yeni malzeme ve tekniklerle eskiyi yapmayı sürdürmek yanlıştır.
- . Mimar aynı anda bir sanatçı olarak, özgür yaratıcı gücünü sınırlamamalı ve çağdaş örnekler ortaya çıkarmalıdır. Bu nedenle mimara, tasarımını yönlendirici kurallar dayatılmamalıdır.
- . Eski dokunun içinde yapılacak yeni tasarımlar, modern mimari anlayışı yansıtırlarsa, "eski" ile "yeni" yan yana ve de kimliklerini koruyarak, anlamlı bir uyum sağlamış olurlar. Tarihi çevreye uyum demek, salt "görünüm benzerliği" gibi dekoratif düzeye indirgenmemelidir, (55). Karşıt (kontrast)/zıt yaklaşımla tarihi çevrenin çevre bileşenlerinin daha da belirgin olabileceği (her yapının kendi devrini yansıtması gerektiği)ve böylece bu alanda süreklilik sağlanabileceği, ancak bunun yapılabilmesi için de çevre-çevre bileşenlerinin analiz edilmesi gerektiği belirtilmektedir.

2.2.3. Tarihi Çevrede Serbest Yaklaşım

Bu yaklaşım içine giren tasarımlar, tarihi çevre ile bağlantı kurmak amacıyla uyum ve karşıtlık yaklaşımlarının bir arada kullanıldığı ve izlenen yaklaşım türü/kararı iki yönlü olduğu için tasarımda belirsizliğin oluştuğu veya tasarlandıkları çevre ile uyum ya da karşıtlık açısından ilişkilendirilmeden tasarımcının rastlantısal olarak (kullanıcı ve otorite isteklerine bağlı olarak) ürününü oluşturduğu örnekleri kapsamaktadır. Tarihi çevrelerde giderek artan bu tip örnekler, "tarihi çevrelerde tasarım sorunu" da gündeme getirmektedirler. Çoğunlukla her yörenin, bölgenin ve çevrenin yapısı olabilecek nitelikte olan bu tür ürünler tarihi çevrelerde belirsizliğe neden olmaktadır. Fiziksel çevre bünyesinde yapılar taşıdıkları işaret ve dolayısıyla anlamlar açısından bir dil birliği içinde ise, algılayanlar tarafından kolayca kodlanıp kavranabilmektedirler. Bu kodlama çoğu zaman uyum veya zıtlık sıfat çiftleriyle ifadelendirilmektedir, (27). İfadelendirmenin olmadığı çevrelerde karmaşa ve belirsizlik oluşmaktadır.

Serbest yaklaşım örneklerinden biri olarak, Trabzon-Kunduracılar Caddesindeki (örnek alan) yeni yapılaşmalar verilebilir, (Şekil 2.27).

Şekil 2.27. Trabzon Kunduracılar Caddesi'nin Bugünkü Durumu-Eski ve Yeni Yapılar.

Tasarımın yapıldığı çevrenin-çevre bileşenlerinin analiz edilerek kullanılması, çevreye uyum (armoni)/benzer veya karşıt (kontrast)/zıt yaklaşım için ele alınan özelliklerin belirlenmesine yardımcı olmaktadır. Çevre-çevre bileşenlerinin analizi ile neye göre veya hangi oranda uyum ya da kontrast yapılacağı belirlenebilmekte, bu da tasarımların, tasarım ürünlerinin uyumlu ya da karşıt olarak algılanabilmelerini sağlamaktadır. Çevre-çevre bileşenlerin gözardı edildiği tasarımlarda, ürünler diğer öğelere/elemanlara göre uyumlu ya da karşıt olarak ifadelendirilememekte, bu da bu çevreler içerisinde belirsizliğe neden olmaktadır ki, bu tip örnekler tarihi çevrelerde tasarım sorunu ortaya koymaktadırlar.

2.4. KONUNUN NİTELİĞİ VE KAPSAMI

Tarihi çevrelerin günümüz kentlerinde taşıdıkları değerlere ve önemlerine bağlı olarak, bu çevrelerde tasarım için izlenen yol/tasarım süreci ve bu kapsam içinde ele alınan yaklaşımlar, ilkeler/kriterler ve tasarımı etkileyen faktörler araştırılması gereken bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Yaşanan çevrelerin sürekliliği, kolay algılanabilirliği ya da belirginliği önem taşımaktadır. Bir yapı tek başına ve sadece kendi kullanıcıları tarafından değil, bir çevre içinde ve çevre kullanıcıları tarafından da değerlendirilmektedir. Bu nedenle, çevrenin taşıdığı nitelikler/kalite ler temelde toplum ve toplum yapısını etkilemektedir. Özellikle, geçmişe

ait mimari göstergelerin yansıdığı, tanınan, bilinen tarihi çevrelerde yeni yapılaşma olgusu, bu çevrelerin sürekli algılanabilir, tanımlanabilir olma özelliklerinin sağlanması ya da korunması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır.

Konu, yukarıda açıklanan nedenler doğrultusunda, çevresel psikoloji, mimari psikoloji, kentsel tasarım, restorasyon ve mimarlık gibi farklı uygulama ve araştırma alanlarında ele alınabilir. Ancak, araştırma, konunun geniş kapsamlı olması nedeniyle daha çok restorasyon, kentsel tasarım ve özellikle mimarlık alanlarında yapılacaktır.

BÖLÜM 3

ARAŞTIRMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI, ARAŞTIRMA SORULARI, ARAŞTIRMA BASAMAKLARI VE ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırma, tarihi çevrelerde yapılan/yapılacak tasarımlar için özel bir tasarım sürecinin olup olmadığı, varsa bu sürecin mimari tasarım süreci ile farklılaşan yönlerinin, aşamalarının ve süreci etkileyen faktörlerin araştırılması amaçlarını taşımaktadır. Bu nedenle, ilk aşamada, tarihi çevrelerin taşıdıkları değerlere bağlı olarak, bu çevrelerde tasarımı etkileyen faktörler ve tasarım süreci modelinin oluşturulması (konu ile ilgili uygulamacı ve akademisyenlerle yapılan görüşmeler sonucunda) yer almaktadır. Bu bölümde görüşmecilere sorulan sorular:

- . Tarihi çevrelerin oluşumunda ve sürekliliğinde önemli olan değerler,
- . Tasarım çalışmalarında gözönüne alınan kriterler, tasarım yaklaşımları, bu çevrelerde tasarım için temel şart olabilecek bir kriter/kriterler olup olmadığı ,
- . (Yukarıdaki başlıklara da bağlı olarak) tasarım süreci-modeli,

başlıkları altında belirlenmiştir.

İkinci aşamada, tarihi çevrelerin günümüz tasarımları için veri sağlayabilecek özelliklerini (estetik açıdan) saptamak amacı ile, Trabzon kenti taş yapı konut mimarisinin estetik öğeler açısından analizi yer almaktadır (üçüncü aşamaya veri oluşturmak amacıyla).

Üçüncü aşamada, pilot alan olarak, Trabzon Kenti-Kunduracılar Caddesi seçilmiştir (Bu alandaki eski dokunun taş yapı mimari ağırlıklı olması nedeniyle, ikinci aşamada taş yapı konut mimari örnekleri belirlenerek analiz edilmiştir). Seçilen alanda uygulama çalışması (aynı uygulamacı ve

akademisyenler tarafından yapılan) cephe düzeyinde tutularak, böyle bir alanda;

- . Ortak tasarım kararlarının neler olduğu,
- . Estetik açıdan/cephe düzeyinde (syntactic-dizimsel açıdan) eski dokunun yeni önerileri ne yönde etkilediği ve günümüzdeki yeni yapılaşma -öneriler-eski doku arasındaki ortak veya farklı özelliklerin araştırılması ve yorumlanması

gibi alt başlıklar bulunmaktadır.

Belirlenen araştırma modeli ve araştırma basamakları ayrıca gösterilmiştir, (Şekil 3.1.).

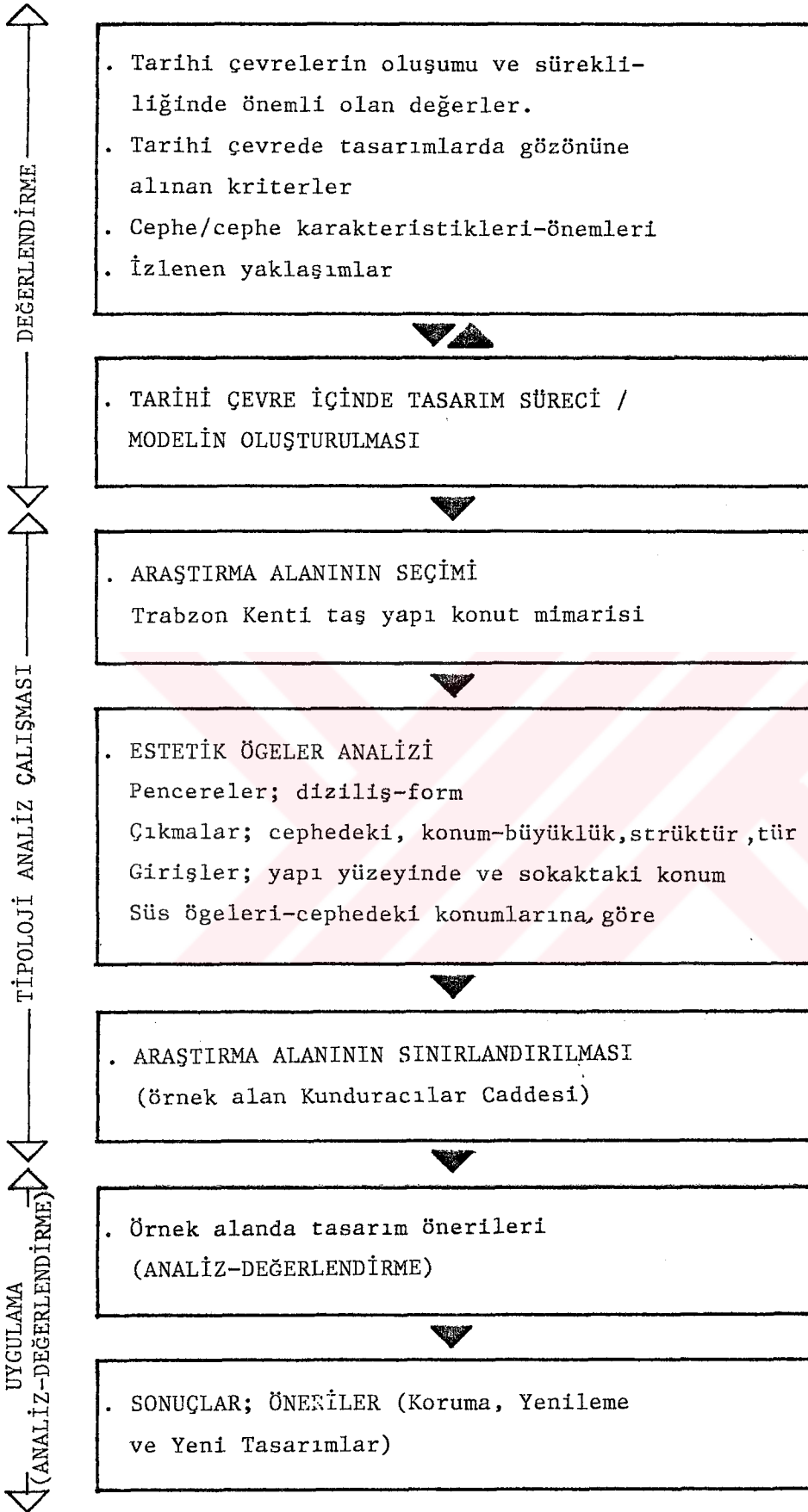
3.2. TARİHİ ÇEVRELERİN OLUŞUMUNDA VE SÜREKLİLİĞİNDE ÖNEMLİ OLAN MİMARİ DEĞERLER, TASARIM KRİTERLERİ VE İZLENEN YAKLAŞIMLAR, BİNA CEHPE/CEPHE KARAKTERİSTİKLERİ-ÖNEMİ, TASARIM SÜRECİ/ MODELİ

3.2.1. Araştırmanın Amacı, Soruları, Yöntem ve Teknikler, Araştırmanın Yürütülmesi

Araştırmanın bu bölümünde, tarihi çevreler için tasarım süreci modeli oluşturmak amaçlanmıştır. Buna bağlı olarak tarihi çevrelerin oluşumunda ve sürekliliğinde önemli olan mimari değerler, tasarım kriterleri ve izlenen yaklaşımların neler olduğu saptanarak, tasarım sürecindeki yerleri araştırılmıştır.

Konuyla ilgili olan uygulamacı ve akademisyenlerle (mimarlarla) yapılan yazılı anketlerde yukarıda sayılan başlıklar altında sorular sorulmuş, elde edilen yanıtlar ortak başlıklar altında toplanarak, tablolaştırılmış ve değerlendirmeye gidilmiştir. Sorulan sorulardan "tasarım süreci ve yönteminin açıklanması" şeklindeki soruya, diğer sorular da yardımcı olmuş, tasarım sürecine etki eden faktörler ve izlenen yaklaşım türü/yöntemi elde edilerek, tasarım sürecindeki yeri saptanmıştır.

Konuyla ilgili olan 22 kişiyle görüşme sayısı sınırlandırılmıştır. Bir anlamda açık uçlu sayılabilecek sorularla elde edilen yanıtlar, verilerin yeterli olmasını sağlamıştır.

Şekil 3.1. Araştırma Modeli-Araştırma Basamakları

3.2.1.1. Tarihi Çevrelerin Oluşumu ve Sürekliliğinde Önemli Olan Mimari Değerler

Yapılan görüşmelere bağlı olarak, tarihi çevrelerin oluşumunda ve sürekliliğinde önemli olan değerler aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- Tarihi birikim-tarih içinde bir yeri, değeri ve önemi olma (içinde tarihi bir olayın geçmesi),
- Kollektif anıları yaşatma,
- Çevre kimliği ve kişiliğinde etkili olma; kentlerin sürekliliğinde, gelişiminde ve kimliğinde etkili olma,
- Yapı-Çevre uyumunu yansıtmaları,
- Estetik değerler ve fiziksel öğelerde uyum;
 - Doluluk-Boşluklar, Oranlar, Ölçek, Malzeme, Doku, Sembolleşmiş Nostaljik Biçimler .
- Değişen gereksinimlere uyum sağlamaları/Kullanım değeri,
- Kullanılan malzemeye bağlı olarak dayanımları ve günümüze kadar gelebilmeleri/Dayanım değeri,
- Oluştukları ve geçirdikleri dönemleri temsil etmeleri/belli dönemlere damgalarını vurmaları ;
 - . Mimari, Kültürel, Teknolojik/Yapım sistemi ve malzeme,
 - . Yaşam Tarzı ve Anlayışı/Düşüncesi ,
 - . Sosyal ve ekonomik boyutlar.
- Tek yapıdan çok, yapı gruplarının bir arada oluşumu ile imaj sürekliliği sağlamaları,
- Özgünlük değeri,
- Mekansal Değerler; yapıların bir süreklilik sağlaması ve mekan oluşturması (sokak, meydan gibi) ,
- Yerleşim formunu belirtmesi (sokak yapı düzeni, sokak elemanları gibi açılardan),
- Günümüzde örnek olmaları,
- Simgesel değer ,
- Çağrışımlar yapma ,
- Günümüz çevrelerinde farklılık/çeşitlilik yaratmalarından dolayı etkili öge veya elemanlar olmaları.

Yukarıda açıklanan mimari değerler (ortak veya farklı öğeler) yoğunluk/önem dereceleri açısından incelendiğinde, saptanan sonuçlar şöyle sıralanabilir;

- Mimari ve estetik değerler (doluluk-boşluk, oran, ölçek, malzeme, doku, sembolleşmiş nostaljik biçimler) %77.2 oranında birinci,
- Kullanım değeri % 50 oranında ikinci,
- Dayanım değeri, belli dönemlere damga vurma (mimari, kültürel, teknolojik/yapım sistemi, yaşam tarzı ve anlayışı, sosyal ve ekonomik boyut) ve kolektif anıları yaşatma değerleri % 41 oranında üçüncü,
- Tarihi birikim-tarih içinde bir yeri olma, yapı-çevre uyumunu yansıtma, imaj sürekliliğini sağlama, mekansal değer, yerleşim formunu belirtmesi ve örnek olma değerleri %22.7 oranında dördüncü,
- Çevre kimliği ve kişiliğinde etkili olma, özgünlük , çağrışımlar yapma ve simgesel değerler %13.6 oranında beşinci,
- Günümüz çevrelerinde farklılık/çeşitlilik yaratma değerleri ise %4.5 oranıyla altıncı,

ve en düşük derecede bulunmuştur, (Tablo 3.1) (Şekil 3.2).

Sıralamada en fazla oranla (% 77) birinci derecede yer alan Estetik Değerler, tarihi çevrenin bu çevreleri dışarıdan kullananlar için ve dolayısıyla bu çevrelerde yapılan tasarımlarda 'estetik' kavramının taşıdığı önemi de ortaya koymaktadır. Yani, tasarımlarda estetik açıdan süreklilik sağlanması, çevrenin belirginliğini/algılanabilirliğini kolaylaştıracaktır.

3.2.1.2 Tarihi Çevre İçinde yapılan Tasarım Çalışmalarında Gözönüne Alınan Kriterler

Yapılan görüşmeler sonucunda, tasarım çalışmalarında ele alınan tasarım kriterleri:

- Yeni tasarımların çevreye baskın ve ezici olmaması,
- Tarihi çevrenin özelliklerini ön plana çıkartma,
- Ekolojik kültür sürekliliğini devam ettirme ,
- Tarihi çevrenin bina dışındaki diğer boyutlarını da ele alma (ağaç, çeşme, yer kaplaması gibi) ,

TABLO : 3.1.

Tarihi Çevrelerin Oluşumu ve Sürekliliğinde Önemli Olan Mimari Değerler

Genel Özellikler	Görüşme No	(Kişi/Görş.S.x100) ORANLAR
1.Tarihi Birikim- Tarih İçinde Bir Yeri Olma	G1, G8, G9, G13, G20	% 22.7
2.Kollektif Anıları Yaşatma	G1, G4, G5, G8, G11, G12, G15, G18, G20	% 41
3.Çevre Kimliği ve Kişiliğinde Etkili Olma	G2, G9, G10	% 13.6
4.Yapı-Çevre Uyumunu Yansıtırma	G2, G5, G11, G19, G22	% 22.7
5.Estetik Değerler	G2, G4, G5, G6, G8, G9, G10, G11, G12, G13, G14, G15, G17, G18, G19, G20, G21	% 77.2
6.Kullanım Değeri	G2, G5, G6, G7, G10, G12, G14, G15, G16, G18, G22	% 50
7.Dayanım Değeri	G2, G4, G5, G7, G10, G12, G14, G15, G18,	% 41
8.Belli Dönemde Damga Vurma	G3, G4, G5, G7, G8, G9, G10, G11, G20	% 41
9.İmaj Sürekliliği Sağlama	G3, G16, G19, G20, G21	% 22.7
10.Özgünlük Değeri	G5, G8, G20	% 13.6
11.Mekansal Değer	G3, G6, G20, G21, G22	% 22.7
12.Yerleşim Formunu Belirtmesi	G5, G6, G16, G20	% 18.1
13.Örnek Olma Özelliği	G5, G8, G9, G17, G20	% 22.7
14.Simgesel Değer	G2, G11, G18	% 13.6
15.Çağrışımlar Yapma	G15, G18, G20	% 13.6
16.Günümüz Çevrelerinde Farklılık/Çeşitlilik Yaratma	G20	% 4.5

GÖRÜŞM
NO

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22

GENEL ÖZELLİKLER

1. TARİHİ BİRİKİM-TARİH İÇİNDE BİR YERİ OLMA

2. KOLLEKTİF ANILARI YAŞAMA

3. ÇEVRE KİMLİĞİ VE KİŞİLİĞİNDE ETKİLİ OLMA

4. YAPI-ÇEVRE UYUMUNU YANSITMA

5. MİMARİ VE ESTETİK DEĞERLER

6. KULLANIM DEĞERİ

7. DAYANIM DEĞERİ

8. BELLİ DÖNEMLERE DAMGA VURMA

9. İMAJ SÜREKLİLİĞİ SAĞLAMA

10. ÖZGÜNLÜK DEĞERİ

11. MEKANSAL DEĞER

12. YERLEŞİM FORMUNU BELİRTME

13. ÖRNEK OLMA ÖZELLİĞİ

14. SİMGESEL DEĞER

15. ÇAÇRISIMLAR YAPMA

16. GÜNÜMÜZ ÇEVRELERİNDE FARKLILIK/ÇEŞİTLİLİK YARATMA

Şeki 3.2 Tarihi Çevrelerin Oluşumu ve Sürekliliğinde Önemli Olan Mimari Değerler

- Çevrenin anlamsal boyutunu araştırma,
- Çevresel değerlerden yararlanma,
- Karşıt (Kontrast)/Zıt yaklaşım (çevrenin özelliklerine bağlı olarak),
- Uyum (armoni)/benzerlik (çevrenin özelliklerine bağlı olarak),
- Çağdaş tasarım, çağı vurgulama,
- Mimari algılamayı bütünleştiren, süreklilik sağlayan estetik ölçütler,
- Çevrenin tarihi süreci,
- Çevrede yaşayanların sosyal yaşantıları ve statüsü,
- O çevrede daha önce yokmuş gibi bir yapı tasarımı,
- Uygun işlev

ana başlıkları altında toplanmıştır.

Bu başlıklara bağlı olarak alt başlıklar halinde tasarım kriterleri aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir;

- Çevresel değerlerden yararlanma :
 - . Çevrenin tipolojisi ve analizi ile;
 - . İki ve üç boyutlu örüntülerin çözümlenmesi,
 - . Yerleşim dokusu, malzeme ve biçim özelliklerinin saptanması,
 - . Eski dokuyu araştırmak, yorumlamak ve tasarımlarda uyum ya da karşıtlık (kontrast) için kullanmak,
 - . Çevrede oluşmuş dilin, semantik ölçeğini başka bağlamlara taşımak,
 - . İllüzyon ya da göz yanılgısı diyebileceğimiz çağrışımlar yüklü yaklaşımlarda bulunmak .
- Çağdaş tasarım,
 - . Kontrast (zıt) yaklaşım,
 - . Uyum (armoni)/benzerlikle, çağı vurgulama .
- Mimari algılamayı bütünleştiren, süreklilik sağlayan ölçütler-Cephe ler açısından;
 - . Modülasyon birliği,
 - . (Gabari) yükseklik,
 - . Renk,
 - . Malzeme,

- . Doku,
- . Tekrarda evrensel soyut değerler (oran, proporsiyon gibi),
- . Boyutlar/Ölçüler,
- . Ritm/Tekrar/Simetri.
- Çevrenin tarihi süreci;
 - . Çevrenin tarihi niteliği: Hangi döneme ait yapılaşma olduğu/ farklı veya aynı dönemler,
 - . Tarihsel gelişim içinde süreklilik faktörü,
 - . Değişme, gelişme özellikleri ve nedenleri/fiziksel ve fonksiyonel eskime, değişme açılarından, tarihsel süreci inceleme.

Görüşmelere bağlı olarak, tasarımcıların gözönüne aldıkları kriterlerin önem dereceleri aşağıdaki gibi saptanmıştır;

- Çevresel değerlerden yararlanma kriteri % 91 oranında birinci,
- Uyum (armoni)/benzer yaklaşım kriteri % 86.3 oranında ikinci,
- Mimari algılamayı bütünleştiren estetik ölçütler kriteri % 59 oranında üçüncü,
- (Özellikle) O çevrede daha önce yokmuş gibi bir yapı kriteri % 50 oranında dördüncü,
- Çevreye baskın ve ezici olmama ile çağdaş tasarım/çağı vurgulama kriterleri % 45.4 oranında beşinci,
- Karşıt/Zıtlık (kontrast) yaklaşım kriteri %40.1 oranında altıncı,
- Çevrenin tarihi süreci % 36.3 oranında yedinci,
- Tarihi çevrenin özelliklerini ön plana çıkarma kriteri %22.7 oranında sekizinci,
- Ekolojik kültürün sürekliliğini devam ettirme kriteri % 18.1 oranında dokuzuncu,
- Bina dışındaki boyutları ele alma (ağaç, su gibi) ve çevrenin anlamsal boyutunu araştırma kriterleri % 13.6 oranında onuncu,
- Çevrede yaşayanların sosyal statü kriteri % 9 oranında onbirinci,
- Uygun işlev kriteri ise en düşük değerinde %45 oranında onikinci

derecede/sırada saptanmıştır, (Tablo 3.2) (Şekil 3.3).

Yukarıda açıklanan ve en üst düzeyde/derecede ele alınan kriterlerden çevresel değerlerden yararlanma ve mimari algılamayı bütünleştiren estetik ölçütler, çevrenin önemini ortaya koymaktadır.

TABLO : 3.2

Tarihi Çevre İçinde Yapılan Tasarım Çalışmalarında Gözönüne Alınan Kriterler

Genel Özellikler	Görüşme No	(Kişi/Görş.S.x100) ORANLAR
1.Çevreye Baskın ve Ezici Olmama	G1,G2,G3,G4,G8,G10,G12,G16,G20,G21	% 45.4
2.Tarihi Çevrenin Özelliklerini Ön Plana Çıkarma	G1,G4,G10,G16,G20	% 22.7
3.Ekolojik Kültürünün Sürekliliğini Devam Ettirme	G2,G5,G15,G20	% 18.1
4.Bina Dışındaki Boyutları Ele Alma	G2,G12,G15	% 13.6
5.Çevrenin Anlamsal Boyutunu Araştırma	G19,G20,G22	% 13.6
6.Çevresel Değerlerden Yararlanma	G1,G2,G3,G4,G5,G6,G7,G8,G9,G10,G11,G12,G15,G16,G17,G18,G19,G20,G21,G22	% 91
7.Karşıt(Kontrast)/Zıt Yaklaşım	G2,G4,G9,G11,G13,G14,G15,G18,G20	% 40.1
8.Uyum(Armoni)/Benzer Yaklaşım	G1,G2,G3,G4,G5,G6,G7,G8,G9,G10,G14,G15,G16,G17,G18,G19,G20,G21,G22	% 86.3
9.Çağdaş Tasarım/Çağı Vurgulama	G2,G4,G7,G9,G11,G14,G15,G16,G18,G20	% 45.4
10.Mimari Algılamayı Bütünleştiren Estetik Ölçütler	G1,G2,G3,G5,G8,G10,G12,G13,G15,G16,G17,G19,G21	% 59
11.Çevrenin Tarihi Süreci	G3,G6,G7,G8,G11,G12,G15,G20	% 36
12.Çevrede Yaşayanların Sosyal Statüsü	G8,G18	% 9
13.O Çevrede Daha Önce Yokmuş Gibi Bir Yapı	G2,G4,G7,G9,G11,G14,G15,G16,G16,G18,G20,G21	% 50
14.Uygun İşlev	G3	% 4.5

GENEL ÖZELLİKLER	GÖRÜŞME NO																					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
1.ÇEVREYE BASKIN VE EZİCİ OLMAMA	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
2.TARİHİ ÇEVRENİN ÖZELLİKLERİNİ ÖN PLANA ÇIKARMA	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
3.EKOLOJİK KÜLTÜR SÜREKLİLİĞİNİ DEVAM ETTİRME	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
4.BİNA DIŞINDAKİ BOYUTLARI ELE ALMA (AĞAÇ,SU GİBİ)	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
5.ÇEVRENİN ANLAMSAL BOYUTUNU ARAŞTIRMA	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
6.ÇEVRESEL DEĞERLERDEN YARARLANMA	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
7.KARŞIT/ZİT (KONTRAST) YAKLAŞIM	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
8.UYUM (ARMONİ) BENZER YAKLAŞIM	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
9.ÇAĞDAŞ TASARIM/ÇAĞI VURGULAMA	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
10.MİMARİ ALGILAMAYI BÜTÜNLEŞTİREN ESTETİK ÖLÇÜTLER	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
11.ÇEVRENİN TARİHİ SÜRECİ	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
12.ÇEVREDE YAŞAYANLARIN SOSYAL STATÜSÜ	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
13.O ÇEVREDE DAHA ÖNCE YOKMUŞ GİBİ BİR YAPI	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
14.UYGUN İŞLEV	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●

Şekil 3.3 Tarihi Çevre İçinde Tasarım Çalışmalarında Gözönüne Alınan Kriterler

3.2.1.3 Tarihi Çevrelerde Tasarımlarda Serbest Yaklaşım

Tarihi çevrelerde genellikle uygulanan uyum, karşıtlık ve taklit yaklaşımlarının dışında, çağın malzemesi, teknolojisine uyan, ancak, tarihi çevrenin gözönüne alınmadığı yaklaşım türü serbest yaklaşım olarak tanımlanmıştır. "Uyum ya da karşıtlık tavırları dışındaki bir yaklaşıma serbest yaklaşım yerine rastlantısal ya da fenomenel demek daha doğru olur", (G.19).

Serbest (rastlantısal) yaklaşıma, tasarımcıların çoğunluğu olumsuz olarak bakmaktadır. Çevrenin taşıdığı değerleri gözönüne almadan, tamamen tasarımcının kendi sezgilerine bağlı olarak oluşturduğu ürünün tarihi çevreleri karmaşaya ittiği belirtilmektedir.

Serbest yaklaşımın tanımı bazı tasarımcılara göre şöyle yapılmaktadır;

- . "... tamamen "serbest" bir yaklaşım ise, o çevreden hiçbir "referans" alınmamış olmasıdır...", (G.2).
- . "Bir çevrede bütünlük içinde herhangi bir yaklaşım olmadan, çevresel değerler gözönüne alınmadan yapılan yaklaşımlardır ve doğru değildir", (G. 7).
- . "Karşıtı ya da uyumu aramanın gereği olmadığı bir yaklaşım. Bir ilkeye bağlı olmama", (G.8).
- . "Tarihi süreç içinde hiç bir akımla ve çevreyle bağlantısı olmayan bir yaklaşım", (G. 11).
- . "Çevrenin değerlerini, verilerini gözardı eden, tasarımcının kendi beğenilerini ve tavırlarını ortaya koyduğu bir yaklaşım biçimi", (G. 20).
- . " O çevrede farkedilmeyen, alçak gönüllü bir bina üretmeye dayanan süreç", (G. 21).

Tarihi çevrelerde tasarım/uygulama için getirilen yasal kısıtlamalar ve kriterlerin yeterli olmaması sonucu bu tür yaklaşımın ve ürünlerin arttığı açıkça görülmektedir.

- . "Yasalaşma düzeyinde bir tutumdan sözedilmediğine göre, serbest yaklaşımlar için her zaman geniş bir alan vardır", (G.13).

Bu tür yaklaşıma tasarımcıların eleştirileri şu yönde olmaktadır:

- . "... Çevreyi gözönüne almayan bir yaklaşım olamaz, olmamalı", (G.2).
- . "Uygun olmayan bir yaklaşım. 21. yüzyıla girerken yeni bir yorum gerekli", (G.3).
- . "Armoni ve kontrast bir arada kullanılabilir, fakat serbest bir yaklaşıma karşıyım, kolaycılıktır", (G.4).
- . "Serbest bir yaklaşım doğru değil. Ne uyum ne de kontrast olmadığı sürece doğru değil...", (G.7).
- . "Tasarımcı tamamen serbest davranamaz. Oluşan çevrenin varlığını inkar etmektir...", (G.10).

Tasarımın yapıldığı çevredeki tarihi birikim ve çevrenin sürekliliğine göre, bu türde bir yaklaşımın (tarihi dokunun baskın olmadığı, çevrenin çok fazla değiştiği bölgelerde) uygulanabileceği de savunulmaktadır.

- . "Kentsel sit niteliği ve korunması gerekli yapının mevcuda oranı alınarak, çağdaş tasarımlarla günümüz mimarlık düşüncesini yansıtan bir yaklaşım olabilir", (G.9).

3.2.1.4. Tarihi Çevrelerde Tasarımlarda Taklit (Öykünme) Yaklaşımı

Geçmiş dönemlere ait; elemanların, düzenlerin, ölçülerin kısaca tarihi formların, tarihten ödünç alınarak kullanılması, taklit edilerek aynen tasarımlarda/yapılarda yer alması ile tarihi çevrelerde uyum ve süreklilik sağlanabileceği görüşü, çoğu tasarımcılar tarafından reddedilmektedir.

Geçmişe ait değerlerin günümüzde yorumlanıp, günümüz malzeme, teknoloji ve anlayışıyla kullanılabilmesi/kullanılması gerektiğini savunan tasarımcılara göre taklit (öykünme) hakkındaki bazı görüşler aşağıdaki gibidir:

- . "Taklit (Öykünme) acizliktir. Yaratıcılık sorunudur", (G.2) yoksunluğudur. Değerlerin yitirilmesine neden olur", (G.2).

- . "Taklit (Öykünme) 'yi tarihi çevreye saygısızlık olarak düşünüyorum", (G.4).

Taklit (Öykünme)'yi reddeden tasarımcılara göre, taklit restorasyon işlemlerinde kullanılabilecek bir yaklaşım biçimidir.

- . "Restorasyon dışındakiler için zihin tembelliği", (G. 8).
- . "Taklit (Öykünme), restorasyon dışında yanlış bir tutum. Yapılmamalı", (G.18).
- . "Öykünme, restorasyon işlemlerinde uygulanabilecek bir tavır", (G.20).

Bu tip bir yaklaşımın restorasyon dışında, aynı dönemin yapılarının yer aldığı ve süreklilik gösteren çevrelerde uygulanabileceğini belirten tasarımcılara göre, bu özellikleri gösteren çevrelerin gelecek kuşaklara aktarılması sözkonusu olduğu için uygulanabilecek bir yaklaşım türüdür.

- . "... Bir de aynı dönem ürünü olup, sürekliliğini günümüzde koruyabilmiş, geleceğe aktarılması amaçlanan çevrelerde uygulanabilir", (G.20).
- . "... Ancak, benzer nitelikte ve zaman dilimi olarak eş zamanlı yoğun bir doku içinde düşünülebilir", (G.9).
- . "Gerekli görülen, sınırlı alanlar için uygun bulunabilir (Noktasal çalışmalarda", (G.12).
- . "Uygun bir yaklaşım olabilir", (G. 22).

Özetlemek gerekirse, bu yaklaşıma karşı çıkanlara göre; tarih ve geçmiş, geçmiştir. Önemli olan tarihi çevrelere günümüz mimari anlayışı, günümüz olanakları ile saygın olarak yaklaşmak ve bu çevrelerde geçmiş-gelecek ayrımını oluşturarak, bütünlük-süreklilik sağlamaktır.

3.2.1.5. Tarihi Çevre İçinde Bina Cephe/Cephe Karakteristikleri

Görüşmecilere sorulan bu soru başlığı altında alınan yanıtlar gruplandırılarak , aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

. Siluet . Yapı Yüksekliği (Gabari) . Kat Yüksekliği	YÜKSEKLİKLER
. Yapı Eni . Yapı Derinliği	PARSEL KULLANIMI
. Tüm Kütleinin Ölçü-Oranları . Doluluk-Boşluk Oranları . Doluluk-Boşluk Ritmi	ORANLAR-ÖLÇÜLER
. Pencere Formu . Çıkma Formu . Çatı Formu . Kapı (Giriş) Formu . Yatay-Düşey Eleman Vurguları . Ayrıntılar (Süs Öğeleri)	CEPHE ELEMANLARI
. Malzeme . Doku . Renk . Genel Ritm	MALZEME/KULLANIM

Yukarıda belirtilen başlıklar, anketlerin sonuçlarına (önem dereceleri açısından istenen sıralama doğrultusunda) göre, önemleri açısından derecelendirilerek tablolastırılmıştır. Elde edilen karakteristiklere verilen önem dereceleri farklı olduğu için, her bir önem derecesi farklı bir işaretle gösterilerek, görsel açıdan kolaylık sağlanması amaçlanmıştır, (Şekil 3.4). Tasarımlarda cephe/cephe karakteristiklerine verilen önem derecelerinin sonuçları aşağıdaki gibidir;

● Birinci derecede önem taşıyan cephe/cephe karakteristikleri:

Doluluk-boşluk oranları (%45.4), tüm kütleinin ölçü-oranları (% 41), yapı yüksekliği (%32), siluet (%18.1), pencere formu (%13.6), doluluk-boşluk ritmi ve yapı eni (% 9), yapı derinliği ve çatı formu (% 4.5).

- İkinci derece önem taşıyan cephe/cephe karakteristikleri ;
Doluluk-boşluk ritmi (%18.1), yapı yüksekliği (Gabari), doluluk-boşluk oranı, çıkma formu, çatı formu ve malzeme (% 13.6), encere formu (% 9), siluet, kat yüksekliği, tüm kütlelerin ölçü oranları, kapı (Giriş) formu, yatay-düşey eleman vurguları ve genel ritm. (% 4.5).
- Üçüncü derecede önem taşıyan cephe/cephe karakteristikleri ;
Doluluk,Boşluk oranı ve pencere formu (%22.7),çıkma formu (% 13.6), çatı formu, kapı (giriş) formu, yatay-düşey eleman vurguları ve ayrıntılar (süs öğeleri), siluet, yapı yüksekliği (gabari), tüm kütlelerin ölçü-oranları ve malzeme (% 4.5).
- Dördüncü derecede önem taşıyan cephe/cephe karakteristikleri ;
Çıkma formu (%13.6),doluluk-boşluk oranları, ayrıntılar (süs öğeleri), malzeme ve renk (% 9), siluet, kat yüksekliği, tüm kütlelerin ölçü-oranları, çatı formu, yatay-düşey eleman vurguları, doku ve genel ritm (% 4.5).
- Beşinci derecede önem taşıyan cephe/cephe karakteristikleri ;
Malzeme (%13.6),çıkma formu, pencere formu ve doluluk-boşluk oranları (% 4.5).
- Altıncı derecede önem taşıyan cephe/cephe karakteristikleri ;
Çıkma formu, ayrıntılar (süs öğeleri), malzeme ve doku (% 4.5).
- Yedinci derecede önem taşıyan cephe/cephe karakteristikleri ;
Doluluk-Boşluk oranları, doku ve renk (% 4.5) .
- Sekizinci derecede önem taşıyan cephe/cephe karateristikleri ;
Malzeme ve renk (% 4.5)
- Dokuzuncu derecede önem taşıyan cephe/cephe karateristikleri ;
Renk (%4.5),(Tablo 3.3).

Önem dereceleri açısından (kişi sayısına da bağlı olarak) ön planda ve ilk aşamada ele alınan cephe/cephe karakteristikleri ;doluluk-boşluk oranları, tüm kütlelerin ölçü-oranları, pencere formu, çıkma formu, yapı yüksekliği (gabari) ve siluet olarak görülmektedir. Doku, renk ve genel ritm ise en alt düzeyde veya son aşamada ele alınan cephe/cephe karakteristikleridir. Bu sonuçlar, tarihi çevrelerde yapılaşma için getirilen yönetmelikler için de veri oluşturabilecektir.

TABLO : 3.3 Tasarımlarda Bina Cephe/Cephe Karakteristikleri – Önem Dereceleri

Cephe/Cephe Karakteristikleri	Görüşme No	(Kişi/Görüş.S.x100) Önem Dereceleri-Oranlar
1.Siluet	G7, G19, G20, G21 G4 G18 G11	% 18.1 Oranında birinci, % 4.5 " ikinci, % 4.5 " üçüncü % 4.5 " dördüncü
2.Yapı Yüksekliği	G3, G4, G7, G8, G9, G18, G21 G2, G19, G20 G10	% 32 Oranında birinci % 13.6 " ikinci % 4.5 " üçüncü
3.Kat Yüksekliği	G7 G16	% 4.5 Oranında ikinci % 4.5 Oranında dördüncü
4.Yapı Eni	G2, G3	% 9 Oranında birinci
5.Yapı Derinliği	G3	% 4.5 Oranında birinci
6.Tüm Kütlelerin Ölçü-Oranları	G1, G2, G3, G6, G8, G13, G14, G16, G20, G11 G4 G18	% 41 Oranında birinci % 4.5 " ikinci % 4.5 " üçüncü % 4.5 " dördüncü
7.Doluluk-Boşluk Oranı	G2, G8, G10, G11, G12, G13 G14, G15, G20, G22 G1, G6, G9 G3, G5, G7, G19, G21 G4, G16 G18	% 45.4 Oranında birinci % 13.6 " ikinci % 22.7 " üçüncü % 9 " dördüncü % 4.5 " yedinci
8.Doluluk-Boşluk Ritmi	G15, G22 G10, G12, G20, G21 G4	% 9 Oranında birinci % 18.1 " ikinci % 4.5 " beşinci
9.Pencere Formu	G5, G15, G17 G10, G12 G6, G7, G8, G11, G20 G3, G16 G18	% 13.6 Oranında birinci % 9 " ikinci % 22.7 " üçüncü % 9 " dördüncü % 4.5 " beşinci
10.Çıkma Formu	G3, G5, G17 G11, G16, G20 G10, G15, G19 G8 G18	% 13.6 Oranında ikinci % 13.6 " üçüncü % 13.6 " dördüncü % 4.5 " beşinci % 4.5 " altıncı
11.Çatı Formu	G3 G8, G16, G18 G10, G15 G2	% 4.5 Oranında birinci % 13.6 " ikinci % 9 " üçüncü % 4.5 " dördüncü
12.Kapı (Giriş) Formu	G5 G7, G22	% 4.4 Oranında ikinci % 9 " üçüncü
13.Yatay-Düşey Eleman Vurgular	G22 G1, G12 G20	% 4.5 Oranında ikinci % 9 " üçüncü % 4.5 " dördüncü
14.Ayrıntılar (Süs Öğeleri)	G2, G10 G1, G12 G19	% 9 Oranında üçüncü % 9 " dördüncü % 4.5 " altıncı
15.İmalzeme	G8, G13, G14 G9 G6, G7 G10, G19, G20 G4 G18	% 13.6 Oranında ikinci % 4.5 " üçüncü % 9 " dördüncü % 13.6 " beşinci % 4.5 " altıncı % 4.5 " sekizinci
16.Doku	G8 G20 G4	% 4.5 Oranında dördüncü % 4.5 " altıncı % 4.5 " yedinci
17.Renk	G8, G9 G19 G4 G18	% 9 Oranında dördüncü % 4.5 " yedinci % 4.5 " sekizinci % 4.5 " dokuzuncu
18.Genel Ritim	G21 G5	% 4.5 Oranında ikinci % 4.5 " dördüncü

ÖNERİLER

CEPHE/CEPHE KARAKTERİSTİKLERİ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
1. SİLÜET																							
2. YAPI YÜKSEKLİĞİ (GABARİ)																							
3. KAT YÜKSEKLİĞİ																							
4. YAPI ENİ																							
5. YAPI DERİNLİĞİ																							
6. TÜM KÜTLENİN ÖLÇÜ-ORANLARI																							
7. DOLULUK-BOSLUK ORANLARI																							
8. DOLULUK-BOSLUK RİTMİ																							
9. PENCERE FORMU																							
10. ÇIKMA FORMU																							
11. ÇATI FORMU																							
12. KAPI (GİRİŞ) FORMU																							
13. YATAY-DÜŞEY ELEMAN VURGULARI																							
14. AYRINTILAR (SÜS ÖGELERİ)																							
15. MALZEME																							
16. DOKU																							
17. RENK																							
18. GENEL RİTM																							

1. DERECEDE ÖNEMLİ	2. DERECEDE ÖNEMLİ	3. DERECEDE ÖNEMLİ	4. DERECEDE ÖNEMLİ	5. DERECEDE ÖNEMLİ	6. DERECEDE ÖNEMLİ	7. DERECEDE ÖNEMLİ	8. DERECEDE ÖNEMLİ	9. DERECEDE ÖNEMLİ
--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------

Şekil 3.4 Tarihi Çevre İçinde Tasarım Çalışmalarında Bina Cephe/Cephe Karakteristikleri-Önem Dereceleri

3.2.1.6. Tarihi Çevre İçinde Tasarım Çalışmaları İçin Temel Şart Olabilecek Kriter/Kriterler

Bu soru başlığında alınan yanıtlar, çoğunlukla tasarımın yapılacağı çevrenin değişken olması ve her çevrenin de kendine özgü nitelikler barındırması nedeniyle böyle bir kriter olamayacağı şeklindedir.

- . "Her kentsel sit alanının kendine has özellikleri olduğundan farklı sonuçlar çıkacaktır", (G. 9).
- . "Hayır, kriterler çevreye göreye değişken olabilir", (G. 7).
- . "Her tarihi çevre için koşullar farklı olabilir", (G. 12).

Bazı tasarımcılara göre ise temel şart kriter; ölçü, oran (G.3, G.8, G. 13), arandığında yeni olduğu ortaya çıkan bir yapı (G.10), karşıtlık ilkesi (G.11), uyum ilkesi (G. 2, G.6) gibi değişken ilkelere dir.

Sonuçta, tarihi çevrelerde tasarım için şart olabilecek kriter bulunmaktadır. Çünkü kriter, tasarımın yapılacağı alana bağlı olarak değişebilmektedir. Daha önce, tarihi çevre içinde yapılan tasarımlarda gözönüne alınan kriterler başlığı altında sorulan soruya alınan yanıtlardan bir veya bir kaçının bir arada kullanılabileceği, bunun da tasarımı yapılan çevrenin özelliklerine bağlı olduğu belirtilmektedir. Ancak, çevre-çevre bileşenlerinin verilerinin dikkate alınması ve çevrenin sürekliliğinin sağlanması gerektiği ortak bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

3.3. GENEL DEĞERLENDİRME VE TASARIM SÜRECİ MODELİ

3.3.1. Genel Değerlendirme

Tarihi çevreler günümüz çevreleri içinde, tarihi birikim-tarih içinde bir yeri olma, kolektif anıları yaşatma, çevre kimliği ve kişiliğinde etkili olma, yapı-çevre uyumunu yansıtmaya, estetik değerler, kullanım değeri, dayanım değeri, belli dönemlere damga vurma, imaj sürekliliğini sağlama, özgünlük değeri, mekansal değer-yerleşim formunu belirtmesi, örnek olma, simgesel değer, çağrışımlar yapma ve çeşitlilik/farklılık yaratma özellikleri açısından (sürece bağlı olarak) önem taşıyan ve bu nedenle de korunmaları gereken mekanlar olarak belirtilmektedir. Bu mekanlar, yapıldıkları devirlerin ve üzerlerinden geçmiş diğer dönemlerin göstergesi durumundadır-

lar; yaşanarak, denenerek ve belli bir süreçten geçerek günümüze ulaşmış olmaları da koruma olayına ayrı bir önem kazandırmaktadır.

Bu çevrelerde yapılan tasarımlarda, çevresel değerlerden yararlanma, mimari algılamayı bütünleştiren estetik ölçütler, o çevrede daha önce yokmuş gibi bir yapı üretme (eski-yeni ayırımı), çevreye baskın ve ezici olma, çağdaş tasarım/çağı vurgulama, çevrenin tarihi süreci, tarihi çevrenin özelliklerini ön plana çıkarma, ekolojik kültür sürekliliğini devam ettirme, bina dışındaki boyutları da ele alma, çevrenin anlamsal boyutunu araştırma, çevrede yaşayanların sosyal statüsü, uygun işlev gibi çevreye ve aynı zamanda tasarımcılara göre de farklı olabilen tasarım kriterleri, hangi tür yaklaşım ele alınırsa alınsın önem taşıyan kriterler olarak belirlenmiştir.

Tarihi çevre içinde çoğunlukla izlenen yaklaşım türü, uyum (armoni)/benzer olarak görülmesine karşılık, karşıt (kontrast)/zıt yaklaşımın da uygulanabileceği, ancak bu yaklaşımın bilinçli yapılması gerektiği, bazende tehlikeli sonuçlar çıkabileceği nedeniyle ikinci planda tercih edildiği saptanmıştır. Uyum ve karşıtlığın bir arada kullanıldığı veya çevresel değerlerden -çevreden hiç bir referans alınmadan tasarlanan yapı ürünlerinin toplandığı başlık olan serbest yaklaşım tasarımcılar tarafından çoğunlukla olumsuz bulunmuş, böyle bir yaklaşımını kolaycılık, varolan çevreyi inkar etmek olduğu belirtilmiştir.

Tarihi çevrelerin verilerinin kullanıldığı yaklaşım olan tarihi çevrede uyum (armoni)/benzer yaklaşım başlığı altında açıklanan taklit (öykünme) yaklaşımı -yorumlama ile uyumun sağlanması dışında, serbest yaklaşım gösterilen tepki gibi-çoğunlukla olumsuz karşılanmıştır. Bu yaklaşım acizlik, yaratıcılık sorunu, değerlerin kaybolmasına neden olmak, düzeysiz bir kültürel ve mimari yaklaşım biçimi, tutucu bir tavır, kısır döngüye girmek, yaratmak zevkinden yoksun bir tavır ve hatta tarihi çevrelere saygısızlık olarak nitelendirilirken, böyle bir yaklaşımın ancak restorasyon işlemlerinde (çoğunluğunkarşı çıkmasına karşılık) ya da aynı dönemin ürünü olup, sürekliliğini günümüzde koruyabilmiş çevrelerde, yani benzer nitelikte ve zaman dilimi olarak eş zamanlı yoğun bir doku içinde veya gerekli görülen sınırlı alanlarda (noktasal çalışmalarda) kullanılabileceği ifade edilmektedir.

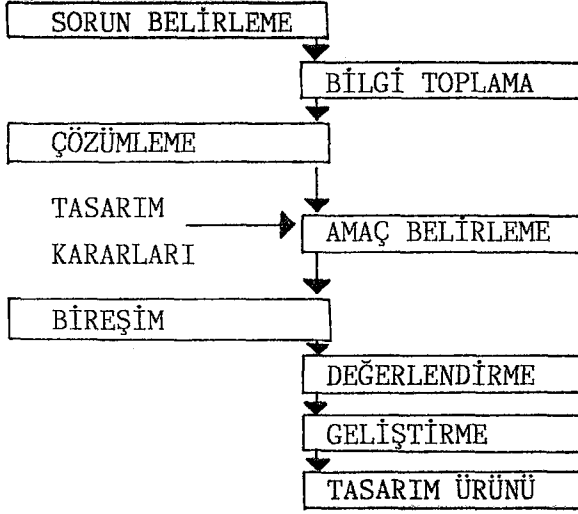
Tarihi çevre içinde yapılan tasarımlarda bina, cephe/cephe karakteristikleri-önemleri açısından yapılan değerlendirmelerde, doluluk-boşluk oranları, tüm kütlelerin ölçü-oranları, yapı yüksekliği, silüet, pencere, çıkma, çatı formu ve malzemenin (gerek kişi sayısı yoğunluğu ve gerekse önem derecelerine göre)ön planda, doku ve renk kullanımının ise son sırada yer aldıkları saptanmıştır. Bu başlık altındaki cephe/cephe karakteristikleri; silüet, yapı yüksekliği (gabari), kat yüksekliği, yapı eni, yapı derinliği-tüm kütlelerin ölçü-oranları, doluluk-boşluk ritmi, yatay-düşey eleman vurguları, ayrıntılar (süs öğeleri), malzeme, doku, renk ve genel ritm olarak belirlenmiştir.

Her tarihi çevre için tasarımlarda temel şart olabilecek ya da önerilebilecek bir kriter olup olmadığı sorusuna çoğu tasarımcı tarafından böyle bir kriter olamayacağı şeklinde cevap verilirken, bazı tasarımcılara göre bu kriter; ölçü, oran, arandığında yeni olduğu ortaya çıkan bir yapı, karşıtlık, uyum gibi farklı ilkeler olabilir şeklinde ortaya konmuştur. Böyle bir kriterin olamayacağını belirten tasarımcılara göre ise her tarihi çevrenin farklı bir yapısı olduğu için, her tarihi çevre için temel şart olabilecek kriter/kriterler de değişken olacaktır. Bu nedenle de çevre-çevre bileşenlerine bağlı olarak tasarımcının belirleyeceği kriter, kendiliğinden ortaya çıkabilecektir.

3.3.2. Tarihi Çevre İçinde Tasarım Süreci-Modeli

Tasarımcılarla yapılan görüşmelerde sorulan sorular doğrultusunda (gerek soru formlarındaki sorulara alınan yanıtlar ve gerekse örnek alanda yapılan tasarımların izlenmesi sonucu , tarihi çevre içinde tasarım süreci içeriği oluşturulmuştur.

Aksoy, Mimari Tasarım Sürecini-Saydam (cam kutu) olarak-aşağıdaki şemada olduğu gibi sorun belirleme, Bilgi Toplama, Çözümleme, Amaç Belirleme, Bireşim, Değerlendirme, Geliştirme ve sonuçta elde edilen Tasarım ürünü başlıkları altında açıklamaktadır , (67), (Şekil 3.5).

Şekil 3.5. Saydam (Cam) Kutu Süreci, (Aksoy, 1987).

Elde edilen tasarım süreci ile Aksoy'un belirlediği tasarım süreci arasında oluşan fark, Amaç Belirleme ile Bireşim aşamaları arasında yer alan Yaklaşım Karar Verme olarak yeni bir adımın yer almış olmasıdır. Bu aşama, Aksoy'un belirlediği süreçteki Amaç Belirleme aşamasından ayrı olarak ana başlık altında, ayrı bir aşama olarak ele alınmıştır. Tasarımcıların bu konudaki soru ve bu soruya bağlı olarak diğer sorulara verdikleri yanıtlarda, yaklaşım türünü ayrı bir başlık altında ve vurgularak belirtmeleri, ayrıca tasarım sürecini açıklarken Sorun Belirlemenin hemen arkasından yaklaşımı belirtmeleri, daha sonra diğer aşamaları izlemeleri "Yaklaşım Türünü" ayrı bir aşama olarak ele almayı gerektirmiştir, (Şekil 3.6).

Tasarım sürecinin aşamalarını Aksoy şöyle açıklamaktadır:

- Sorun Belirleme

Bilgi toplamaya öncelik eden aşamadır.

- Bilgi Toplama

Amaç belirleme gerekçesi ile yapılan bir çalışmadır. Belirginleşen amaçla ilgili bilgiler rastlantıya bağlı verilerle birlikte elde edilmeye çalışarak biriktirilecektir.

- Analiz (çözümleme)

Bir bütünün bileşenlerine parçalanamsı olarak tanımlanabilen bu

işlemede ortaya çıkan parçalar arasındaki ilişkiler incelenir. İşlemin amacı, gelecek bireşimlere yeni malzeme hazırlamaktır.

- Bireşim (Sentez)

Sezgi, deneyim, yaratıcılık ve beyin mekanizmalarının yoğun olarak işletildiği en önemli aşamadır. Tek tek değişkenleri yeni çözümlere ulaşmak için birleştirme aşamasıdır. Başka bir tanımlama ile seçenek çözüm önerileri üretilmesi bireşim adını almaktadır.

- Değerlendirme

Tasarım süreci içinde bir seçim ve karar aşamasıdır. Yaratıcı tekniklerin de yardımı ile bireşim çalışmaları sırasında üretilmiş bulunan seçenekler arasından biri bu devrede geliştirilmek üzere seçilecektir.

- Geliştirme

Bilgi toplama, çözümlenme, bireşim aşamalarından sonra değerlendirme ölçüleri ile karşılaştırmalar bir tasarım kararına götürmekte, ancak bu kararın da uygulanabilirlik aşamasına varabilmesi için bir optimal çözüm bulma veya geliştirme çalışması ile tamamlanması gerekmektedir, (67, 7).

Yukarıda ele alınan aşamalar, tarihi çevre içinde tasarım süreci aşamaları açısından ele alındığında, aşağıdaki gibi alt başlıklarla açıklanabilir:

- Sorun Belirleme

Sorun belirleme aşamasında problem zaten bellidir: Tarihi çevrede tasarım, yani böyle bir çevrede çözülmesi gereken yapı/yapılar.

- Bilgi Toplama

Bu aşamada, soruna yardımcı olabilecek/sorunun çözümüne katkıda bulunacak veriler elde edilir. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

. Öneri Yapı/Yapılara ait :

. İşlev,

. Kullanıcı-Otorite istekleri,

- Uygulanmış-Önerilmiş örnekler,
- Yapı-Çevreye ait (çevre iki aşamalı olarak ele alınabilir; tasarımın yapıldığı alan-yakın çevre, bu alana etki eden çevre-etkileşimli çevre) :
 - . Sosyo-Kültürel,
 - . Ekonomik-Teknolojik ,
 - . Mimari/Estetik ;
 - . Topoloji ,
 - . Ekoloji ,
 - . Morfoloji ;
 - . Tipoloji :
 - Kütleli Hareket ;
 - . Siluet,
 - . Kat Yüksekliği ,
 - . Yapı Yüksekliği (Gabari) ,
 - . Kontur-Çatı Hareketleri,
 - . Tüm Kütleli Ölçü-Oranları .
 - Mekansal ;
 - . Yapı Derinliği (İleri Çıkma-Geri Çekilme) ,
 - . Yerleşme Formu (sokak, meydan, giriş alanları gibi mekan kurgusu),
 - . Mekanları Sınırlayan Formlar (duvar, yapı, yeşil...),
 - . Peyzaj .
 - Cephe (Estetik) Karakteristikleri ;
 - . Doluluk-Boşluk Oranları ,
 - . Doluluk-Boşluk Ritmi ,
 - . Pencere Formları ,
 - . Çıkma Formları ,
 - . Girişler ,
 - . Çatı Formları ,
 - . Ayrıntılar (süsler) ,
 - . Malzeme ,
 - . Doku ,
 - . Renk ,
 - . Yatay-Düşey Elemanlar ,
 - . Genel Ritm.

- Analiz (Çözümleme)

Toplanan bilgilerin arasındaki ilişkilerin incelendiği ve buna bağlı olarak, amaç belirlemeye yardımcı olan aşamadır. Ele alınan sorunun çözümünde en önemli aşama; özellikle toplanan bilgilerin-çevreye ait mimari/estetik bilgilerin çözümlendiği aşamadır. Analiz aşaması, amaçları ve dolayısıyla da çevre içinde yapılacak (tasarımda, tasarım kararlarından), yaklaşıma karar verilen aşamayı etkilemektedir.

- Amaçlar-İlkeler

Toplana bilgilerin ışığında yapılan, analiz (çözümleme) işlemine bağlı olarak, tarihi çevrede yapılacak tasarımlarda hedeflenen amaç-amaçlar/ilkelerin belirlediği aşamadır. Bu aşamada amaçlar aşağıdaki başlıklara göre (yaklaşımları veya başta belirlenen yaklaşıma göre hedefleri) açıklanabilir:

- . Çevreye baskın ve ezici olmama,
- . Tarihi çevrenin özelliklerini ön plana çıkarma,
- . Ekolojik kültür sürekliliğini devam ettirme,
- . Bina dışındaki boyutları ele alma (ağaç, su gibi),
- . Çevresel değerlerden yararlanma,
- . Çağdaş tasarım/çağı tasarım,
- . Mimari algılamayı bütünleştiren estetik ölçütler,
- . O çevrede (özellikle) daha önce yokmuş gibi bir yapı,
- . Çevrenin anlamsal boyutunu araştırma;

- . Tarihi Birikim,
- . Anısal Değer,
- . Çevre Kimliği ve Kişiliğine Etkisi,
- . Yapı-Çevre Uyumunu Yansıtma,
- . Kullanım Değeri,
- . Dayanım Değeri,
- . Belli Dönemlere Damga Vurma,
- . Özgünlük Değeri,
- . Mekansal Değer,
- . Yerleşim Formunu Belirtmesi,
- . Örnek Olma,

- . Simgesel Değer
- . Çağrışımlar Yapma,
- . Farklılık / Çeşitlilik Yaratma .

Amaçlar aşamasında, ele alınan ilkeler yapılan analizlerin sonuçlarına bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir.

- Yaklaşım Karar Verme

Bu aşama, Aksoy'un tasarım sürecinden farklı olarak, özellikle tarihi çevrede tasarım sürecinde ayrı bir aşama olarak ele alınmaktadır. Tasarımcılar tarafından genellikle yaklaşım kararı/türü ayrı bir başlık altında, amaçlardan sonra-çoğunlukla problemin tanımlanmasından sonraki aşamalarda- ve özellikle vurgulanarak ele alınmıştır. Yani yaklaşıma karar verme, senteze ulaşmada bir adım olarak ele alınırken izlenen diğer tasarım sürecinde amaçlarla bilgi toplama arasında veya analiz aşamasından sonra da yer alabilmektedir. Yaklaşım kararı aşamasında, (serbest tasarım yaklaşım dahil) karşıt (kontrast)/zıt ve uyum (armoni)/benzer yaklaşım olarak iki tür yaklaşım olarak üç tür yaklaşım belirlenmişti. Bu yaklaşımlarda birinin veya serbest yaklaşımın : (örneğin malzemede karşıt (kontrast)/zıt, doluluk-boşluk ritminde uyum gibi) kullanılması aşaması, sentez, (bireşim) aşamasını etkilemektedir. Üretilen seçenekler, yaklaşım türüne bağlı olarak gelişmektedir.

- Sentez (Bireşim)

Belirlenen yaklaşım türüne göre, seçenek çözüm önerileri üretilmesi aşamasıdır.

- Değerlendirme-Karar Verme

Üretilen seçeneklere bağlı olarak, belirlenen tasarım kararının değerlendirildiği karar aşamasıdır. Bu aşama, senteze (bireşim), yaklaşıma karar verme, amaçlar analiz (çözümleme) ve bilgi toplama aşamalarına dönen geri bildirimler yapmaktadır.

- Geliştirme

Değerlendirme-Karar Verme aşamasında seçilen kararın/ürünün kesin

çözümü, uygulanabilirliği ve mimari ürünün oluşturulması öncesindeki aşamadır ,(Şekil 3.7).

Yapılan görüşmeler sonucunda çoğunlukla izlenen tasarım süreci modeli, bazı tasarımcılar tarafından farklı bir işleyişle ele alınmaktadır.

Bunlar;

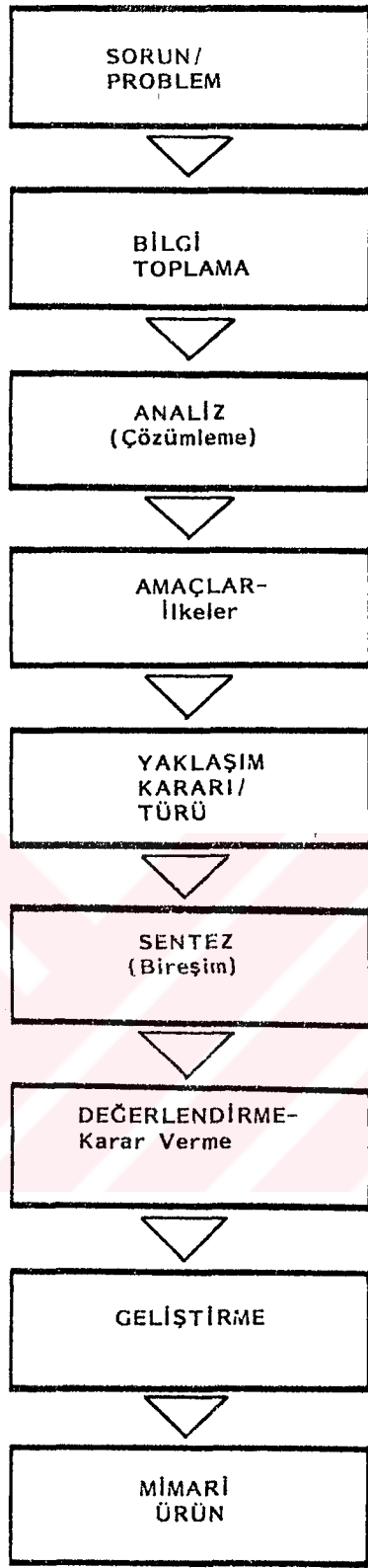
1. Ortada ve açık olan sorunun ele alınmasından sonra, tasarımcının direkt olarak Yaklaşım Kararını belirlemesi, Bilgi Toplaması, Analiz (Çözümleme) Amaçlar (yaklaşım kararı/türüne bağlı olarak), sentez (bireşim), Geliştirme ve Mimari Ürün, (Şekil 3.8).
2. Yine ortada ve açık olan sorunun ele alınmasından sonra direkt Amaçlar , amaçlara bağlı olarak Yaklaşım Kararı, Bilgi Toplama, Analiz (Çözümleme), Sentez (Bireşim), Geliştirme ve Mimari Ürün, (Şekil 3.9).
3. Ortada ve açık olan sonunda hemen sonra Amaç Belirleme, Bilgi Toplama, Analiz (Çözümleme), Yaklaşım Kararı, Sentez (Bireşim), Geliştirme ve Mimari Ürün olarak,aşamalardan oluşmaktadır, (Şekil 3.10).

Yukarıda açıklanan tasarım aşamaları-işleyişi ve diğer tasarım süreci (Şekil 3.7) tarihi çevrede tasarım sürecinde, çevre ve çevre bileşenlerinin tasarımı etkileyen en önemli faktör olduğunu ya da olması gerektiğini, böyle çevrede tasarlanacak yapının çevre ve çevre değerlerinden soyutlanmadan yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

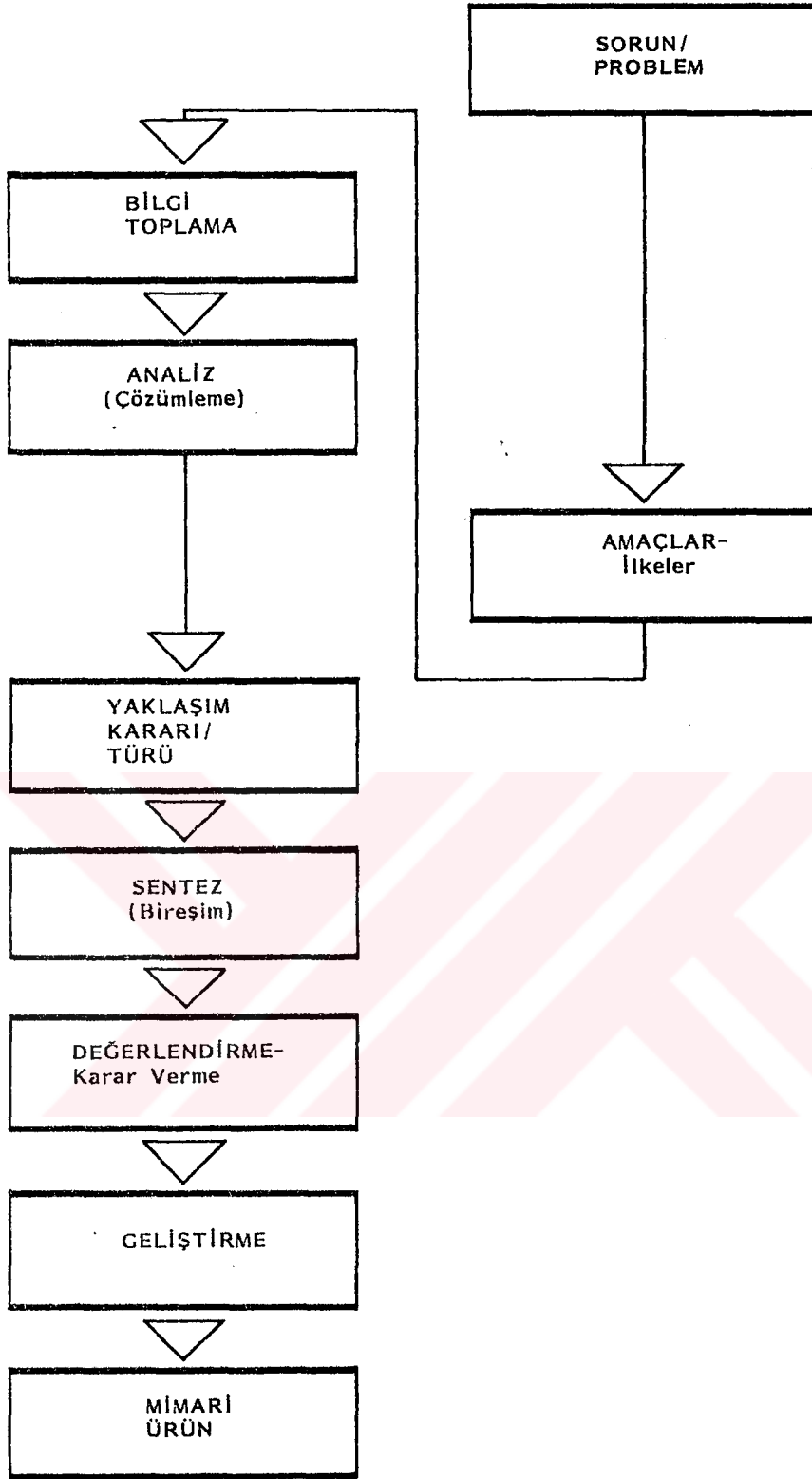
3.4. TİPOLOJİ ÇALIŞMASI-ESTETİK ÖGELER ANALİZİ

Eski kent-doku bölgelerinde yapılan ön çalışmayla, taş konutlar, fotoğraflarla saptanarak, geniş bir alanda incelenmiş, saptanan konutlardan (mümkün olduğunca özgün biçimde kalanlar) ortak ve farklı özelliklerine göre seçim yapılarak gruplandırılmıştır. Özellik gösteren örnek sayısı-Kunduracılar Caddesindekiler hariç- 21'e indirgenerek;

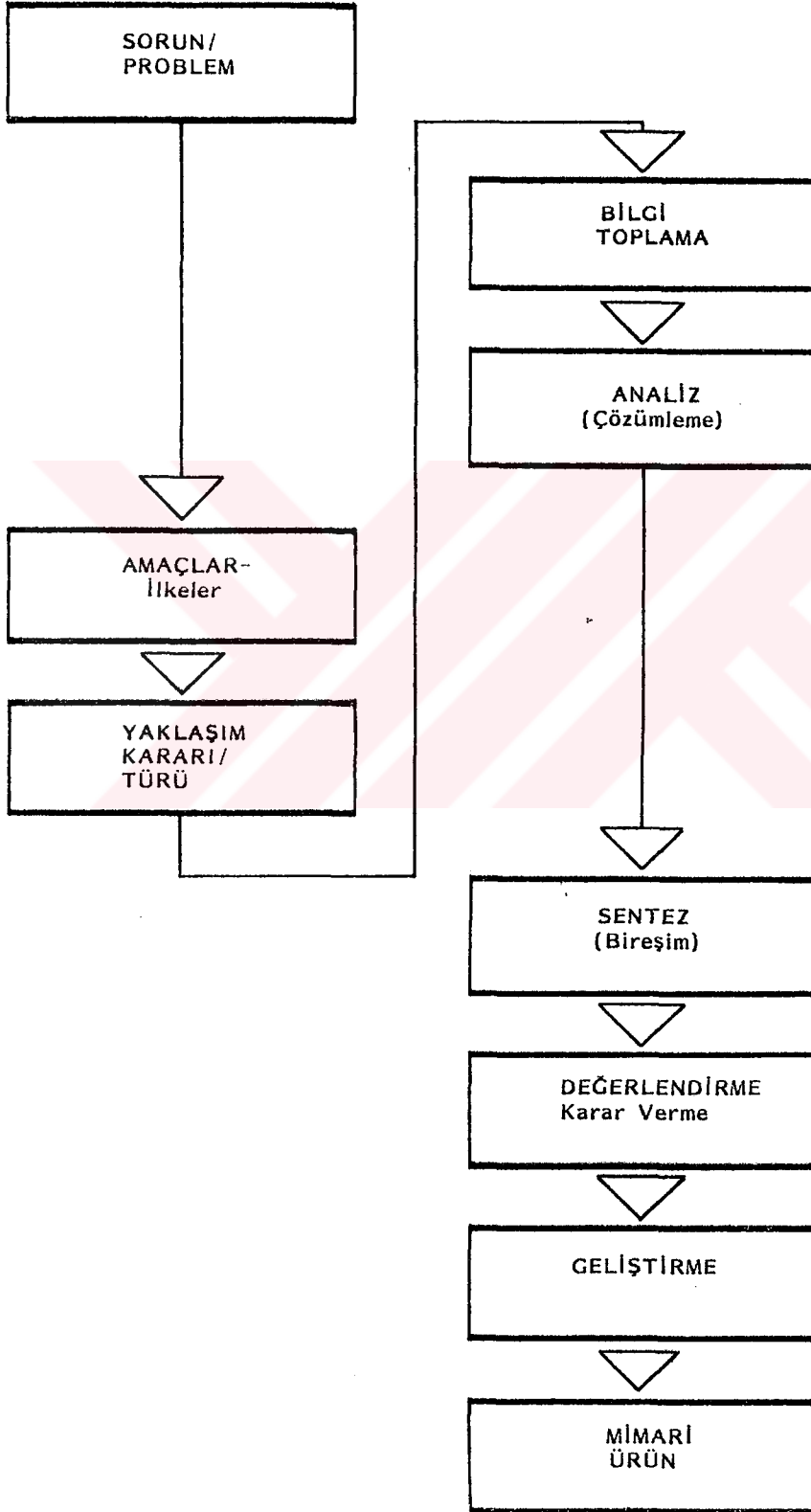
1. Girişler,
2. Çıkımlar,
3. Pencere (bunlara ek olarak süslemeler)

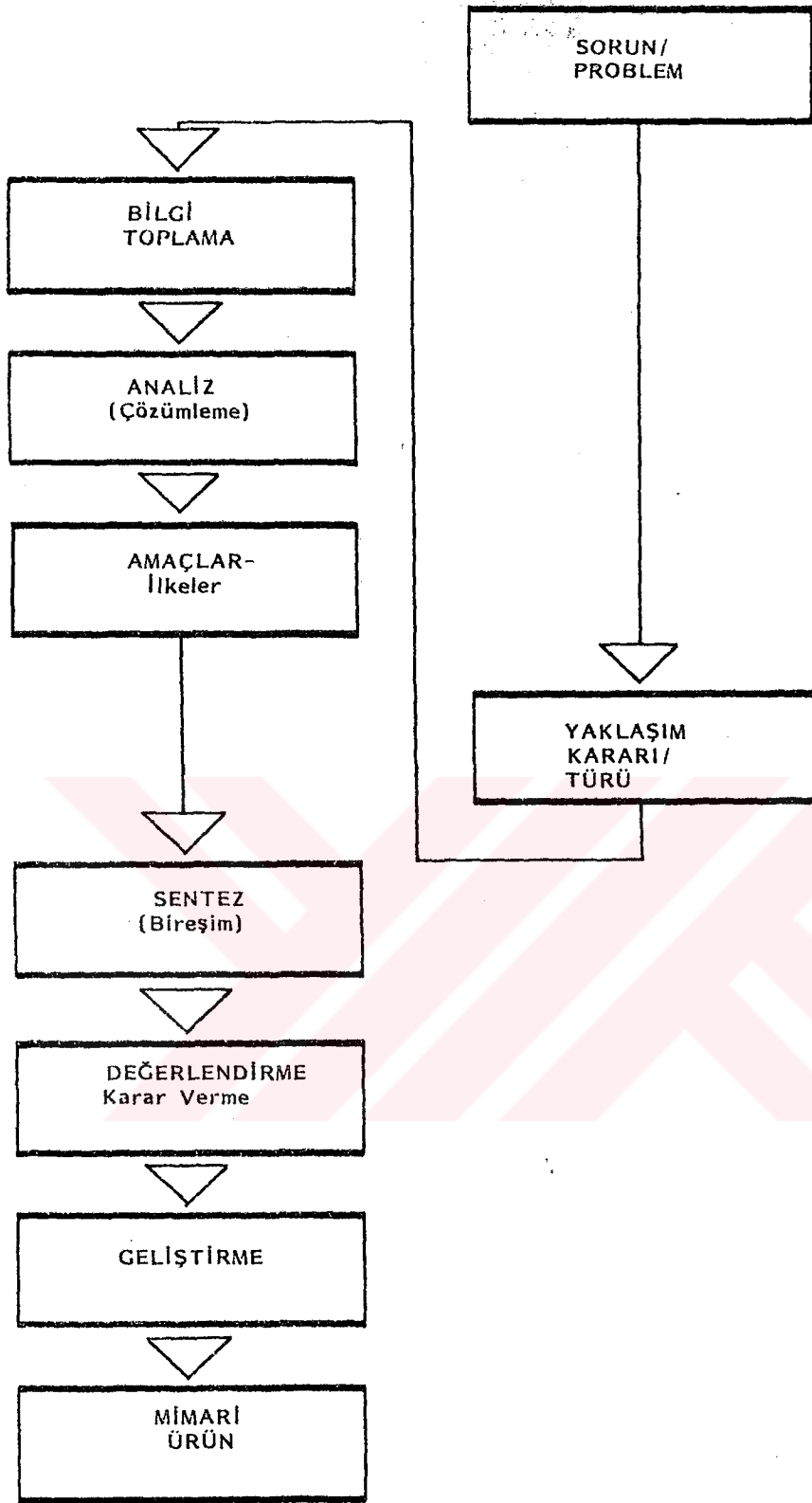
Şekil 3.6 Tarihi Çevre İçinde Tasarım Süreci Modeli

Şekil 3.8 Tarihi Çevre İçinde Tasarım süreci Modeli-1-

Şekil 3.9 Tarihi Çevre İçinde Tasarım Süreci Modeli-2-

Şekil 3.10 Tarihi Çevre İçinde Tasarım Süreci Modeli-3-

olarak plan ve görünüş açılarından incelenmiş ve analiz edilmiştir, (6). Buna ek olarak, ikinci aşamada, yapılarda baskın ögeler konumunda olan süs öğeleri de incelenmiştir, (Tablo 3.4... 16), (Şekil 3.11, 3.12, 3.13).

3.4.1. Estetik Öğeler Analizi

Araştırmada ele alınan örneklere göre estetik öğelerin ortak özellikleri aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır;

PENCERELER

● Pencere Formları:

- . Dikdörtgen formlu ve genellikle taş söveli,
- . Kemer/Baskı kemer formlu ve orta ekseninde kilit taşı bulunan taş söveli,
- . Üçgen formla biten, taş söveli (ender rastlanan tip),

olarak görülmektedir. Pencere formları ayrıca, katlara göre değişiklik gösterebilmektedir.

● Pencere Dizilişleri:

- . Genellikle cephe yüzeyinde simetrik olarak dağılım gösterirler

ÇIKMALAR

Açık ve kapalı çıkmalar olarak ikiye ayrılmaktadırlar. Açık çıkma tipine daha sık rastlanmaktadır.

● Strüktürlerine Göre Çıkmalar :

- . Payandalı,
- . Bindirmeli,
- . Konsol,
- . Konsol Kirişli,
- . Kolonlar Üzerine Alınanlar

- Büyüklüklerine Göre Çıkmlar :

- . Küçük,
- . Yapı Uzunluğunca,
- . Oda (çıkma) genişliğince,
- . Üçgen ve bina genişliğince çıkmlar

olarak gruplandırılabilirler, (68).

- Çıkma Dizilişleri :

Pencereler gibi, cephe yüzeyinde çoğunlukla simetrik olarak dağılım gösterirler.

GİRİŞLER

- Sokakta konumlarına göre :

- . Sokaktan bahçeye, bahçeden konuta,
- . Sokaktan direkt konuta açılırlar .

- Yapı Yüzeyinde :

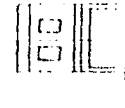

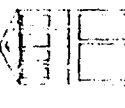

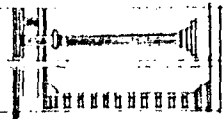
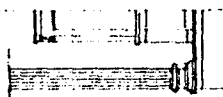

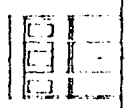
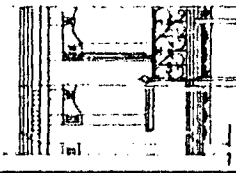
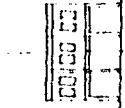
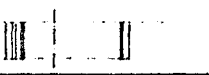
- . Yapının orta ekseninde, çıkma olan yapılarda çıkmanın da altında,
- . Yapının sağ ve sol yanında, çıkmanın da sağ ve sol alt yanında yer alırlar.

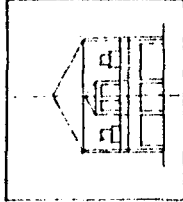
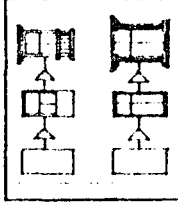
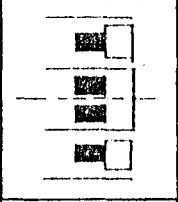

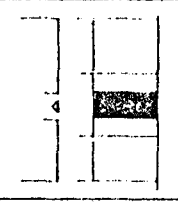

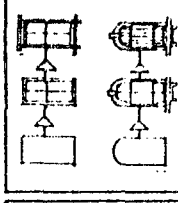

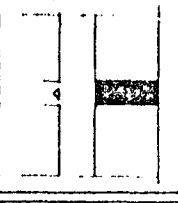
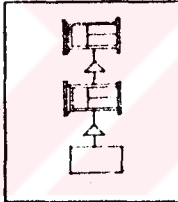

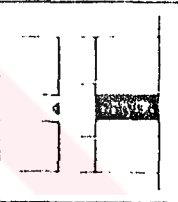
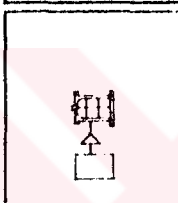

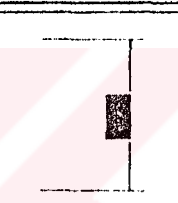
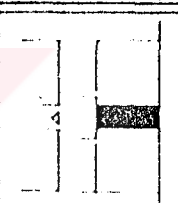
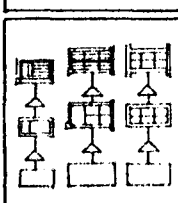
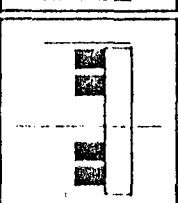

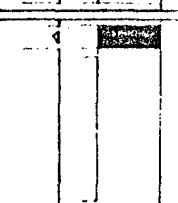
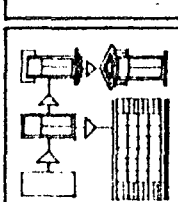
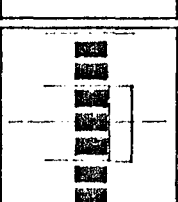
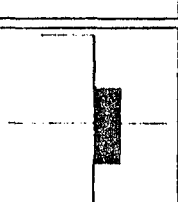
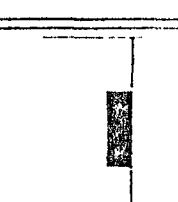
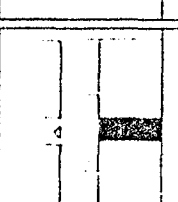
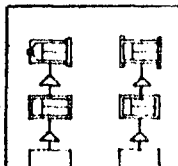

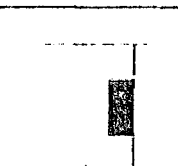
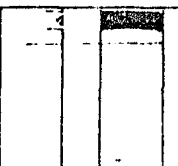

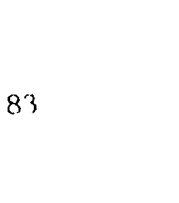

SÜSLEMELER

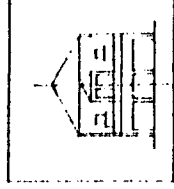
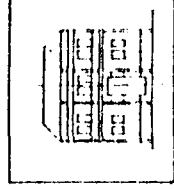
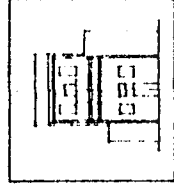
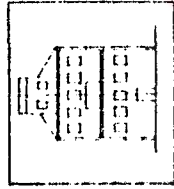
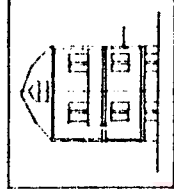
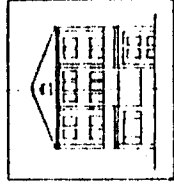
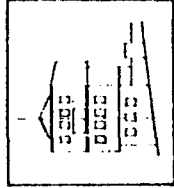
Çatı saçak bitimlerinde, çıkmalarda, çıkma yüzeyi ve yapıya birleşen noktalarda, yapı bitim noktalarında. kat bölüntüleri, pencere-kapı ve yapının iç mekanlarının yansıdığı yatay-düşey elemanlarda ağırlıklı olarak yer alırlar. Taş yapılarda yoğun olarak görülen simetri, cephe yüzeyindeki estetik öğelerle daha da belirginleşir. Taş, zamana karşı dayanıklı bir malzeme olduğu için, taş malzeme ağırlıklı konutlar günümüze kadar gelebilmiştir, (69).

Kırmalar	girişler		çıkımlar		pencereler
	plan/görünüş	görünüş	plan	diziliş	
Kınıracılar c. Örnek sekak -	1				
	2				
	3				
	4				
	5				
	6				
	7				

Kullanılabilir Örnek şekiller	Tablo 35	1 2 3 4 5 6 7						
		1	2	3	4	5	6	7
PENCERELER	P12 [1] 9	<ul style="list-style-type: none"> • Kemer formu, kilit taşı • Taş söveli 	<ul style="list-style-type: none"> • Dikdörtgen formu • Taş söveli 	<ul style="list-style-type: none"> • Dikdörtgen formu • Taş söveli 	<ul style="list-style-type: none"> • Dikdörtgen formu • Taş söveli 	<ul style="list-style-type: none"> • Kemer formu, kilit taşı • Taş söveli 	<ul style="list-style-type: none"> • Kemer formu, kilit taşı • Taş söveli 	<ul style="list-style-type: none"> • Kemer formu, kilit taşı • Taş söveli
		<ul style="list-style-type: none"> • [aaa] (Simetrik dağılım) 	<ul style="list-style-type: none"> • [aa-(a)aa] (Simetrik dağılım) 	<ul style="list-style-type: none"> • [aa-(b)aa] (Simetrik dağılım) 	<ul style="list-style-type: none"> • [aa-(a)aa] (Simetrik dağılım) 	<ul style="list-style-type: none"> • [a+ba] (Simetrik dağılım) 	<ul style="list-style-type: none"> • [a+ba] (Simetrik dağılım) 	<ul style="list-style-type: none"> • [a+ba] (Simetrik dağılım)
GİRMİŞLER	P12 [1] 9	---	<ul style="list-style-type: none"> • Kapsal 	<ul style="list-style-type: none"> • Kapsal 	<ul style="list-style-type: none"> • Kapsal 	<ul style="list-style-type: none"> • 1. katta Kapsal-Çıkma Kapsal • 1. katta Kapsal-Kapsal 	<ul style="list-style-type: none"> • Açık 	---
		---	<ul style="list-style-type: none"> • Konsol 	<ul style="list-style-type: none"> • Konsol 	<ul style="list-style-type: none"> • Konsol 	<ul style="list-style-type: none"> • Kapalı çıkma kolonlar üzerine alınmış • Açık çıkma KONSOL 	<ul style="list-style-type: none"> • Payandalı 	---
GİRMİŞLER	P12 [1] 9	---	<ul style="list-style-type: none"> • Oda uzunluğuna 	<ul style="list-style-type: none"> • Oda uzunluğuna 	<ul style="list-style-type: none"> • Oda uzunluğuna 	<ul style="list-style-type: none"> • Kapalı çıkma oda uzunluğuna • Açık çıkma kümbet 	<ul style="list-style-type: none"> • Oda uzunluğuna 	---
		---	<ul style="list-style-type: none"> • Yapı orta ekseninde 	<ul style="list-style-type: none"> • Yapı orta ekseninde 	<ul style="list-style-type: none"> • Yapı orta ekseninde 	<ul style="list-style-type: none"> • Kapalı çıkma her iki yan da • Açık çıkma ortada 	<ul style="list-style-type: none"> • Yapı orta ekseninde 	---
GİRMİŞLER	P12 [1] 9	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaktan di-rekt yapıya (yan cepheden) 	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaktan di-rekt yapıya 	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaktan di-rekt yapıya 	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaktan di-rekt yapıya 	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaktan di-rekt yapıya 	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaktan di-rekt yapıya 	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaktan di-rekt yapıya
		<ul style="list-style-type: none"> • Yan cephede (sağ köşede) 	<ul style="list-style-type: none"> • Yapının sağ yanında 	<ul style="list-style-type: none"> • Yapının sağ yanında 	<ul style="list-style-type: none"> • Yapının sağ yanında 	<ul style="list-style-type: none"> • Açık çıkma altında • Yapı orta ekseninde 	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaktan di-rekt yapıya 	<ul style="list-style-type: none"> • Sokaktan di-rekt yapıya

Kunduracilar 1 Örnek şekli	Table 2.5	sus öğeleri		
		zemin kat	birinci kat	ikinci kat
	1			
	2			
	3			
	4			
	5			
	6			
	7			

Tablo 3.7	girişler		çikmalar		pencereleer	
	fonksiyonlus	gorunus	plan	dizilis	form	
						
1	Gazipasa cad					
2	Erzurum cad					
3	Erzurum cad					
4	Oranisar mah					
5	Nemliolu C. sok.					
6	Uzun sokak					
7	Kunuracılar c					

Kuvvetli sokak 7

Orta sokak 6

Nemli sokak 5

Orta sokak 4

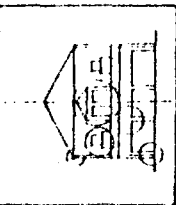
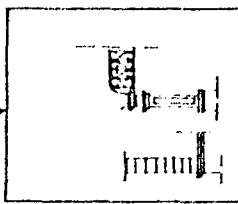
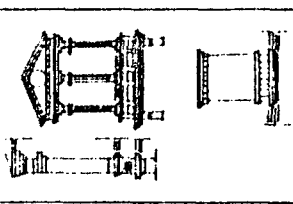
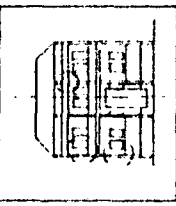
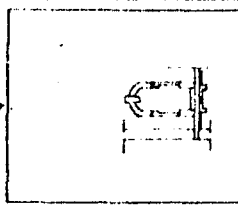
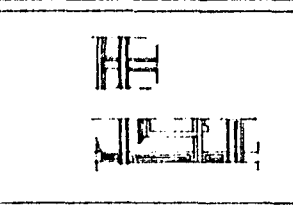
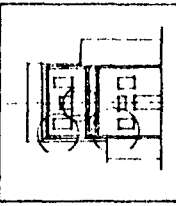

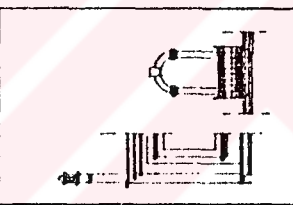
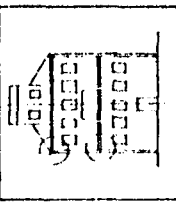
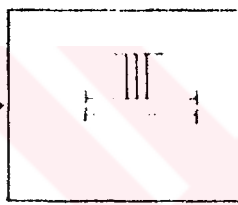
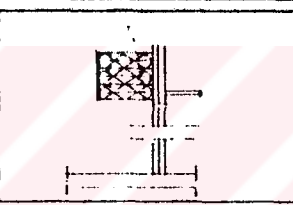
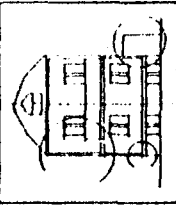
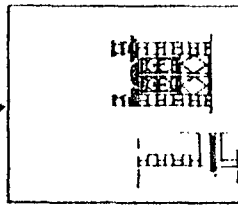
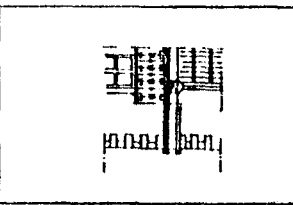
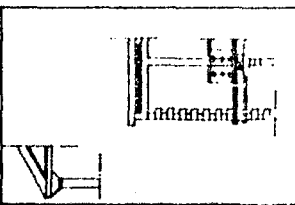
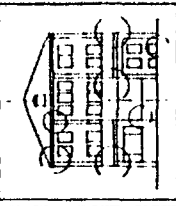
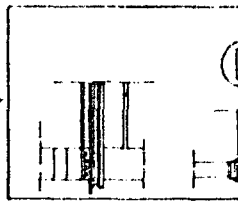
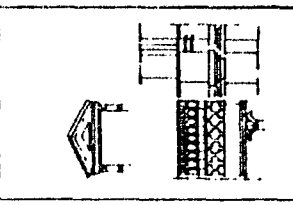
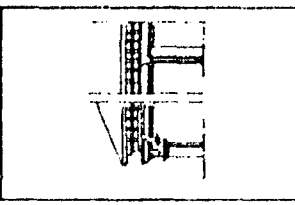
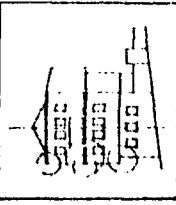
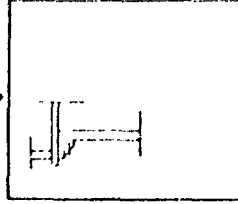
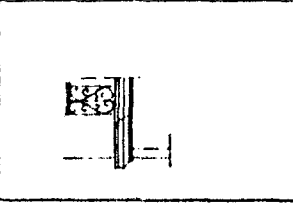
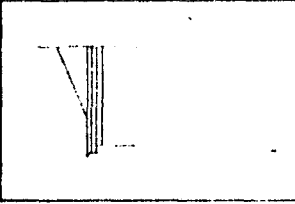
Erzurum cad 3

Erzurum cad 2

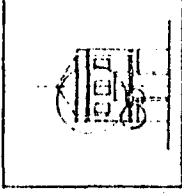
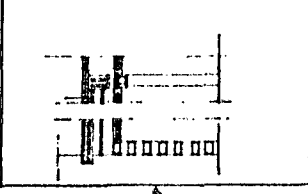
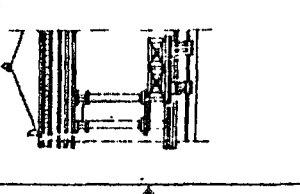
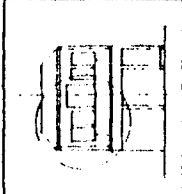
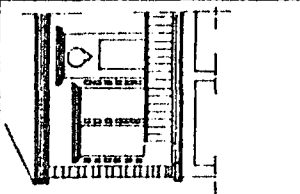

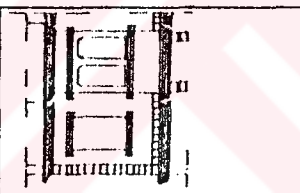

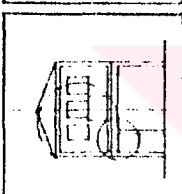
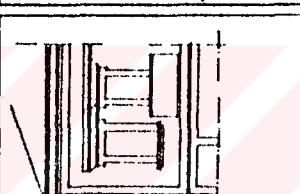
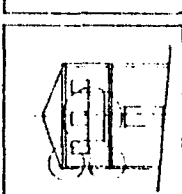
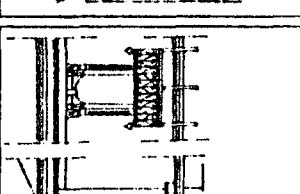
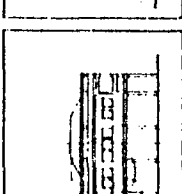
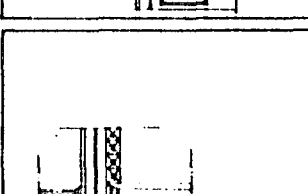
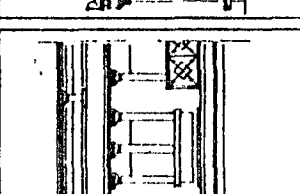
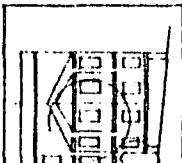
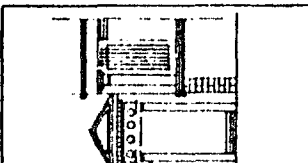

Erzurum cad 1

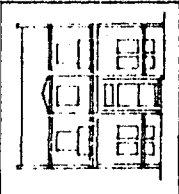
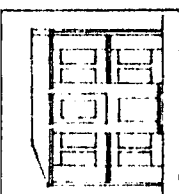
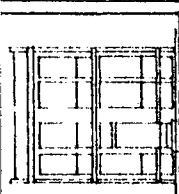
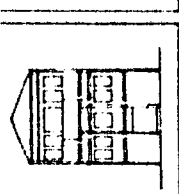
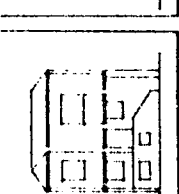
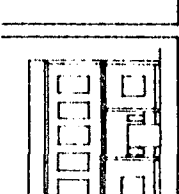
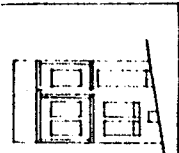
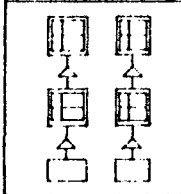
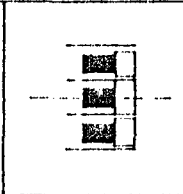
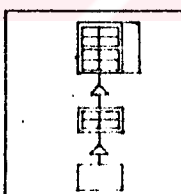
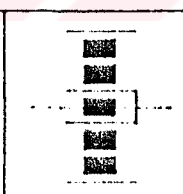
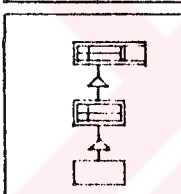

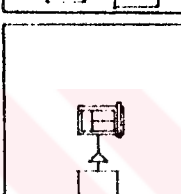

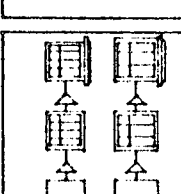
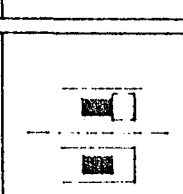
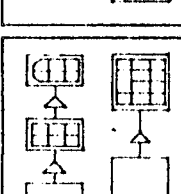
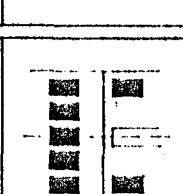
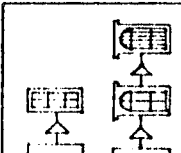
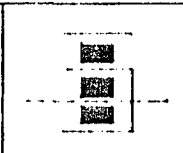
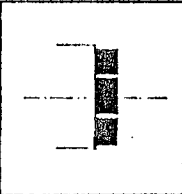
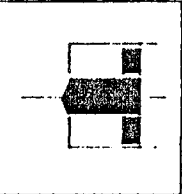
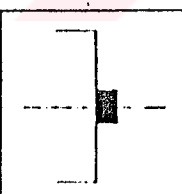
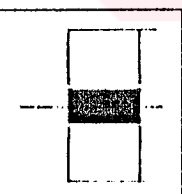

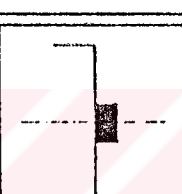

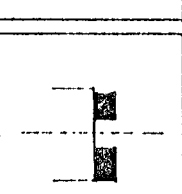
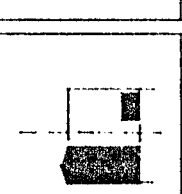
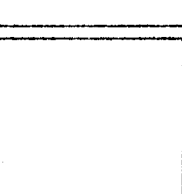
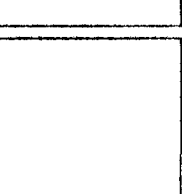
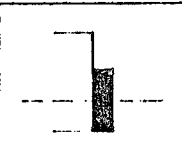
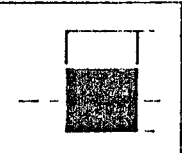
Tablo 38

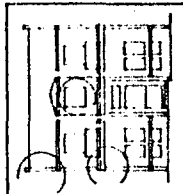
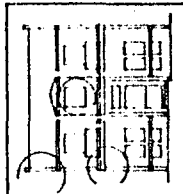
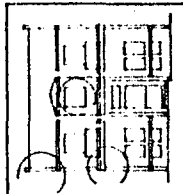
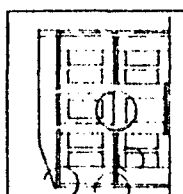
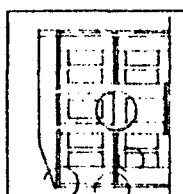
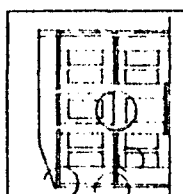
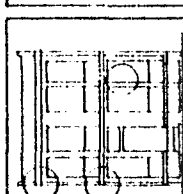
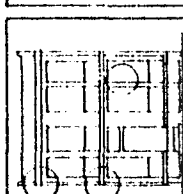
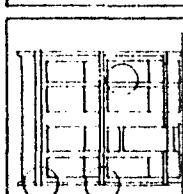
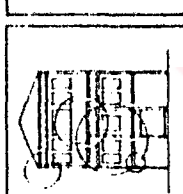
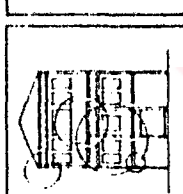
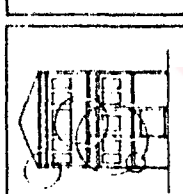
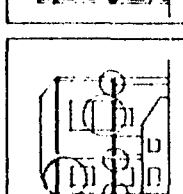
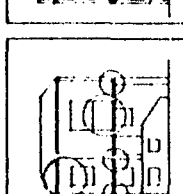
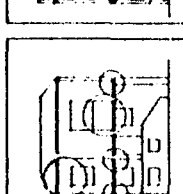
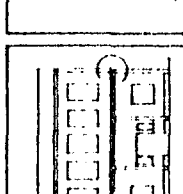
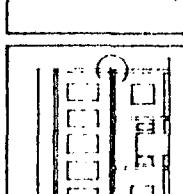
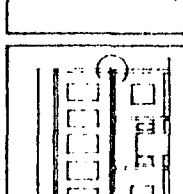
Form	PENCERELER	ÇIKIMLAR	ÇIRIŞIR				
Form	<ul style="list-style-type: none"> Dikdörtgen formu, Taş söveli [a+{bb}+a] (Simetrik dağılım) Acık-Kapalı-Açık Konsol girişli Acık çıkma küçük Kapalı çıkma oda uzunluğunca Kapalı çıkma yapı orta ekseninde Sokaktan direkt yapıya Kapalı çıkma altında Yapı orta ekseninde 	<ul style="list-style-type: none"> Dikdörtgen formu, Taş söveli [a+{bb}+a] (Simetrik dağılım) Acık Konsol Oda uzunluğunca Yapı orta ekseninde Sokaktan direkt yapıya Kapalı çıkma altında Yapı orta ekseninde 	<ul style="list-style-type: none"> Kemer formu, kilitli taş; Taş söveli [a+aa] (Simetrik dağılım) Acık Pavyanalı Oda uzunluğunca Yapı orta ekseninde Sokaktan direkt yapıya Acık çıkma altında Yapı orta ekseninde 	<ul style="list-style-type: none"> Dikdörtgen formu, Taş söveli [a+aa] (Simetrik dağılım) Acık Konsol girişli Yapı uzunluğunca Yapı bürününde Sokakta bahçe veya yapı girişliyle karşılaştırmalı Yapının sağ ve solundaki bahçe veya yapı girişli 	<ul style="list-style-type: none"> Geniş katlı kemer formu, kilitli taş; Taş söveli [a+aa+aa] (Simetrik dağılım) Acık Kolonlar üzerinde Oda uzunluğunca Yapı orta ekseninde Sokaktan bahçe veya yapı girişliyle karşılaştırmalı Acık çıkma altında Yapı orta ekseninde 	<ul style="list-style-type: none"> Geniş katlı kemer formu, kilitli taş; Taş söveli [a+aa+aa] (Simetrik dağılım) Acık Kolonlar üzerinde Oda uzunluğunca Yapı orta ekseninde Sokaktan bahçe veya yapı girişliyle karşılaştırmalı Acık çıkma altında Yapı orta ekseninde 	<ul style="list-style-type: none"> Geniş katlı kemer formu, kilitli taş; Taş söveli [a+aa+aa] (Simetrik dağılım) Acık Kolonlar üzerinde Oda uzunluğunca Yapı orta ekseninde Sokaktan bahçe veya yapı girişliyle karşılaştırmalı Acık çıkma altında Yapı orta ekseninde
Form	<ul style="list-style-type: none"> Geniş katlı kemer formu, kilitli taş; Taş söveli [a+aa+aa] (Simetrik dağılım) Acık Kolonlar üzerinde Oda uzunluğunca Yapı orta ekseninde Sokaktan bahçe veya yapı girişliyle karşılaştırmalı Acık çıkma altında Yapı orta ekseninde 	<ul style="list-style-type: none"> Geniş katlı kemer formu, kilitli taş; Taş söveli [a+aa+aa] (Simetrik dağılım) Acık Kolonlar üzerinde Oda uzunluğunca Yapı orta ekseninde Sokaktan bahçe veya yapı girişliyle karşılaştırmalı Acık çıkma altında Yapı orta ekseninde 	<ul style="list-style-type: none"> Geniş katlı kemer formu, kilitli taş; Taş söveli [a+aa+aa] (Simetrik dağılım) Acık Kolonlar üzerinde Oda uzunluğunca Yapı orta ekseninde Sokaktan bahçe veya yapı girişliyle karşılaştırmalı Acık çıkma altında Yapı orta ekseninde 	<ul style="list-style-type: none"> Geniş katlı kemer formu, kilitli taş; Taş söveli [a+aa+aa] (Simetrik dağılım) Acık Kolonlar üzerinde Oda uzunluğunca Yapı orta ekseninde Sokaktan bahçe veya yapı girişliyle karşılaştırmalı Acık çıkma altında Yapı orta ekseninde 			

Tablo 39		süs öğeleri		
		İkinci kat	Birinci kat	Zemin kat
	Gazipaşa cad.			
	Erzurum cad.			
	Erzurum cad.			
	Ortahisar mah.			
	Nemliolu C sok.			
	Uzun sokak			
	Kandıracılar c.			

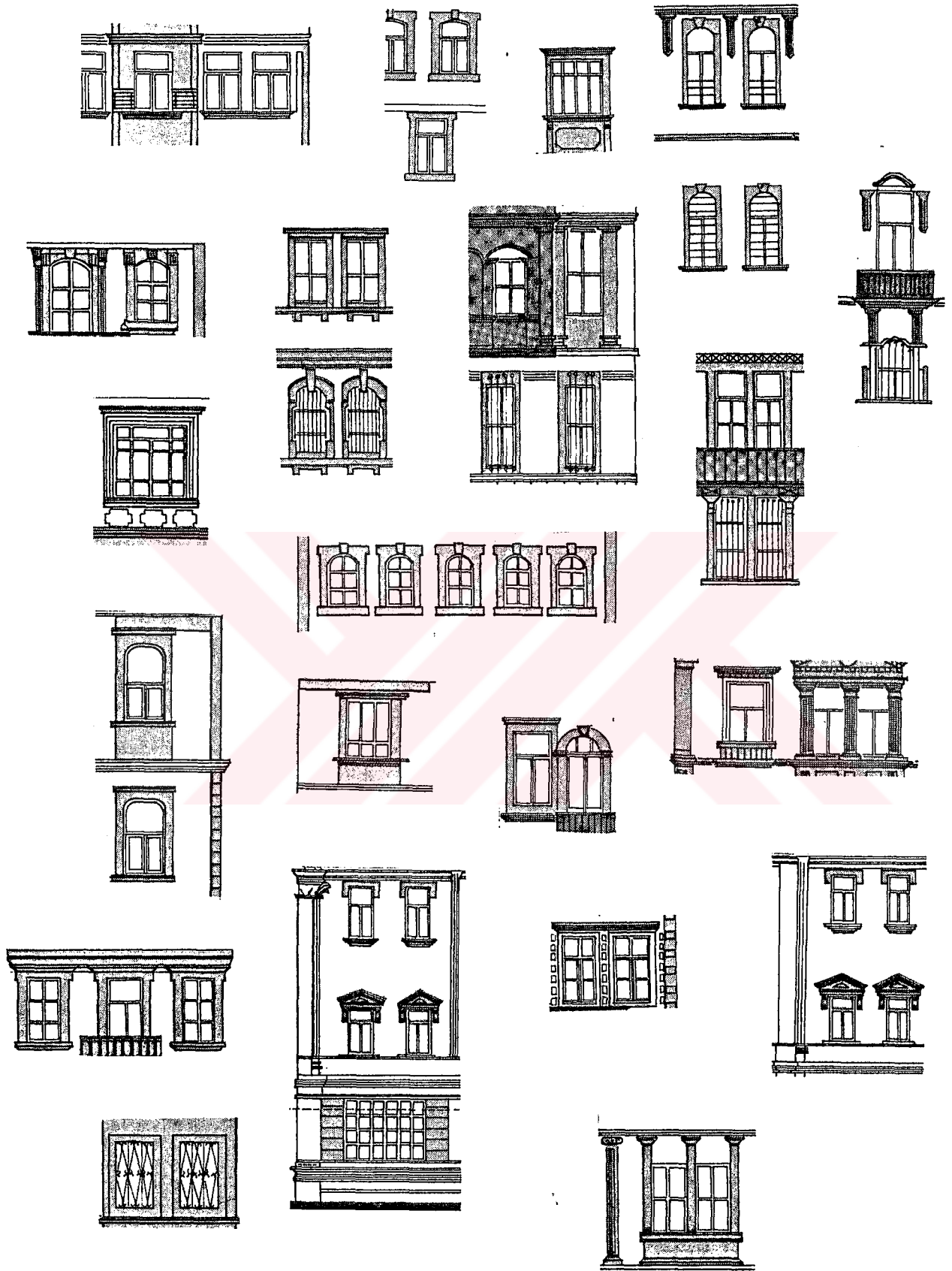
	Kunduracılar c. 14 Ortahisar mah.					
	Kunduracılar c. 13					
	Kunduracılar c. 12					
	Kunduracılar c. 11					
	Kunduracılar c. 10					
	Kunduracılar c. 9					
	Kunduracılar c. 8					
Table 340	pencereler	diziliş form	gökmalat	göknis - kan	göknis	göknis

Tablo 3/3		sus öğeleri		
		zemin kat	üçüncü kat	ikinci kat
	Kunduracılar : 8			
	Kunduracılar : 9			
	Kunduracılar : 10			
	Kunduracılar : 11			
	Kunduracılar : 12			
	Kunduracılar : 13			
	Ortahisar mah. : 14			

Tablo 3/3	Emin A. emmar s. 15	Çayır Çıkmazi	Nemlioğlu Çıkmazi 17	Orfahisar mar	Perterpassa s. 19	Nemlioğlu Çamaç s. 20	Limanlı Sokak 21	girişler		çikmalar		pencereler																							
								plan/görünüş	görünüş	plan	görünüş	diziliş	form																						
																																			

süs öğeleri		
ikinci kat	birinci kat	zemin kat
		
Emin A. emmar s. 15	Çayır Çıkması 15	Nemlioğlu Çıkması 17
		
19	19	19
		
Pertepepaşa s. 19	Pertepepaşa s. 19	Pertepepaşa s. 19
		
Nemlioğlu Cemal s. 20	Nemlioğlu Cemal s. 20	Nemlioğlu Cemal s. 20
		
Limerdu sokak 21	Limerdu sokak 21	Limerdu sokak 21
		

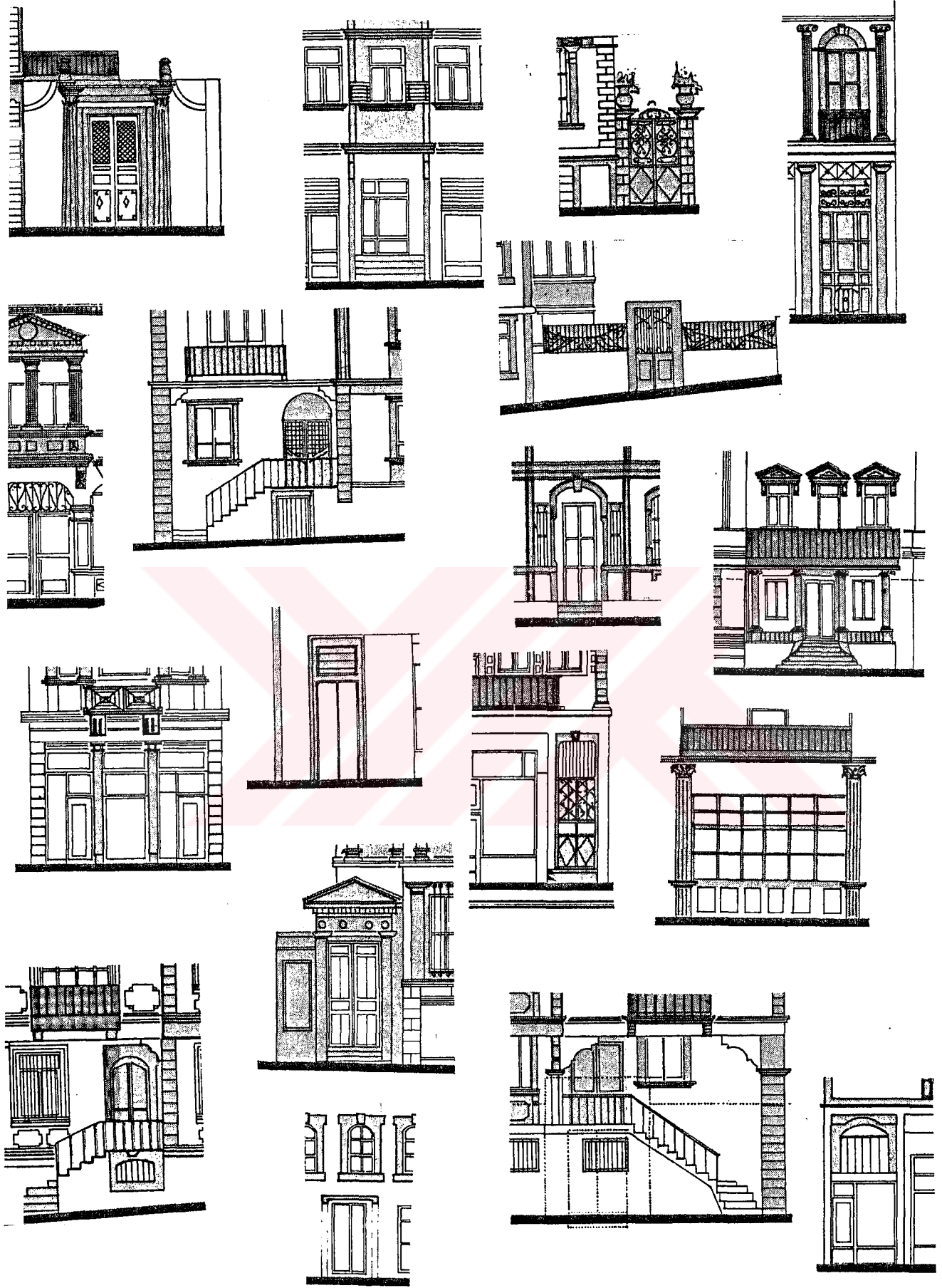
kolonlar üzerinde ç.	
konsol kırışlı ç.	
konsol ç.	
bindirmeli ç.	
payandalı ç.	

Şekil 3.12

ÇIKMALAR

3.4.2. Taş Yapıların Genel Özellikleri:

- Yapılar genellikle iki-üç katlıdır,
- Cepheler sokağa paralel ve sokağa açıktır,
- Her katın işlevi, cephelerden belirgin olarak izlenebilir.

Genellikle;

- . Zemin katlar mutfak ve depo (yaz odası),
- . İkinci katlar yaşama ve yatak katı,
- . Varsa üçüncü katlar misafir yatak odalarıdır.

- Çatı bitiminde, taşın hava etkilerine dayanıklı bir malzeme olmasından dolayı saçak yoktur veya çok azdır (yaklaşık olarak 20 cm). Çatı-yapı bileşiminde genellikle süslemeli kornişler yer alır,
- Yapılarda simetri hakimiyeti çoğunluktadır. Simetriyi sağlayan elemanlar, çıkmalar (açık veya kapalı) ve bantlardır (düşey veya yatay),
- Katlar arasında ve mekanlar arasında yatay ve düşey eleman vurguları belirgindir,
- Girişler, bahçeli veya sokaktan direkt yapıya açılan tiptedir. Çoğunlukla, girişler yapı ortasındaki çıkma altında yer alırlar,
- Yapılar sokak cephesinde bol pencerelidir. Kemer formlu pencerelerde kilit taşı kullanılmıştır ve pencerelerin çoğunda taş söve kullanılmıştır,
- Kat yüksekliği ortalama olarak 3.50-4.20 cm arasındadır,
- Cephe açısından süslemelere oldukça ağırlık verilmiştir. Süslemeler çoğunlukla çatı başlangıç yerlerinde, kat ve mekan bölünmelerinde, çıkmalar, pencereler ve taşıyıcılarda yer almaktadır (araştırmada süslemelerin etkilendiği dönemlere göre gruplaması yapılmamıştır),
- Taşın yatayda dayanım gücü az olduğu için 20-30 cm'yi aşan çıkmalarda çelik kullanılmıştır. Oldukça ince süslemelerle bezeli olan çelikler, taş işlemeyle de uyumludur.

3.5. ÖRNEK ALANDA TASARIM ÖNERİLERİ VE DEĞERLENDİRME

3.5.1. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Araştırmanın üçüncü aşamasında, örnek bir alanda-tarihi çevre içinde-tasarım çalışmalarında tasarımcıların izledikleri yaklaşımların ve bunlara bağlı olarak cephe/cephe karakteristikleri açısından ele aldıkları kriterler/ilkelerin ve tasarımda çevre faktörünün etkisinin uygulamalı olarak saptanması amaçlanmıştır.

Bu amaçla, seçilen örnek alan Trabzon kenti-Kunduracılar Caddesi'nin bir bölümünde, cephe düzeyindeki tasarım önerileri görüşmecilerinden ayrı ayrı alınmıştır. Öneriler için öncelikle tasarımın yapılacağı alanın günümüzdeki durumu (yeni yapılaşma ve tarihi yapılar) cephe düzeyinde gösterilmiş ve yeni yapıların bulunduğu alanlarda yeni öneriler istenmiştir. Tasarımcılara sorulan soru;

"Trabzon kenti-Kunduracılar Caddesi günümüzde yaya alış-veriş mekanı olarak kullanılmaktadır. Tarihi dokunun giderek bozulduğu, ancak bir kısmının günümüze kalabildiği bu sokak cephesinde, günümüz yeni yapıları yerine, cephe açısından tasarım önerisi getirebilir misiniz?" şeklinde ele alınmıştır. Tasarımcıların önerilerin yapıldığı alan ve bu alanda yoğunluk taşıyan taş yapılar hakkında bilgi sahibi olmaları için, araştırmanın ikinci aşamasında yer alan estetik öğeler ve analiz çalışması sonuçları gösterilmiştir.

Örnek alan Trabzon Kenti-Kunduracılar Caddesi'nin bir bölümünde (1 ada boyunca, tek cephede) görüşmecilere yaptırılan cephe ağırlıklı, çizime dayalı anket çalışmasından elde edilen (22 görüşmeci, 23 öneri) öneriler, mevcut eski doku ve yeni yapılaşma, cephe/cephe karakteristikleri açısından (biçimsel ve dizimsel yönlerden); Ritm-Ölçü, Form, Modül, Siluet/Kontur-Çıkma-Boşluk ve Yatay Bant/İz kullanımı başlıkları altında analiz edilmiştir, (Şekil 3.27...50), (Şekil 3.51...74) ve (Şekil 3.75...79). Ritm-Ölçü, Form, Modül analizlerinde yer alan, Parsel Kullanımında Ritm-Ölçü,Modül; eski yapılardaki parsel genişliğine göre, (Düşey) Cephe Hareketlerinde Ritm-Ölçü, Modül kullanımında; çıkmalar ve düşey bantlar açısından (etkili öğeler olarak), Pencere Formu-Gruplanmada; normal katlardaki pencere formları incelenerek (analizlerde , pencere formlarında

yer alan A, B... gibi harflerin her biri bir pencere formunu belirtmektedir, - Bkz. Şekil 3.26-) ve Ritm-Ölçü, Form, Modül kullanımında; yüzey farklılığı, gruplanma-form farklılığı incelenmiştir. Analizlere bağlı olarak, değerlendirme ve yorumlama için ele alınan Cephe/Cephe Karakteristikleri, her bir alan için yoğunlukları açısından da incelenerek, ayrıca gösterilmiştir, (Şekil 3.22....25), (Tablo 3.17.... 20).

Tasarım önerileri için, konuyla ilgili akademisyen ve uygulamacı mimarların yaptıkları tasarımlar izlenerek, araştırmanın birinci aşamasında yer alan tarihi çevre içinde tasarım süreci modeline veri sağlanmıştır; görüşmelerde tarihi çevre içinde tasarım süreci-aşamalarına bağlı olarak sorulan Cephe/Cephe Karakteristikleri ve İzlenen Yaklaşım Türü, tasarım aşamaları ayrıca gözlenmiştir. Tasarımcıların mevcut yeni yapılaşma hakkındaki görüşleri de ayrıca elde edilmiştir. Öneri alan öncelikle günümüzdeki durumu (yeni yapılaşma) ile, sonra da yeni yapılaşmalar boşaltılarak gösterilmiştir, (Şekil 3.14)

Şekil 3.14. Örnek Alan Kunduracılar Caddesi-Öneri İstenen Alanlar Boşaltılmış

Değerlendirme için ele alınan cephe/cephe karakteristikleri;

1. Parsel Ölçeğinde;

- . Yapı Sayısı,
- . Ritm/Ölçü, Modül.

2. Yükseklikler;

- . Kat Sayısı,
- . Bitişindeki Eski Yapılara Göre Yükseklikler.

3. Çıkmalar;

- . Çıkma Türü,
- . Çıkma Konumu,
- . Çıkma Sayısı,
- . Çıkma Üzeri Form.

4. (Düşey) Cephe Hareketleri ;

- . Etkili Öge Olarak;
 - . Çıkmalar,
 - . Düşey Bantlar.
- . Ritm-Ölçü, Modül Olarak;
 - . Çıkmalar,
 - . Düşey Bantlar.

5. Pencereler;

- . Çıkma Yüzeyinde Form ,
- . Yüzeyde Form ,
- . (Pencere Formu-Gruplama) Ritm-Ölçü, Form, Modül.

6. Çatı Formu,

7. Yatay Bant/İzler.

Bu aşamada ele alınan cephe/cephe karakteristikleri için, araştırmanın birinci aşamasında, tasarımcılarla yapılan görüşmelerde, sorulan ve "bina cephe/cephe karakteristikleri-önem dereceleri" başlığı altında alınan yanıtların değerlendirilmesi sonucunda elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Ancak, bu başlık altında alınan yanıtlardan, yapı

derinliği; cephe düzeyinde ve tek boyutlu çalışıldığı, tüm kütlelerin ölçü/ oranları ve doluluk-boşluk oranları; öneriler yaklaşık bir ölçüde verildiği, ayrıntılar (süs öğeleri); önerilerde yer almadığı, malzeme, doku ve renk ise kendi başına ve farklı (geniş kapsamlı) bir araştırma gerektirdiği için ele alınmamıştır.

Analiz aşamasında cephe/cephe karakteristikleri, her bir alan için verilen yapı sayısına bağlı olarak (boş bırakılan alanlar değerlendirme dışında tutulmuştur):

. 1. Alanda

- . Tek Yapı Önerileri % 60,
- . Çift Yapı Önerileri % 10 (1. ve 2. yapılar aynı oranda % 20),

. 2. Alanda

- . Tek Yapı Önerileri Bulunduğu İçin % 100,

. 3. Alanda

- . Tek Yapı Önerileri % 60,
- . Çift Yapı Önerileri % 40 (1. ve 2. yapılar aynı oranda % 20),

. 4. Alanda

- . Tek Yapı Önerileri Bulunduğu İçin % 100

üzerinden değerlendirilmiştirlerdir.

3.5.2. Önerilerin Alanlara Göre Değerlendirilmesi

Değerlendirme, her bir alan için cephe/cephe karakteristikleri açısından yapılan analizler sonucunda elde edilen maksimum değerler ele alınarak yapılmıştır, (Şekil 3.16 ...21).

3.5.2.1. Birinci Alana Ait Değerlendirme

A. TEK YAPI ÖNERİLERİ

● Parsel Kullanımı;

- . Yapı Sayısı : Tek Yapı (% 60)

. Ritm-Ölçü, Modül : 2a (%60)

● Yükseklikler

- . Kat Sayısı : 2 (%34.2)
- . Sağındaki Eski Yapıdan : Yüksek (% 34.2)
- . Solundaki Eski Yapıdan: Yüksek (%34.2)

● Çıkmalar

- . Çıkma Türü : Kapalı (%38.4)
- . Çıkma Konumu: Yapı Orta Ekseninde. (% 34.2)
- . Çıkma Sayısı: 1 (%34.2)
- . Çıkma Üzeri Form: Üçgen (% 21.6)

● (Düşey) Cephe Hareketleri

- . Etkili Öge : Çıkma (%38.4)
- . Ritm-Ölçü, Modül : $3a / [a + a + a]$, (% 24.5)

● Pencereleler

- . Çıkma Yüzeyinde Form; Yatay Dikdörtgen ve Yatay Geniş Yüzey Eşit Ağırlıkta, (% 8.4)
- . Yüzeyde Form; Düşey Dikdörtgen, (%38.4)
- . (Pencere Formu-Gruplama) Ritm-Ölçü, Form, Modül; a (% 16.8)

● Çatı Formu; Düz/Çatısız (% 30)

● Yatay Bant/İz Kullanımı (%52.9)

B. ÇİFT YAPI ÖNERİLERİ

● Parsel Kullanımı: Yapı Sayısı 2 (% 40)

1. Yapılar

● Parsel Kullanımı; Ritm-Ölçü, Modül; a (% 13.4)

● Yükseklikler

- . Kat Sayısı; 2 (% 17.8)
- . Solundaki Eski Yapıdan; Yüksek ve Eşit (% 8.8)

- Çıkmalar; Çıkmasız Öneriler Çoğunlukta (% 15.6)
- (Düşey) Cephe Hareketleri; Etkili Öge Bulunmayan Öneriler Çoğunlukta (% 13.6)
- Pencereleler
 - . Yüzeyde Form; Düşey Dikdörtgen (%13.4)
 - . (Pencere Formu-Gruplanma) Ritm-Ölçü, Modül; [a] (% 6.6)
- Çatı Formu; Üçgen (% 11.2)
- Yatay Bant/İz Kullanımı; (% 20)

2. Yapılar

- Parsel Kullanımı; Ritm-Ölçü, Modül; c (% 13.4)
- Yükseklikler;
 - . Kat Sayısı; 2 (% 15.6)
 - . Sağındaki Eski Yapıdan; Eşit (% 11.2)
- Çıkmalar
 - . Çıkma Türü; Kapalı (% 11.2)
 - . Çıkma Konumu; Yapı Orta Ekseninde (% 6.8)
 - . Çıkma Sayısı; 1 (% 11.2)
 - . Çıkma Üzeri Form; Üçgen (% 11.2)
- (Düşey) Cephe Hareketleri
 - . Etkili Öge; Çıkma (% 11.2)
 - . Ritm -Ölçü, Modül, $2a + b / [a + b + a]$, (% 8.8)
- Pencereleler
 - . Çıkma Yüzeyinde Form; Düşey Dikdörtgen (% 8.8)
 - . Yüzeyde Form; Düşey Dikdörtgen (% 11.2)
 - .(Pencere Formu-Gruplanma) Ritm-Ölçü, Modül; [a] (% 4.6)
- Çatı Formu; Üçgen (% 11.2)
- Yatay Bant/İz Kullanımı; Tüm Önerilerde (% 20)

3.5.2.2. İkinci Alana Ait Değerlendirme

- Parsel Kullanımı
 - . Yapı Sayısı; 1 (% 100)
 - . Ritm-Ölçü, Modül; a (% 100)
- Yükseklikler
 - . Kat Sayısı ; 2 (% 64)
 - . Sağındaki Yapıdan; Yüksek (% 56)
 - . Solundaki Yapıdan; Alçak (% 100)
- Çıkmalar
 - . Çıkmasız Öneriler Çoğunlukta (% 73)
- Düşey Cephe Hareketleri
 - . Etkili Öge Bulunmayan Öneriler Çoğunlukta (% 54)
- Pencereler
 - . Yüzeyde Form; Düşey Dikdörtgen (% 50)
 - .(Pencere Formu-Gruplanma) Ritm-Ölçü,Form, Modül; [a] ve [aa] , (% 36.5)
- Çatı Formu; Dikdörtgen (% 55)
- Yatay Bant/İz; (%95.5)

3.5.2.3. Üçüncü Alana Ait Değerlendirme

A. TEK YAPI ÖNERİLERİ

- Parsel Kullanımı
 - . Yapı Sayısı; Tek Yapı (% 60)
 - . Ritm-Ölçü, Modül; 4b (% 60)
- Yükseklikler
 - . Kat Sayısı ; 2 (% 30)
 - . Sağındaki Yapıdan; Yüksek (% 60)
 - . Solundaki Yapıdan; Yüksek (% 47.1)

- Çıkmalar

- . Çıkma Konumu; Yapı Orta Ekseninde (% 21.4)
- . Çıkma Sayısı; 1 (% 25.7)
- . Çıkma Üzeri Formu, Üçgen (% 21.4)

- (Düşey) Cehpe Hareketleri

- . Etkili Öge; Çıkma (% 34.3)
- . Ritm-Ölçü, Modül; $3a/ [a + a + a]$ (% 17.1)

- Pencereleler

- . Çıkma Yüzeyinde Form: Düşey Dikdörtgen (% 12.9)
- . Yüzeyde; Kare, Düşey Geniş Yüzey, Düşey Dikdörtgen ve Kemer, (% 12)
- . (Pencere Formu-Gruplanma) Ritm-Ölçü, Form, Modül; $[a]$ (% 12.9)

- Çatı Formu; Düz/Çatısız (% 30)

- Yatay Bant/İz; (% 52.9)

B. ÇİFT YAPI ÖNERİLERİ

- Parsel Kullanımı; Yapı Sayısı; 2 (% 40)

1. Yapılar

- Parsel Kullanımı; Ritm-Ölçü, Modül; $2b$ (% 12.5)

- Yükseklikler

- . Kat Sayısı; 2 (% 17.5)
- . Solundaki Yapıdan; Yüksek (% 15)

- Çıkmalar; Çıkmalı ve Çıkmasız Öneriler-Eşit Düzeyde (% 10)

- . Çıkma Türü; Açık (% 7.5)
- . Çıkma Konumu; Yapı Orta Ekseninde, (% 10)
- . Çıkma Sayısı; 1 (% 10)

- (Düşey) Cephe Hareketleri

- . Etkili Öge; Çıkma (% 10)
- . Ritm-Ölçü, Modül; $2a + b, [a + b + a]$, (% 7.5)

- Pencereleler
 - . Yüzeyde Form; Düşey Dikdörtgen (% 10)
 - . (Pencere Formu-Gruplanma) Ritm-Ölçü, Form, Modül; $[a + b + a]$ (% 7.5)
- Çatı Formu; Dikdörtgen (% 10)
- Yatay Bant/İz Kullanımı; Tüm Önerilerde (% 20)

2. Yapılar

- Parsel Kullanımı; Ritm-Ölçü, Modül; $2b$ (% 11.2)
- Yükseklikler
 - . Kat Sayısı; 2 (% 15.6)
 - . Sağındaki Yapıdan; Yüksek (% 15.6)
- Çıkmalar; Çıkmasız Öneriler Çoğunlukta (% 15.6)
- (Düşey) Cephe Hareketleri
 - . Etkili Öge; Düşey Bant (% 6.6)
 - . Ritm-Ölçü, Modül; $2a / (a + a)$, $4a + 2b / [a + b + a + a + b + a]$ ve $6a / [a + a + a + a + a + a]$ eşit oranlarda, (% 2.2)
- Pencereleler
 - . Yüzeyde Form; Düşey Dikdörtgen. (% 12)
 - . (Pencere Formu-Gruplanma) Ritm-Ölçü, Form, Modül; $[aaa]$ ve $[a]$ Eşit Oranda, (% 4.4)
- Çatı Formu; Dikdörtgen (% 9)
- Yatay Bant/İz Kullanımı; Tüm Önerilerde (% 20)

3.5.2.4. Dördüncü Alana Ait Değerlendirme

- Parsel Kullanımı
 - . Yapı Sayısı; 1 (% 100)
 - . Ritm-Ölçü, Modül; $2c$ (% 100)
- Yükseklikler
 - . Kat Sayısı; 2 (% 68.5)

. Solundaki Yapıdan; Yüksek % 68.5

● Çıkmalar

. Çıkma Türü; Çıkmasız Öneriler Çoğunlukta, (% 77.5)

● (Düşey) Cephe Hareketleri

. Etkili Öge Olarak; Düşey Bant (% 36)

. Ritm-Ölçü, Modül; $2a/[a + a]$ (% 22.5)

● Pencereleler

. Yüzeyde Form; Düşey Dikdörtgen (% 54)

. (Pencere Formu-Gruplanma) Ritm-Ölçü, Form, Modül; $[a]$ (% 28)

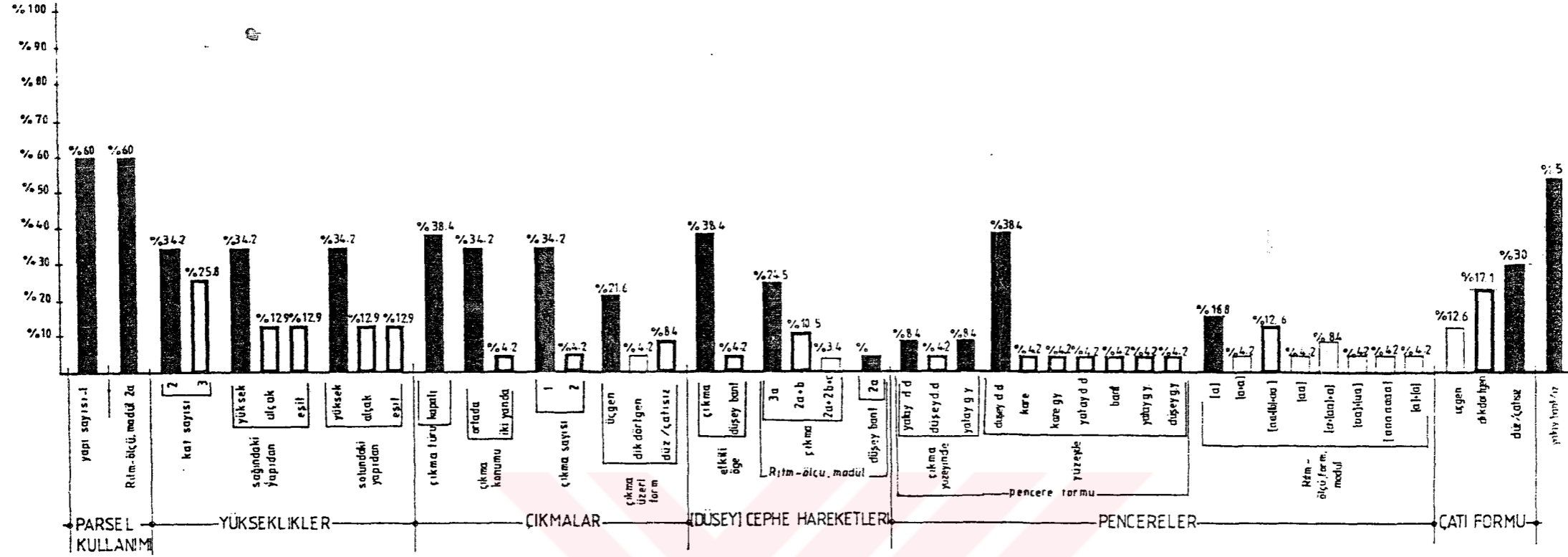
● Çatı Formu; Dikdörtgen (% 56)

● Yatay Bant/İz; (% 86.4)

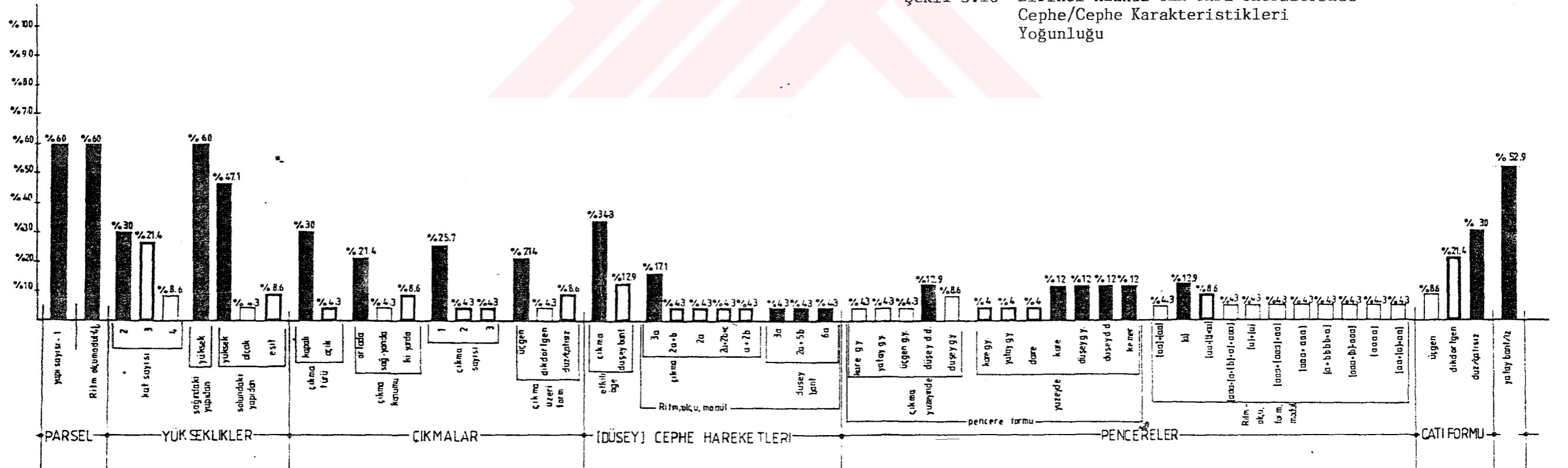
3.5.3. Yeni Yapılaşma ve Önerilerin Karşılaştırılması

Örnek alandaki yeni yapılaşmaların düzeni ve cephe/cephe karakteristikleri görüşmelerin yapıldığı tasarımcılar tarafından olumsuz bulunmuştur. Olumsuz bulunan özellikler ;

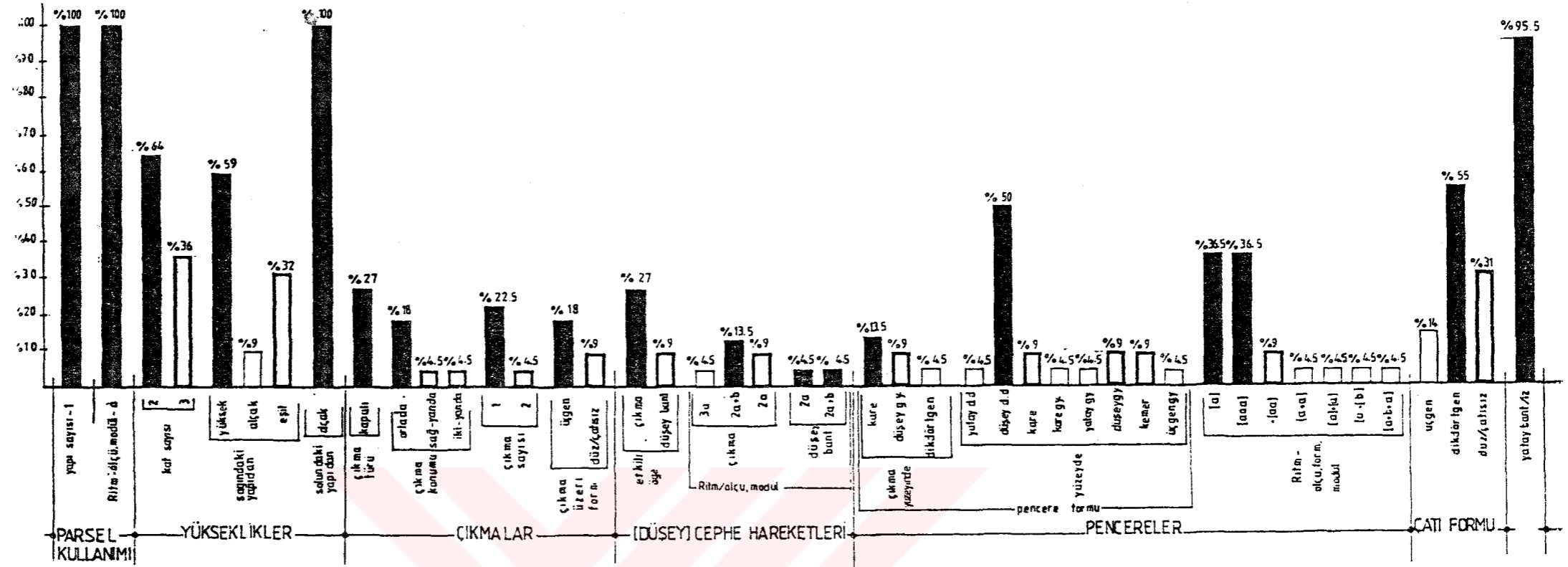
- . Eski doku örneklerinin özellikle zemin katlarının eski durumlarının saptanarak aynıının yapılması gerektiği, yeni düzenlemelerin tarihi çevrenin sürekliliğini bozduğu,
- . Yeni yapılaşmaların çevreden hiç bir referans almamış olduğu (Örneğin; ölçek, siluet çizgisi, biçimsel düzenler, doluluk-boşluk oranları gibi) ve çevrenin sürekliliğini bozduğu, karmaşaya sürüklediği,
- . Yeni yapılaşmaların inceliksiz ve duyarsız olduğu, günümüz mimarisini de yansıtmadığı ve rastlantısal (her yerin mimarisi olacak türde tasarlandıkları) oluştukları,
- . Yüksek rant sağlamaya yönelik "üst üste mekanlar stoku" olduğu ve binalar arasında emsal gösterme olayının başlamasına neden olacağı (Örneğin; birine 5 kat, birine 2 kat gibi),
- . Mevcut dokunun genel silüetini bozan aşırı yükselmelerin önlenmesinin zorunlu olduğu şeklinde sıralanmıştır.

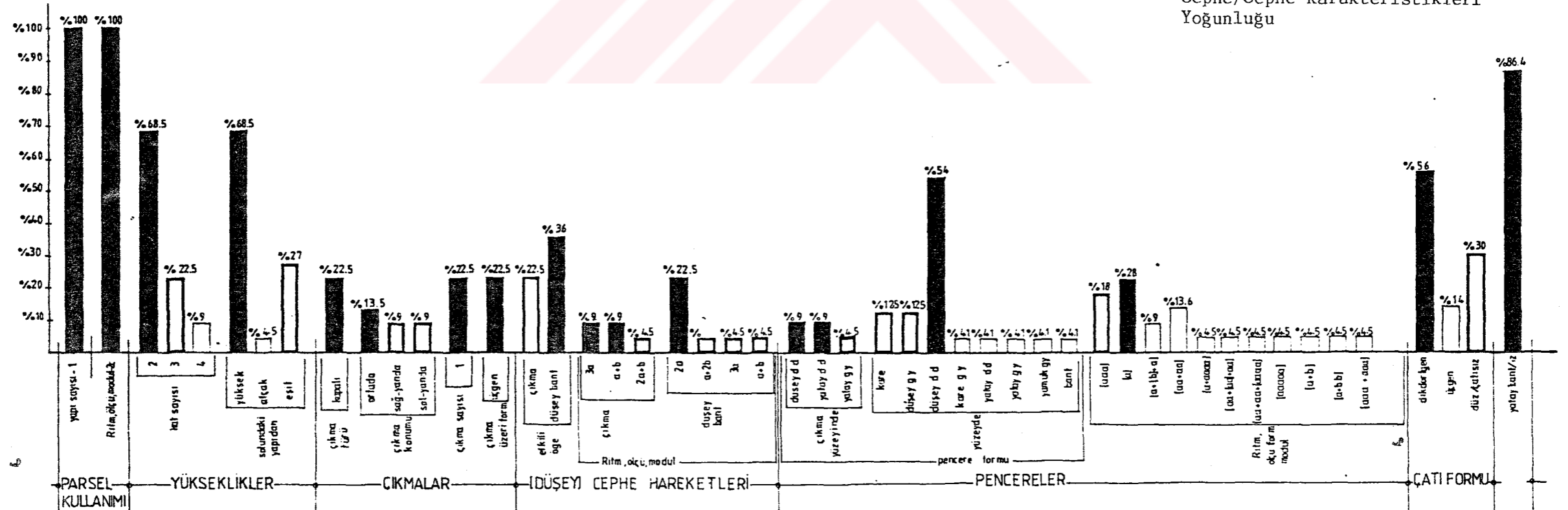
Şekil 3.16 Birinci Alanda TEK YAPI Önerilerinde Cephe/Cephe Karakteristikleri Yoğunluğu

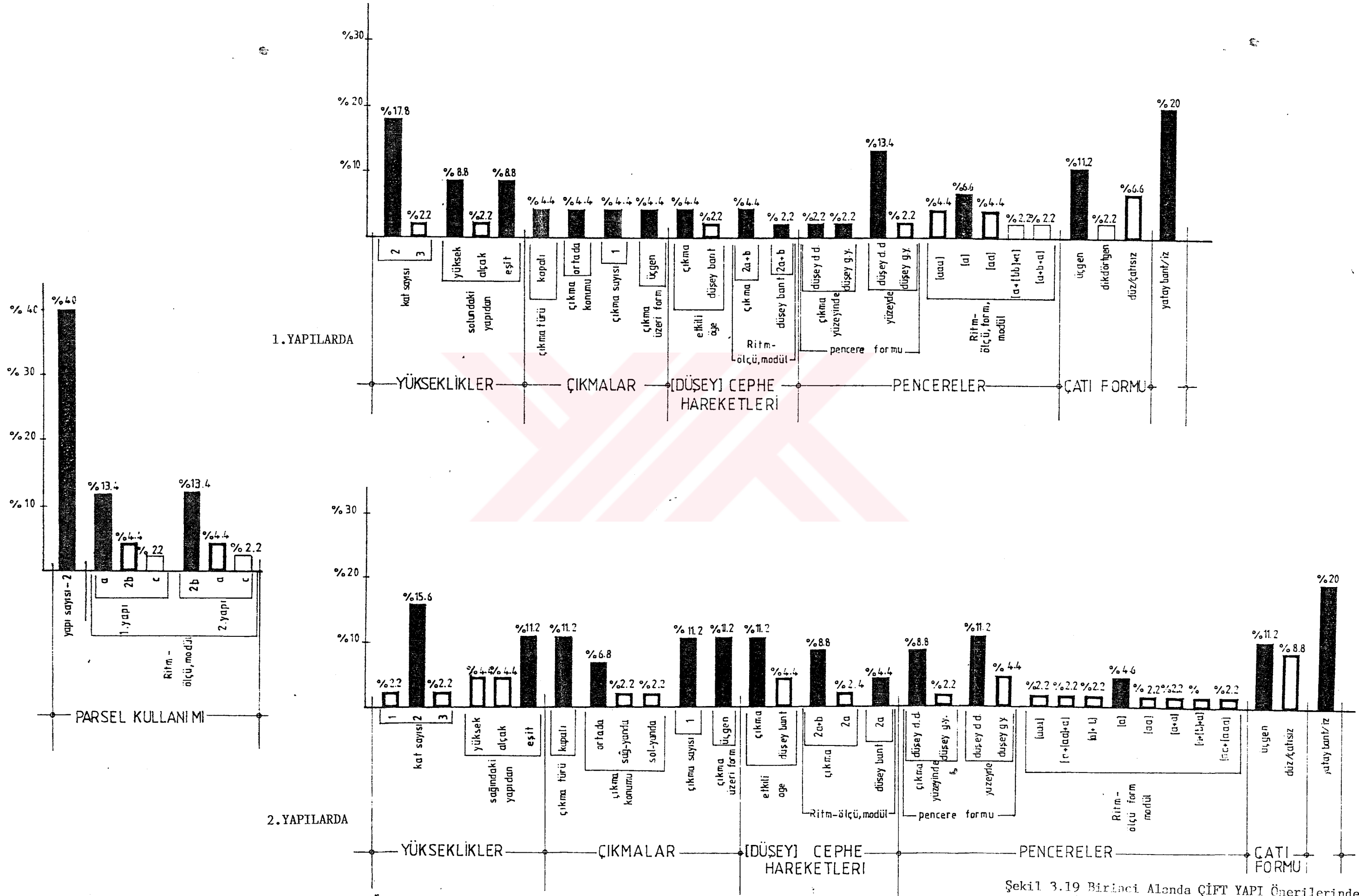
Şekil 3.17 Üçüncü Alanda TEK YAPI Önerilerinde Cephe/Cephe Karakteristikleri Yoğunluğu

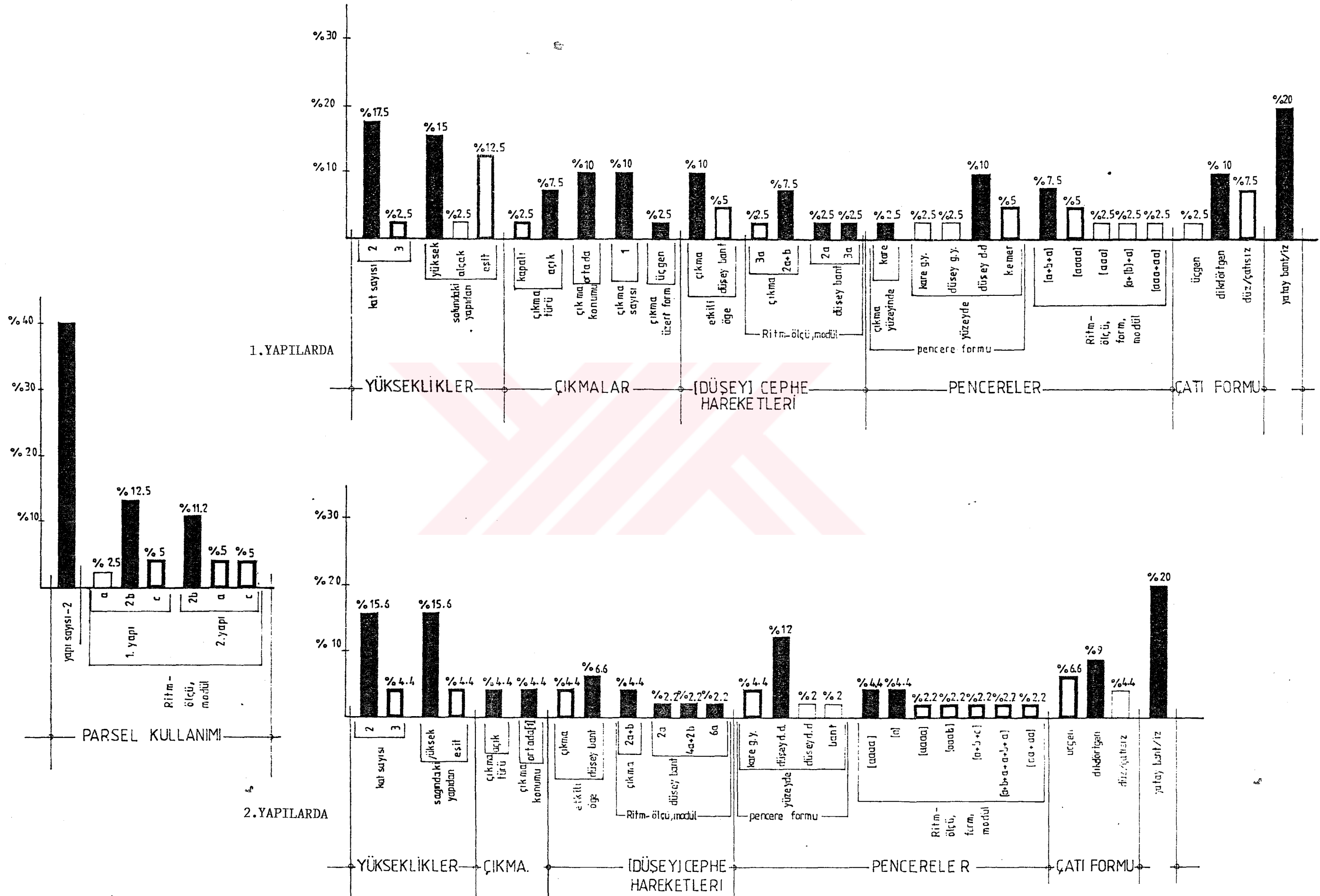
Şekil 3.18 İkinci Alanda Önerilerde Cephe/Cephe Karakteristikleri Yoğunluğu

Şekil 3.18 Dördüncü Alanda Önerilerde Cephe/Cephe Karakteristikleri Yoğunluğu

Şekil 3.19 Birinci Alanda ÇİFT YAPI Önerilerinde Cephe/Cephe Karakteristikleri Yoğunluğu

Şekil 3.20 Üçüncü Alanda ÇİFT YAPI Önerilerinde Cephe/Cephe Karakteristikleri Yoğunluğu

Yapılan analizler sonucunda elde edilen değerlere bağlı olarak, (maksimum değerler) yeni yapılaşma ile öneriler arasında cephe/cephe karakteristikleri açısından karşılaştırma yoluna gidilmiştir. Önerilerde; her bir alan için önerilen yapı sayısı çoğunlukla tek yapı olmasına karşılık, yeni yapılaşmada; 1. ve 3. alanlardaki yapı sayısı 2'dir. Bu nedenle, gerek tek ve gerekse çift yapı önerileri ayrı olarak ele alınarak, yeni yapılaşma ile karşılaştırılmıştır.

3.5.3.1. Tek Yapı Önerileri-Yeni Yapılaşma

1. Alanda

- . 1. ve 3. alanlarda, tek yapı önerileri olduğu için, yeni yapılaşmadan farklı olarak, parsel kullanımında Ritm-Ölçü, Modül; 1. alanda 2a, 3. alanda ise 4b, yeni yapılaşmada ise 1. alanda, 1. yapıda a, 2. yapıda c, 3. alanda 1. yapıda a ve 2. yapıda 2b şeklindedir. Tek yapı önerilerinde 3. alandaki boşluk tamamen kapatılmıştır, (Görüşmeler sırasında, çoğu tasarımcı bu aralığın sokağın sürekliliğini bozduğunu ayrıca belirtmişlerdir).
- . Önerilerde kat sayısı ortalama olarak 2, önerilerde ise 1. yapıda 6, 2. yapıda 3 olarak görülmektedir. Önerilerde bitişikteki eski yapılardan yüksek yapı önerileri bulunmasına karşılık, bu yükseklik farkı 1. kat yüksekliğinden daha azdır. Oysa yeni yapılaşmada, (1. yapıdaki kat sayısına bağlı olarak) eski yapıyla olan yapı yüksekliği farkı yaklaşık 10 m gibi büyük bir farka ulaşmaktadır.
- . Önerilerde çıkma türü kapalı, konumu yapı orta ekseninde, sayısı 1 ve üzeri form üçgen ağırlıklı saptanmasına rağmen, yeni yapılaşmada, 1. yapıda çıkma bulunmamakta, 2. yapıda yer alan çıkma türü kapalı, konumu yapı orta ekseninde, sayısı 1 olarak önerilerle ortak özellikler taşırken, çıkma üzeri form farklıdır, düz/çatısız formludur.
- . (Düşey) cephe hareketleri açısından etkili öge; önerilerde çıkma yeni yapılaşmada ise 1. yapıda etkili öge bulunmamakta, 2. yapıda önerilerde olduğu gibi etkili öge çıkmadadır. Ritm-ölçü, modül kullanımı; önerilerde 3a/ [a + a + a] ve yeni yapılaşmada 2. yapıda ise 2a + b/ [a + b + a] şeklindedir (Önerilerde, bu ritm ikinci değerinde saptanmıştır).

- . Pencere formu açısından, çıkma yüzeyinde form; önerilerde yatay dikdörtgen ve yatay geniş yüzey, yeni yapılaşmada ise, 2. yapıda düşey dikdörtgendir (önerilerde bu form, ikinci değerde kullanılmıştır). Yüzeyde pencere formu; önerilerde düşey dikdörtgen, yeni yapılaşmada; 1. yapıda bant, 2. yapıda düşey dikdörtgen olarak görülmektedir. Pencere formu-gruplanma açısından Ritm-Ölçü, Form, Modül kullanımı; önerilerde [a] , yeni yapılaşmada 1. yapı için [a], 2. yapı için [a + [aa] + a] şeklindedir. Ancak, önerilerdeki ritm, bir modülün tekrarı olarak kullanılırken, 1. yapıdaki ritimde [a] ritmi içinde farklı modüller kullanılmıştır.
- . Çatı formu, önerilerde ve yeni yapılaşmada aynıdır; düz/çatısız form olarak saptanmıştır.
- . Yatay bant/iz kullanımında; önerilerde çoğunlukla etkili öge olarak kullanılmasına rağmen, yeni yapılaşmada 1. yapıda yalnızca derz olarak, 2. yapıda ise kullanılmamıştır.

2. Alanda

- . Parsel genişliği az olduğu için önerilerde ve yeni yapılaşmada mevcut parsel genişliği aynı şekilde 1. yapı ve a ritminde kullanılmıştır.
- . Önerilerde ortalama olarak kat sayısı 2, yeni yapılaşmada ise 7' dir. Önerilerde soldaki yapıdan alçak, sağdaki yapıdan (yaklaşık 1 kattan az) yüksek yapı bulunurken, yeni yapılaşmada, sağ ve soldaki yapılardan yüksek yapılar yer almaktadır. Özellikle, sokak boyunca en yüksek ve geniş yapı durumunda olan eski yapıyı aşan öneri, tüm alanlar içindeki önerilerde saptanmamıştır. Oysa, yeni yapılaşmada bu yapıyı yaklaşık olarak 2 kat (6 m) aşan yapı bulunması dikkat edilmesi gereken bir durumdur.
- . Önerilerde çıkmasız yapı önerileri çoğunlukta, mevcutta açık çıkma (eski yapılarda bulunmayan özellikte, yapı boyunca) bulunmaktadır (önerilerde ikinci planda gelen çıkma türü kapalı, çıkma konumu yapı orta eksenindedir).
- . (Düşey) cephe hareketleri açısından önerilerde çoğunlukla ve yeni yapılaşmada etkili öge bulunmamaktadır (önerilerde ikinci düzeyde yer alan etkili öge çıkmaz ve ritmi ise $2a + b / [a + b + a]$ olarak saptanmıştır.

- . Pencere formu; öneriler için düşey dikdörtgen ağırlıklı, yeni yapılaşmada ise yatay dikdörtgen şeklindedir. Ritm-ölçü, form, modül kullanımı, önerilerde [a] , yeni yapılaşmada [aa] şeklindedir. Yani bir modülün tekrarı durumundadır. Ancak, eski dokuda yatay dikdörtgen pencere formu bulunmamaktadır.
- . Çatı formu; önerilerde dikdörtgen, yeni yapıda ise düz/çatısızdır.
- . Yatay bant/iz kullanımı önerilerde ağırlıklı olarak yer alırken, yeni yapıda bulunmamaktadır (balkonların yarattığı bant etkisi yatay bant/iz kullanımına girmemektedir).

3. Alanda

- . Öneriler tek yapı şeklinde olduğu için, mevcut parsel genişliği aynı şekilde kullanılmıştır, 4b . Yeni yapılaşmada ise 2 yapı bulunmakta ve Ritm-ölçü; modül a ve 2b şeklinde görülmektedir.
- . Önerilerde ortalama olarak kat sayısı 2, yeni yapılaşmada 1. yapıda 4, 2. yapıda ise 7'dir. Önerilerde sağdaki ve soldaki yapılardan yüksek, (yaklaşık olarak 1 kattan az yükseklikler) yeni yapılaşmada ise eski yapıları, soldaki eski yapıyı 1.5 kat, sağdaki eski yapıyı ise 5 kat aşan yapılar bulunmaktadır.
- . Önerilerde çıkmalar ağırlıklı olarak, çıkma türü kapalı, konumu yapı orta ekseninde, sayısı 1 ve üzeri form üçgendir. Yeni yapılaşmada 1. yapıda çıkma bulunmamakta, 2. yapıdaki çıkma açık ve yapı boyunca yer almaktadır.
- . (Düşey) cephe hareketleri açısından önerilerde etkili öge çıkma, ritmi ise 3a/ [a + a + a] dır. Oysa yeni yapılaşmada, her iki yapıda da etkili öge bulunmamaktadır.
- . Pencere formu; çıkma yüzeyinde önerilerde düşey dikdörtgen olmasına karşılık, yeni yapılaşmada kapalı çıkma bulunmamaktadır. Yüzeyde pencere formu, önerilerde düşey dikdörtgen, yeni yapılaşmada her iki yapı için de yatay dikdörtgendir. Ritm-ölçü, form, modül kullanımında önerilerde bir modül veya bir modülün tekrarı, yani [a] ağırlıklı, yeni yapılaşmada 1. yapıda [aa] , 2. yapıda ise [aba] şeklindedir.
- . Çatı formu; önerilerde ve yeni yapılaşmada aynı, düz/çatısızdır.

- . Yatay bant/iz kullanımı önerilerinde büyük oranda yer alırken, yeni yapılaşmada 2. yapıda bulunmamaktadır.

4. Alanda

- . Bu alanda, parsel genişliğinin dar olması nedeniyle, önerilerde yeni yapılaşmada 1 yapı bulunmakta, parselde ritm ise c'dir.
- . Önerilerde ortalama olarak saptanan kat sayısı 2, yeni yapılaşmada ise kat sayısı 7'dir. Önerilerde soldaki eski yapıyı ortalama olarak 1 katı aşmayan yüksek yapılar bulunurken, yeni yapılaşmada yükseklik farkı 4 kat (12 m) olarak görülmektedir.
- . Önerilerde, yapılar çoğunlukla çıkmasız olarak saptanmıştır. Oysa, yeni yapılaşmada açık çıkmalı durumdadır.
- . (Düşey) cephe hareketleri açısından önerilerde etkili öge düşey bant ve ritme $2a / [a + a]$, yeni yapılaşmada ise etkili öge çıkma ve ritmi $2a + b / [a + b + a]$ şeklindedir.
- . Önerilerde pencere formu, düşey dikdörtgen, yeni yapılaşmada ise düşey dikdörtgen ve yatay dikdörtgen şeklindedir. Ritm-ölçü, form, modül kullanımı önerilerde $[a]$, yeni yapılaşmada ise $[a + bb + c]$ olarak, yani farklı modül-ölçü kullanımı şeklinde görülmektedir.
- . Çatı formu, önerilerde ağırlıklı olarak dikdörtgen, yeni yapılaşmada ise düz/çatısızdır.
- . Önerilerde yatay bant/iz kullanımı tüm yapılarda yer alırken, yeni yapılaşmada ise bu öge yer almamaktadır.

3.5.3.2. Çift Yapı Önerileri-Yeni Yapılaşma

1. Alanda

- . Önerilerde de, mevcutta olduğu gibi yapı sayısı 2 ve ritm-ölçü modül kullanımı a ve c'dir.
- . Önerilerde kat sayısı, ortalama olarak 2, yeni yapılaşmada ise 1. yapıda 6, 2. yapıda 3 kattır.
- . Önerilerde eski yapılardan yüksek, yeni yapılaşmada, 1. yapı yüksek, 2. yapı alçak tutulmuştur. Ancak, önerilerdeki yükseklik farkı

- 1 kattan az olmasına rağmen, yeni yapılaşmada 1. alandaki yapının yükseklik farkı 3 kat (yaklaşık 10 m) olarak görülmektedir.
- . Önerilerde ve yeni yapılaşmada 1. yapılar için çıkmasız, 2. yapılar için kapalı çıkma bulunmaktadır. Çıkma; türü kapalı, konumu ortada, sayısı 1'dir. Ancak, önerilerde çıkma üzeri form üçgen, yeni yapılaşmada ise düz/çatısızdır.
 - . (Düşey) cephe hareketleri açısından, önerilerde ve yeni yapılarda 1. yapıda etkili öge bulunmamakta, 2. yapıda etkili öge çıkma ve ritm-ölçü, modül kullanımı ise $2a + b / [a + b + a]$ dir.
 - . Önerilerde ve yeni yapıda (2. yapıda) çıkma üzeri pencere formu, düşey dikdörtgen, yeni yapılaşmada ise, 1. yapıda bant, 2. yapıda düşey dikdörtgendir. (Pencere formu-gruplanma) ritm-ölçü, modül kullanımı ise, önerilerde $[a]$, yeni yapılaşmada; 1. yapıda $[a]$, ikinci yapıda $[a + [aa] + a]$ şeklindedir.
 - . Önerilerde her iki yapı için çatı formu üçgen, yeni yapılaşmada ise düz/çatısızdır.
 - . Yatay bant/iz önerilerin tümünde bulunmaktadır. Ancak, yeni yapılaşmada 1. yapıda belirgin olmayacak şekilde (derz olarak) kullanılmıştır. 2. yapıda ise bulunmamaktadır.

3. Alanda

- . Önerilerde 1. ve 2. yapılarda parselde ritm-ölçü, modül kullanımı $2b$, yeni yapılaşmada ise a ve $2b$ 'dir.
- . Önerilerde kat sayısı ortalama olarak 2, yeni yapılaşmada ise; 1. yapıda 4, 2. yapıda 7'dir. Önerilerde veya yapılarda bitişikteki eski yapılardan yüksek yapılar bulunmasına rağmen, önerilerde yükseklik farkı ortalama olarak 1 kattan az, yeni yapılaşmalarda; 1. yapıda 1.5 kat (yaklaşık 4 m), 2. yapıda ise 5 kat (yaklaşık 15 m) olarak görülmektedir.
- . Önerilerde 1. yapıda çıkmalı -açık çıkmalı- ve çıkmasız yapı önerileri eşit oranda, 2. yapıda çıkmasız öneriler çoğunlukta, yeni yapılaşmada 1. yapı çıkmasız, 2. yapı ise açık çıkmalıdır.
- . (Düşey) cephe hareketleri açısından; önerilerde 1. yapıda etkili öge, çıkma, 2. yapıda düşey bant, yeni yapılaşmada ise etkili öge

bulunmamaktadır.

- . Önerilerde pencere formu-yüzeyde-düşey dikdörtgen, yeni yapılaşmada ise yatay dikdörtgendir. Ritm-ölçü, form, modül kullanımı öneriler için 1. yapıda [a + b + a] , 2. yapıda [aaa] , yeni yapılaşmada 1. yapıda [aa] , 2. yapıda ise [aba] şeklindedir.
- . Önerilerde çatı formu ağırlıklı olarak düşey dikdörtgen, yeni yapılaşmada ise düz/çatısızdır.
- . Yatay/bantlar önerilerin tümünde kullanılmasına karşılık, yeni yapılaşmada yok denecek düzeydedir.

Yukarıda, her bir alan için ele alınan cephe/cephe karakteristikleri sonuçları, yeni yapılaşmanın (1. alan 2. yapı haricinde) gerek tarihi doku ve gerekse önerilerle uyumsuz olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. 1. alandaki 2. yapı Yüksek Kurul tarafından bu çevre içinde getirilen yapılaşma koşullarına uygun olarak tasarlandığı için, çoğu özellikleri ile çevre içinde uyumlu bir yapılaşma göstermektedir (sit alanlarındaki yapılaşma şartlarını belirleyen Kültür ve Turizm Bakanlığı Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu yerini Bölge Kurullarına bırakmıştır).Yüksek Kurul tarafından belirlenen yapılaşma şartları genel olarak-sit alanlarında- aşağıdaki maddeleri kapsamaktadır;

1. Parsel Durumları (bitişik veya ayrık),
2. Yapılabilecek Yapı Türleri (gürültü yönünden rahatsız edici işlevlerin sit alanlarında yer almayacağı),
3. Yapı Taban Alanları (min. ve max.),
4. Cephe Genişliği (min. boyut ticaret alanı olduğu için 3 m -konut alanlarında min. 4 m),
5. Yapı Taban Alanları (min. ve max.),
6. Cephe Durumları:

- Pencereleler;

- . Pencere Oranları (1/2-dikdörtgen),
- . Pencere Genişlikleri (80 cm'yi geçemez),
- . Pencere Formları (düz veya basık kemer yapılabileceği),
- . Kemerli Yapıldığında En Az 20 cm'lik söve yapılması gerekir.

- Yükseklikler

- . Temiz Kat Yüksekliği (min. 2.50 m),
- . Kat Yüksekliği Azaltılarak Kat Kazanılmaz ,
- . Saçak Yüksekliğine Kadar max. yükseklikler (3 kat için 9.50, 2. kat için 6.50 m).

- Çatılar;

- . Çatı Eğimleri (% 33),
- . Çatı Formu (Kırma Çatı),
- . Düz Çatı Yapılamaz ,
- . Sit Karakterine Uygun Alınlıklar Yapılabilir.

- Çıkmalar ;

- . Kapalı Çıkma (giriş cephesi üstüne cephe boyunun 1/3'ü kadar cumba şeklinde kapalı çıkma yapılabileceği),
- . Çıkma Genişliği (1.50 m'yi aşamaz),
- . Çıkma, Zeminden En Az Temiz 3 m Yükseklikte yapılabilir,
- . Karşılıklı Cumbalar Arası Mesafe (en az 3 m),
- . Yola Çıkma Yapılamaz ,
- . Saçaklar (yapı cephesinden en az 0.60 m çıkmalıdır).

- Malzeme ;

- . Çatı Örtüsü (alaturka kiremit),
- . Renkler Çevreye Aykırı Düşmeyecek Şekilde, Beyaz, Kirli Sarı ve Kirli Kırmızı Olabilir,
- . Boya ve Renk Ayrı İzin Gerektirir.

- Oranlar (Cephelerin mevcut sit karakterine uygun olarak mevcut oranlardan yararlanılarak yapılması gerekir).

7. Eğim

- . Eğimden Yararlanılarak Kat Kazanılmaz ,
- . Arsalardaki Tabii Zemin Bozulamaz ,
- . Kot Alma Noktası Ön Cephe Yol Tarafında İse Tretuar Üzerinden, Bahçe Tarafında İse Tabii Zeminden Kot Verilir .

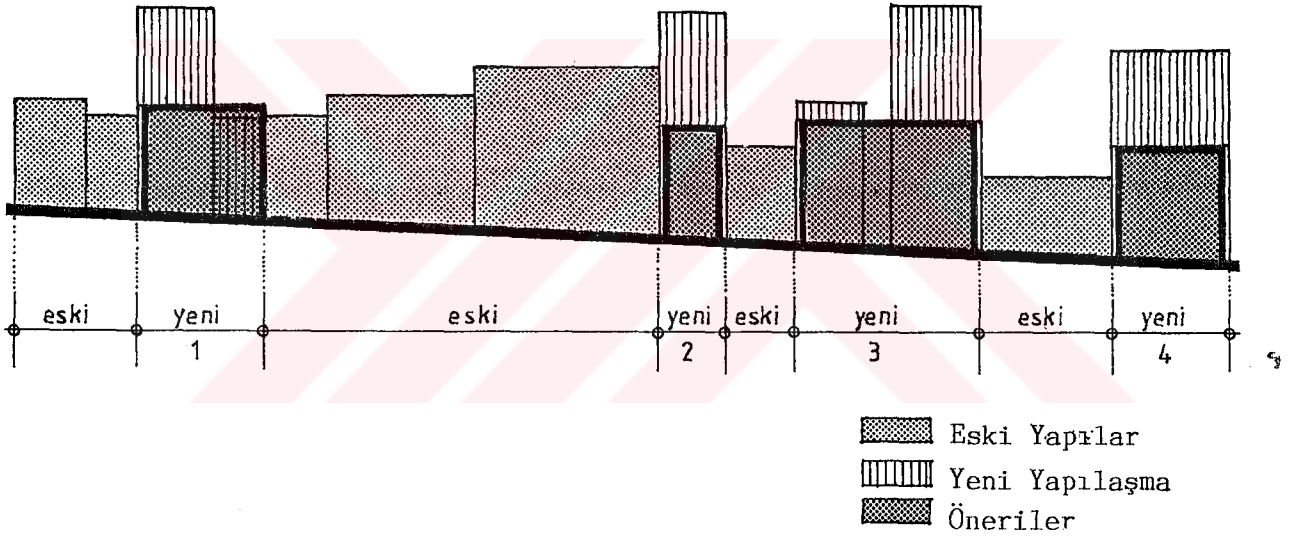
Ele alınan örnek sokak parçasında, yeni yapılaşmanın, cephe özellikleri açısından (1. alanda 2. yapı-çatısı düz çatı olduğu için bu şartla -ra uymamakla beraber-hariç) yukarıda açıklanan koşullara uymadığı açıkça görülmektedir. Önerilerde ise, 1. ve 3. alanda tek yapı önerilerinde çatı formunun düz/çatısız ağırlıklı olması nedeniyle -koşullara aykırı olmasına rağmen- diğer cephe/cephe karakteristiklerinin uyumlu olduğu saptanmıştır. Ancak, yeni yapılaşmada kurullar tarafından getirilen koşullarda, araştırmada yer alan;bitişik yapılara göre yükseklikler, (her ne kadar max. yükseklik verilmişse de), çıkma konumu, çıkma türü (koşullarda sadece kapalı çıkma bulunmakta. Oysa açık çıkma, önerilerde, 3. alanda 1. yapıda ağırlık kazanmıştır), çıkma sayısı, çıkma üzeri form, cephe hareketleri (düşey ve yatay ögeler ve etkili ögeler,Ritm-ölçü, modül kullanımı), pencere dizilişleri ve cephede ritm-ölçü, form, modül kullanımı gibi özellikler bulunmamaktadır. Oysa bu özellikler, cephelerin oluşumunda etkili birer öge konumundadırlar ve bu nedenle gözönüne alınmalıdırlar.

3.5.4. Öneriler-Eski Doku Arasında Değerlendirme

Her bir alan için ele alınan cephe/cephe karakteristikleri analizi-değerlendirilmesi (maximum oranlara göre) sonucunda, bu alanlardaki tasarımlar ile eski doku arasındaki ortak değerlendirme sonuçları şöyle açıklanabilir;

- . Her bir alan için önerilen yapı sayısı çoğunlukla tek yapı olarak görülmektedir. Eski sokak dokusunda, özellikle merkezde yer alan eski yapıların genişlikleri ve iki eski yapı arasında yer alması düşünülen yeni bir yapının, bir bütün oluşturması, parçalı olmaması eski yapıları daha da ön plana çıkaracaktır, (görüşmeler sırasında, bazı tasarımcılar bunu sözlü olarak ifade etmişlerdir). Yapı sayısına bağlı olarak, parsel kullanımında ritm-ölçü, modül mevcut genişlikler kullanıldığı için aynı şekilde ele alınmıştır. 1. alanda; 2a, 2. alanda; a, 3. alanda; 4b, 4. alanda ise 2c (bu değerler, tüm sokak boyunca yer alan eski yapılara bağlı olarak verilmiştir). Çift yapı önerilerinde 1.alanda; 1.yapıda a, 2.yapıda c, 3.alanda; 1. ve 2. yapıda 2b'dir. Önerilerde esik dokudaki parsel ritmlerinin kullanıldığı izlenmektedir.

- . Tüm önerilerde ortalama olarak kat sayısı 2 olarak saptanmıştır. Eski dokudaki ortalama kat sayısı da 2'dir (En yüksek yapı 3 katlıdır). Önerilerde genel olarak eski dokuyla kat sayısı açısından uyum olduğu görülmektedir.
- . Önerilerde sağ ve soldaki eski yapıdan yükseklikler açısından; 1. alanda yüksek, 2. alanda sağdaki yapıdan yüksek ancak, soldaki eski yapıdan (sokaktaki maximum yükseklikte olan yapıdan) alçak, 3. alanda ve 4. alanda yine yüksek yapılar önerildiği izlenmektedir. Çift yapı önerilerinde; 1. alanda soldaki eski yapıdan yüksek, sağdaki eski yapıyla eşit, 3. alanda soldaki ve sağdaki eski yapıdan yüksek öneriler bulunmaktadır. Siluet açısından, yüksek önerilerin, ortalama olarak bitişindeki eski yapılara göre yükseklikleri 1 katı aşmamaktadır, (Şekil 3.15)

Şekil 3.15 . Mevcut-Yeni Yapılaşma-Eski Doku ve Öneriler (Ortalama Olarak) Arasındaki Fark

- . Önerilerde, 1. ve 3. alanlarda (özellikle tek yapı önerilerinde) çıkma ; kapalı, çıkma konumu; yapı orta ekseninde, çıkma sayısı 1, çıkma üzeri form ise üçgen olarak görülmektedir. 2. ve 4. alanlarda ise çıkmasız öneriler ağırlıklıdır. Parsel genişliğinin az olduğu alanlarda çıkmasız, geniş alanlarda ise çıkmalı önerilerin bulunması dikkat çekicidir. Çift yapı önerilerinde; 1. alanda 1. yapılar için çıkmasız, 2. yapılar için ise tek yapılarda olduğu gibi çıkmalı öneriler (aynı özellikleri taşıyan), 3. alanda

1. yapılarda çıkmalı ve çıkmasız öneriler eşit ağırlıklı, ancak buradaki çıkma türü kapalı, konumu yapı orta ekseninde, sayısı 1 dir. 2. yapılarda ise çıkmasız öneriler çoğunluktadır. Eski dokuda, 3 yapının çıkmasız, 3 yapının kapalı ve 1 yapının da açık çıkmalı olduğu, kapalı çıkmaların (en yüksek eski yapıda her iki yanda) yapı orta ekseninde 1 tane ve üçgen formlu (açık çıkma da yapı orta ekseninde) yer aldığı izlenmektedir. Önerilerde, özellikle tek yapı önerilerinde, çıkma ve çıkma özelliklerinin eski doku ile uyumlu olduğu açıkça görülmektedir. 3. alanda 1. yapılar için önerilen açık çıkmanın, bu alanın sol tarafında yer alan eski yapıdaki açık çıkma ile etkileşimli olduğu dikkat çekmektedir.

- (Düşey) cephe hareketleri açısından, önerilerde-tek yapı önerilerinde; 1. alanda etkili öge çıkma, 2. alanda ise etkili öge bulunmamakta, 3. alanda yine çıkma, 4. alanda ise düşey bant şeklindedir. 4. alanda etkili olan ögenin düşey bant olması, bitişiğindeki eski yapıda yer alan ve düşey cephe hareketini sağlayan düşey bantlardan etkilenme olduğunu göstermektedir. 1. ve 3. alanlardaki etkili ögenin çıkma ağırlıklı olması, bu alanlara yakın eski yapılardaki etkili ögenin çıkma olması sonuçta etkili öge çıkma ile uyumun sağlanması yoluna gidildiğini ifade etmektedir.

Çift yapı önerilerinde ise; 1. alanda 1. yapılar için etkili öge bulunmayan öneriler çoğunlukta, 2. yapılar için ise etkili öge çıkma, 3. alanda 1. yapılar için etkili öge çıkma (açık çıkma)-2. yapılar için ise düşey bant olarak yer almaktadır. Çift yapı önerilerinde; 1. alanda 1. yapılara yakın eski yapıda etkili öge bulunmaması, 2. yapılara yakın eski yapıdaki etkili ögenin çıkma olması, 3. alanda 1. yapılara yakın yapıdaki etkili ögenin çıkma ve (açık çıkma), 2. yapılara yakın eski yapıdaki ögenin ise düşey bant olması, yine tasarımlarda, eski dokudan etkilenme olduğunu göstermektedir.

Ritm-ölçü, modül kullanımı açısından; 1. ve 3. alanda $3a/ [a+a+a]$, 4. alanda ise $2a/ [a+a]$ şeklindedir. Bu da, eski dokudaki etkili öge kullanımının önerilerde de bulunduğunu, ancak önerilerde daha çok yapıyı eşit oranlarda ayıran bir öge olarak kullanıldığını (3. alan ile 4. alan arasındaki eski yapıda olduğu gibi) göstermektedir. Çift yapı önerilerinde, 1. alanda 2. yapılarda $2a + b/$

$[a + b + a]$, 3. alanda 1. yapılar için yine $2a+b/ [a + b + a]$, 2. yapılarında $2a/[a + a]$, $4a + b/[a + b + a + a + b + a]$ ve $6a/[a + a + a + a + a + a]$ gibi farklı şekillerdedir. 1. alandaki 2. yapılarında ve 3. alanda 1. yapılardaki $2a+b$ ritmi, bu yapılara yakın (bitişik) eski yapılardaki ritmden etkinlenme olduğunu belirtmektedir. 3. alanda 2. yapılardaki farklı ritimler gerek yakındaki yapıdan ve gerekse sokak üzerindeki diğer yapılardan etkilenme olduğu şeklinde ifade edilebilir. $4a+2b/2 \times [a + b + a]$ ve $6a/2 \times [3a]$, yani belli ritimlerin tekrarları şeklinde kullanılmışlardır.

● Pencereleer Açısından;

Tek yapılarında çıkma yüzeyinde; 1. alanda yatay dikdörtgen ve yatay geniş yüzey, sağ tarafta yer alan eski yapıdaki formdan, 3. alanda düşey dikdörtgen, sağ ve sol taraftaki ve sokak boyunca yer alan diğer yapılardan etkilenme olduğunu göstermektedir. Çift yapı önerilerinde ise, 1. alanda 2. yapılar için düşey dikdörtgen formun kullanılması, sağ taraftaki eski yapı ile etkileşimli olduğunun göstergesidir. Yüzeyde pencere formu; tek yapı önerilerinde 1., 2., 3., ve 4. alanlarda ortak olarak düşey dikdörtgen olarak saptanmıştır. Ancak, 3. alanda ayrıca, kare, düşey geniş yüzey ve kemerin de ağırlıklı olarak kullanıldığı izlenmektedir. Kare form, tasarımda, alandaki yapılardan farklılık yaratma amacıyla kullanılırken, düşey ege-menliğini sağlayan düşey geniş yüzey ve kemer formu pencereler (özellikle kemer formun bu alanın sağ ve sol tarafında yer alan eski yapıdaki formlar olması), alanın yakınında yer alan yapılardan etkilenme olduğunu düşündürmektedir. Çift yapı önerilerinde 1. alanda 2. yapılar için çıkma yüzeyinde kullanılan pencere formu düşey dikdörtgen ağırlıklıdır. Bu yapılara yakın (bitişik) eski yapıda, çıkma yüzeyinde kullanılan form da düşey dikdörtgendir.

Tek yapı önerilerinde, pencere formu-gruplanma açısından kullanılan ritm-ölçü, form, modül saptamaları şöyledir; 1., 2., 3. ve 4. alanda ortak olarak belli bir modül veya bu modülün katları şeklinde yani $[a]$ 'dır. Çift yapı önerilerinde, 1. alanda 1. ve 2. ve 3. alanda 2. yapılarında ortak olarak $[a]$, 3. alanda 1. yapılarında ise $[a + b + a]$ olarak ağırlık kazanmaktadır. 3. alanda 1. yapılara yakın eski binadaki ritm de $[a + b + a]$ 'dır. Bu da, yine tasarımlarda eski dokudaki ritmlerden etkilenme olduğunun bir göstergesidir.

- Çatı Formları Açısından

Tek yapılarda; 1. ve 3. alanlarda düz/ çatısız , 2. ve 4. alanlarda dikdörtgen formlar ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Yani, silüette yatay hakimiyeti bulunmakta, ancak 1. ve 3. alanlarda çatısız önerilerin yer alması, yine yakın eski yapılardan etkilenmenin olduğunu göstermektedir. 1. alanın sağ tarafında yer alan eski yapı ve 3. alanın sol tarafında yer alan eski yapının ikisi de düz/çatısızdır, (Yapılan görüşmeler esnasında tasarımcılar, bu alanlarda dikdörtgen veya düz/çatısız bir tasarımın çatı formu üçgen veya farklı olan eski yapıları daha da ön plana çıkartacağını ve bu alandaki düz/çatısız yapılarla da uyumun sağlanacağını ifade etmişlerdir). Çift yapı önerilerinde; 1. alandaki yapılar üçgen, 3. alandaki yapılar ise dikdörtgen formludur. Bu da, 1. alanın yakınında (sağında) yer alan eski yapıları da çatı formunun üçgen, 3. alandaki yapılardaki çatı formunun dikdörtgen ve düz/çatısız olması nedeniyle, çevre yapılardan etkilenmenin olduğunu ifade etmektedir.

- Yatay Bant/İz Kullanımı

Tüm önerilerde çoğunlukla kullanılmıştır. Eski yapılarda gerek katlar arası ve gerekse yapı bitimi-çatı başlangıcı arasında ağırlıklı olarak yer alan bu öğelerin, önerilerde de kullanılması, yatay bantların gerek tasarımlarda önemli bir öge durumunda olduğunu ve gerekse bu çevredeki tasarımlarda çevre verilerinden yararlanma yoluna gidildiğini göstermesi açısından dikkat çekmektedir.

Sonuçta, tarihi çevre içinde, tasarımlarda, çevre-çevre bileşenlerinden yararlanmanın kaçınılmaz olduğu yaklaşım türü ne olursa olsun çevresel değerlerin analiz edilmesi ve tasarımlarda kullanılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Ele alınan sokak cephesindeki önerilerde, karşıt (kontrast)/zıt yaklaşımdan çok, uyum (armoni)/benzer yaklaşımın yer aldığı görülmektedir. Ancak, tarihi çevrelerde tasarımlar için, özellikle cephe düzeyinde, çevre yapılarda etkili olan cephe/cephe karakteristiklerinin araştırılması-analiz edilmesi ve değerlendirilmesi gerektiği ve farklı çevrelere göre, ağırlık taşıyan karakteristiklerin farklı olabileceği önemli bir sonuçtur.

CEPHE/CEPHE KARAKTERİSTİKLERİ DEĞERLENDİRMESİ

Şekil 3(22-25)

RİTM-ÖLÇÜ, FORM, MODÜL ANALİZLERİ

Tablo 3(17-20)

Şekil 3(27-50)

SİLÜET/KONTUR-ÇIKMA-BOŞLUK ANALİZLERİ

Şekil 3(51-74)

YATAY BANT/İZ KULLANIMI

Şekil 3(75-79)

CEPHE/CEPHE KARAKTERİSTİKLERİ	ORANLAR		GÖRÜŞME (ONERİ) NO																							
	T.Y.	1.Y.	2.Y.	1	2	3A	3B	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	
• Bina Sayısı	1	24.3	25.7																							
	2	24.0																								
	3	23.4	21.7	17.8	20.5	21.6																				
• Kat Sayısı	1	25.8	2.2	2.2																						
	2																									
	3																									
• Sağdaki Yapıdan	Yüksek	234.2																								
	Alçak	212.9																								
	Eğit	211.2																								
• Solundaki Yapıdan	Yüksek	234.2	21	8.8																						
	Alçak	212.9	2	2.2																						
	Eğit	212.9	2	2.2																						
• Çıkma Türü	Yok	221.6	215.6	2	8.8																					
	Açık																									
	Kapalı	238.4	2	4.4	211.2																					
• Çıkma Konumu	Ortada	234.2	2	4.4	2	6.8																				
	Sağ-Yanda																									
	Sol-Yanda																									
• Çıkma Sayısı	Her İki Yanda	2	4.2																							
	1	234.2	2	4.4	211.2																					
	2	2	4.2																							
• Çıkma Üzeri Form	Üçgen	221.6	2	4.4	211.2																					
	Dikdörtgen	2	4.2																							
	Düz/Catıslı	2	8.4																							
• Çıkma Yüzeyinde Pencere Formu	Mare																									
	Kare Geniş Yüze	2	8.4																							
	Yatay Dikdörtgen	2	4.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2
• Yüzeyde Pencere Formu	Düsey Geniş Yüze	2	8.4																							
	Dairesel																									
	Daire	2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.2
• Çatı Formu	Kemer																									
	Üçgen Geniş Yüze																									
	Yamuk Geniş Yüze																									
• Yatay Bant/1/2	Bant	24.2																								
	Kare	24.2																								
	Kare Geniş Yüze	24.2																								
• Zemin Kat Kullanımı	Yatay Dikdörtgen	238.4	213.4	211.2																						
	Yatay Geniş Yüze	24.2																								
	Düsey Geniş Yüze	24.2																								
• Çatı Formu	Daire																									
	Kemer																									
	Üçgen Geniş Yüze																									
• Yatay Bant/1/2	Yamuk Geniş Yüze	24.2																								
	Bant	24.2																								
	Kare	24.2																								
• Zemin Kat Kullanımı	Üçgen	222.6	211.2	211.2																						
	Dikdörtgen	217.4	2	2.2																						
	Düz/Catıslı	230	2	6.62	8.8																					
• Yatay Bant/1/2	Var	260	220	220																						
	Yok																									
	Var	251.6	220	220																						
• Zemin Kat Kullanımı	Yok	24.2																								
	Var	251.6	220	220																						
	Yok	24.2																								

Şekil 3.22 Birinci Alana Ait Değerlendirme

CEPHE/CEPHE KARAKTERİSTİKLERİ	ORANLAR	CORUSME (ONERİ) NO
Bina Sayısı:	ORAN (±)	1 2 3A 3B 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22
1- Boş	± 4.5	
2- Kat Sayısı	± 95.5	
1- Kat Sayısı	± 64	
2- Kat Sayısı	± 36	
3- Kat Sayısı	± 59	
4- Kat Sayısı	± 9	
Yüksek	± 32	
Alçak	± 100	
Yapıdan	± 73	
Yüksek	± 27	
Alçak	± 18	
Yapıdan	± 4.5	
Eşit	± 4.5	
Yüksek	± 22.5	
Alçak	± 4.5	
Yapıdan	± 18	
Eşit	± 9	
Yok	± 13.5	
Acık	± 4.5	
Kapalı	± 9	
Ortada	± 9	
Sağ-Yanda	± 4.5	
Sol-Yanda	± 4.5	
Her İki Yanda	± 18	
1- Çıkma Sayısı	± 18	
2- Çıkma Sayısı	± 9	
3- Çıkma Sayısı	± 13.5	
Üçgen	± 4.5	
Dikdörtgen	± 9	
Düz/Catıazık	± 13.5	
Kare Geniş Yüzey	± 4.5	
Yatay Dikdörtgen	± 9	
Düsey Dikdörtgen	± 4.5	
Yatay Geniş Yüzey	± 9	
Düsey Geniş Yüzey	± 9	
Daire	± 9	
Kemer	± 4.5	
Üçgen Geniş Yüzey	± 4.5	
Yamuk Geniş Yüzey	± 50	
Bant	± 9	
Kare	± 9	
Kare Geniş Yüzey	± 4.5	
Yatay Dikdörtgen	± 4.5	
Düsey Dikdörtgen	± 50	
Yatay Geniş Yüzey	± 4.5	
Düsey Geniş Yüzey	± 9	
Daire	± 9	
Kemer	± 4.5	
Üçgen Geniş Yüzey	± 14	
Yamuk Geniş Yüzey	± 55	
Bant	± 31	
Üçgen	± 95.5	
Dikdörtgen	± 91	
Düz/Catıazık	± 9	
Var	± 9	
Yok	± 9	
Var	± 9	
Yok	± 9	
Çatı Formu	± 14	
Üçgen	± 55	
Dikdörtgen	± 31	
Düz/Catıazık	± 95.5	
Var	± 91	
Yok	± 9	
Zemin Kat	± 91	
Kullanılmı	± 9	
Yok	± 9	

Şekil 3.23 İkinci Alana Ait Değerlendirme

CORUŞME (ÖNERİ) NO

ORANLAR
T.Y. | 1.Y. | 2.Y.

CEPHE/CEPHE KARAKTERİSTİKLERİ

CEPHE/CEPHE KARAKTERİSTİKLERİ	ORANLAR			CORUŞME (ÖNERİ) NO																						
	T.Y.	1.Y.	2.Y.	1	2	3A	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
• Bina Sayısı	Boğ	260																								
	1	240																								
	2																									
	3																									
• Kat Sayısı	1	230	217,5	215,6																						
	2	221,4	22,5																							
	3																									
	4																									
• Sağındaki Yapıdan	Yüksek	260		215,6																						
	Alçak																									
	Eğit																									
	2																									
• Solundaki Yapıdan	Yüksek	267,1	215																							
	Alçak	24,3	2,5																							
	Eğit	28,6	212,5																							
	2																									
• Çıkma Türü	Yok	225,7	210	215,6																						
	2	24,3	2,5																							
	3	230	2,5																							
	4																									
• Çikma Konumu	Ortada	221,4	210	24,4																						
	Sağ-Yanda	24,3																								
	Sol-Yanda																									
	Her İki Yanda	28,6																								
• Çikma Sayısı	1	225,7	210	24,4																						
	2	24,3																								
	3																									
	4																									
• Çikma Üzeri Form	Üçgen	221,4	22,5																							
	Dikdörtgen	24,3																								
	Düz/Çatısız	28,6																								
	2																									
• Çikma Yüzeğinde Pencere Formu	Kare Geniş Yüze	24,3																								
	Kare																									
	Yatay Dikdörtgen	212,9																								
	Dişey Geniş Yüze	24,3																								
• Yüzeyle Pencere Formu	Dişey Geniş Yüze	212	210	212																						
	Daire	24																								
	Kemer	212	25																							
	2																									
• Çatı Formu	Üçgen	28,6	2,5	26,6																						
	Dikdörtgen	221,4	210	29																						
	Düz/Çatısız	230	2,5	24,4																						
	2																									
• Zemin Kat Kullanımı	Yok	260	220	220																						
	Var	255,7	220	220																						
	2																									
	3																									

Şekil 3.24 Üçüncü Alana Ait Değerlendirme

CEPHE/CEPHE KARAKTERİSTİKLERİ	ORANLAR	CÖRÜŞME (ÖNERİ) NO
Boş	4.5	1
1- Bina Sayısı	95.5	2
2-		
1- Kat Sayısı	68.5	1
2-	22.5	2
3-	9	3
4-		
Yüksek	68.5	1
Alçak	4.5	2
Esit	27	3
Yüksek	68.5	1
Alçak	4.5	2
Esit	27	3
Yok	87.5	1
Açık	22.5	2
Kapalı	13.5	3
Ortada	9	4
Sağ-Yanda	9	5
Sol-Yanda	9	6
Her İki Yanda	22.5	7
1-		
2-		
3-		
Üçgen	22.5	1
Dikdörtgen		
Düz/Çatısız		
Kare		
Kare Geniş Yüksek	9	1
Yatay Dikdörtgen	9	2
Dişey Dikdörtgen	4.5	3
Yatay Geniş Yüksek		
Dişey Geniş Yüksek		
Daire		
Kemer		
Üçgen Geniş Yüksek		
Yamuk Geniş Yüksek		
Bant		
Kare	12.5	1
Kare Geniş Yüksek	4.1	2
Yatay Dikdörtgen	4.1	3
Dişey Dikdörtgen	54	4
Yatay Geniş Yüksek	4.1	5
Dişey Geniş Yüksek	12.5	6
Daire		
Kemer		
Üçgen Geniş Yüksek	4.1	1
Yamuk Geniş Yüksek	4.1	2
Bant		
Üçgen	14	1
Dikdörtgen	56	2
Düz/Çatısız	30	3
Var	91	1
Yok	9	2
Var	95.5	1
Yok	4.5	2

Şekil 3.25 Dördüncü Alana Ait Değerlendirme

TABLO : 3.17

Ritm-Ölçü, Form, Modül Analizi (Birinci Alan İçin)

Görüşme No:	Parsel Kullanımı Ritm-Ölçü, Modül	Düşey Cephe Hareketleri		Pencere Formu- Gruplama	
		Etikilli Öge	Ritm- Ölçü, Modül	Ritm-Ölçü, Form, Modül	
G1	2a	Düşey bant	2a (ata)	(aa+aa)	
G2	2a	-	-	(a)	
G3A	2a	Çıkma	3a (atata)	(aa+(b)+aa)	
G3B	2a	Çıkma	3a (atata)	(aa+(b)+aa)	
G4	2a	Çıkma	2a+b(a+bta)	(a)	
1.Yapı	a	-	-	(aaa)	
G5	2.Yapı	c	-	(aaa)	
1.Yapı	a	-	-	(a)	
G6	2.Yapı	c	Çıkma	2a+b(a+bta)	(a+(aa)+a)
1.Yapı	a	-	-	(aaa)	
G7	2.Yapı	c	Çıkma	2a(ata)	(a)+L
G8	2a	Çıkma	2a+2b+c(a+bta+btc)	(aa)+(aa)	
G9	2a	-	-	(aa)	
G10	2a	Çıkma	2a+b (a+bta)	(a+(aa)+a)	
G11	2a	Çıkma	3a (atata)	(a)	
G12	2a	Çıkma	2a+b (a+bta)	(a+(aa)+a)	
G13	2a	-	-	(a)	
G14	2a	Çıkma	3a (a+ata)	(aa+(b)+aa)	
G15	2a	-	-	(aaaaaaaa)	
1.Yapı	a	Çıkma	2a+b (a+bta)	(a)	
G16	2.Yapı	c	Çıkma	2a+b (a+bta)	(a)
1.Yapı	b	-	-	(aa)	
G17	2.Yapı	2b	Çıkma	2a+b (a+bta)	(aa)
1.Yapı	a	Çıkma	2a+b (a+bta)	(a+(bb)+a)	
G18	2.Yapı	c	Düşey bant	2a (ata)	(ata)
1.Yapı	a	Düşey bant	2a+b (a+bta)	(a+bta)	
G19	2.Yapı	c	Çıkma	2a+b (a+bta)	(a+(b)+a)
G20	2a	Çıkma	3a (atata)	(aa+(b)+aa)	
1.Yapı	c	-	-	(a)	
G21	2.Yapı	a	-	(a)	
1.Yapı	b	-	-	(aa)	
G22	2.Yapı	2b	Çıkma	2a	(aa+(aaa))
GRANİLER					
TEK YAPILARIN ÖNERİLERİ § 60		2a 2b0	Çıkma X38.4	3a(atata) X24.5 2a+b(a+bta) X10.5 2a+2b+c(a+bta+btc)X3.4	(a)+(a) X4.2 (aa+aa) X4.2 (aa+(b)+aa) X12.6 (a) X16.8 (aa) X4.2 (a+(aa)+a) X8.4 (aa)+(aa) X4.2 (aaaaaaaa) X4.2
			Düşey bantX4.2	2a(ata) X4.2	
			Yok X17.4		
ÇİFT YAPILARIN ÖNERİLERİ	1.Yapılarda (120)	a X13.4	Çıkma X4.4	2a+b(a+bta) X 4.4	(aaa) X4.4 (a) X6.6 (aa) X4.4
		2bX 4.4	Düşey bantX2.2	2a+b(a+bta) X2.2	(aa) X4.4 (a+(bb)+a) X 2.2 (a+bta) X2.2
		cX 2.2	Yok X13.4		
	2.Yapılarda (120)	cX13.4	Çıkma X11.2	2a+b(a+bta) X 8.8 2a(ata) X2.4	(aaa) X2.2 (a+(aa)+a) X2.2 (a)+b) X2.2 (a) X4.6 (aa) X2.2 (ata) X2.2 (a+(b)+a) X2.2 (aa+(aaa)) X2.2
		2bX 4.4	Düşey bantX4.4	2a(ata) X4.4	
		aX 2.2	Yok X 4.4		

D:3.18

Ritm-Ölçü, Form,Modül Analizi (İkinci Alan İçin)

me No :	Parsel Kullanımı	Düsey Cephe Hareketleri		Pencere Formu-Gruplanma
	Ritm-Ölçü, Modül	Etkili Öge	Ritm-Ölçü,Modül	Ritm-Ölçü,Form,Modül
	a	-	-	(aaa)
	-	-	-	-
	a	Çıkma	2a+b(a+b+a)	(a)
	a	Çıkma	2a+b(a+b+a)	(a)
	a	-	-	(a)
	a	-	-	(aaa)
	a	-	-	(aa)
	a	Çıkma	3a(a+a+a)	(a)
	a	-	-	(aaa)
	a	-	-	(a)
	a	-	-	(aaa)
	a	-	-	(a)
	a	-	-	(aaa)
	a	-	-	(a)
	a	-	-	(aaa)
	a	Düsey bant	2a (a+a)	(a+a)
	a	-	-	(aaa)
	a	Çıkma	2a+b(a+b+a)	(a)
	a	-	-	(aaa)
	a	Çıkma	2a (a+a)	(a) + (a)
	a	Düsey bant	2a+b(a+b+a)	(a+b+a)
	a	Çıkma	2a (a+a)	(a+(b)
	a	-	-	(a)
	a	-	-	(aaa)
İLAR	a %100	Çıkma %27	3a(a+a+a) %4.5 2a+b(a+b+a)%13.5 2a (a+a) %9	(a) %36.5 (aaa) %36.5 (aa) % 9
		Düsey bant%9	2a (a+a) %4.5 2a+b(a+b+a)%4.5	(a+a) % 4.5 (a)+(a) % 4.5 (a+(b) % 4.5 (a+b+a) % 4.5
		Yok % 64		

TABLO: 3.19

Ritm-Ölçü, Form, Modül Analizi (Üçüncü Alan İçin)

Görüşme No.	Parsel Kullanımı	Düsey Cephe Hareketleri		Pencere Formu: Gruplanma Ritm-Ölçü, Modül, Form	
		Etkili Öğe	Ritm- Ölçü, Modül		
G1	4b	Düsey bant	2a(a+a)	(aaaataa)	
G2	4b	-	-	(a)	
G3A	4b	Çıkma	3a(a+a+a)	(aat(b)taa)	
G3B	4b	Çıkma	2a+b(a+b+a)	(aat(b)jaa)	
G4	4b	Çıkma	(a+b+a+b+a+c)	(a)	
1. Yapı	2b	Çıkma	2a+b(a+b+a)	(a+b+a)	
G5 2. Yapı	2b	Çıkma	2a+b(a+b+a)	(aaaa)	
1. Yapı	a	-	-	(aaaa)	
G6 2. Yapı	2b	-	-	(a)	
1. Yapı	2b	Çıkma	3a(a+a+a)	(a+b+a)	
G7 2. Yapı	2b	Çıkma	2a+b(a+b+a)	(aaaa)	
G8	4b	Çıkma	3a(a+a+a)	(aaaa+(a+(b)+a)taaaa)	
1. Yapı	2b	-	-	(aaa)	
G9 2. Yapı	2b	-	-	(aaab)	
G10	4b	Çıkma	2a+b(a+b+a)	(aat(a)taa)	
G11	4b	Çıkma	3a(a+a+a)	(a)+(a)	
G12	4b	Çıkma	2a+b(a+a+b)	(aaat(aaa)taa)	
G13	4b	-	-	(a)	
G14	4b	Düsey bant	3a(a+a+a)	(aaaataaataaa)	
G15	4b	Düsey bant	2a+5b(a+b+b+b+b+a)	(a+bbbbba)	
1. Yapı	2b	Çıkma	2a+b(a+b+a)	(a+(b)ta)	
G16 2. Yapı	a	-	-	(a)	
1. Yapı	2b	Çıkma	3a(a+a+a)	(aaaa)	
G17 2. Yapı	a	-	-	(aaa)	
1. Yapı (boş)	c	-	-	-	
G18 2. Yapı	2c	Düsey bant	3a(a+a+a)	(a+b+c)	
1. Yapı	c	Düsey bant	2a+b(a+b+a)	(a+b)a	
G19 2. Yapı	2c	Düsey bant	4a+2b(a+b+a+a+b+a)	(a+b+a+a+b)a	
G20	4b	Çıkma	3a(a+a+a)	(aaa+(b)taaa)	
G21	4b	Düsey bant	6a(a+a+a+a+a+a)	(aaaa)	
1. Yapı	2b	Düsey bant	2a(a+a)	(aaaataa)	
G22 2. Yapı	2b	Düsey bant	2a(a+a)	(aataa)	
ORANLAR					
TEK YAPI ÖNERİLERİ % 60	4b %60	Çıkma %34.3	3a(a+a+a) %17.1 2a+b(a+b+a)%4.3 2a(a+a) %4.3 2a+2b+c (a+b+a+b+c)%4.3 2a+b(a+b+a)%4.3	(aa)+(aa) %4.3 (aaaataa) %4.3 (a) %12.9 (a+(b)+aa) %8.6 (aaat+(a+(b)+aaaa) %4.3 (a)+(a) %4.3 (aaat+(aaa)+aaa) %4.3 (aaaataa) %4.3 (a+bbbbba) %4.3 (aaa+(b)+aaa) %4.3 (aaaa) %4.3 (aat(a)+aa) %4.3	
		Düsey bant %12.9	3a(a+a+a) %4.3 2a+5b(a+b+b+b+b+a) %4.3 6a(a+a+a+a+a+a) %4.3		
		Yok %12.8			
Ç I F T Y A P I Ü N E R İ L E R İ	1. Yapı- lar %20	a %2.5	Çıkma %10	3a(a+a+a) %2.5 2a+b(a+b+a) %7.5	(a+b+a) %7.5 (aaaa) %5 (aaa) %2.5 (a+(b)+c) %2.5 (aaaataa) %2.5
		2b %12.5	Düsey bant %5	2a(a+a) %2.5 3a(a+a+a) %2.5	
		c %5	Yok %5		
P I Ü N E R İ L E R İ	2. Yapı- lar %20	2b %11.2	Çıkma %4.4	2a+b(a+b+a) %4.4	(aaa) %2.2 (a) %4.4 (aaaa) %4.4 (aaab) %2.2 (a+b+c) %2.2 (a+b+a+b+a) %2.2 (aataa) %2.2
		a %5	Düsey bant %6.6	2a(a+a) %2.2 2a+2b 2.(a+b+a) %2.2 6a(a+a+a+a+a+a) %2.2	
		c %5	Yok %9		

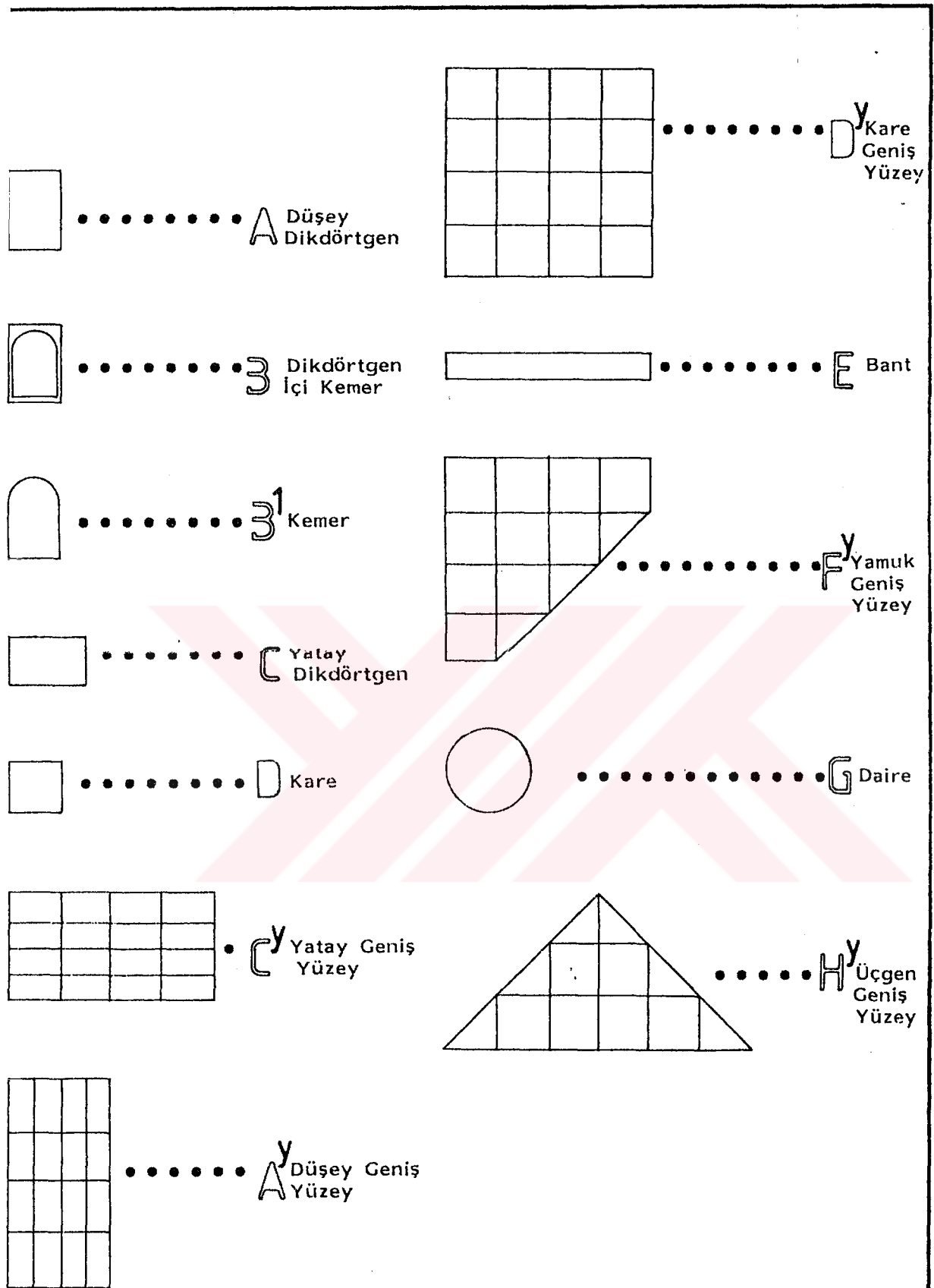
: 3.20

Ritm-Ölçü, Form, Modül Analizi (Dördüncü Alan İçin)

No:	Parsel Kullanımı Ritm-Ölçü, Modül	Düsey Cephe Hareketleri		Pencere Formu-Gruplanma Ritm-Ölçü, Form, Modül
		Etkili Öge	Ritm-Ölçü, Modül	
2c		-	-	(aaa)
2c		-	-	(a)
2c		Çıkma	3a(a+a+a)	(a+(b)+a)
2c		Çıkma	3a(a+a+a)	(a+(b)+a)
2c		Çıkma	a+b	(a)
2c		-	-	(aa+aa)
2c		-	-	(a+aaaa)
2c		Çıkma	2a+b(a+b+a)	(aa+(aa)+aa)
2c		Çıkma	a+b	(aa+aa+(aaaa))
2c		-	-	(a)
2c		-	-	(aaa)
2c		Düsey bant	2a(a+a)	(a+b)
2c		Düsey bant	2a(a+a)	(aa+aa)
2c		-	-	(a)
2c		Düsey bant	2a(a+a)	(aa+aa)
2c		Düsey bant	a+b	(a)
2c		-	-	(aaa)
2c		-	-	(aaaaa)
2c		Düsey bant	2a(a+a)	(a+b)
2c		Düsey bant	a+2b(a+b+b)	(a+bb)
2c		Düsey bant	2a(a+a)	(aaa+aaa)
2c		Düsey bant	3a(a+a+a)	(aaa)
2c		-	-	-

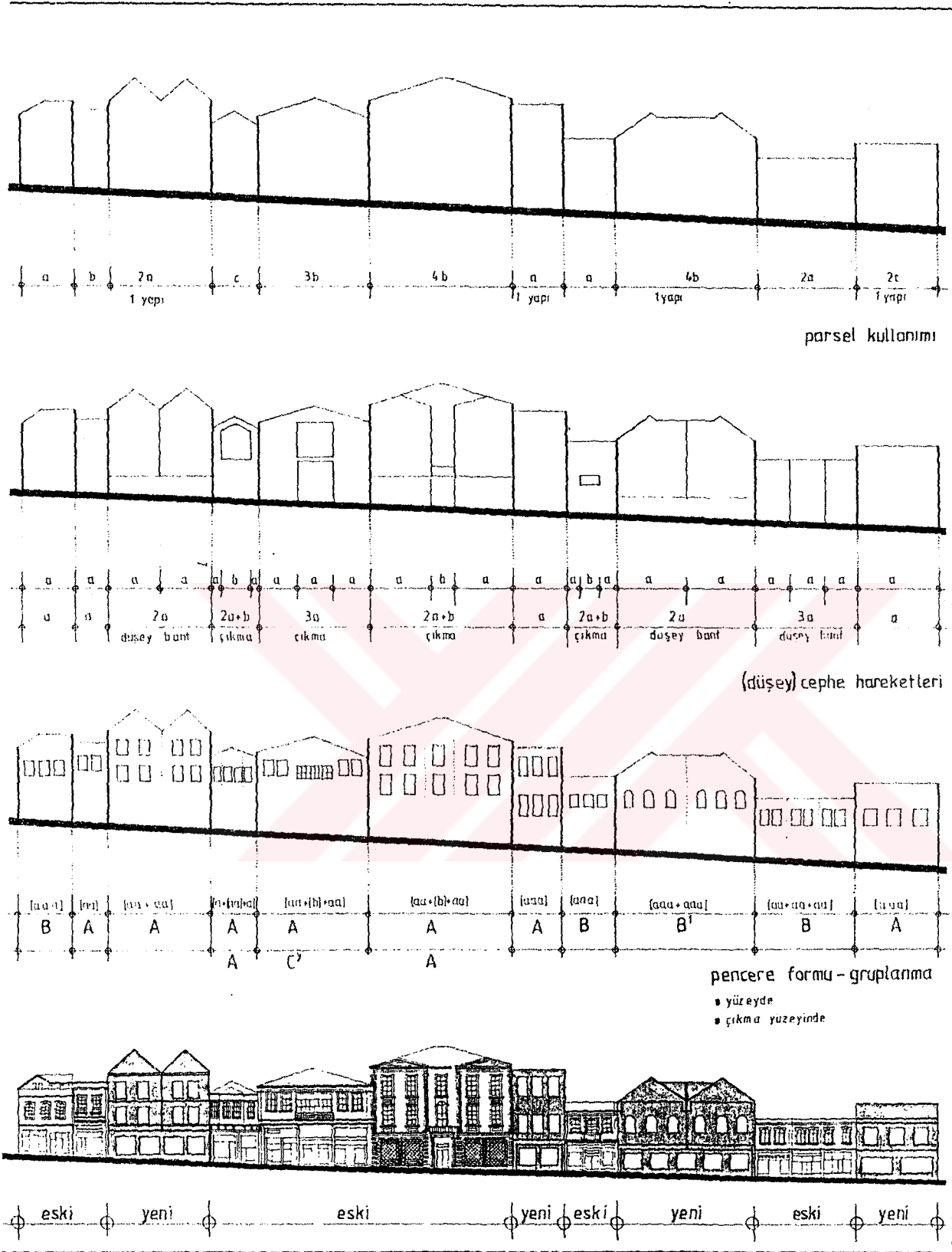
AR				
----	--	--	--	--

2c%100	Çıkma %22.5	3a(a+a+a)%9 a+b %9 2a+b(a+b+a)%4.5	(aaa) % 18 (a) % 28 (a+(b)+a) %9 (aa+aa) % 13.6 (a+aaaa) % 4.5 (aa+(aa)+aa) %4.5 (aa+aa+(aaaa)) %4.5 (a+b) %9 (a+bb) %4.5 (aaa+aaa) % 4.5 (aaaaa) %4.5
	Düsey bant %36	2a(a+a) %22.5 a+2b(a+b+b)%4.5 3a(a+a+a) %4.5 a+b %4.5	
	Yok %41.5		

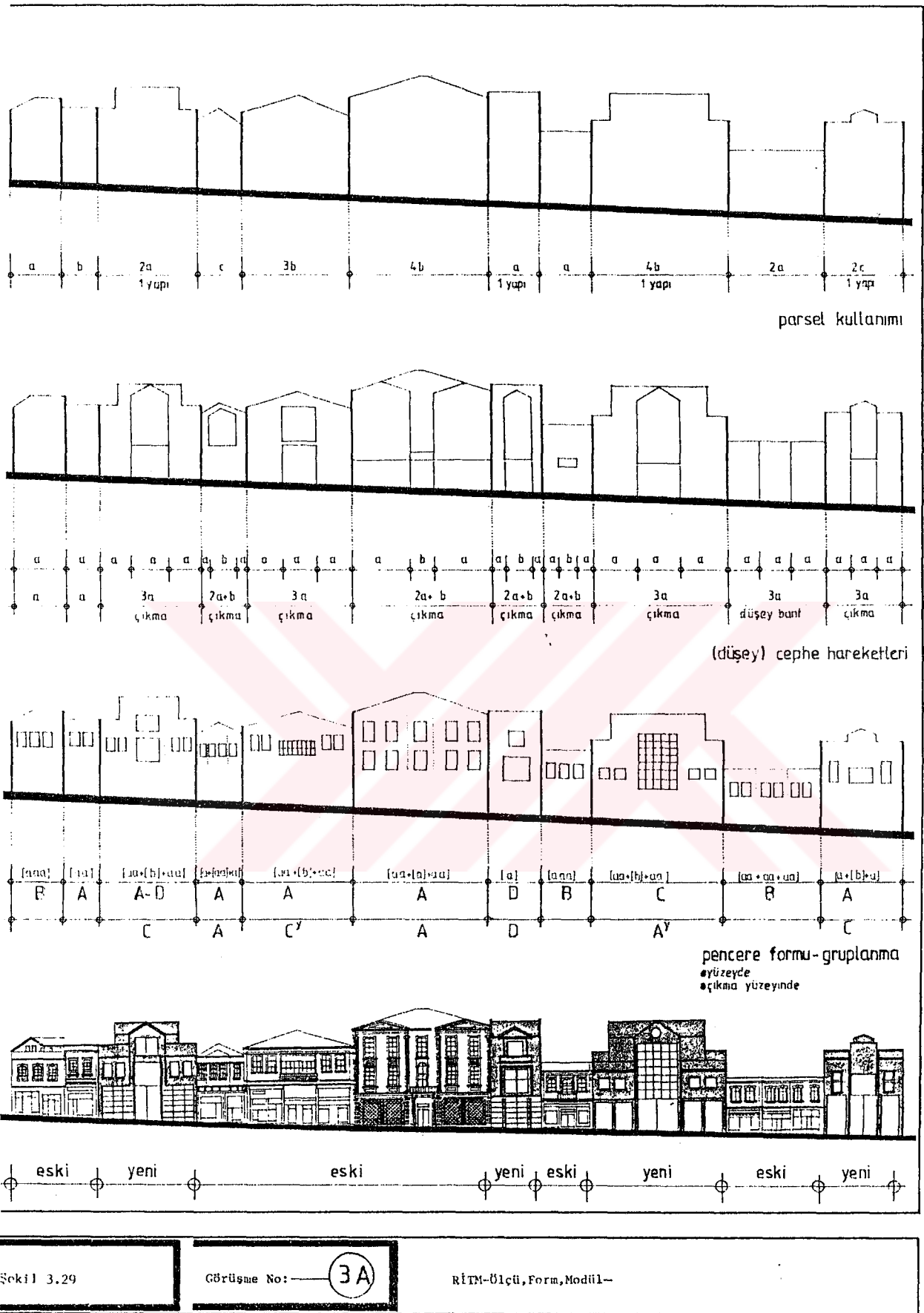

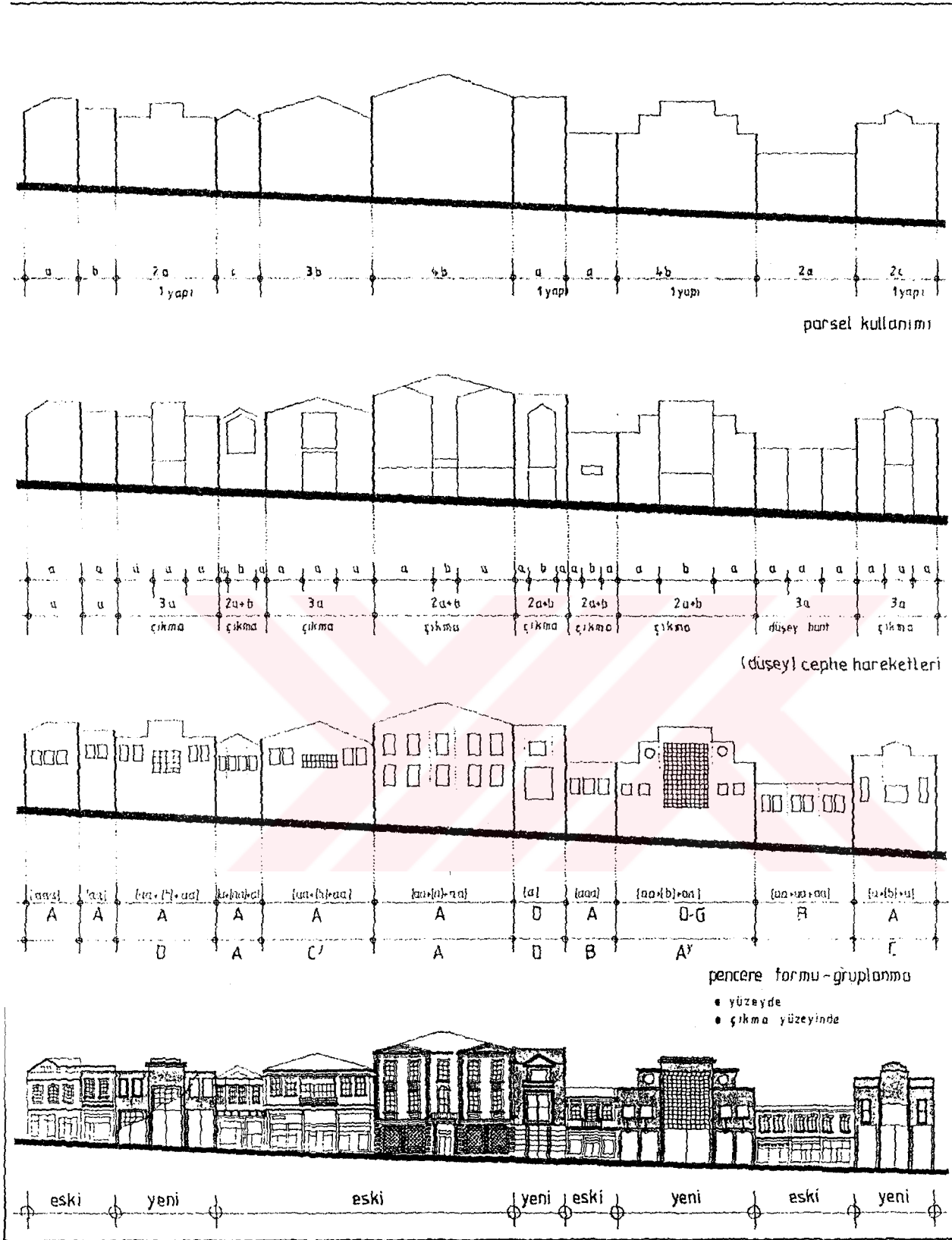
Şekil 3.26

RİTM-Ölçü, Form, Modül- Analizlerinde Yeralan
Pencere Formları

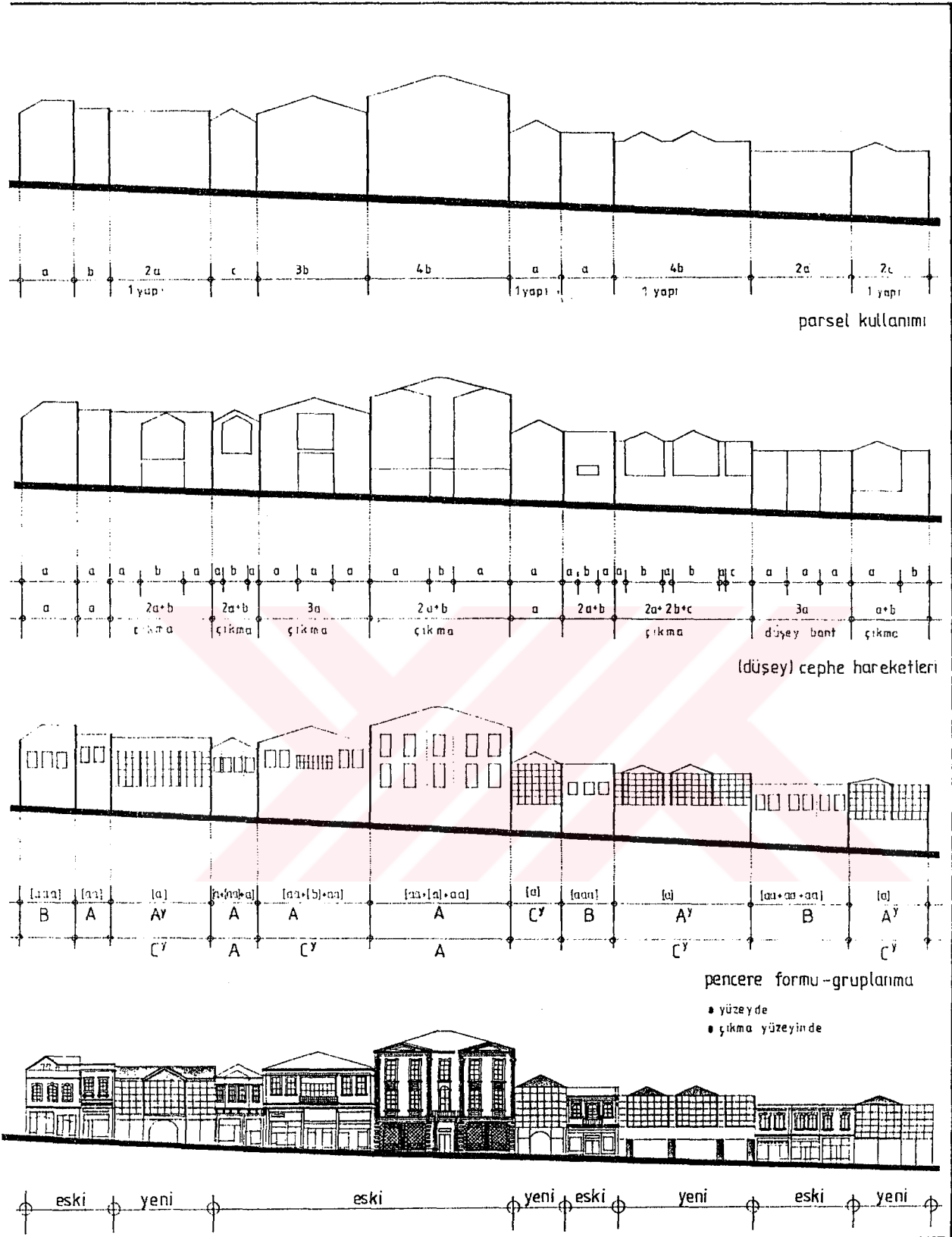

Şekil 3.30

Görüşme No: —

3 B

RİTM-Üçü, Form, Modül-

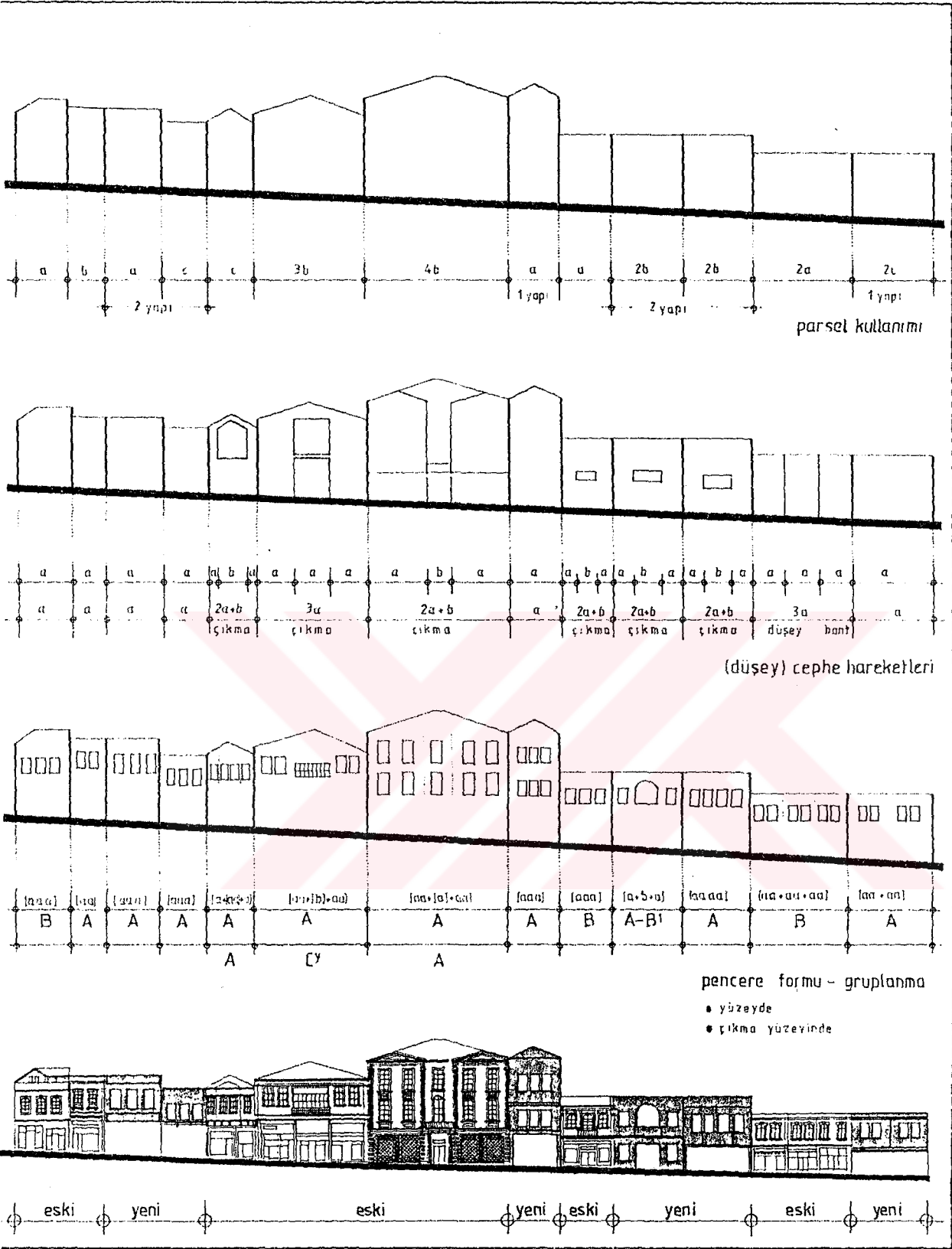

Şekil 3.31

Görüşme No: —

4

RİTM-Ölçü, Form, Modül-

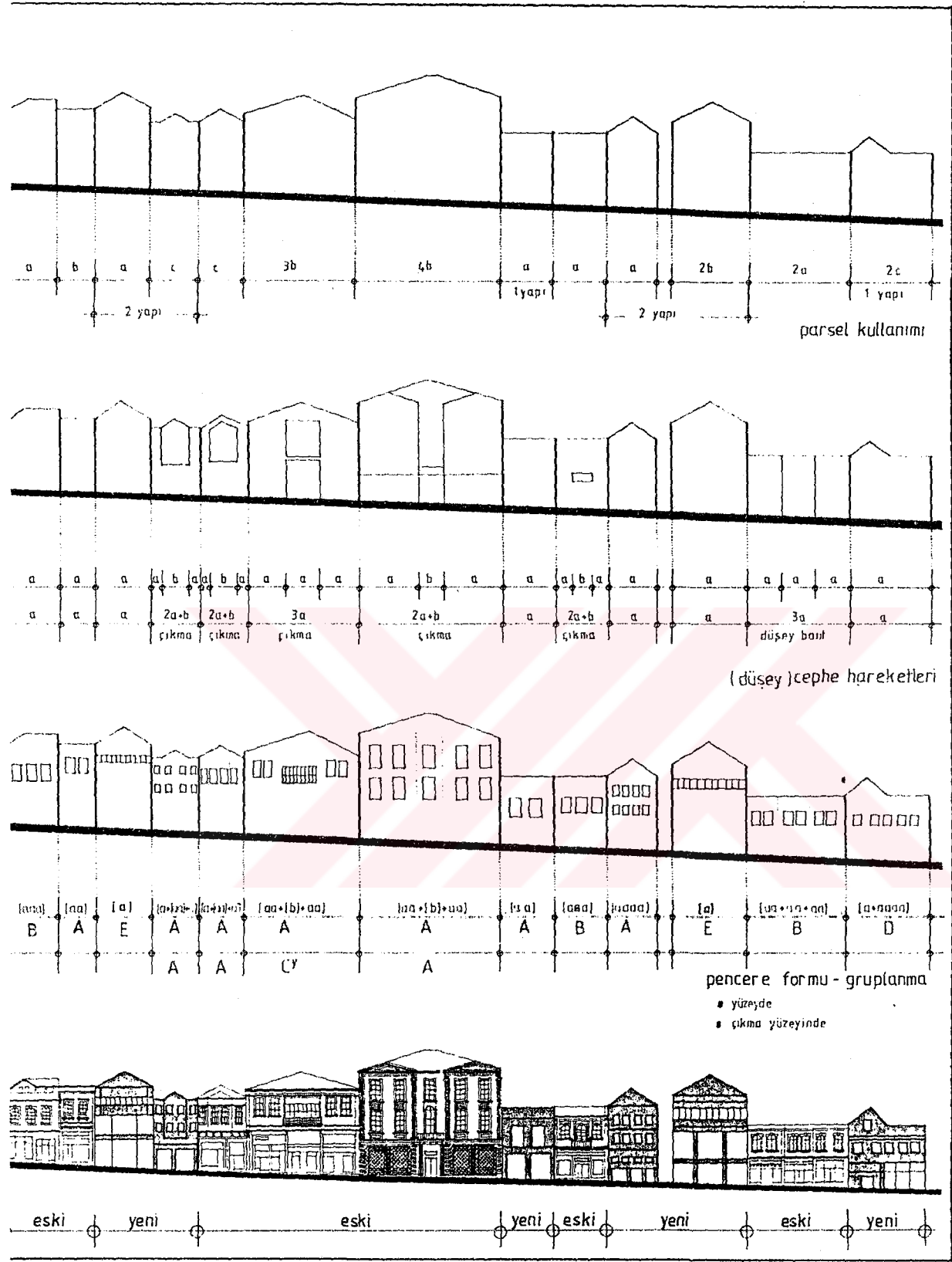

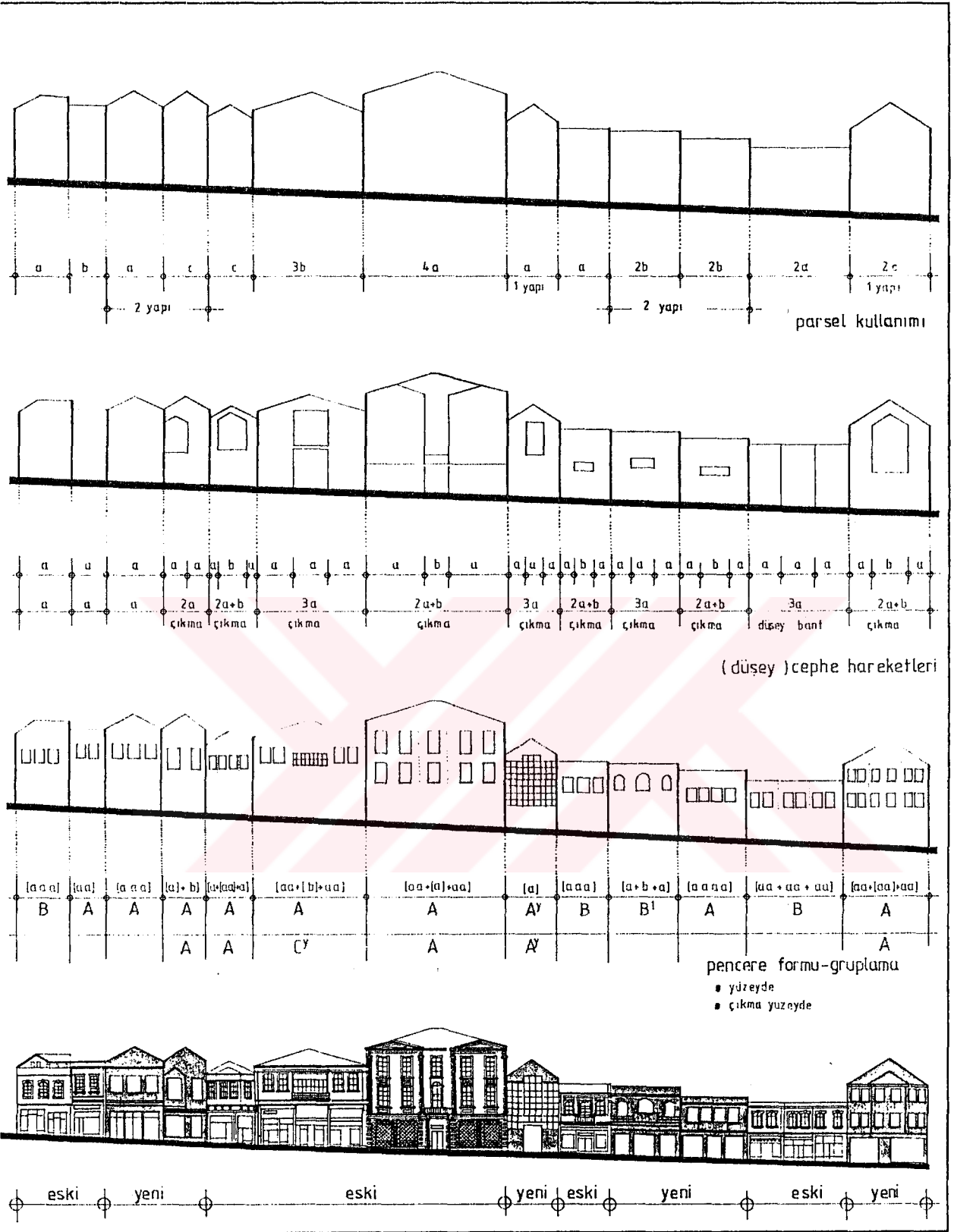
Şekil 3.32

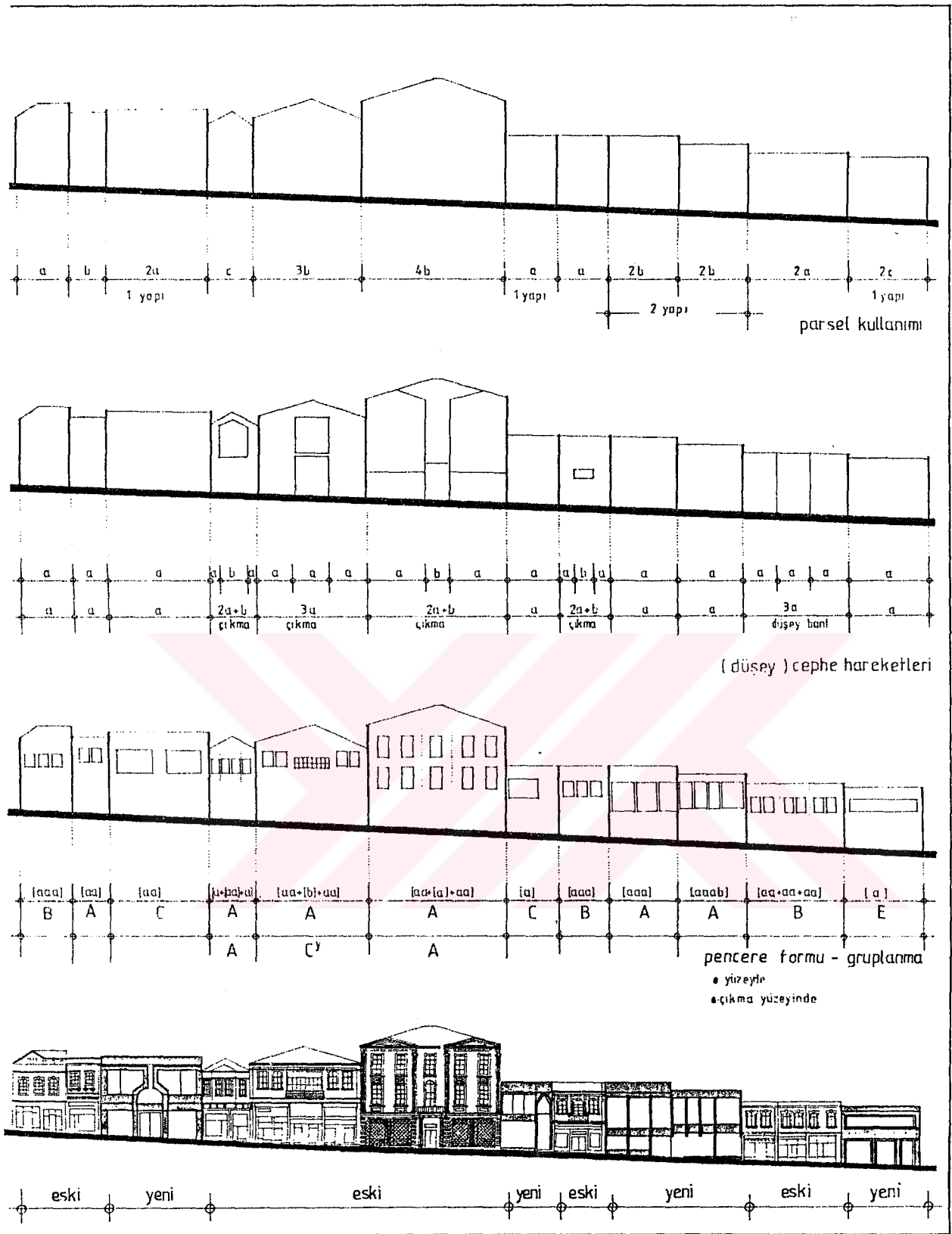
Görüşme No: —

5

RİTM-Ölçü, Form, Modül-

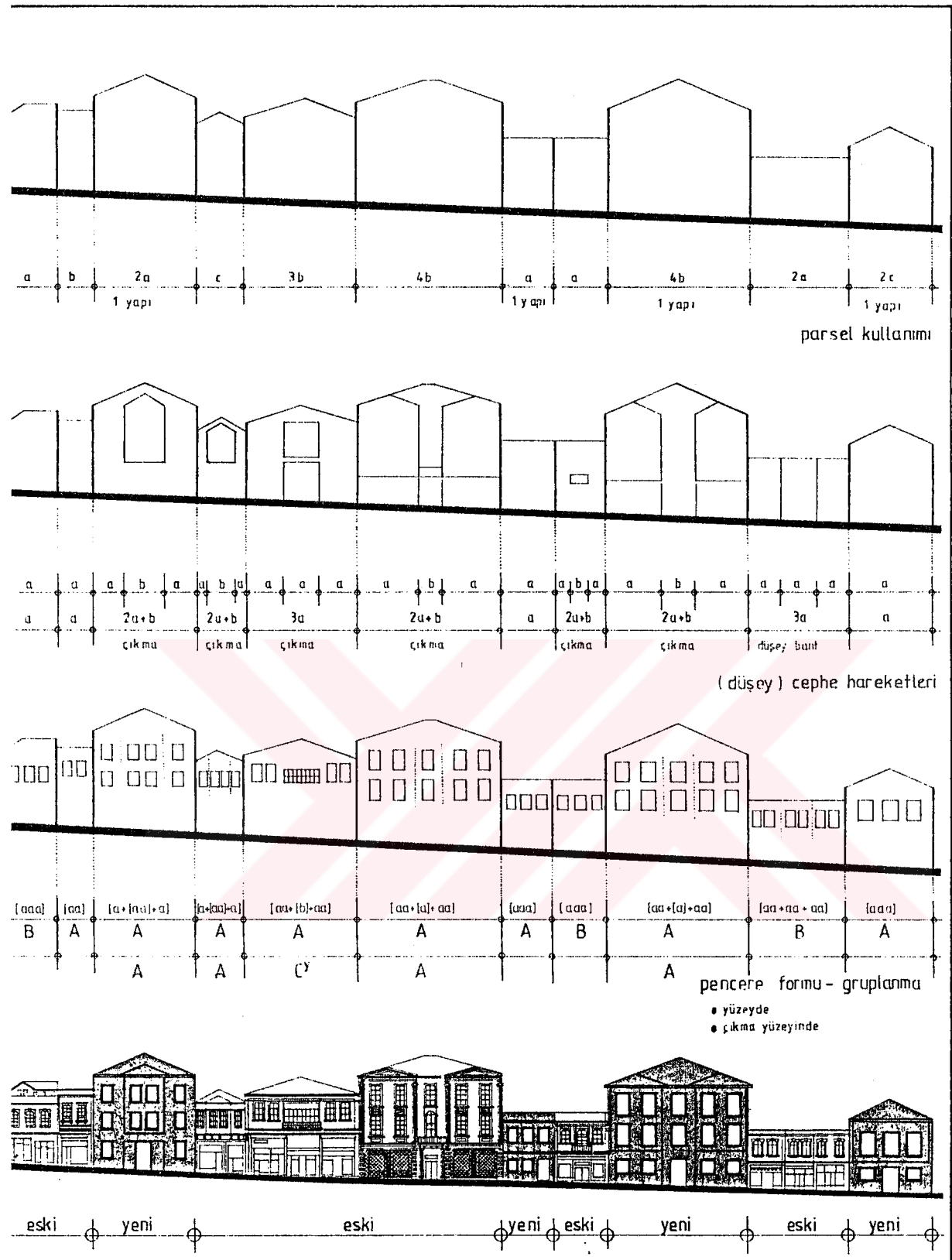

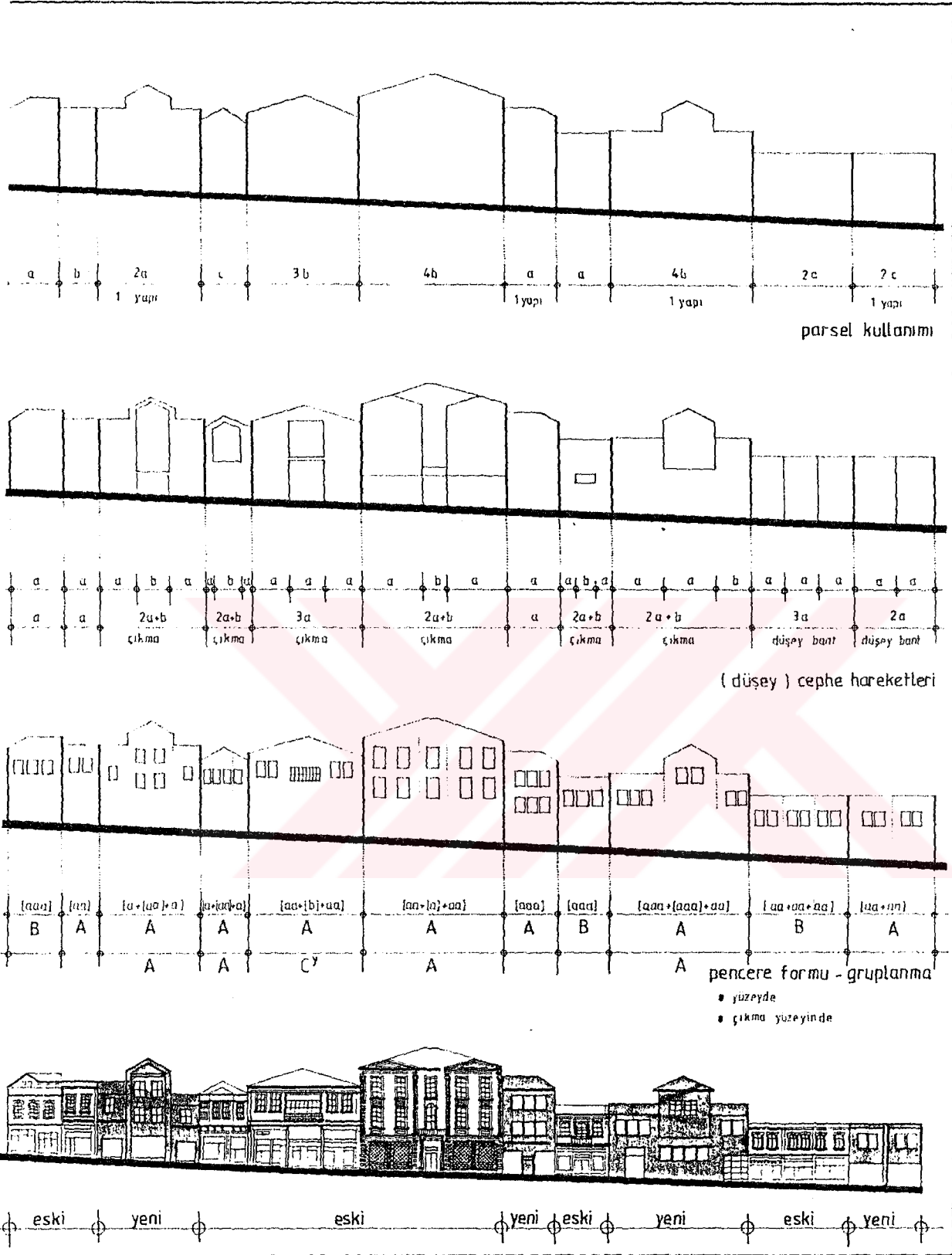
Şekil 3.36

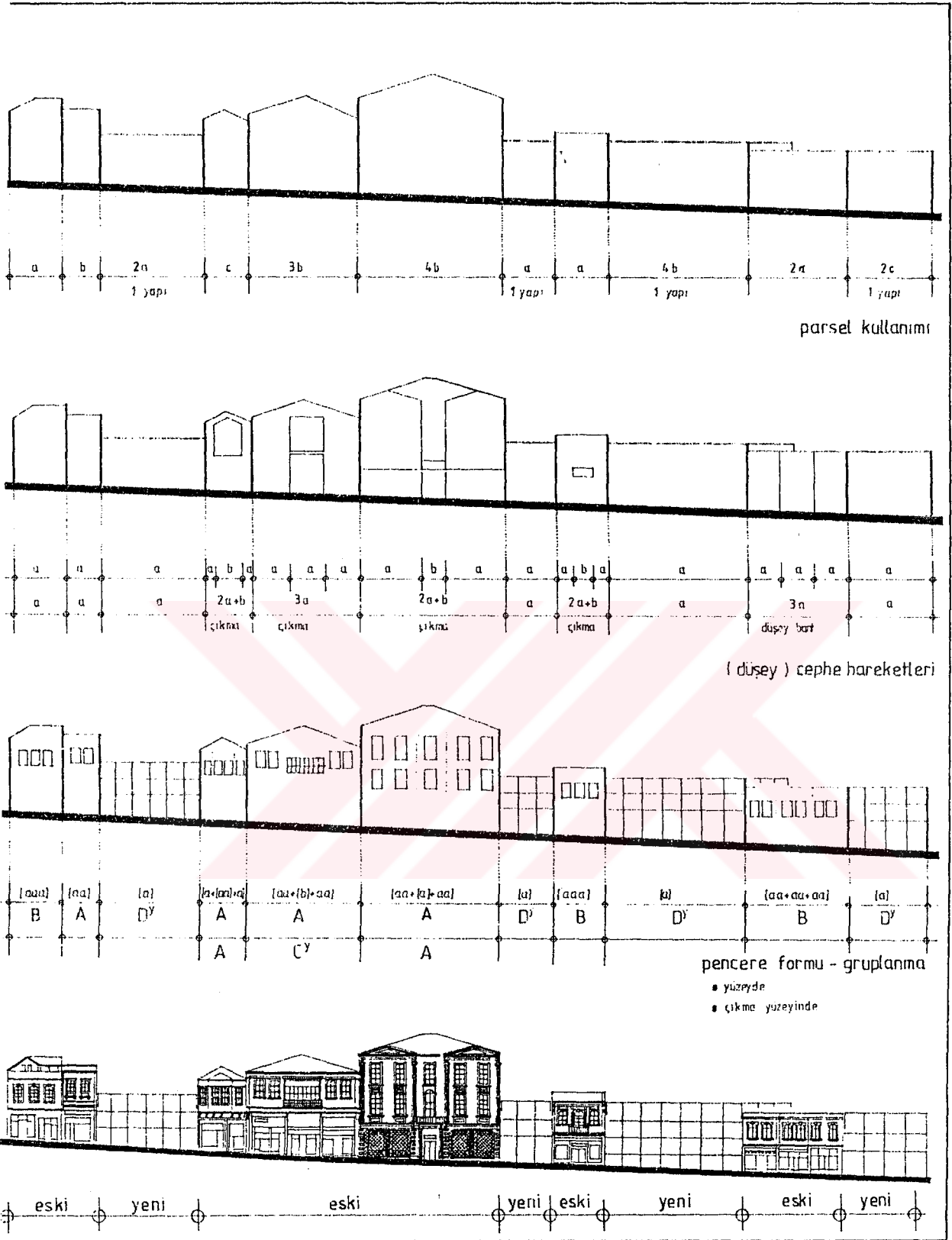
Görüşme No:

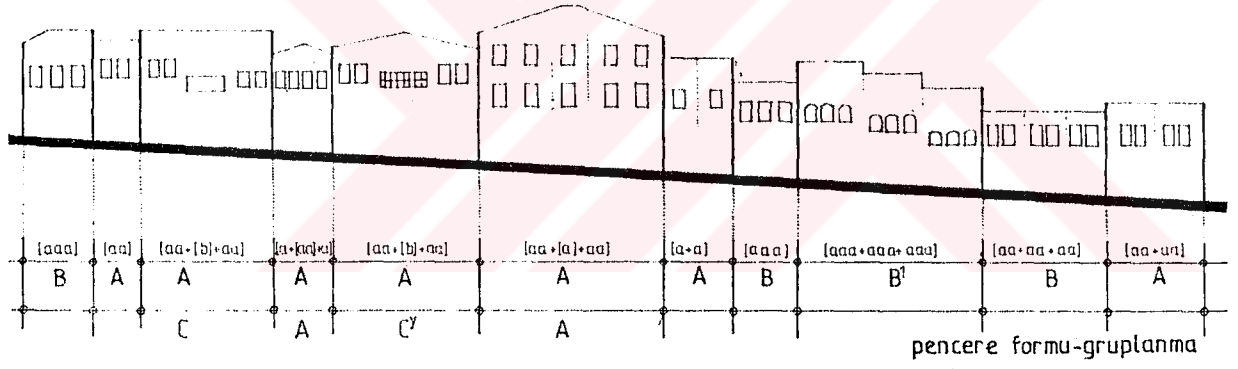
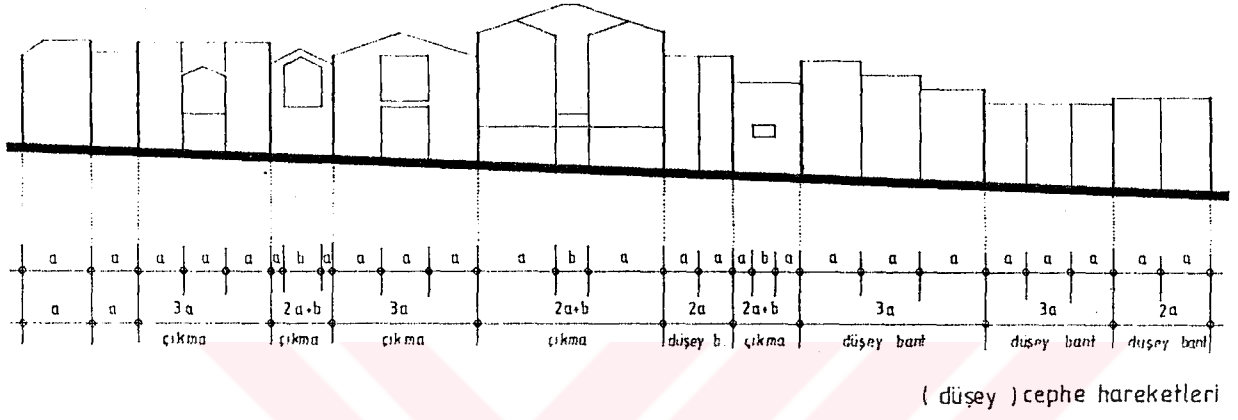
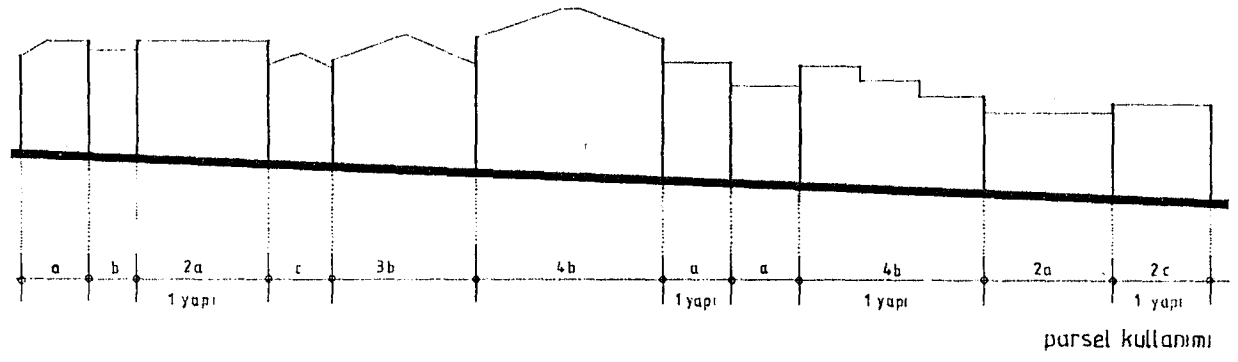
9

RİTM-Ülçü, Form, Modül-

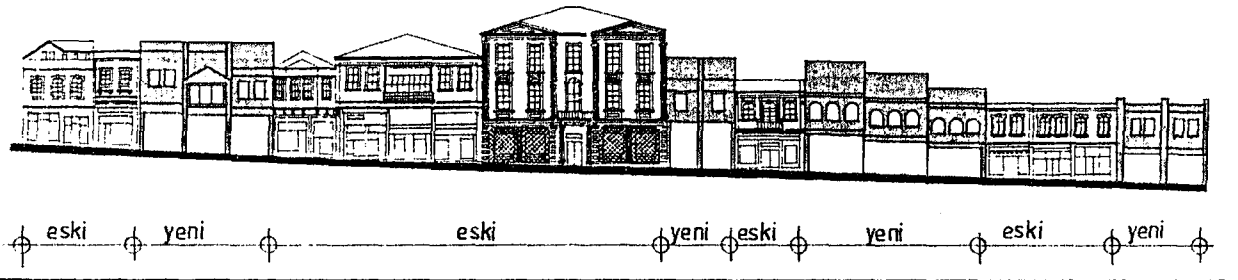

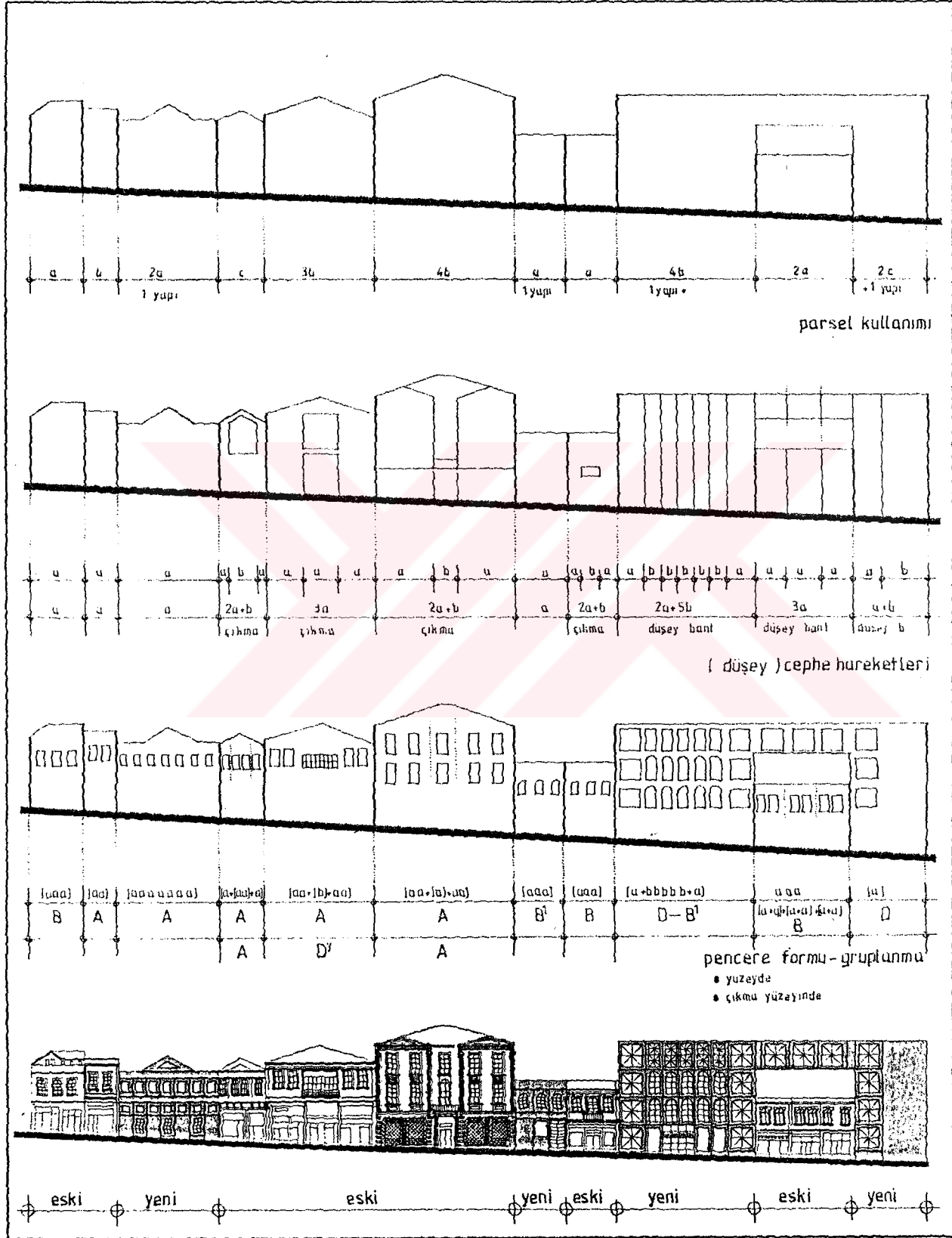

- yüzeyde
- çıkma yüzeyinde

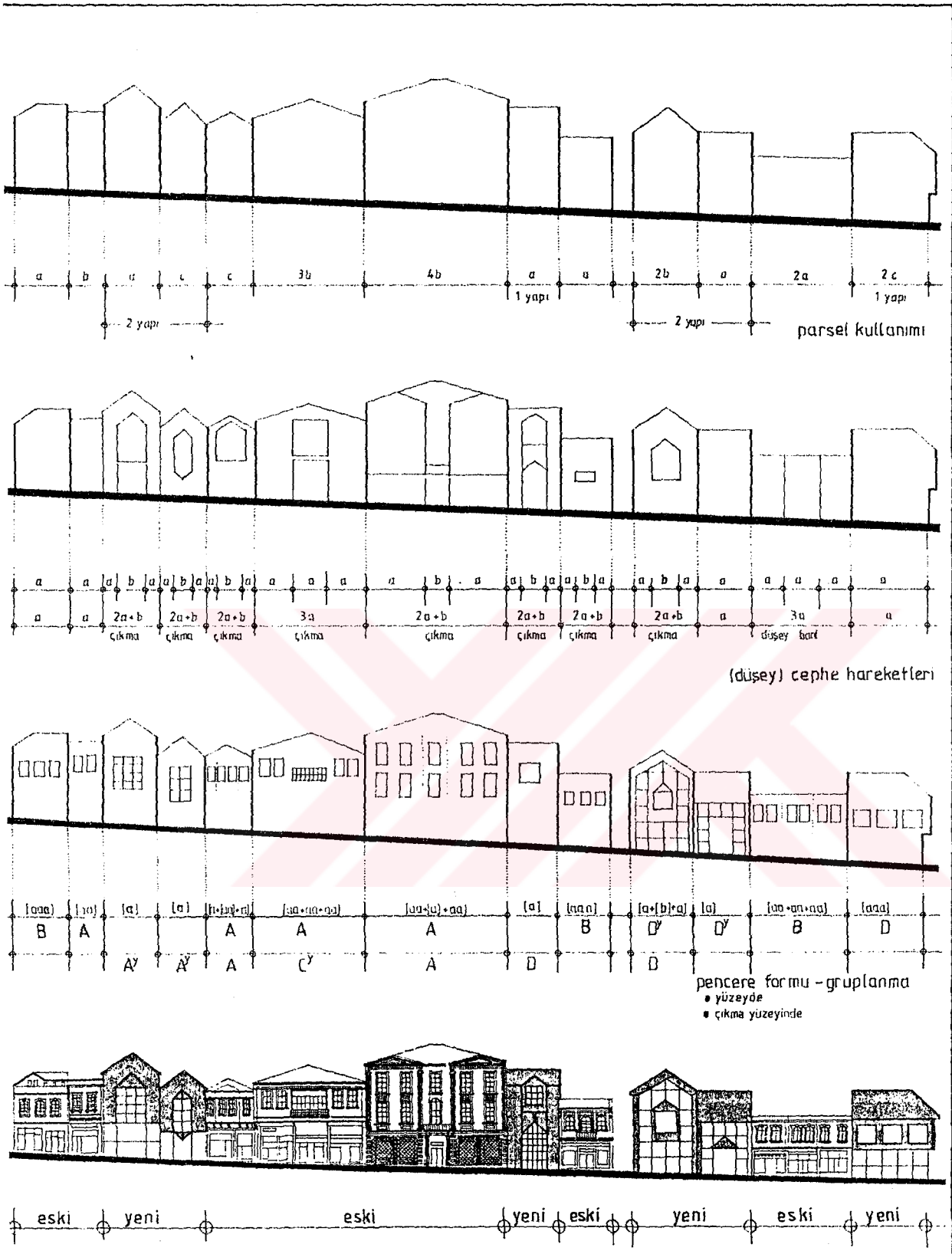

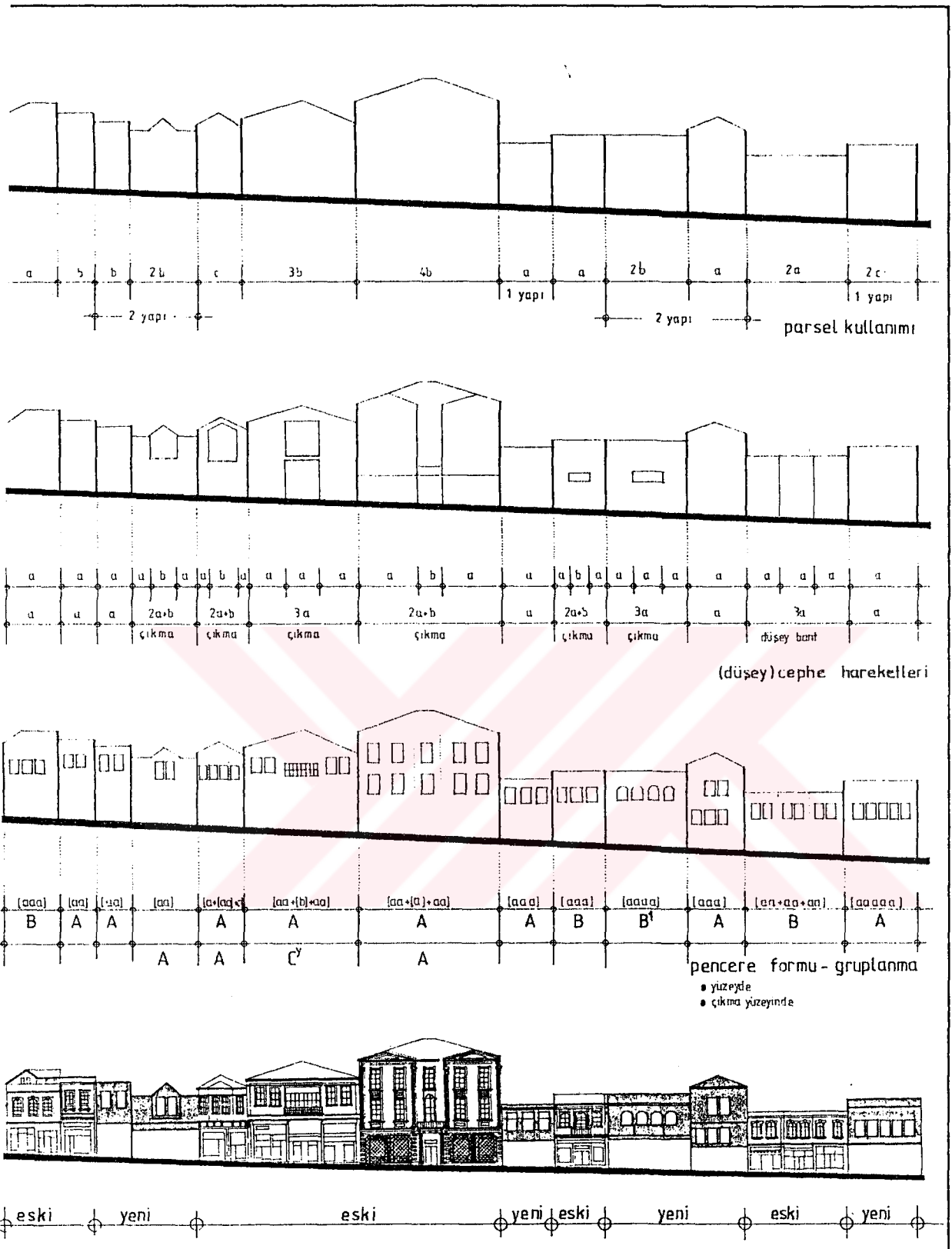
Şekil 3.42

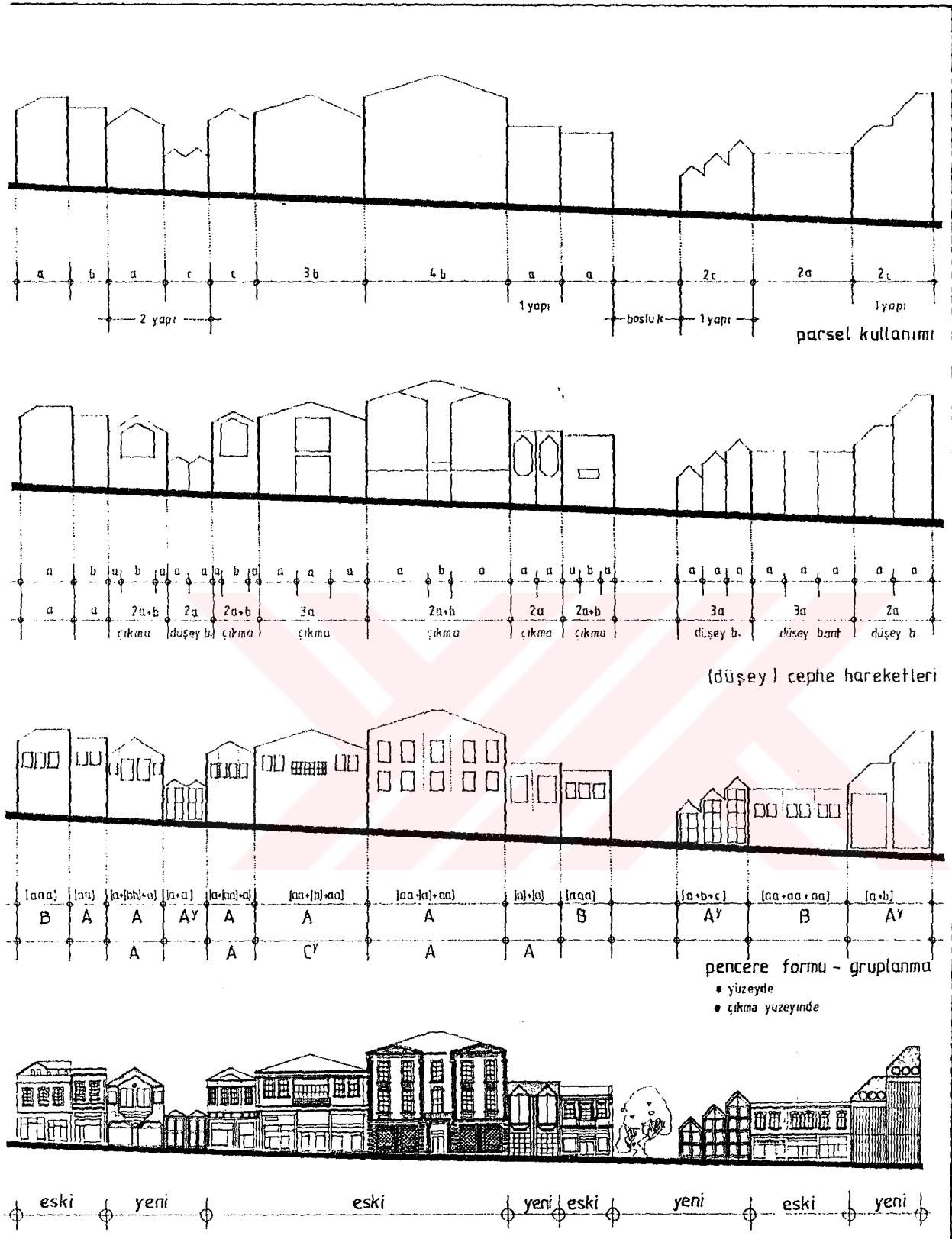
Çizilme No: ———

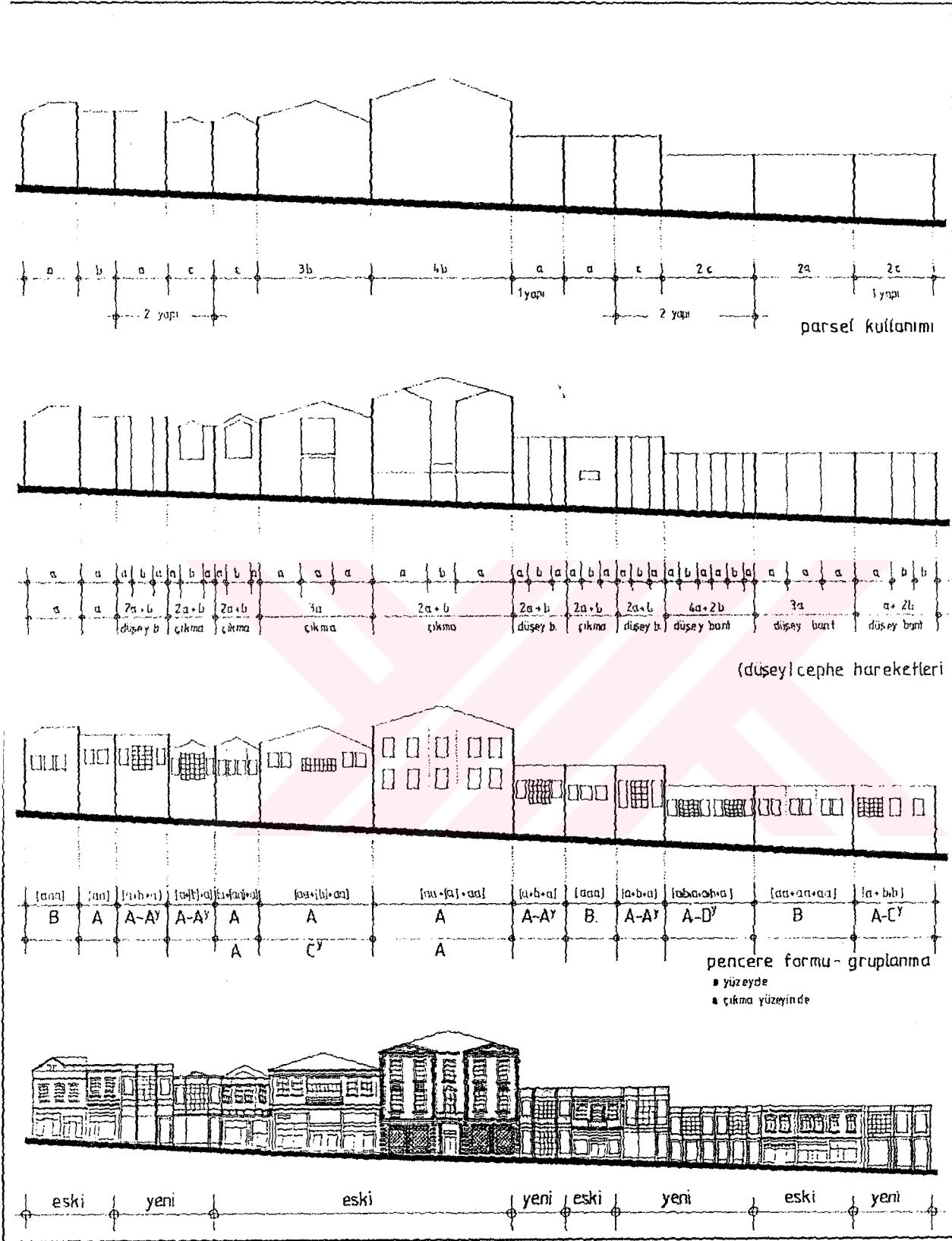
15

RİTM-ÜÇÜ, Form, Modül-

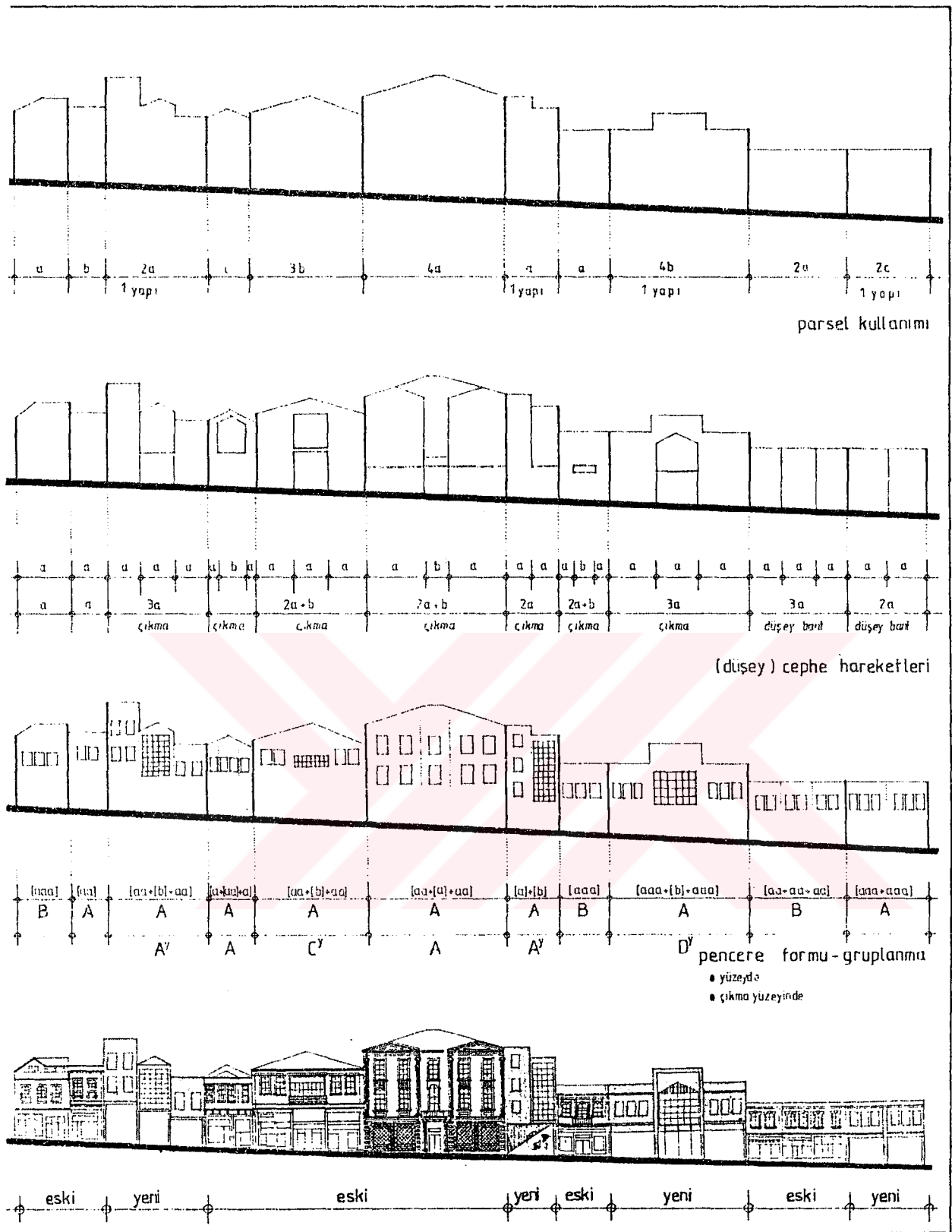

Şekil 7.46

Görüşme No:

19

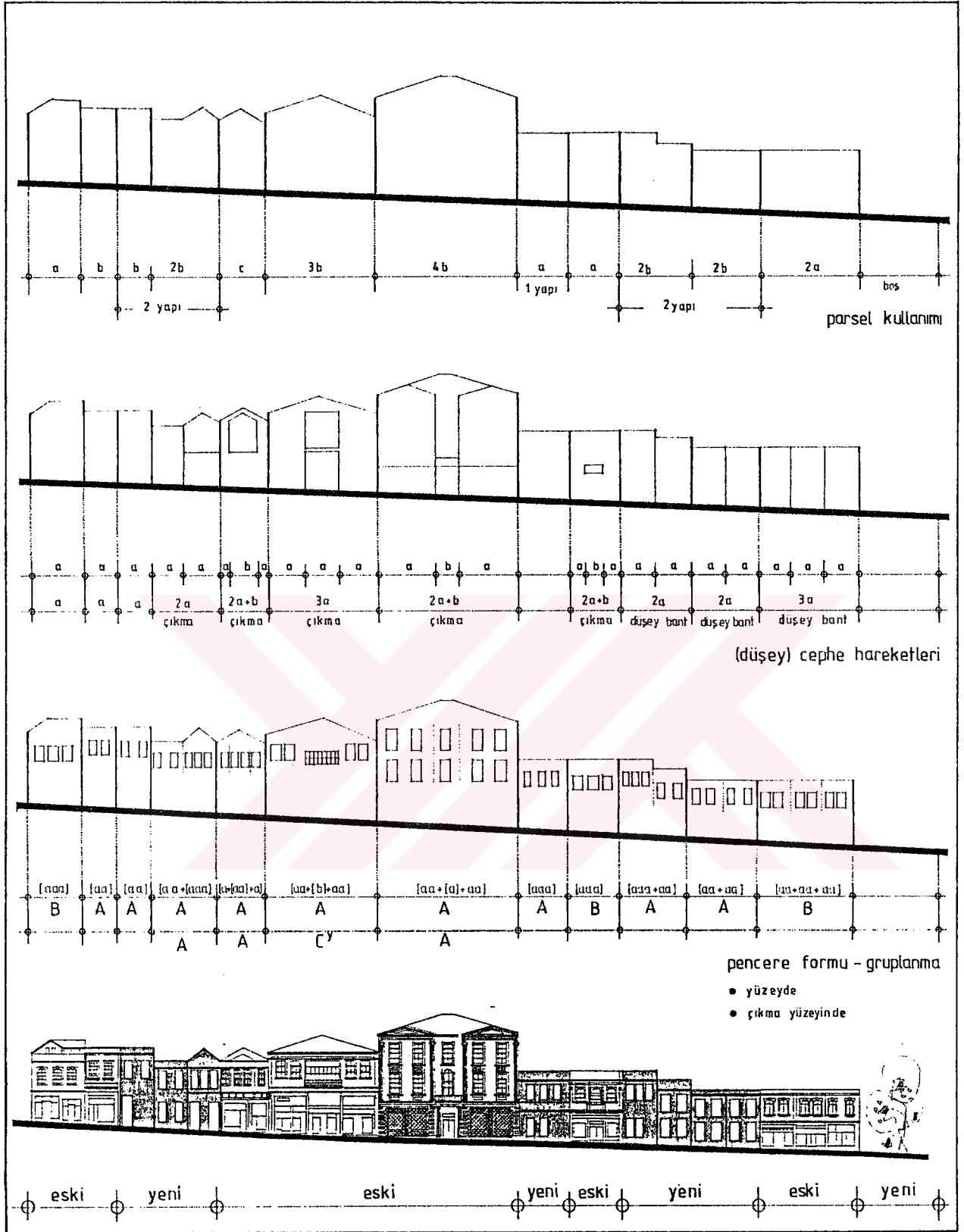
RİTM-Ölçü, Form, Modül-

Şekil 3.47

Görüşme No: — (20) —

RİTM-Ülçü, Form, Modül-

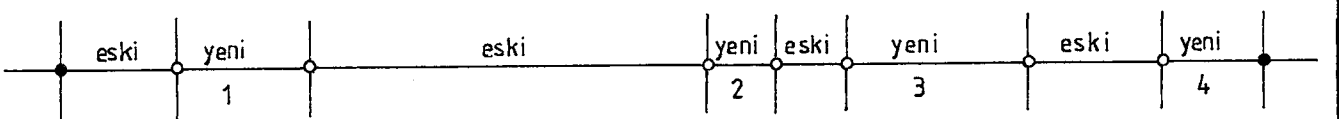
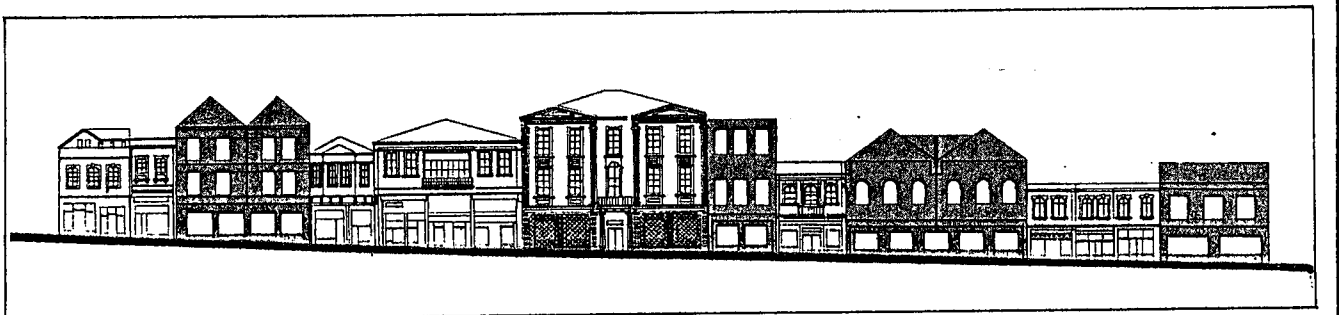
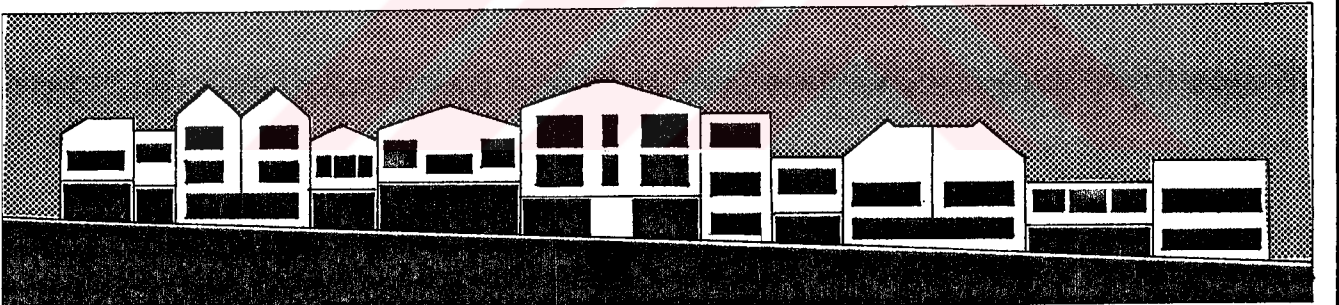
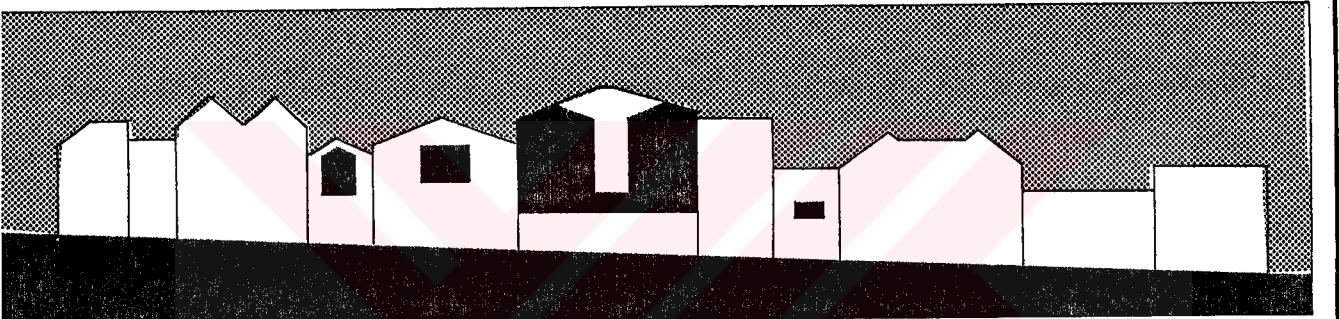
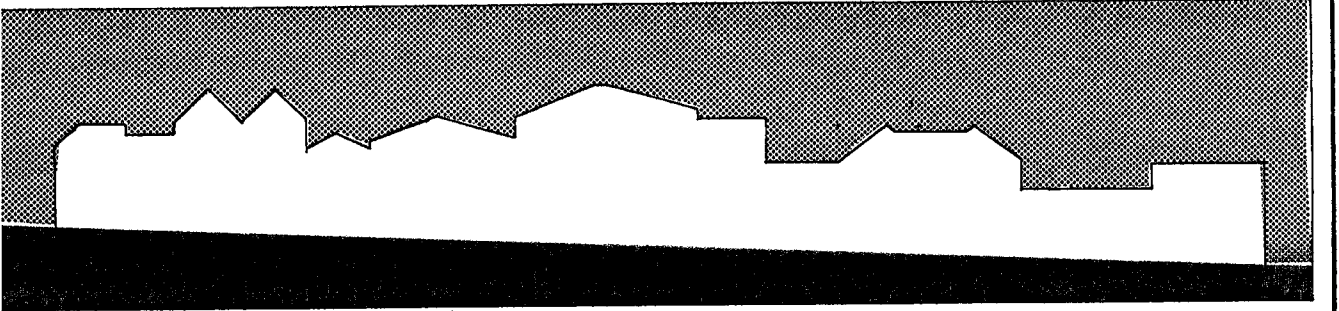
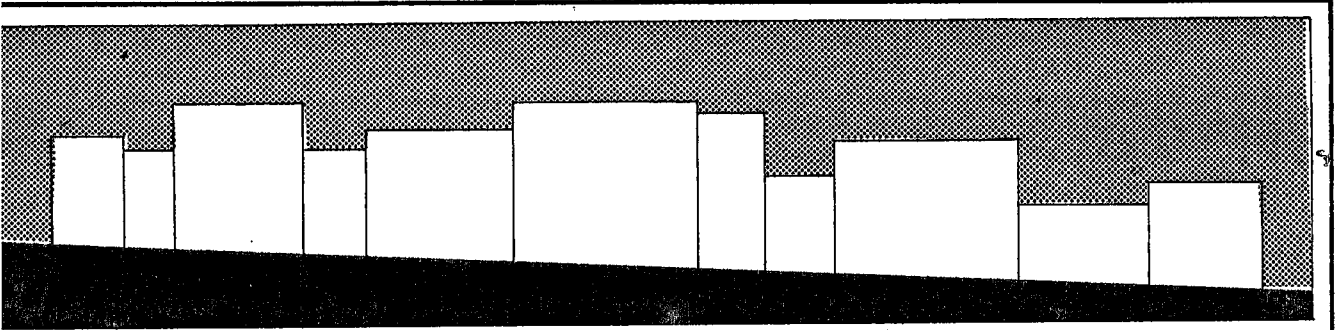

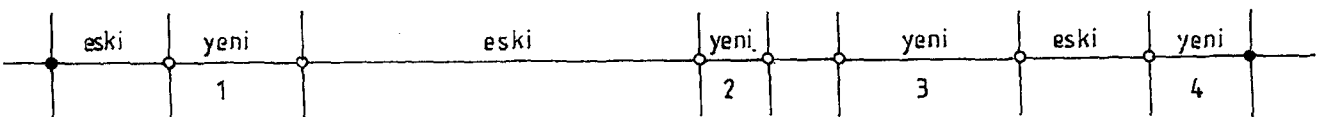
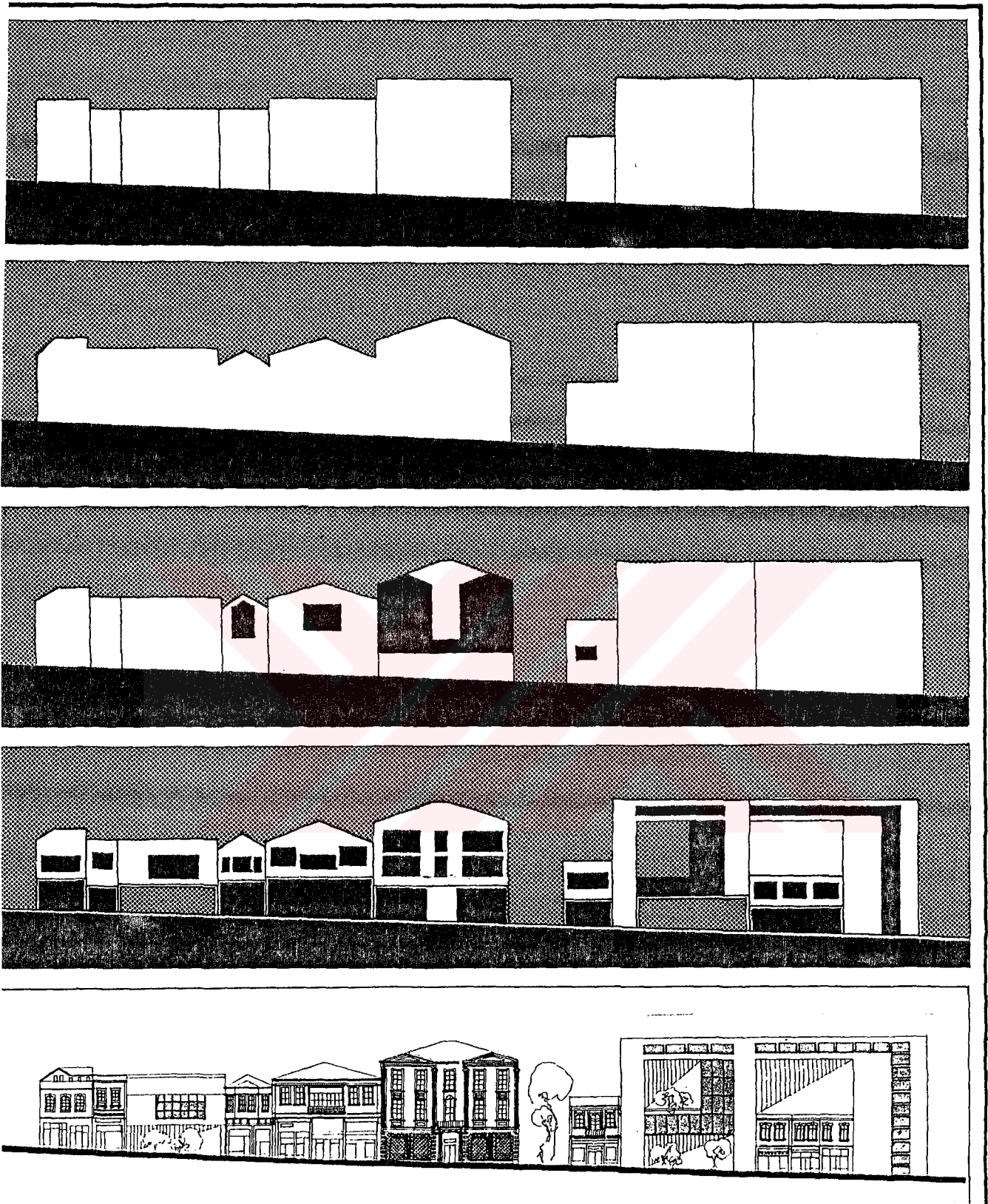
Şekil 3.49

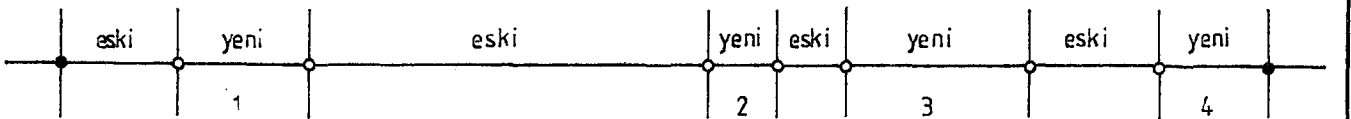
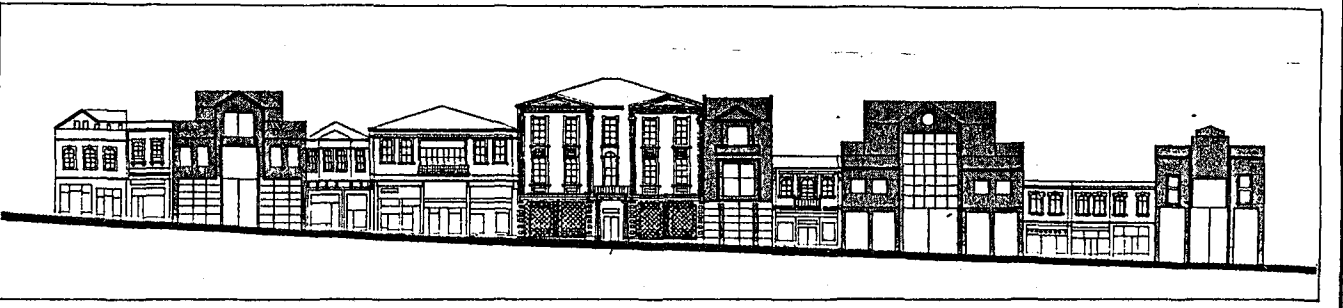
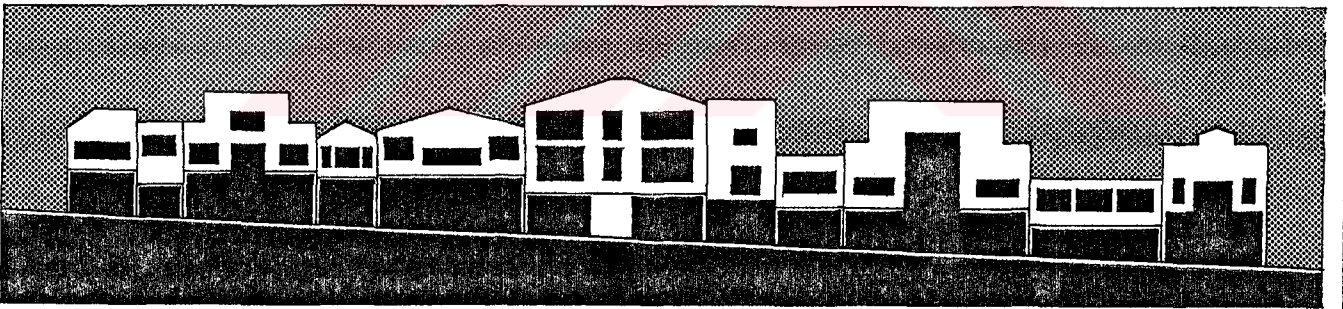
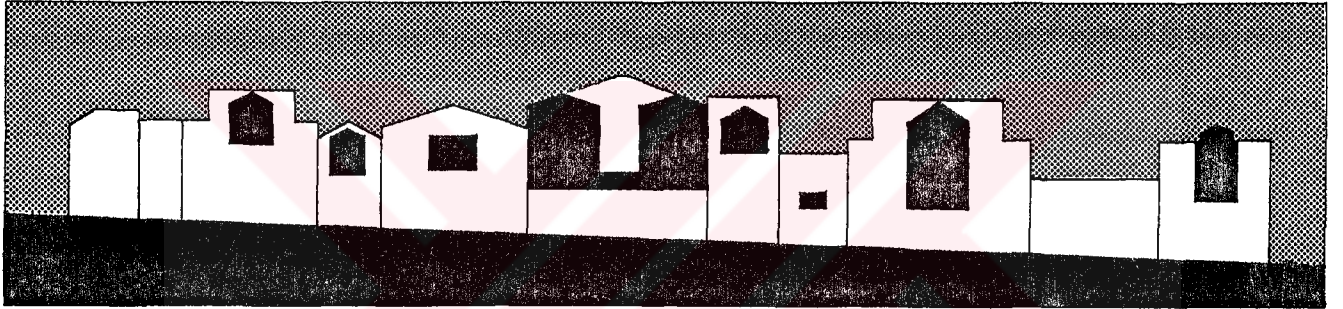
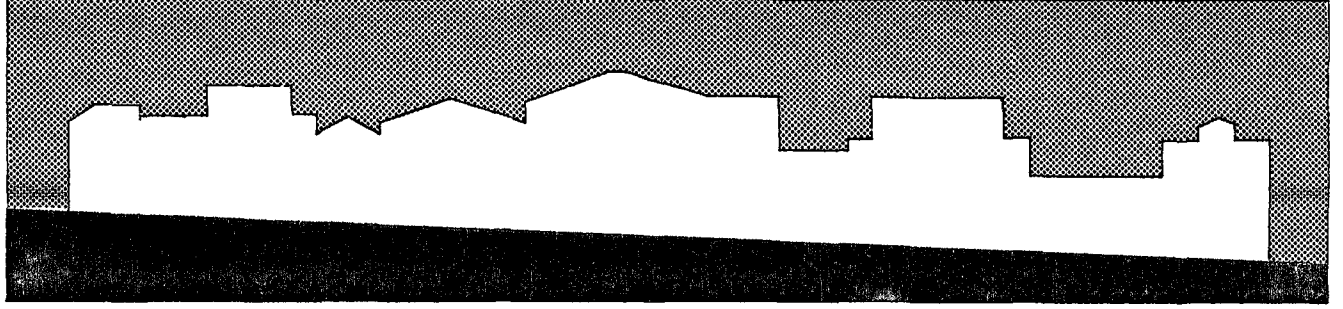
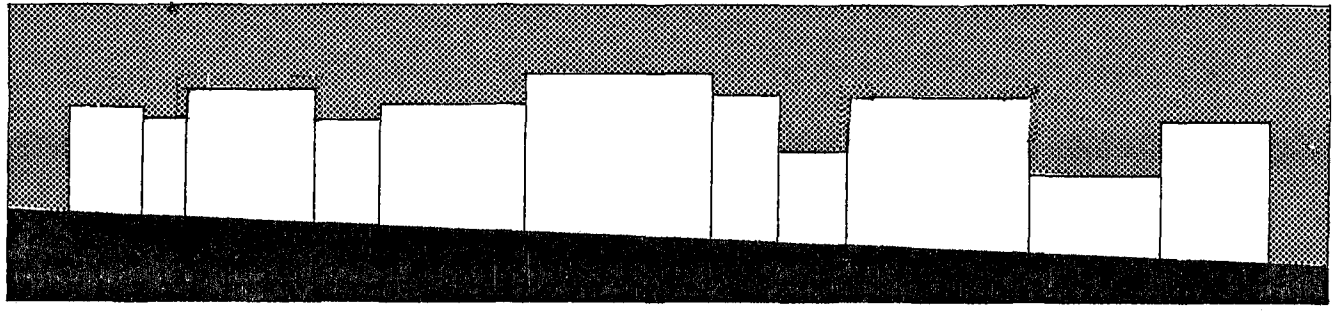
Görüşme No: —

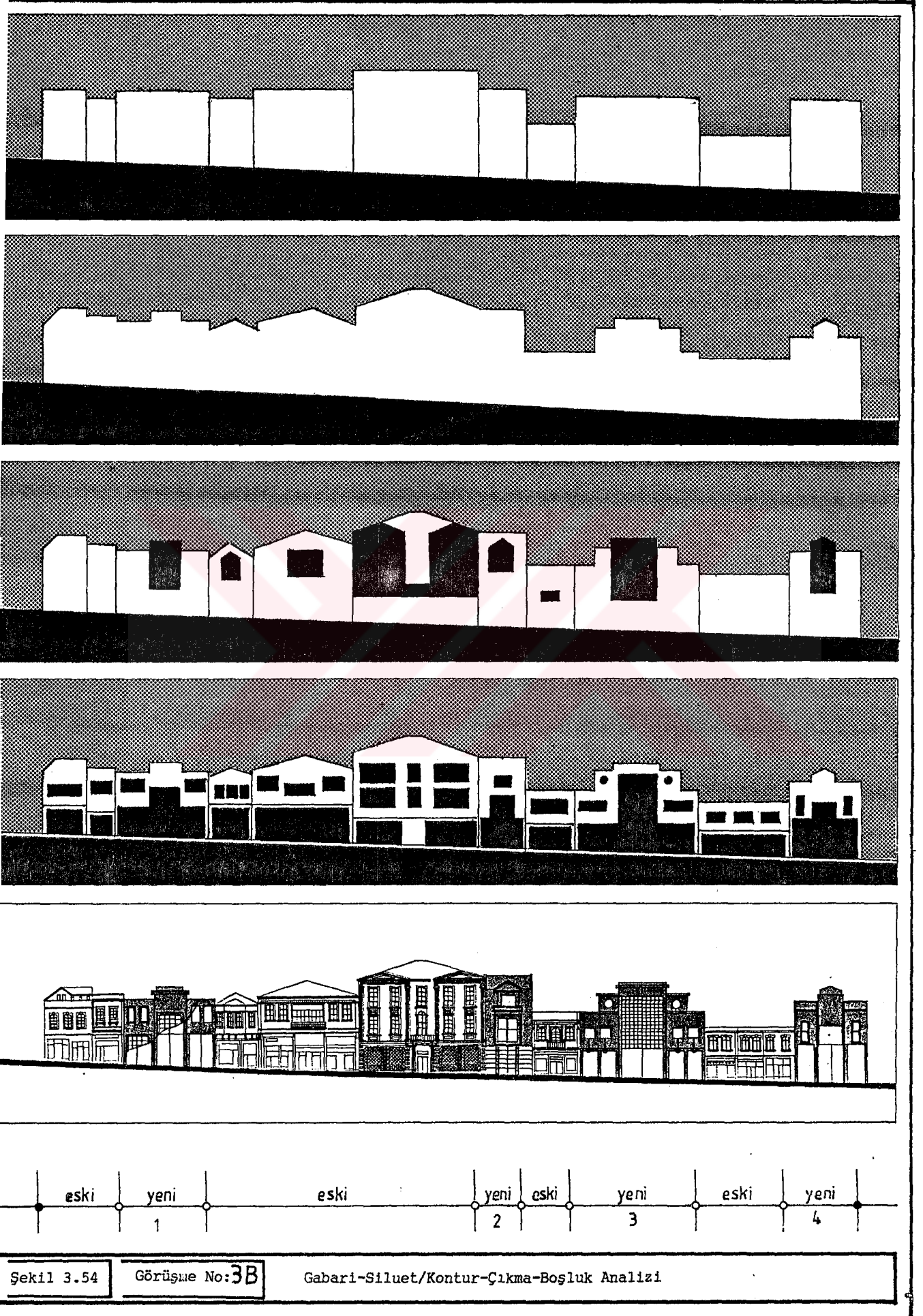
22

RİTM-Ölçü, Form, Modül-

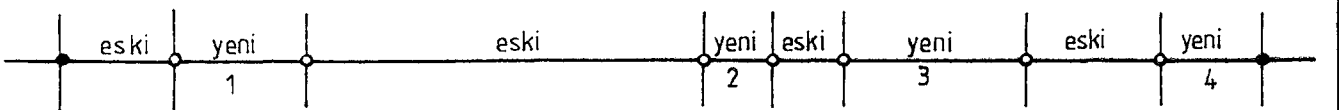
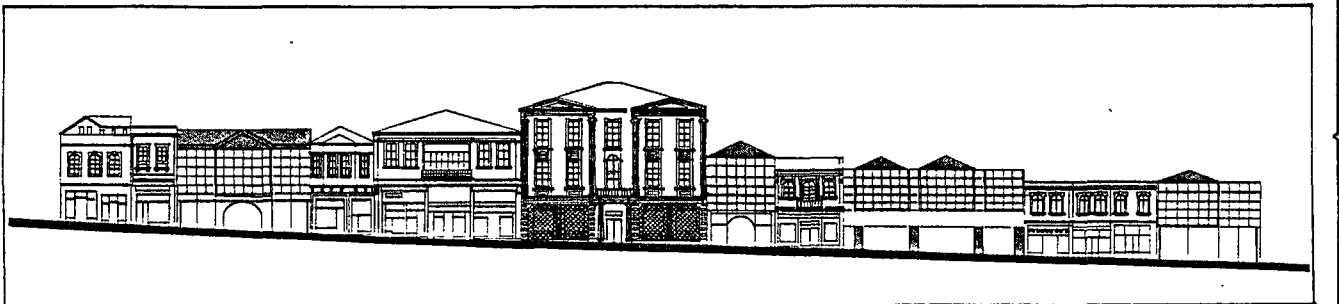
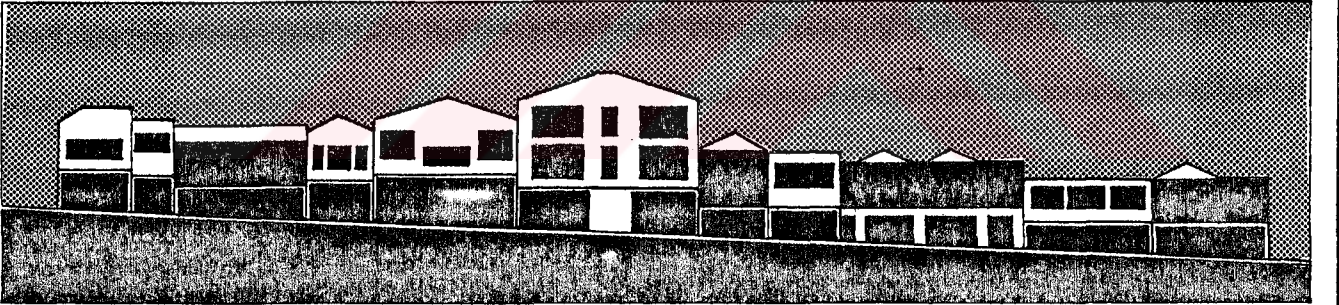
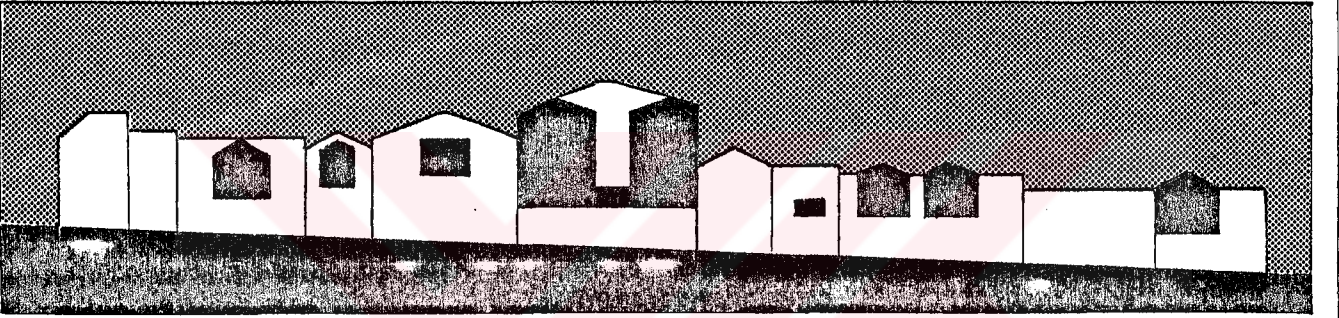
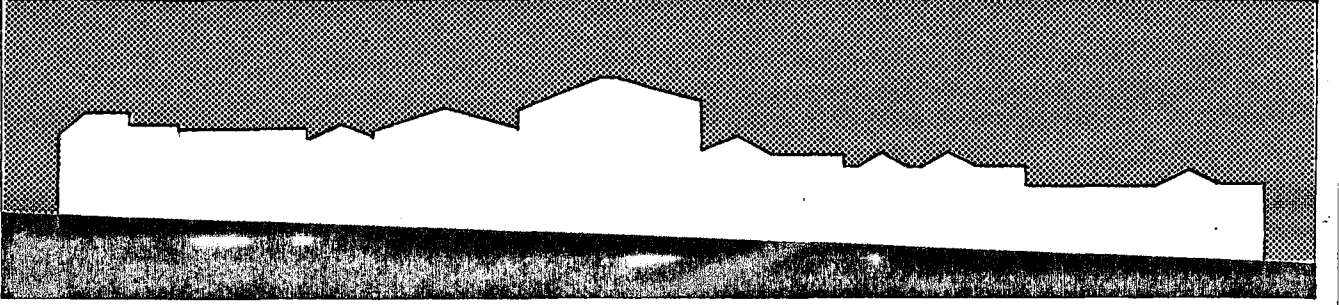
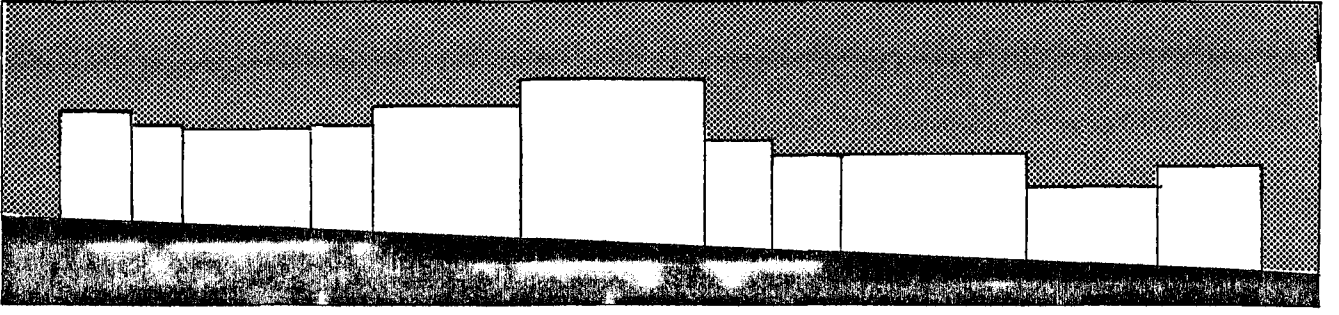

Şekil 3.54

Görüşme No: 3B

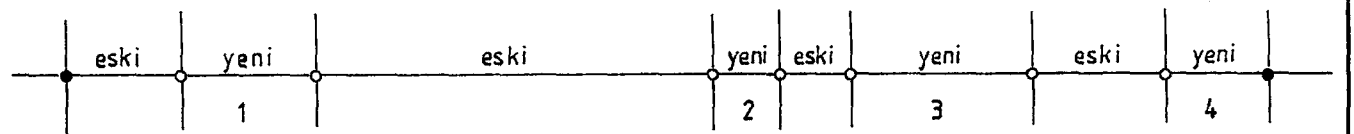
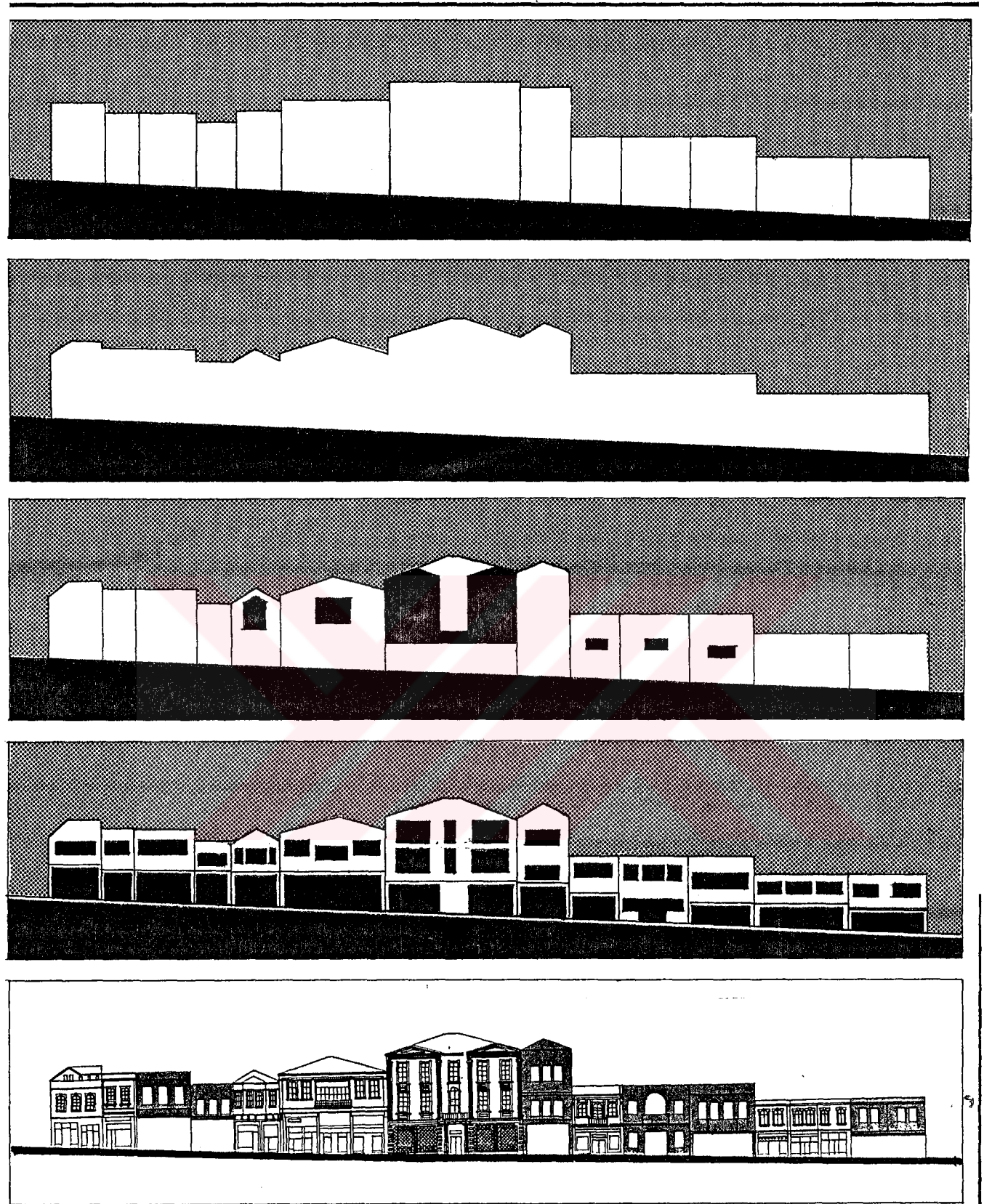
Gabari-Siluet/Kontur-Çıkma-Boşluk Analizi

Şekil 3.55

Görüşme No: 4

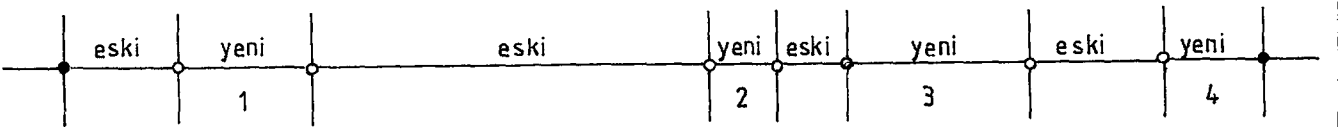
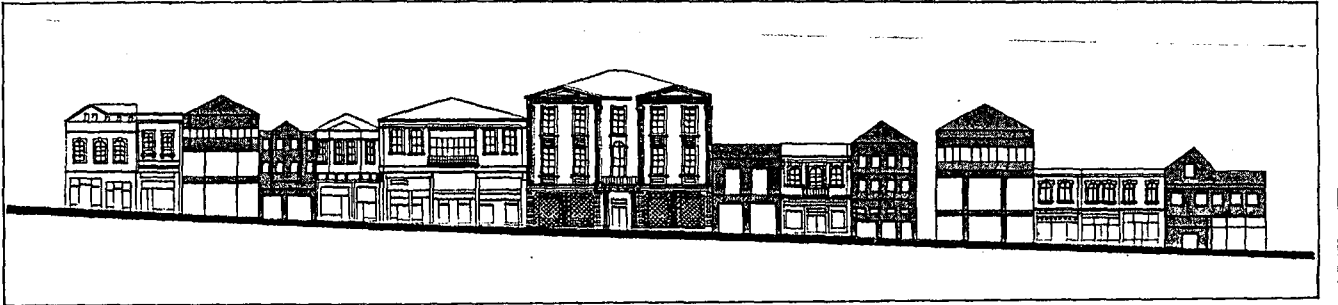
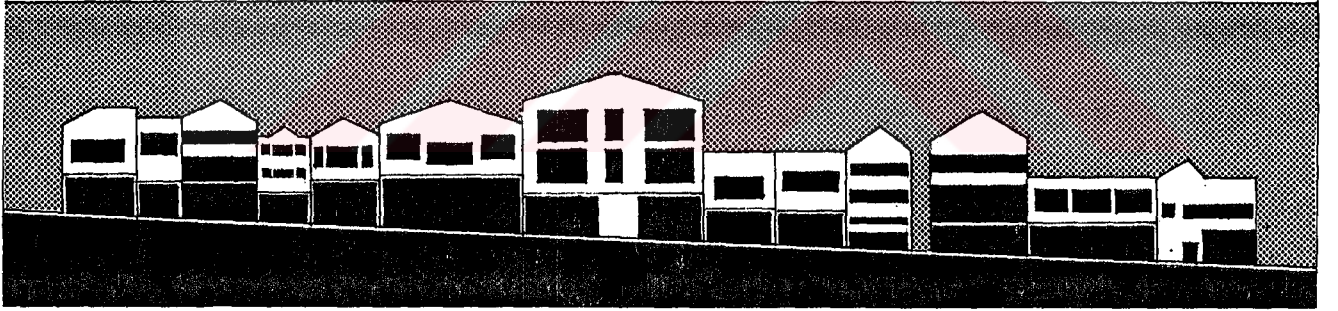
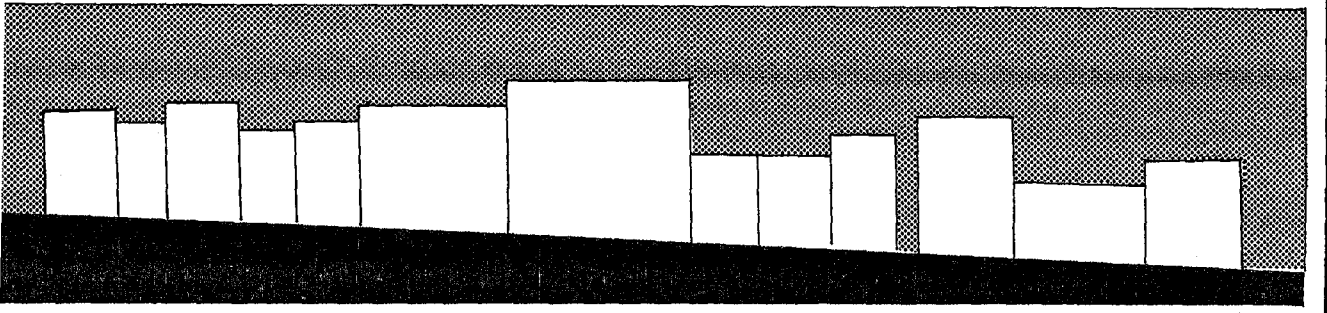
Gabari-Siluet/Kontur-Çıkma-Boşluk Analizi

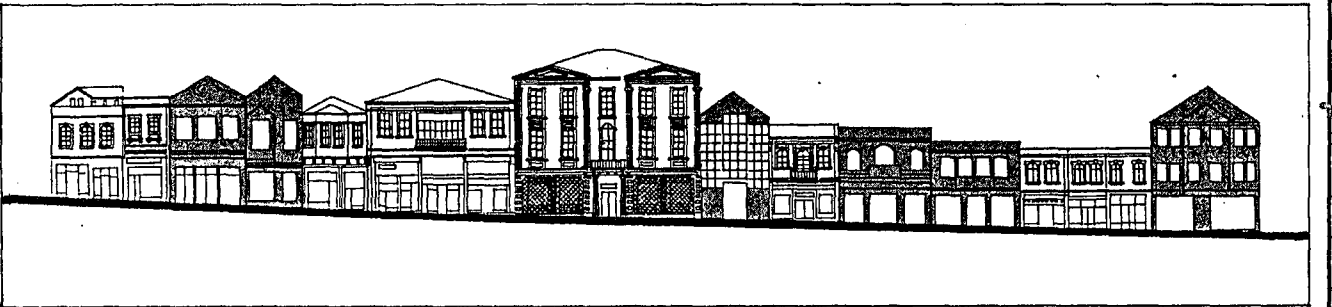
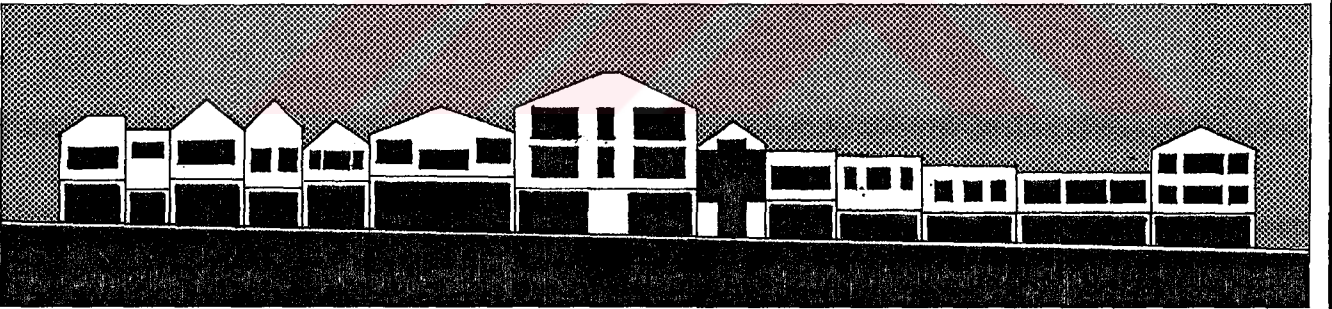
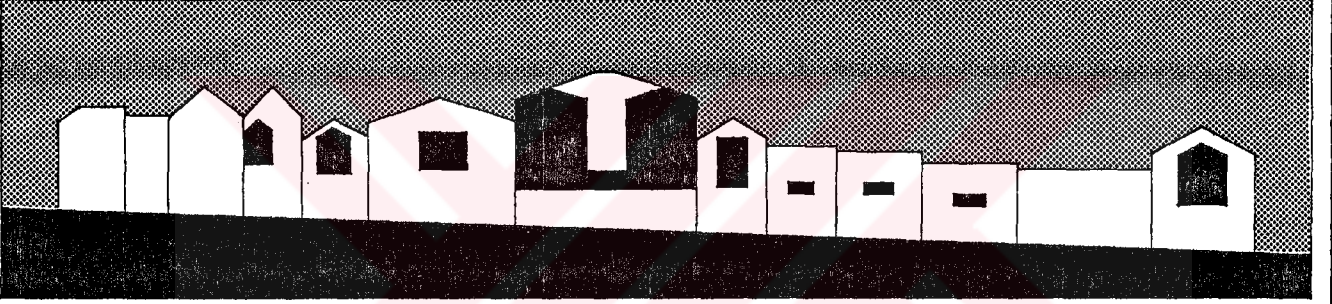
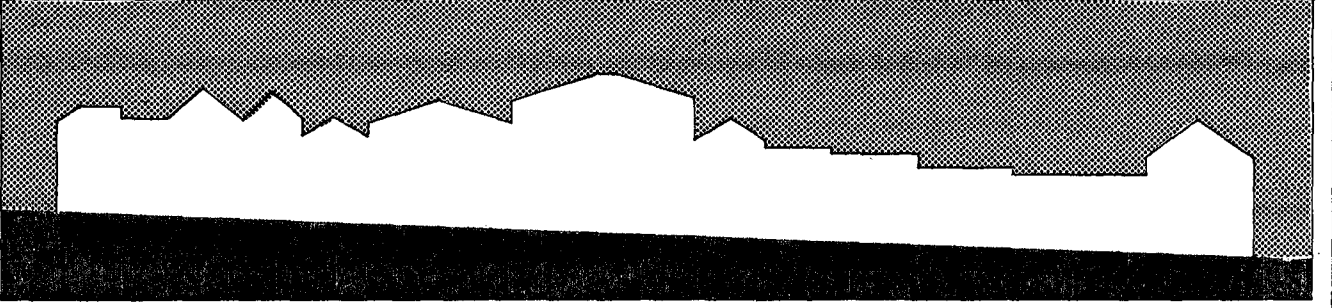

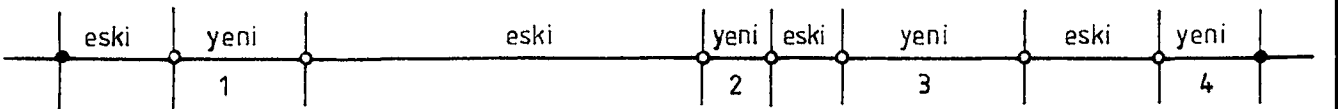
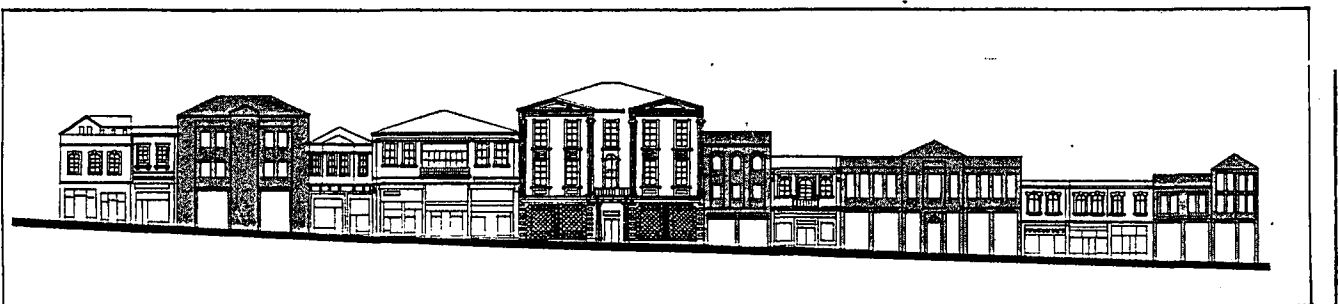
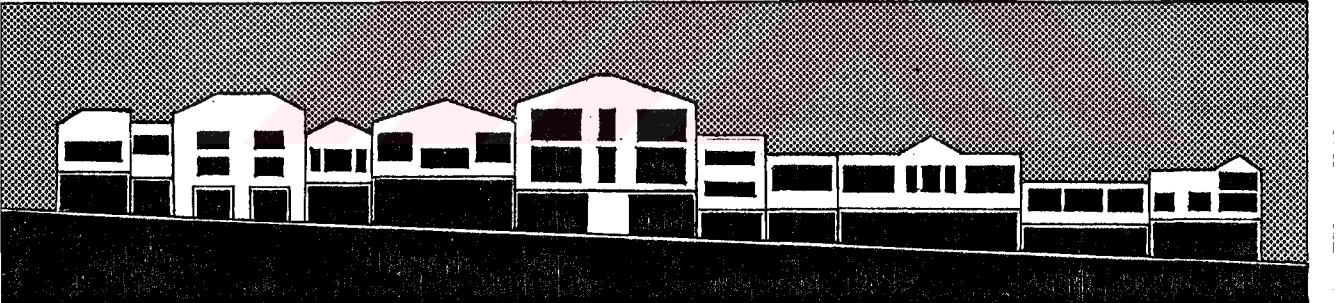
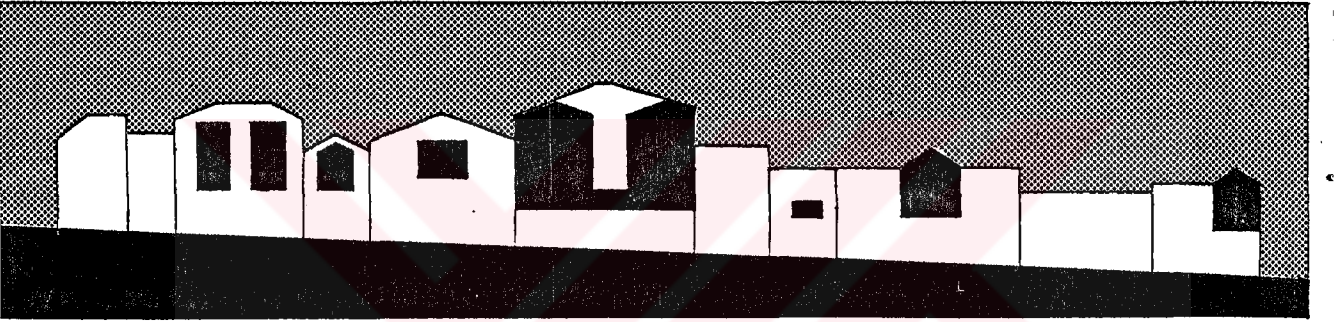
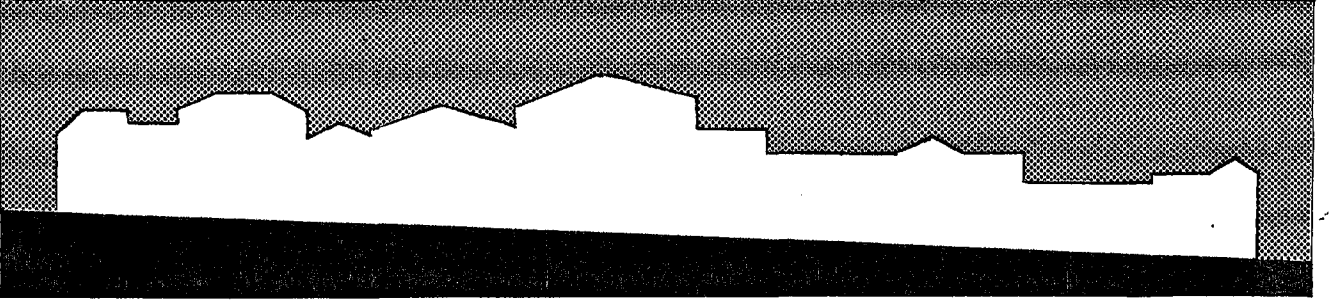
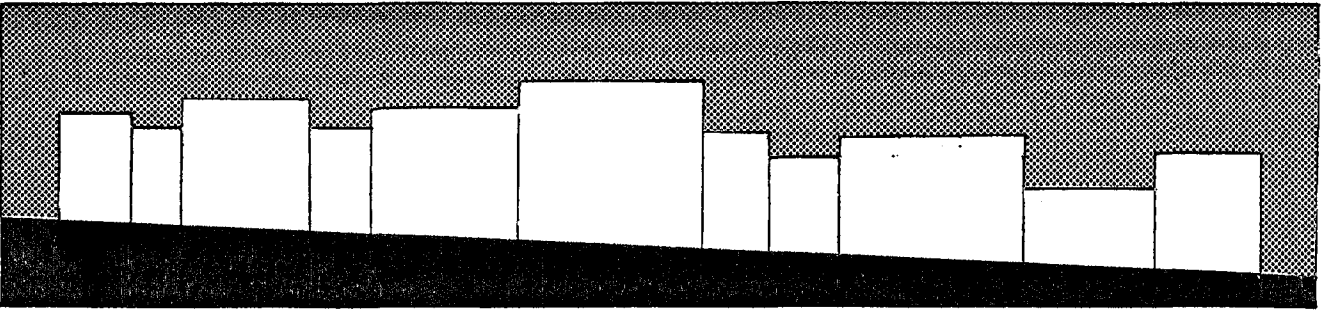
Şekil 3.56

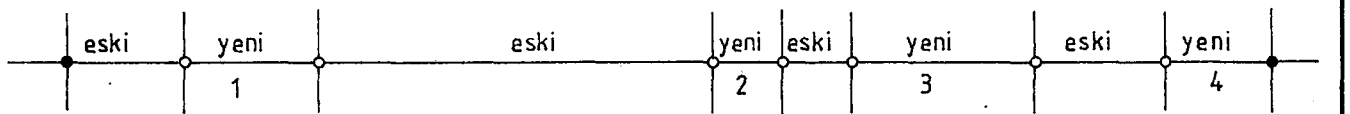
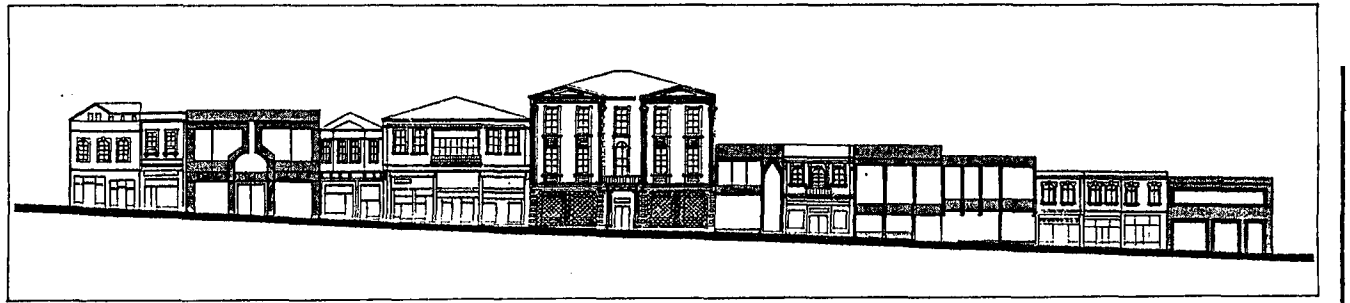
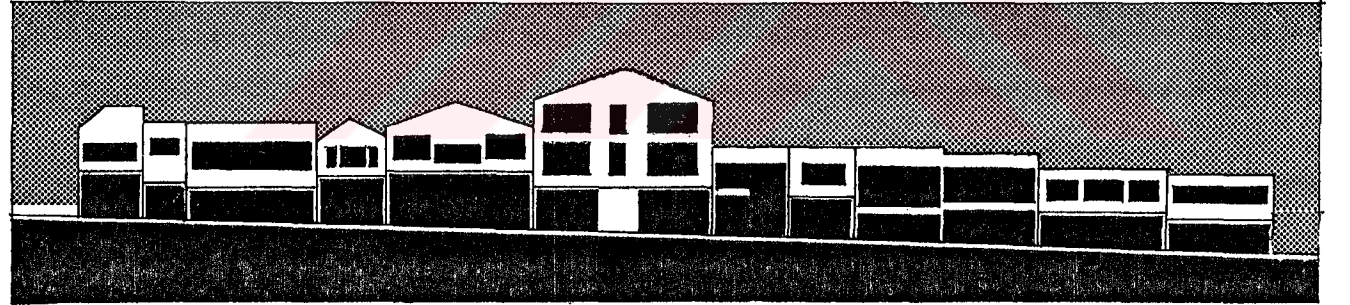
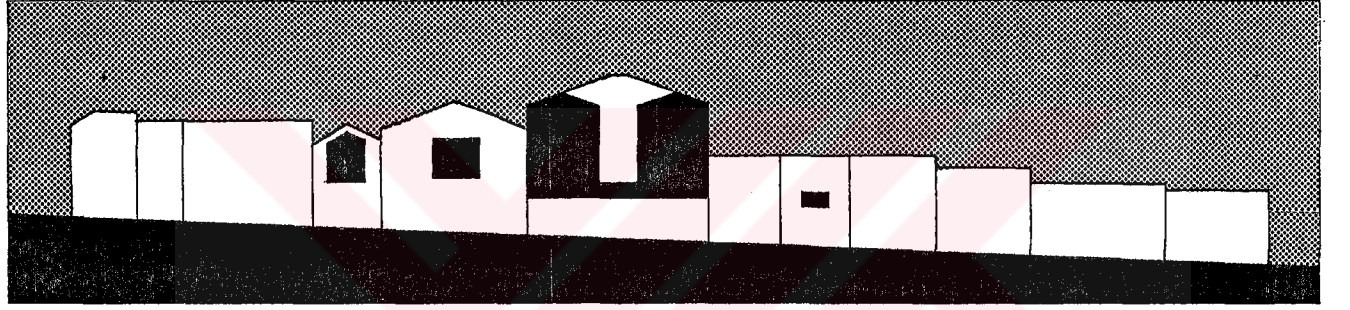
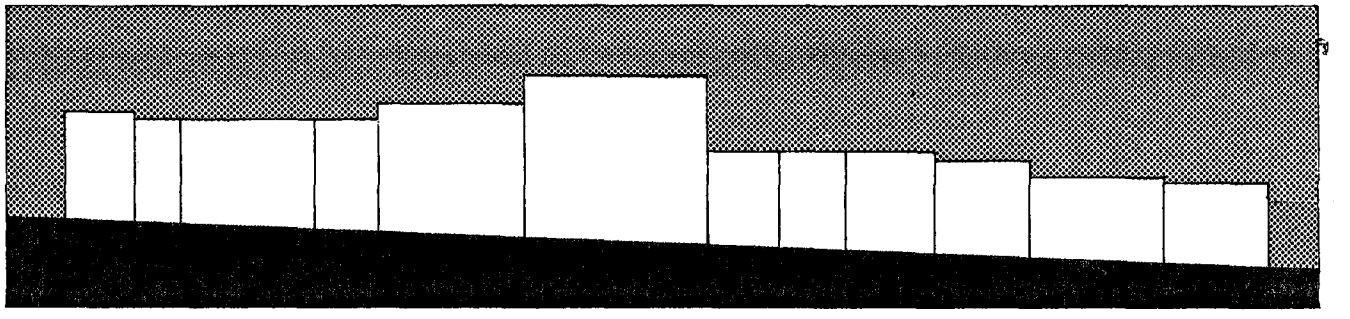
Görüşme No: 5

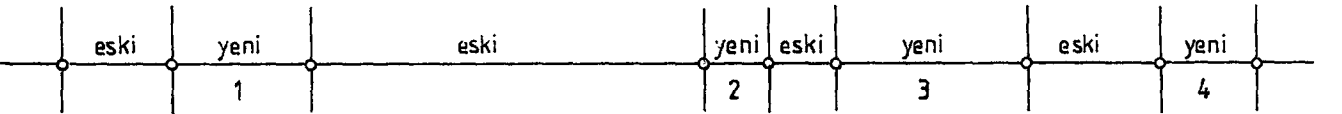
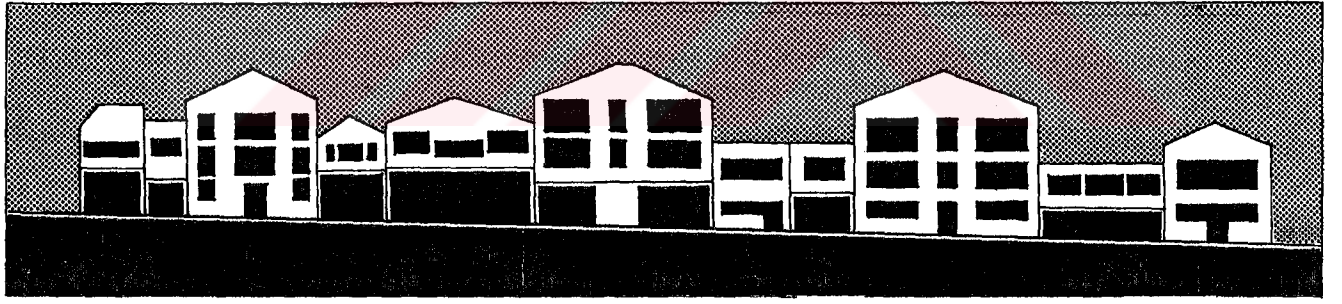
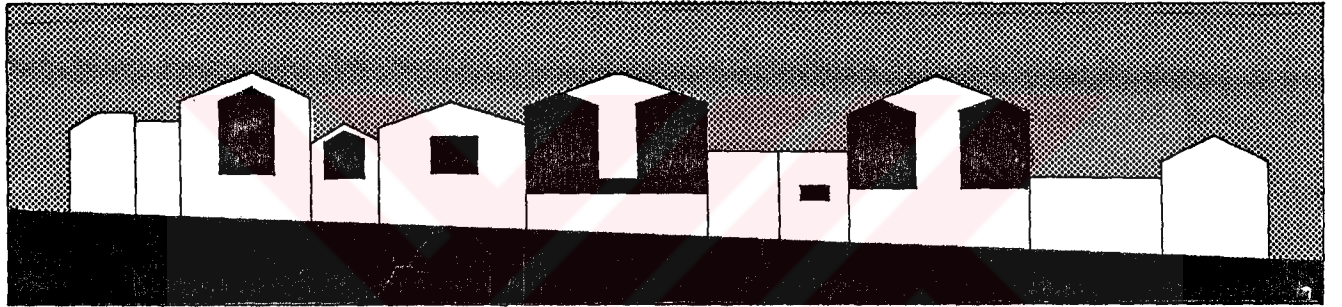
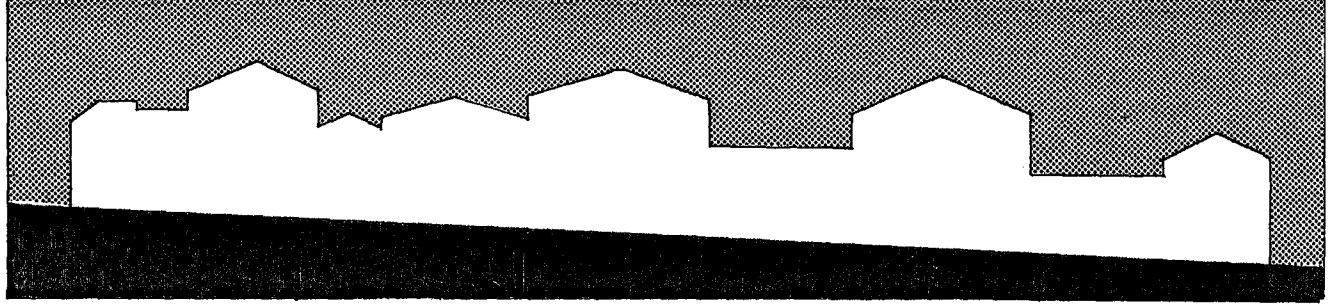
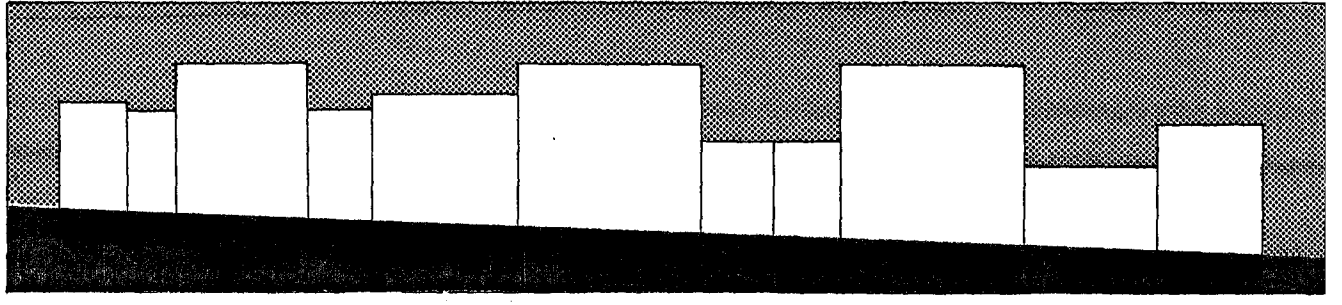
Gabari-Siluet/Kontur-Çıkma-Boşluk Analizi

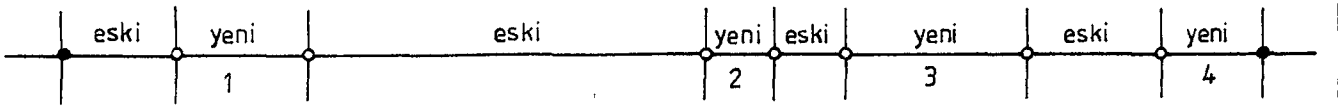
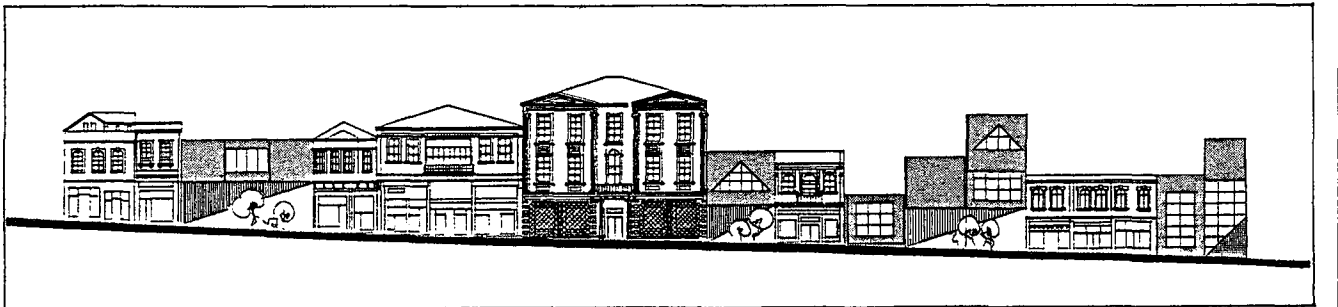
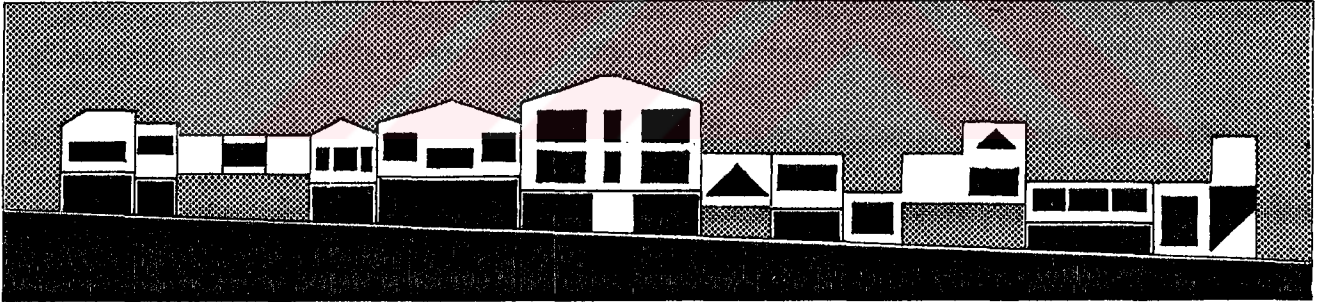
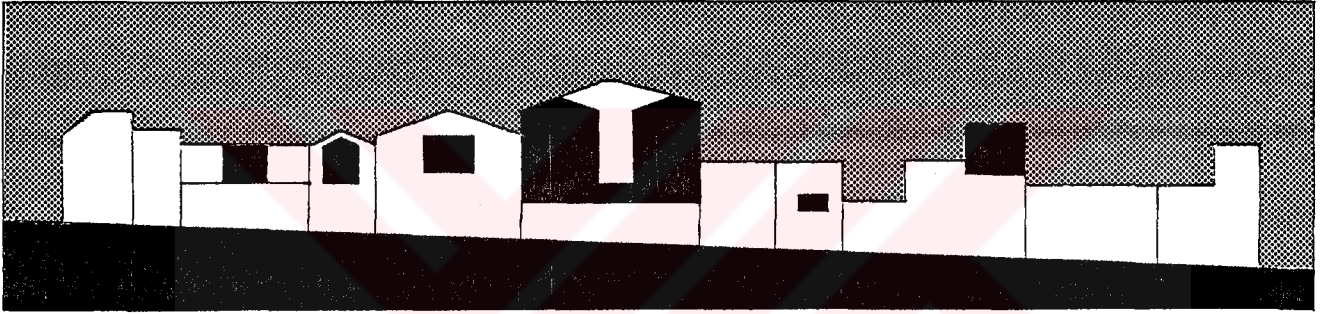
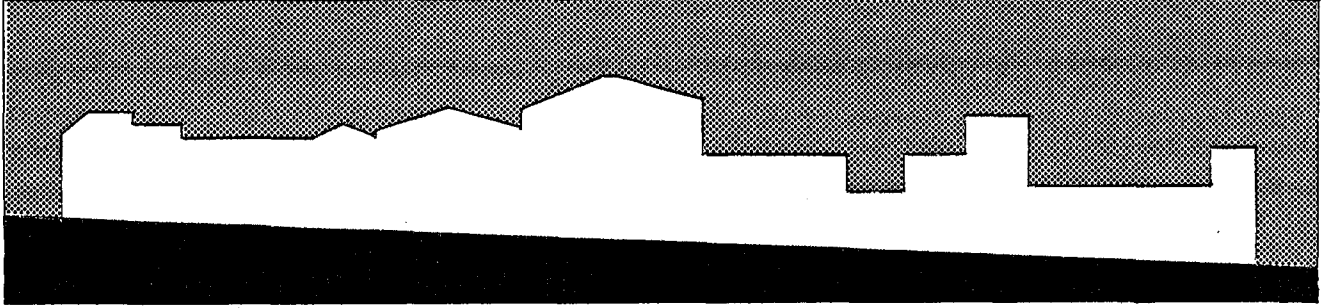
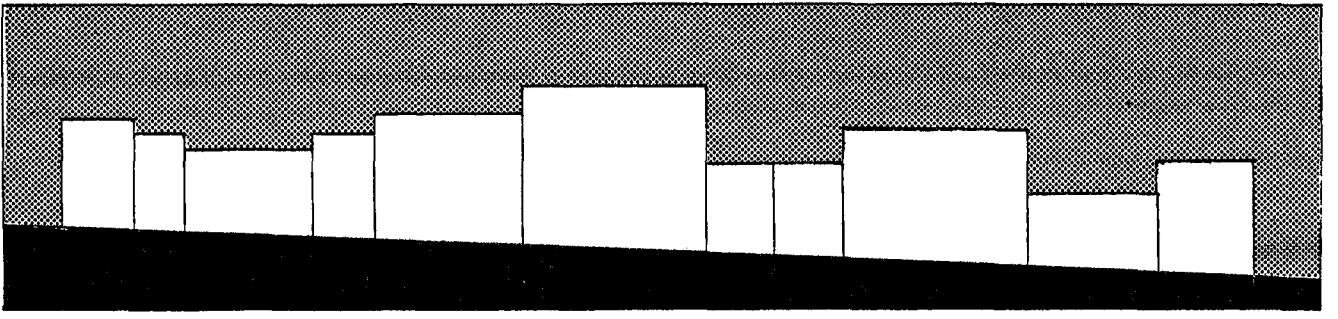

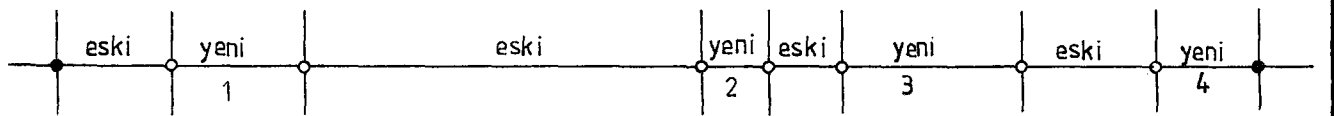
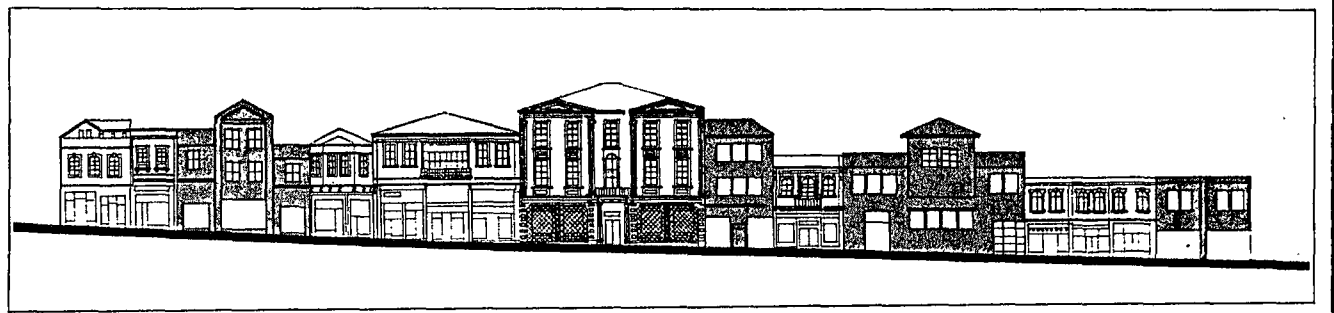
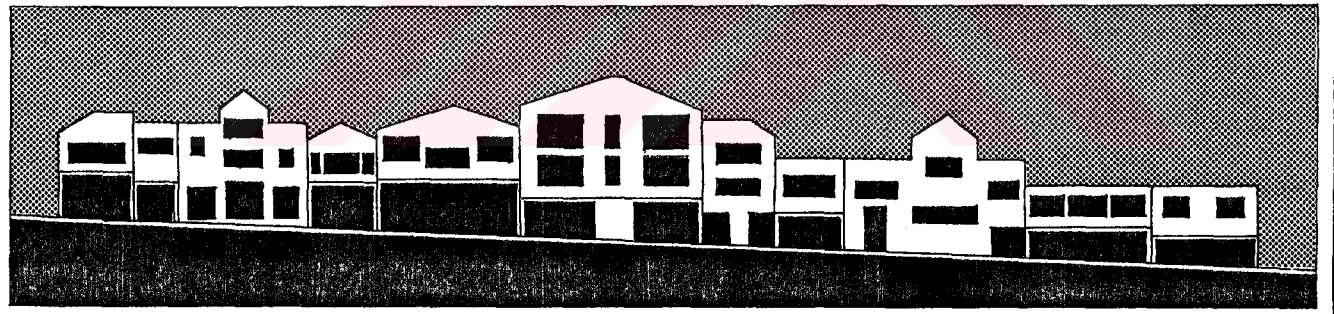
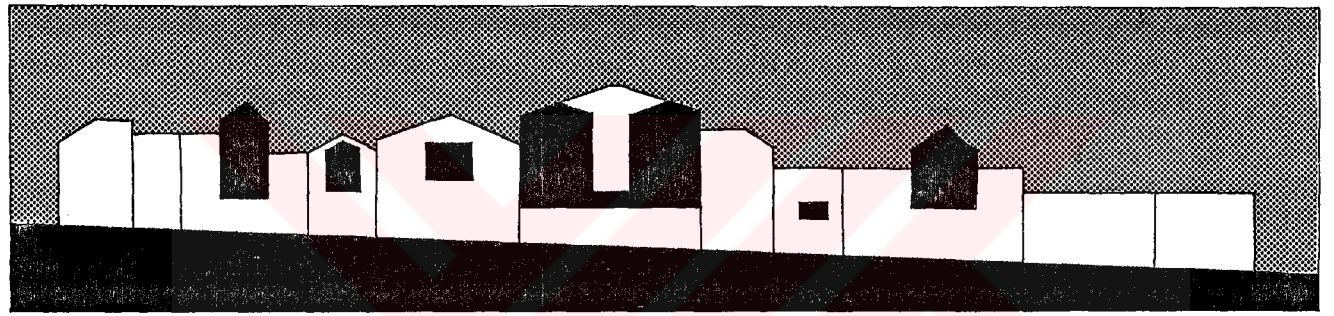
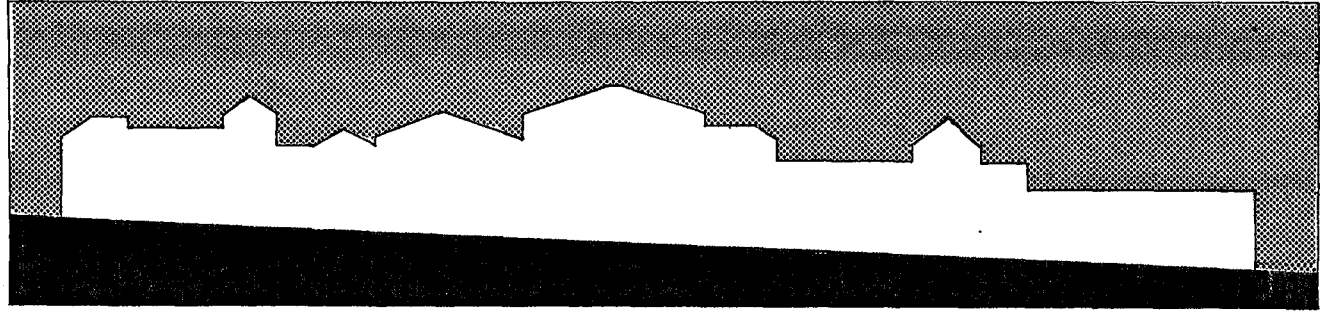
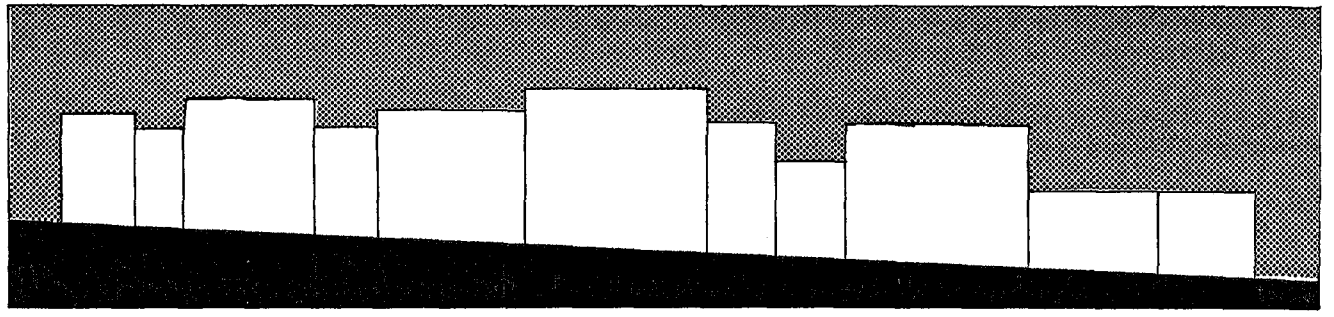

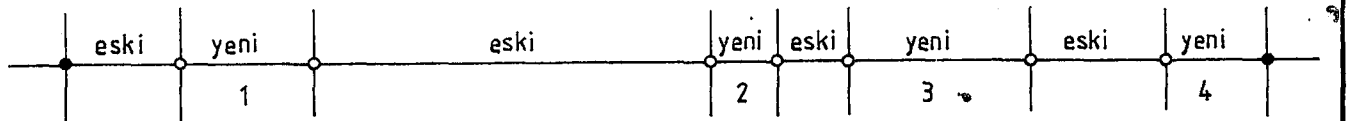
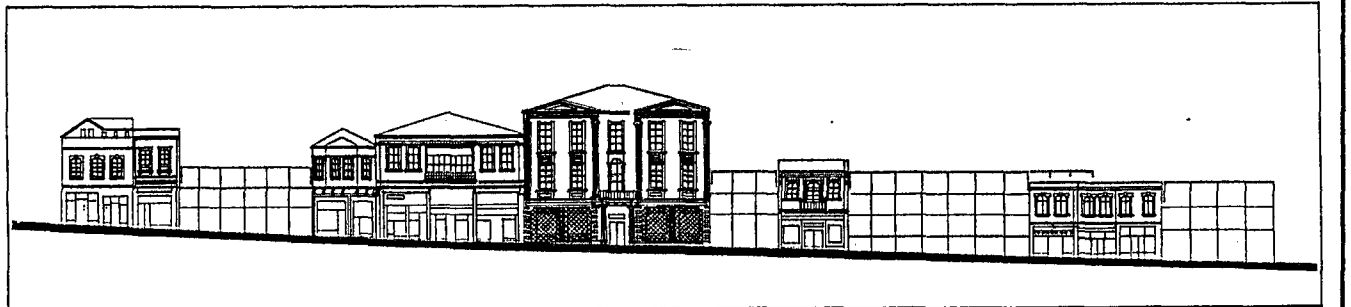
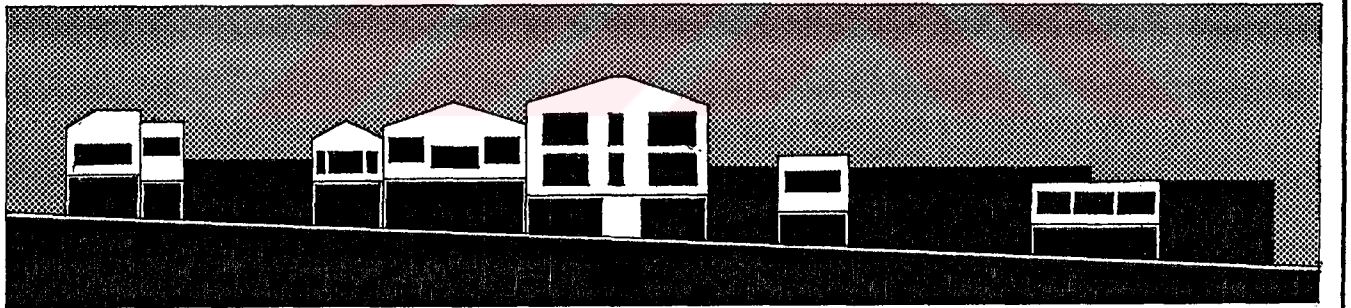
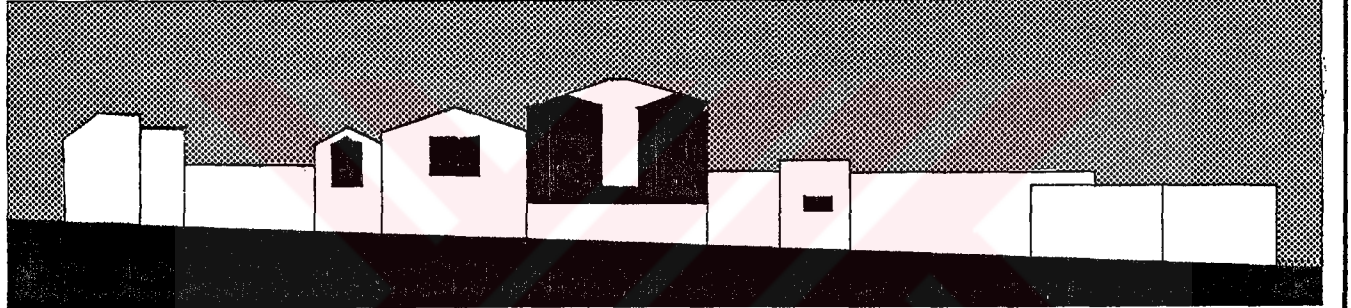
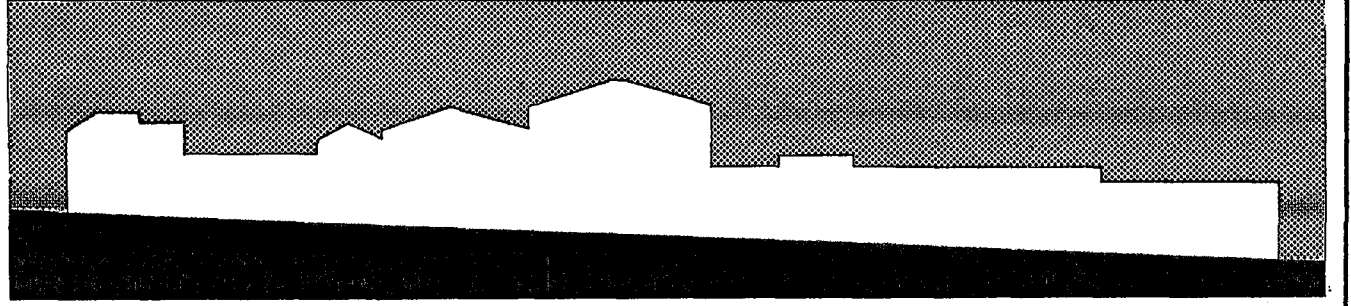
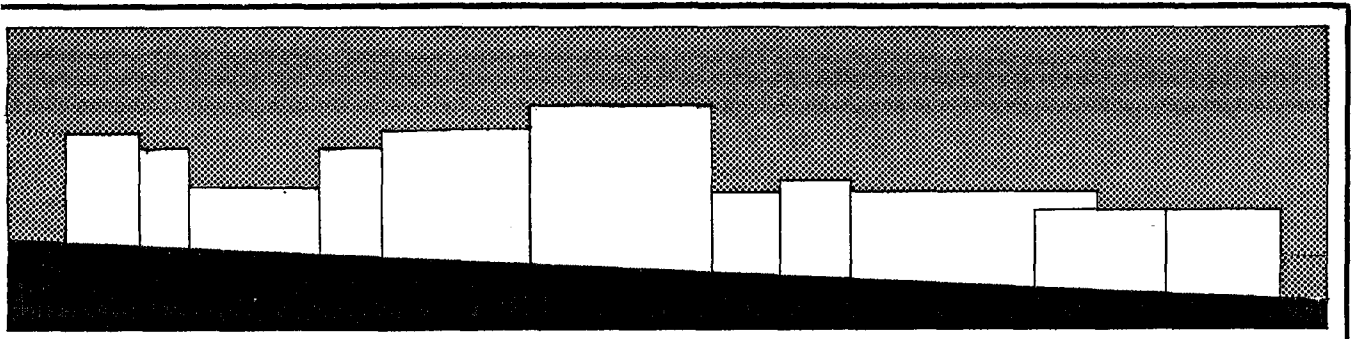

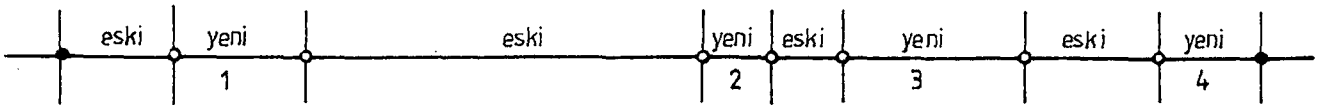
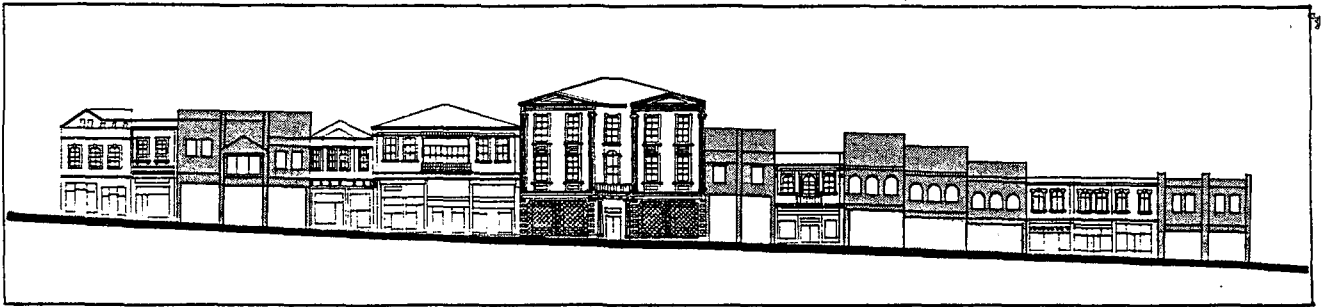
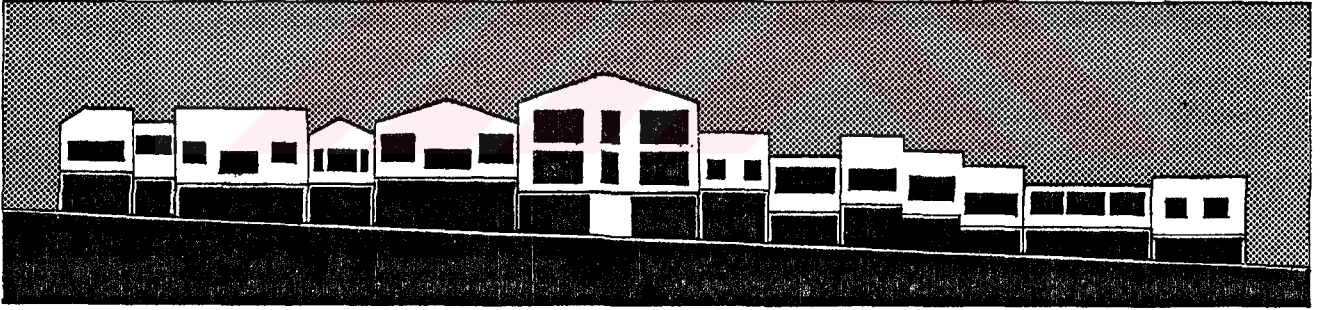
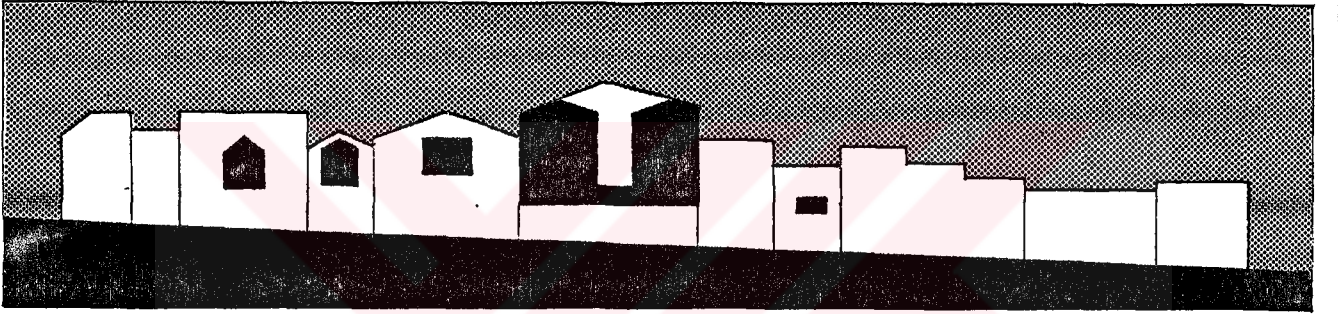
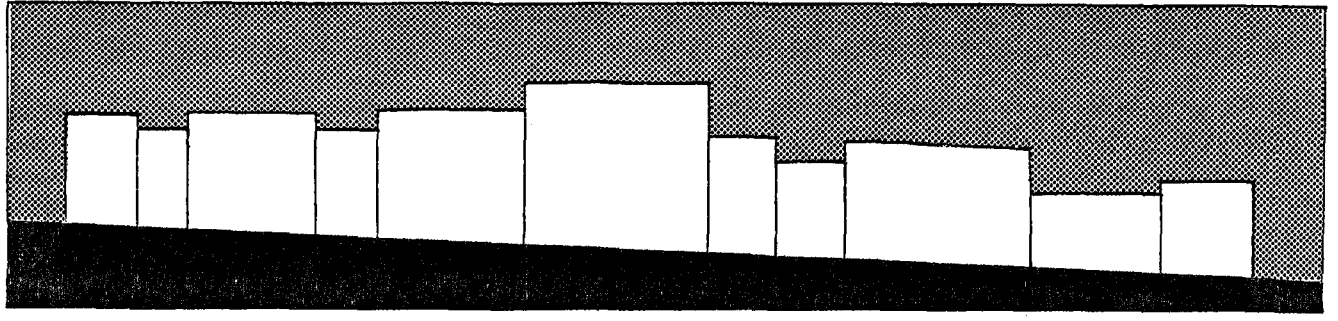

Şekil 3.63

Görüşme No:12

Gabari-Siluet/Kontur-Çıkma-Boyluk Analizi

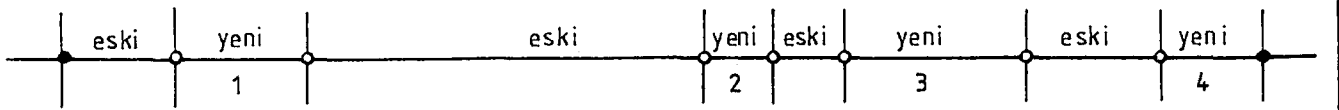
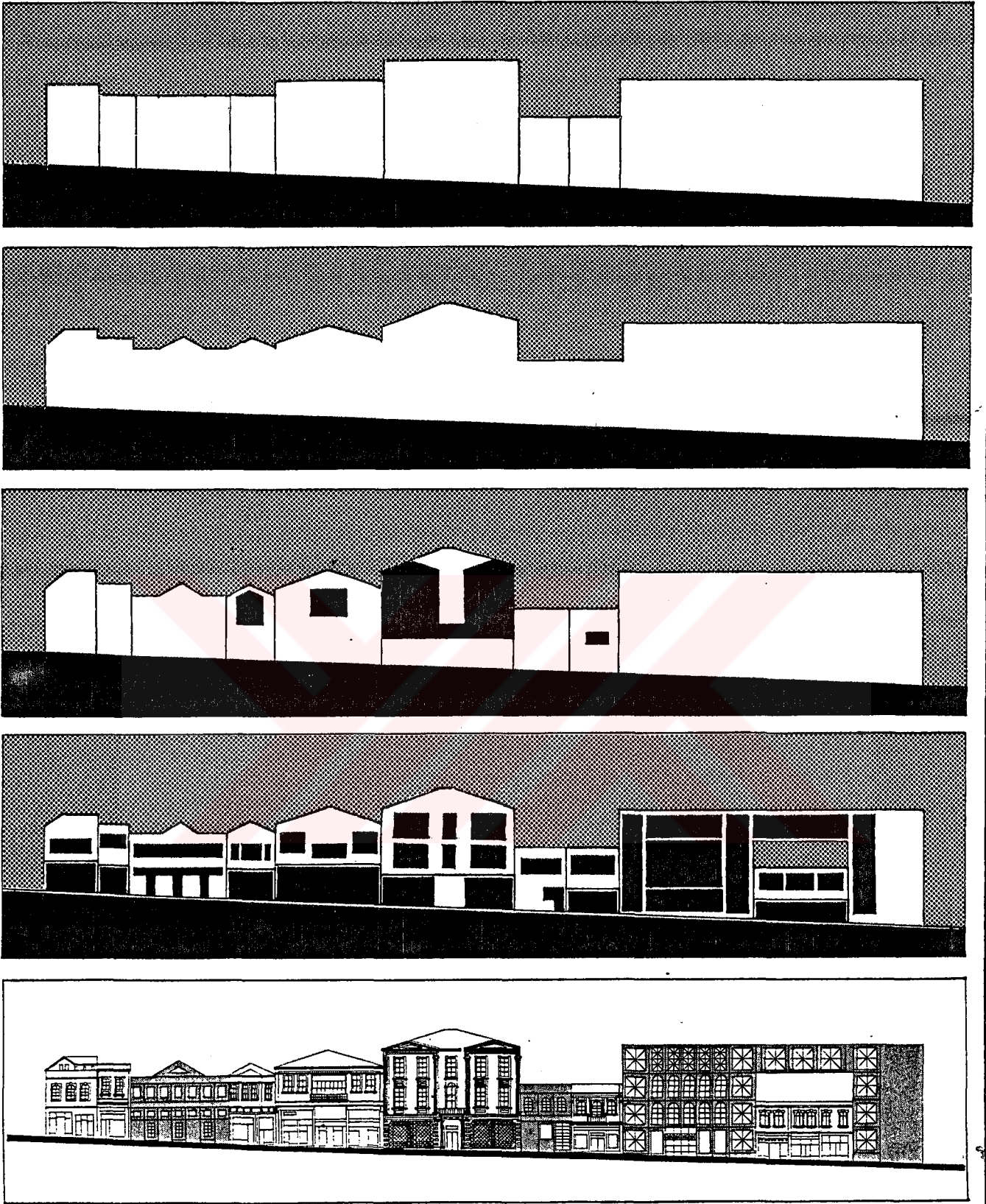

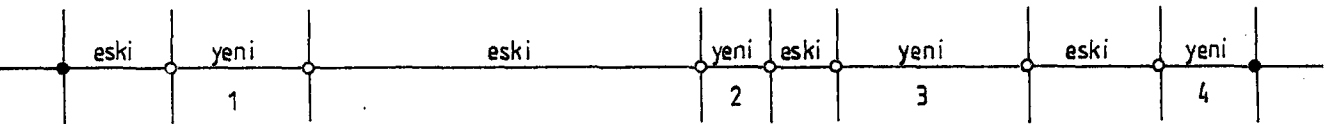
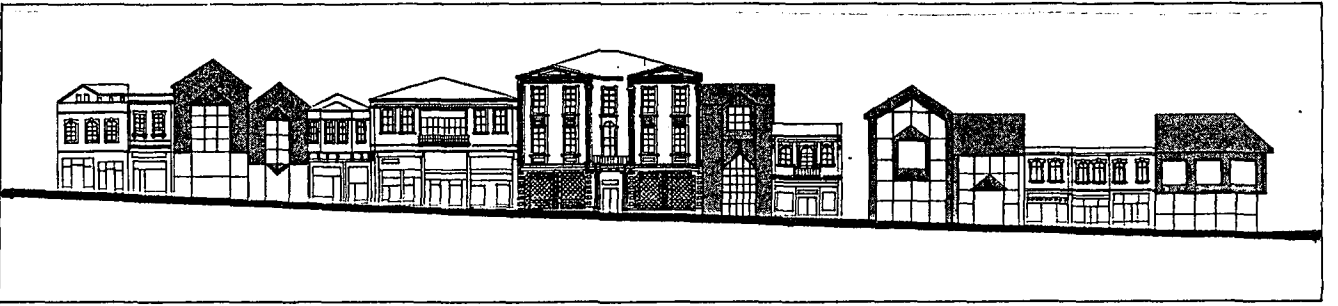
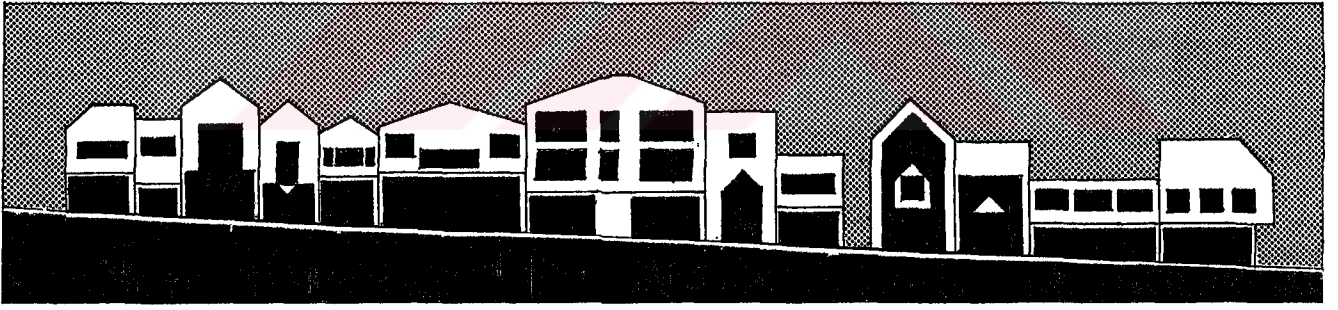
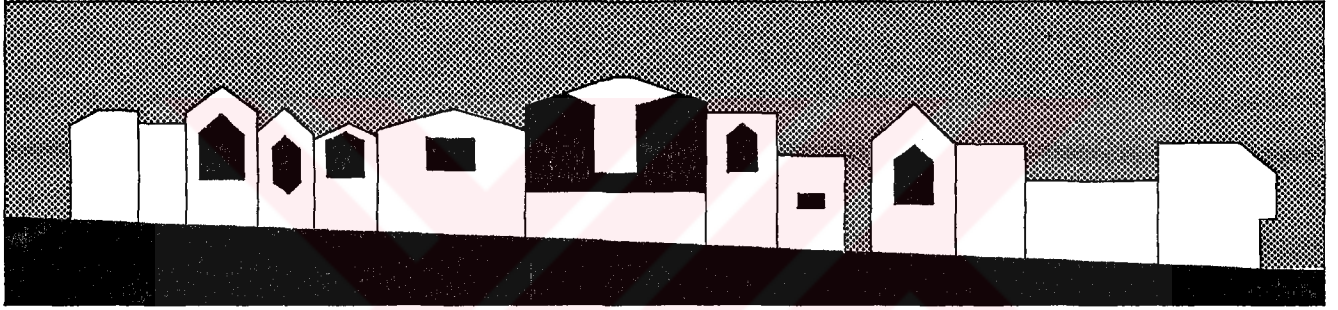
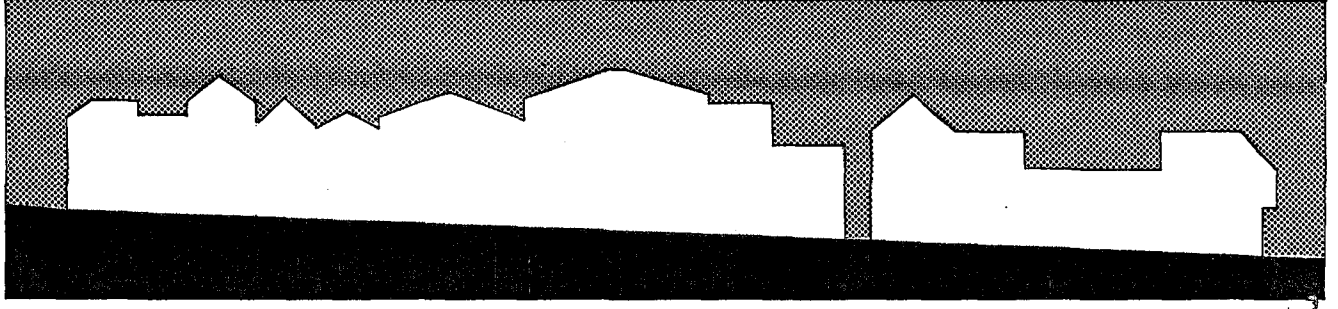
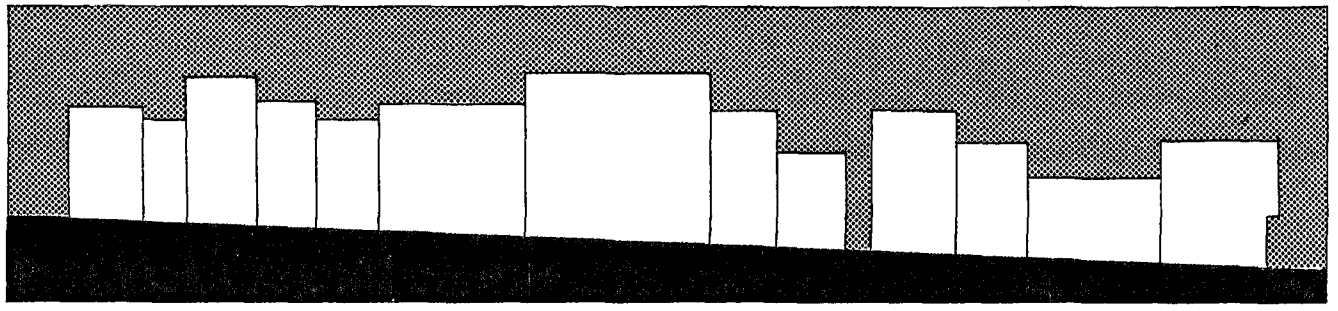

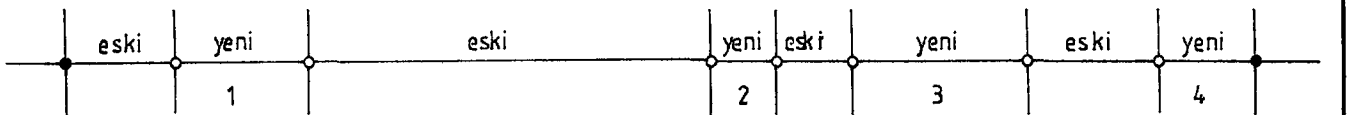
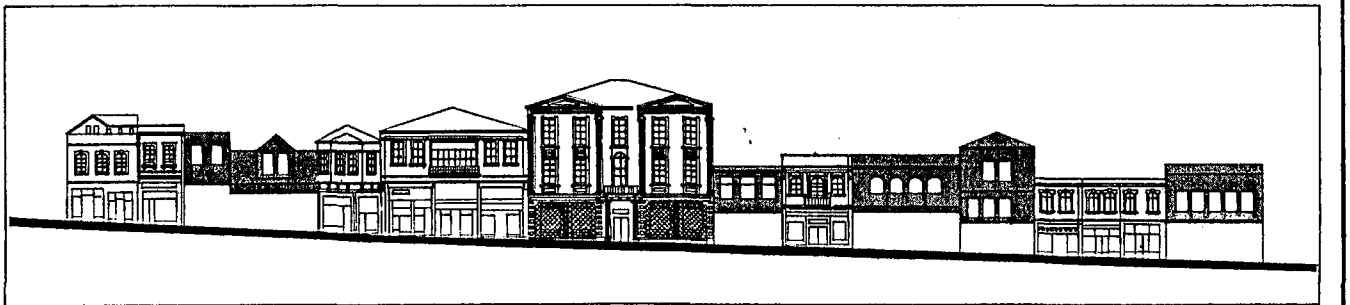
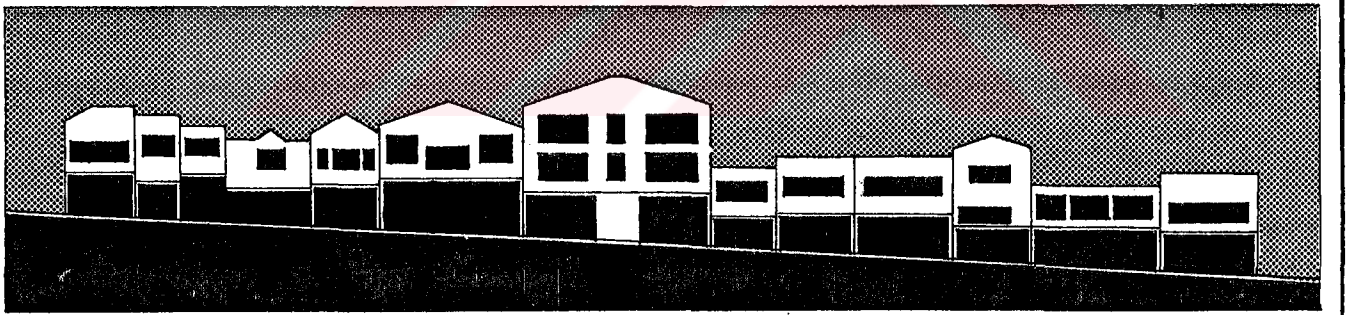
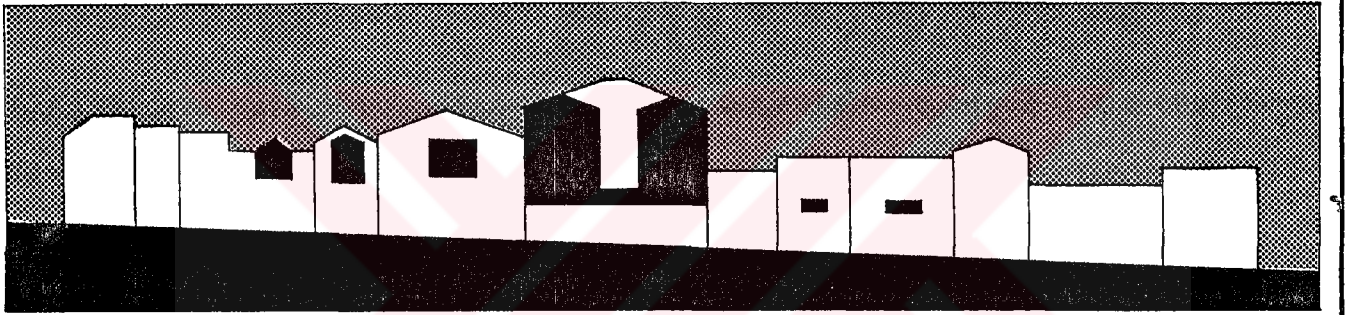
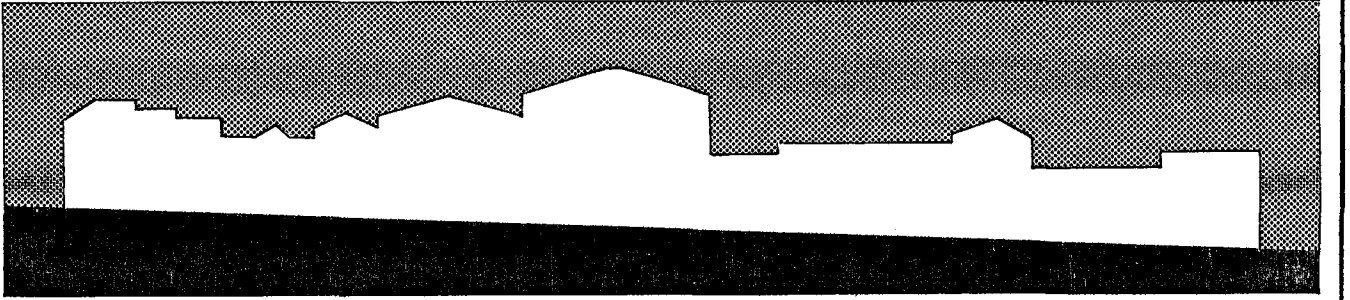
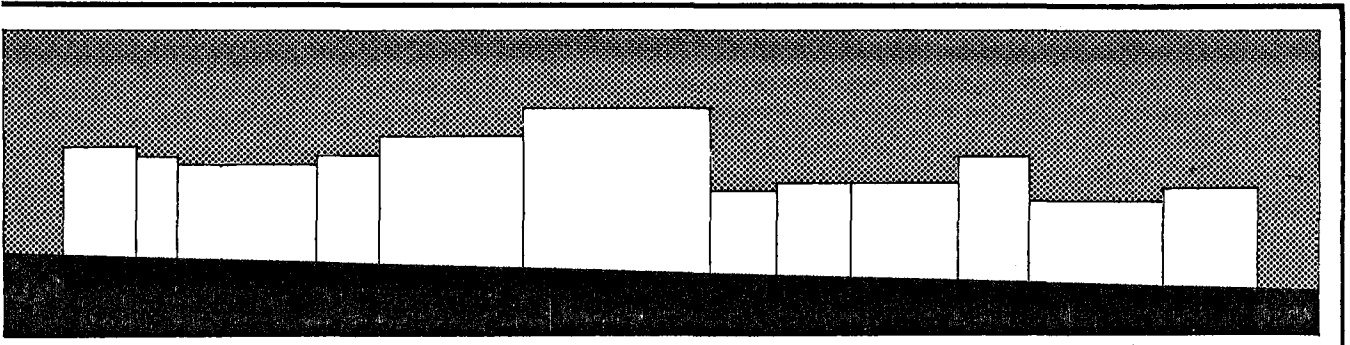
Şekil 3.65

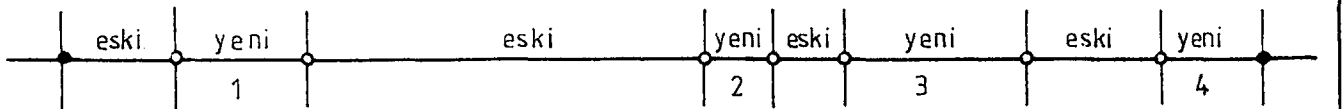
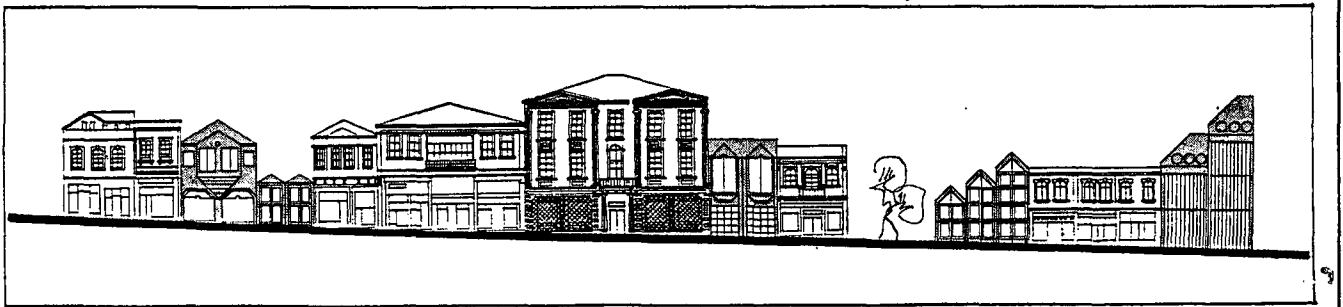
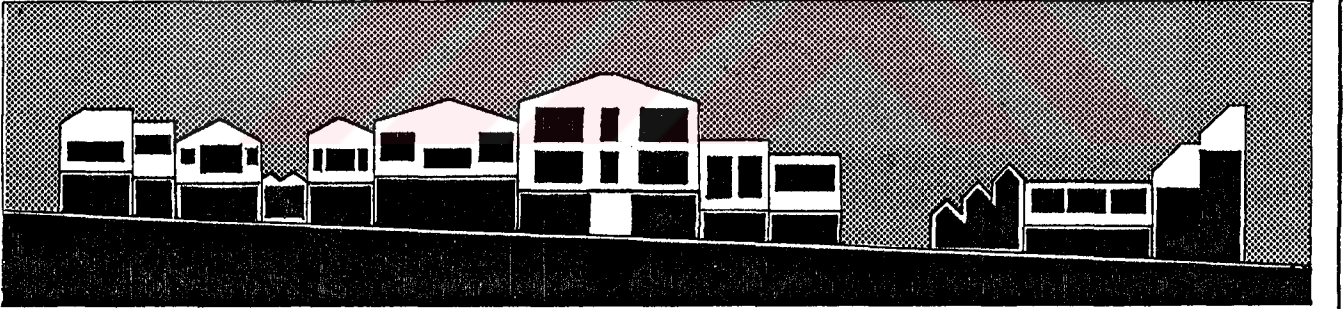
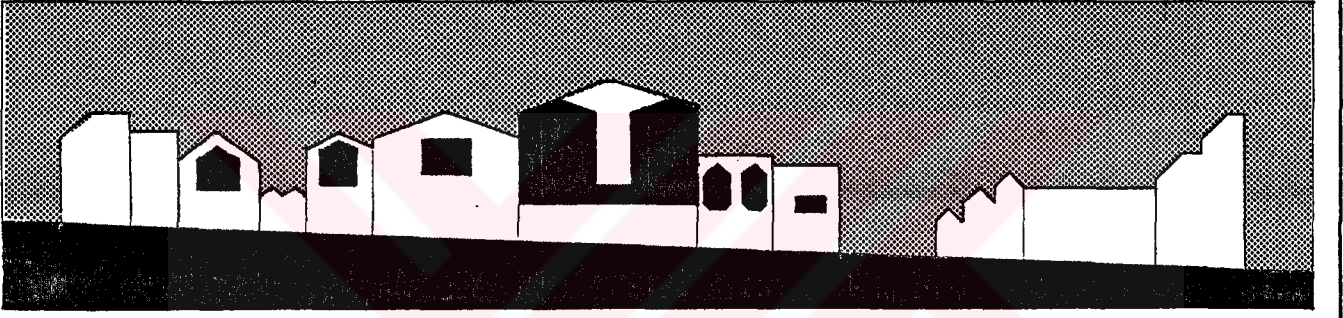
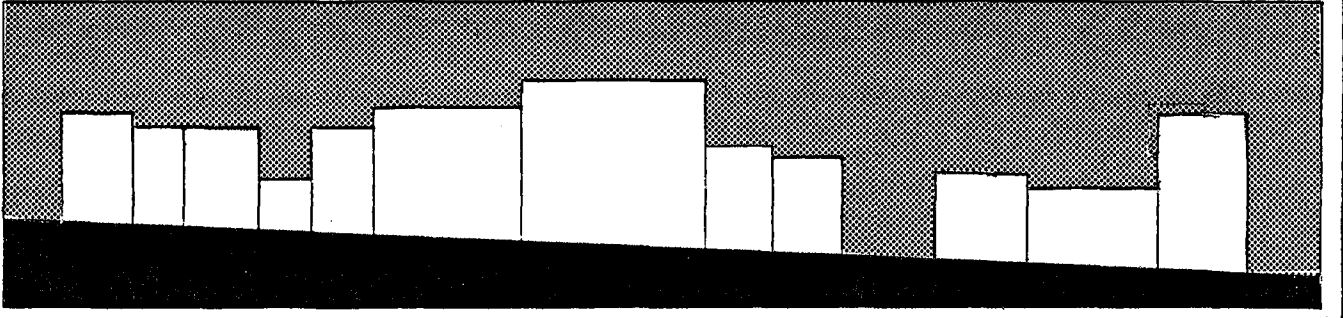
Görüşme No:14

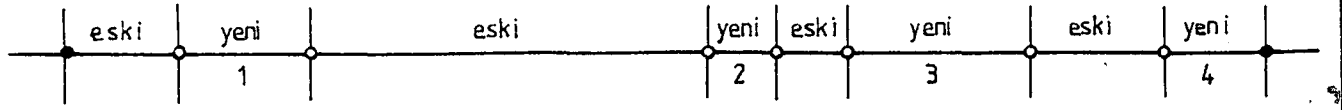
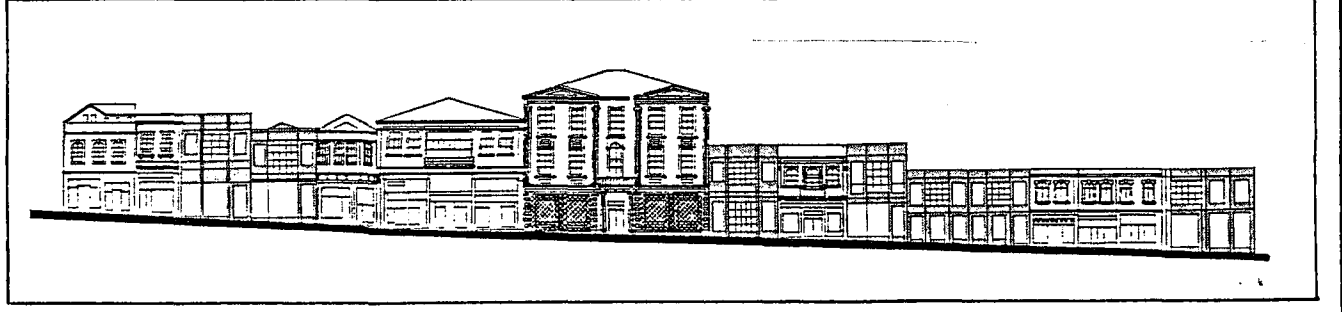
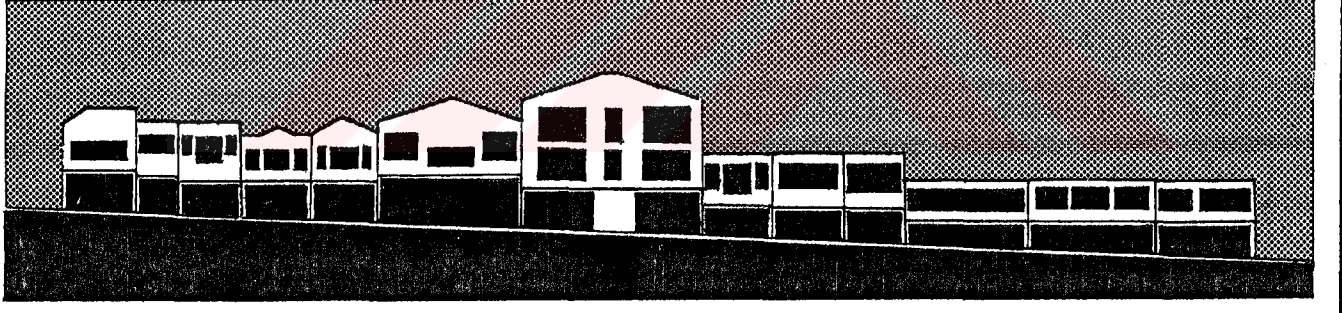
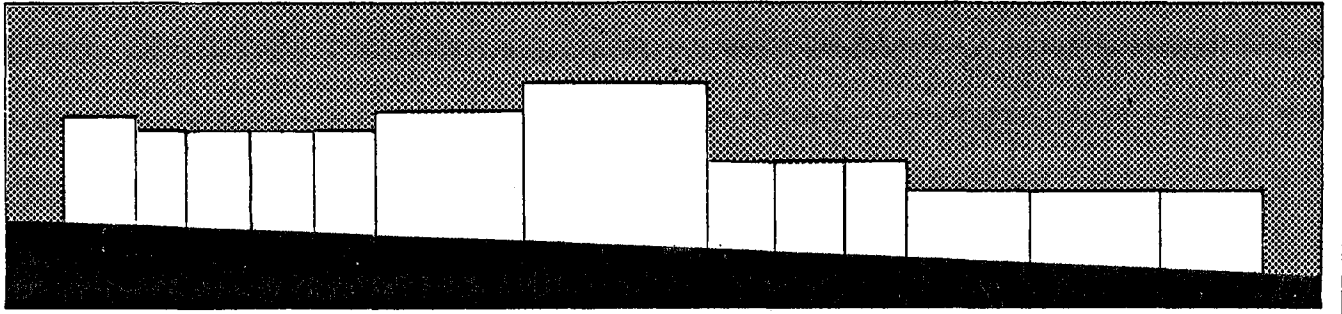
Gabari-Siluet/Kontur-Çıkma-Boşluk Analizi

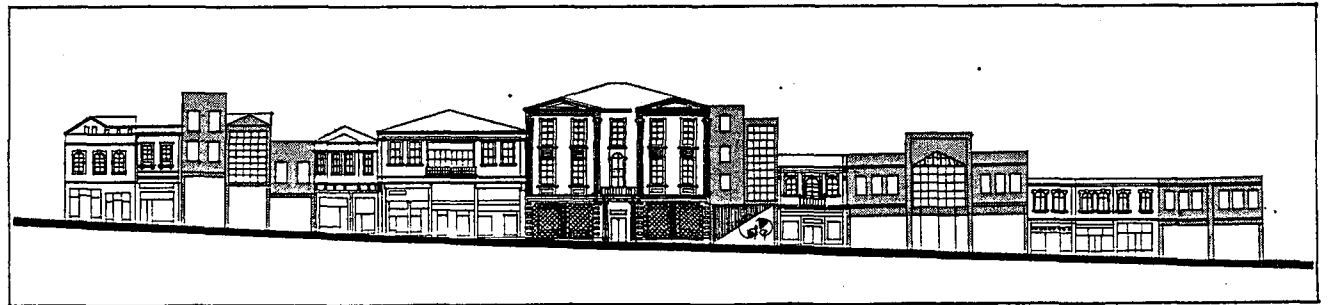
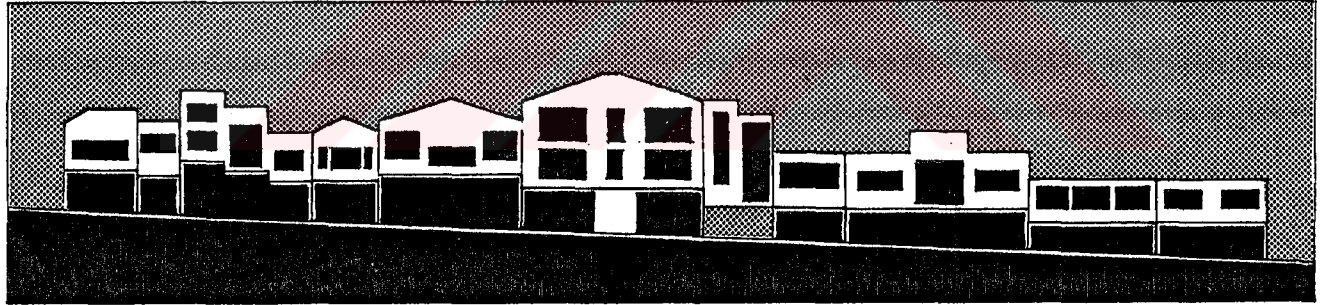
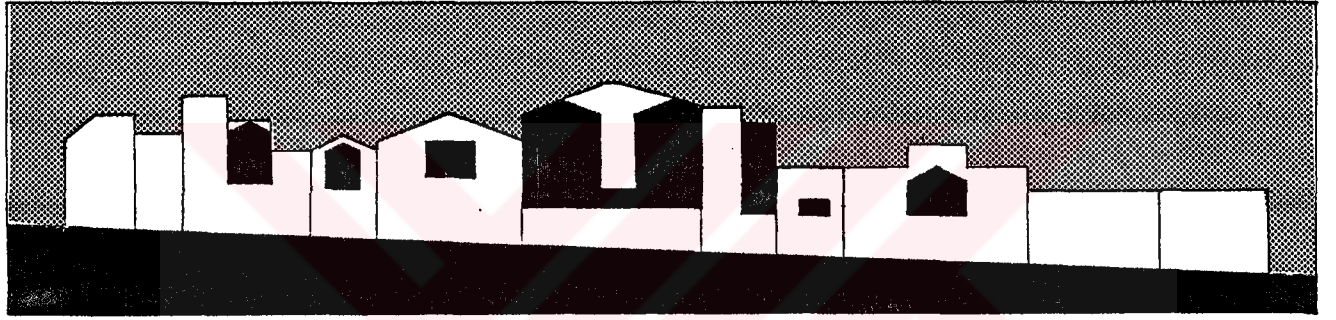
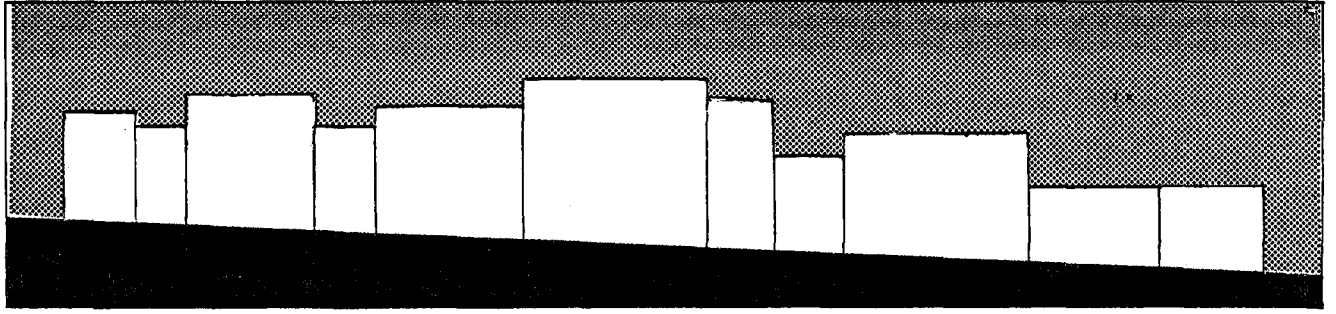

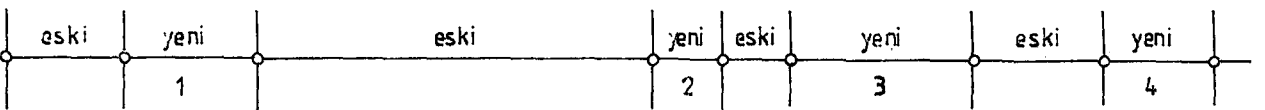
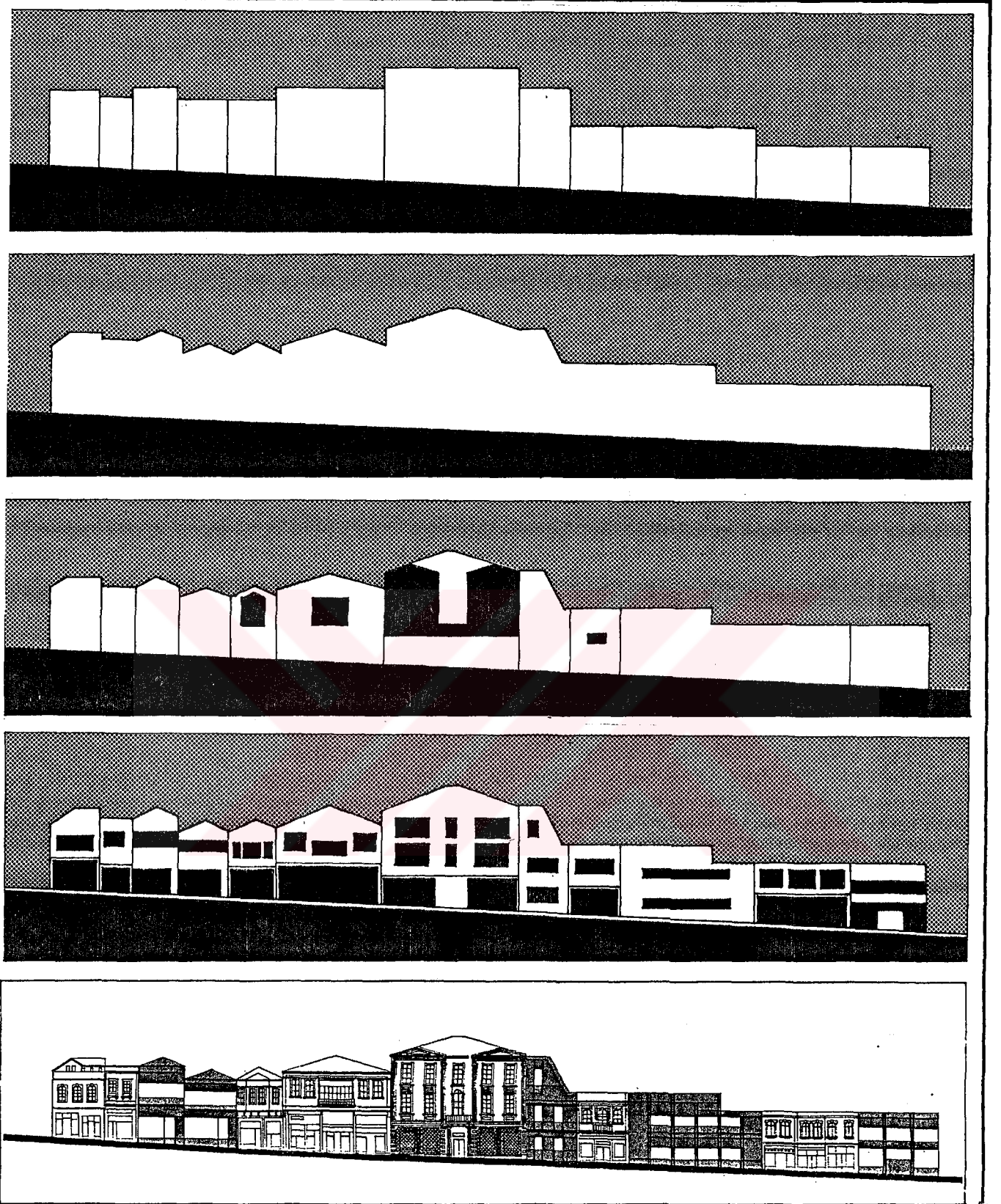

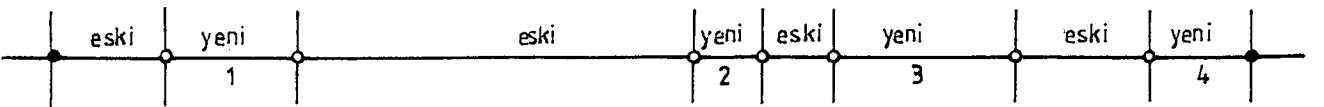
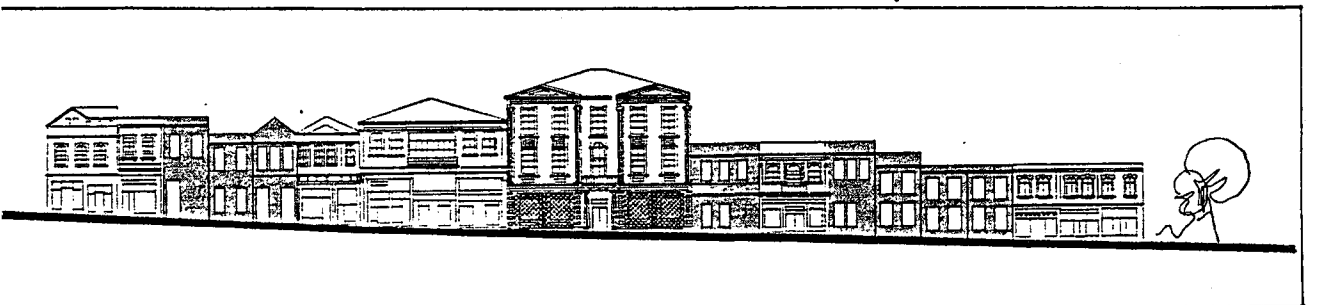
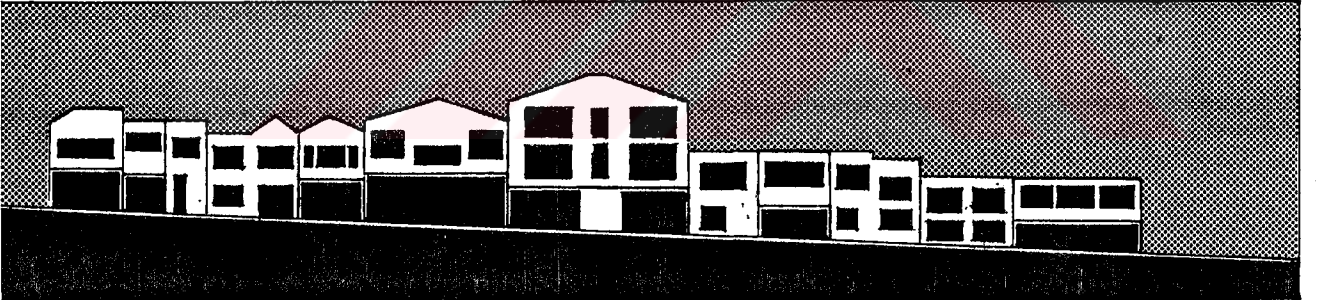
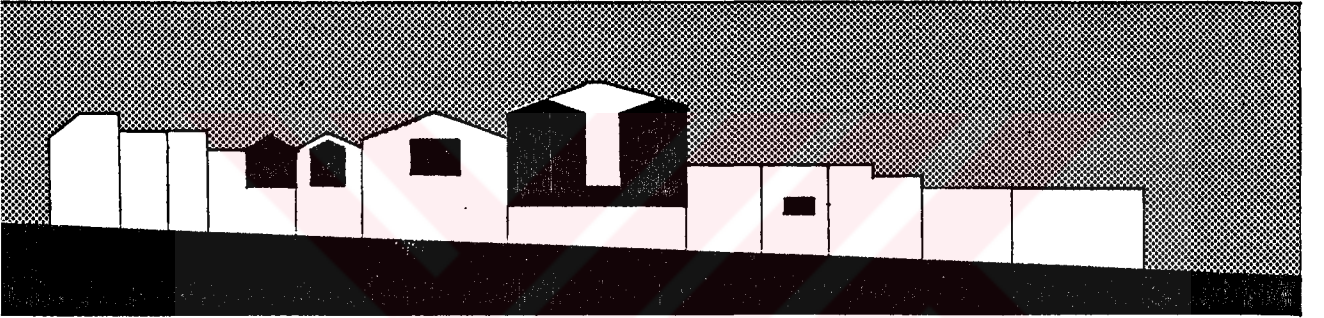
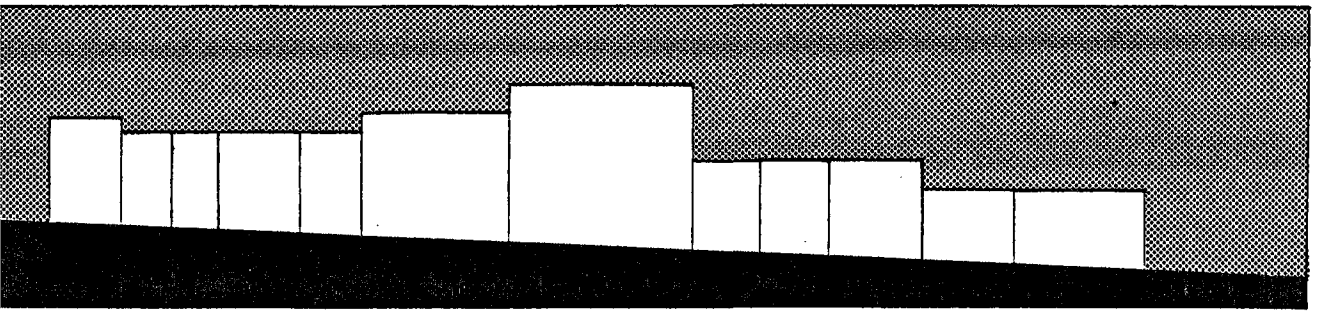
Şekil 3.70

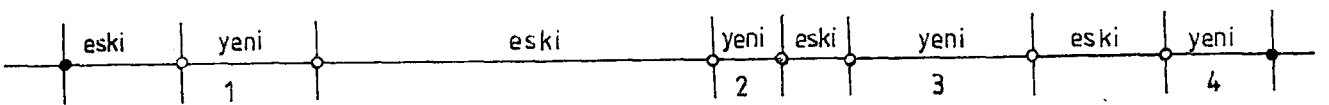
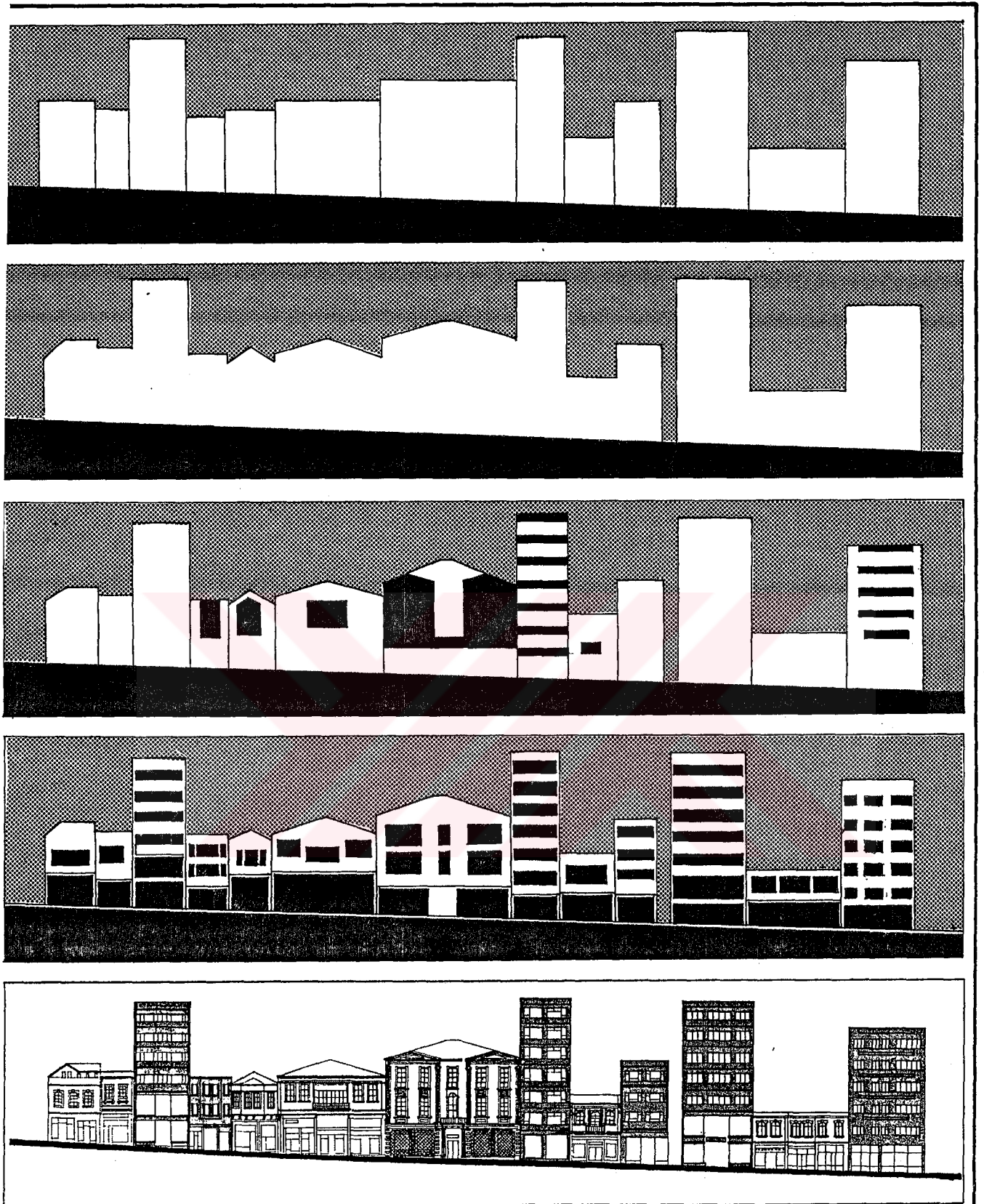
Görüşme No: 19

Gabari-Siluet/Kontur-Çıkma-Boşluk Analizi

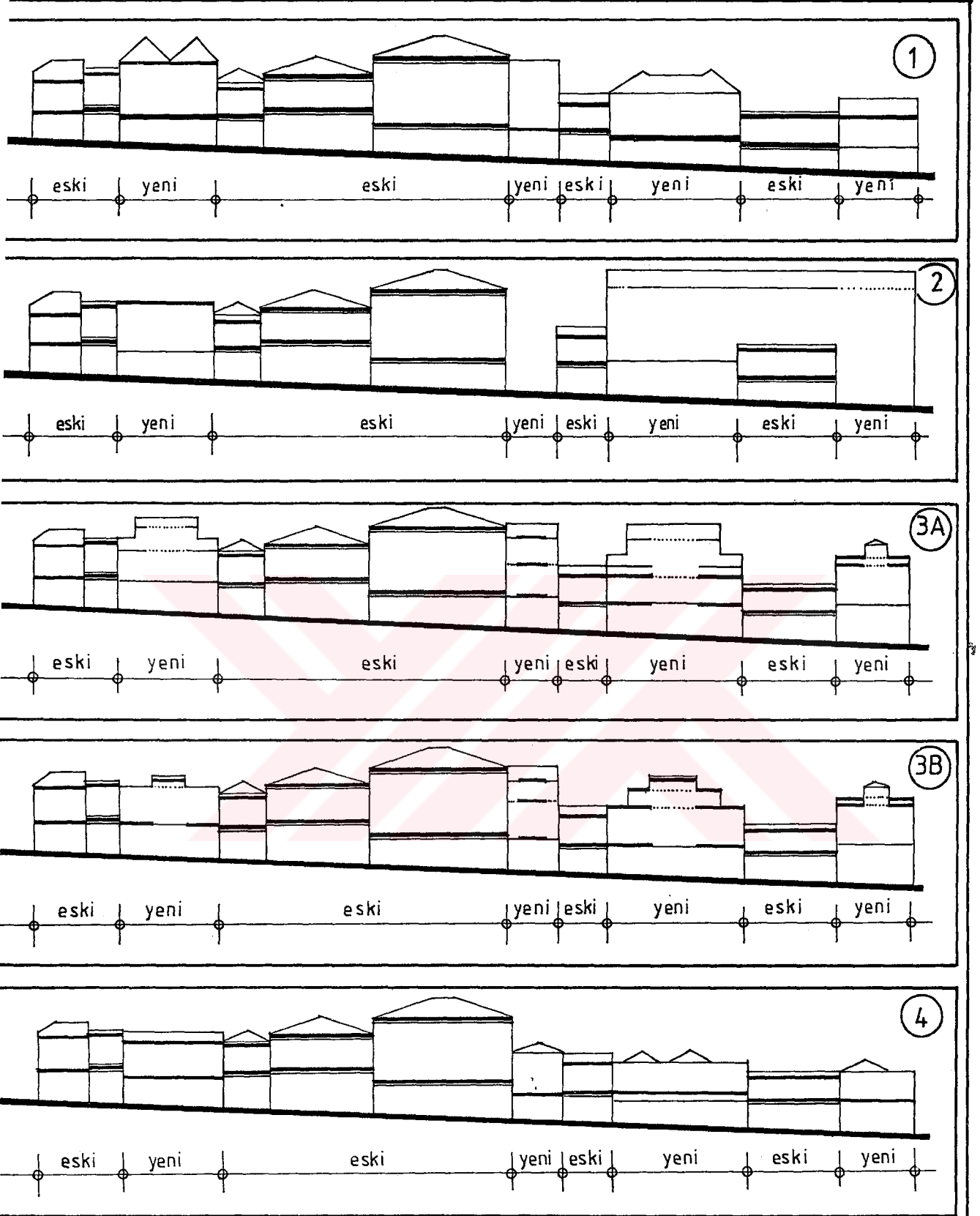

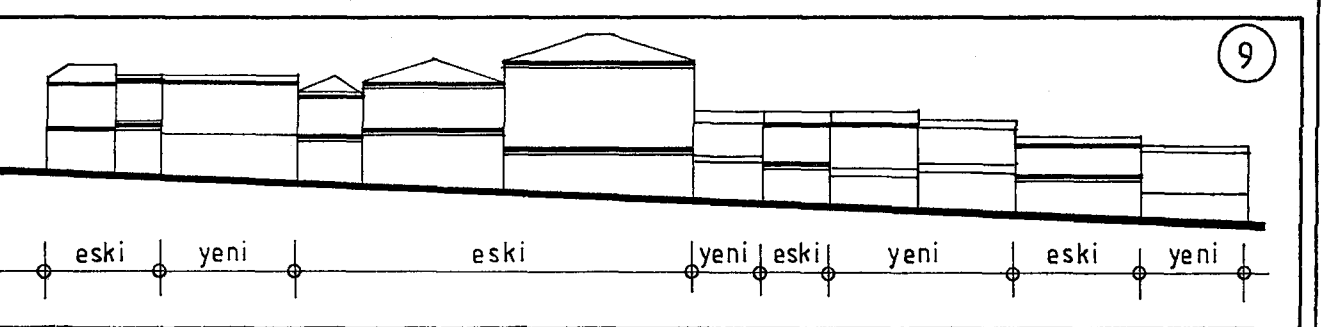
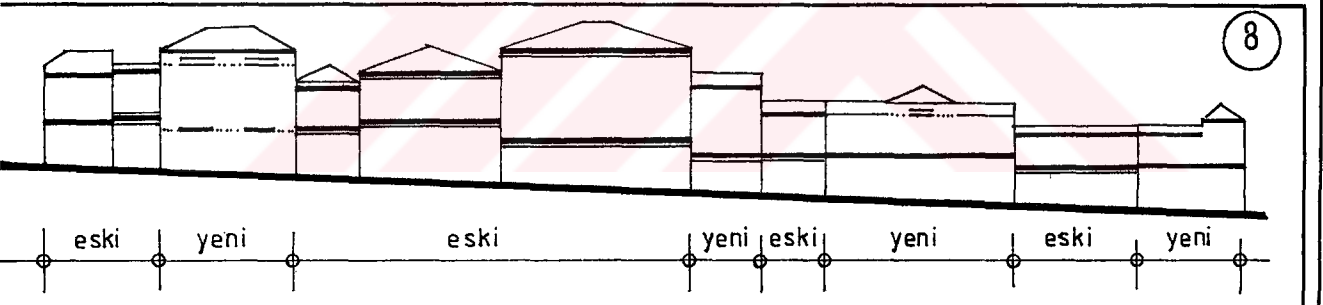
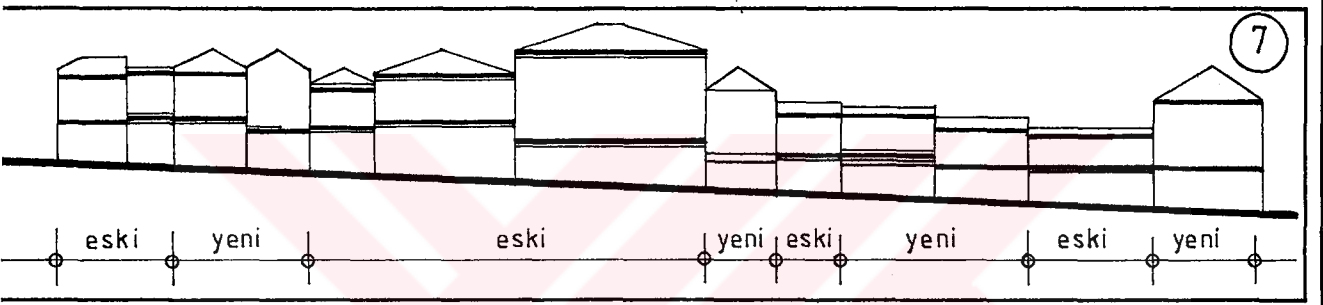
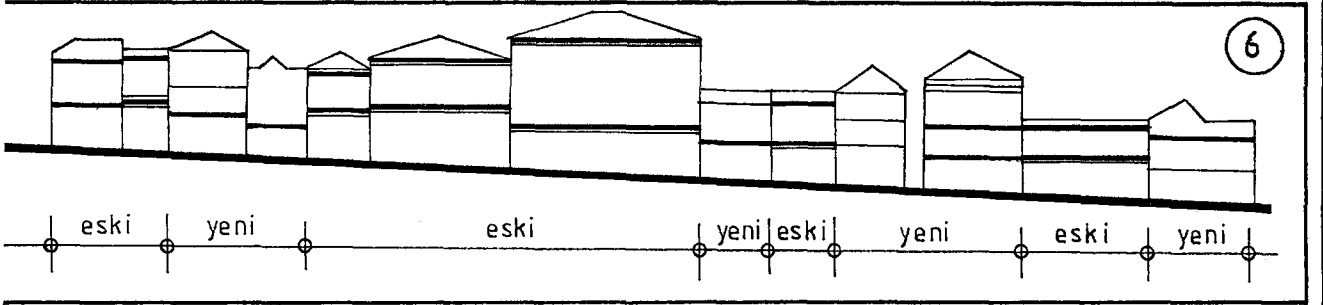
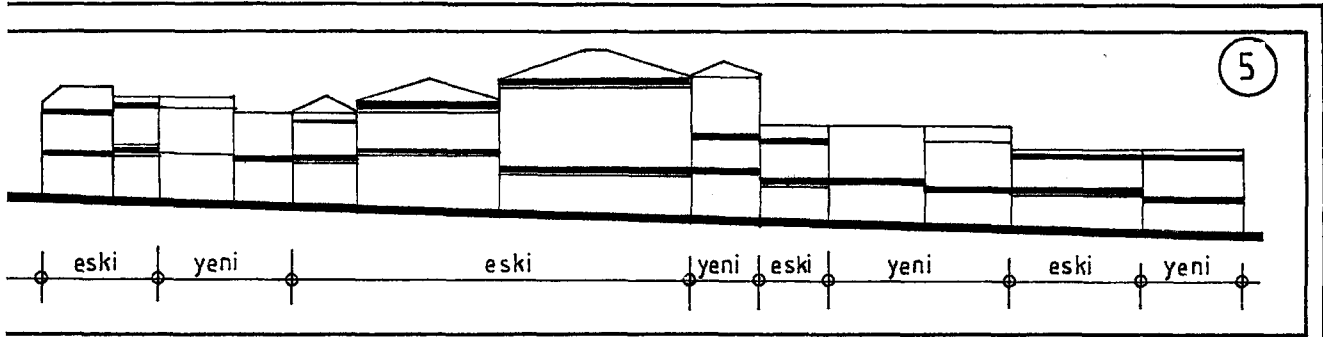

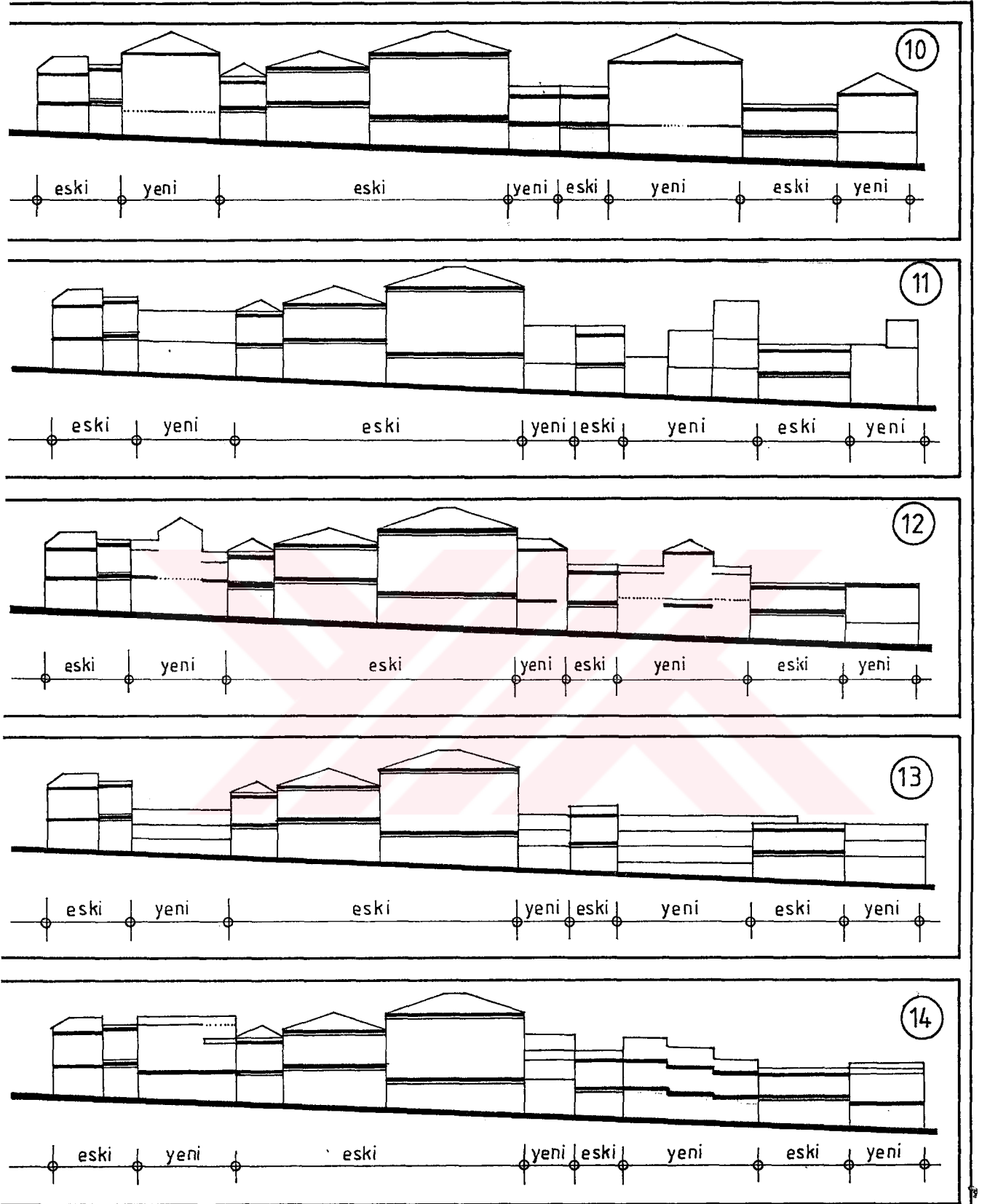
Şekil 3.74

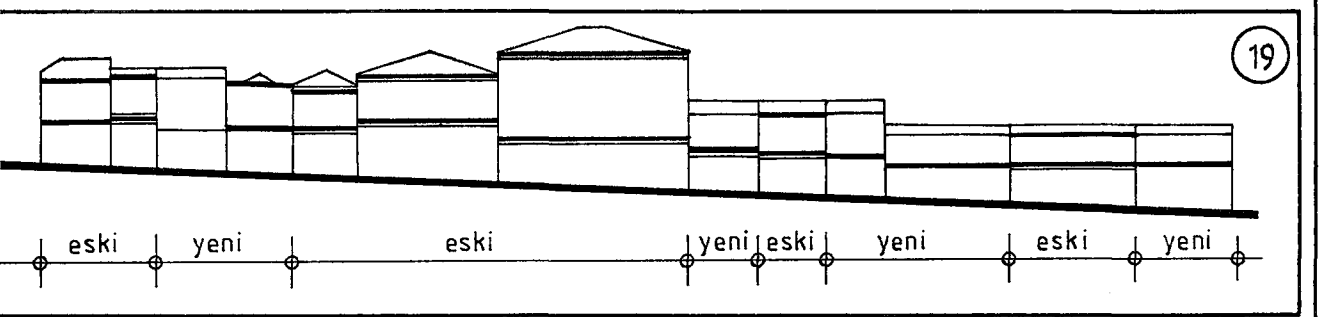
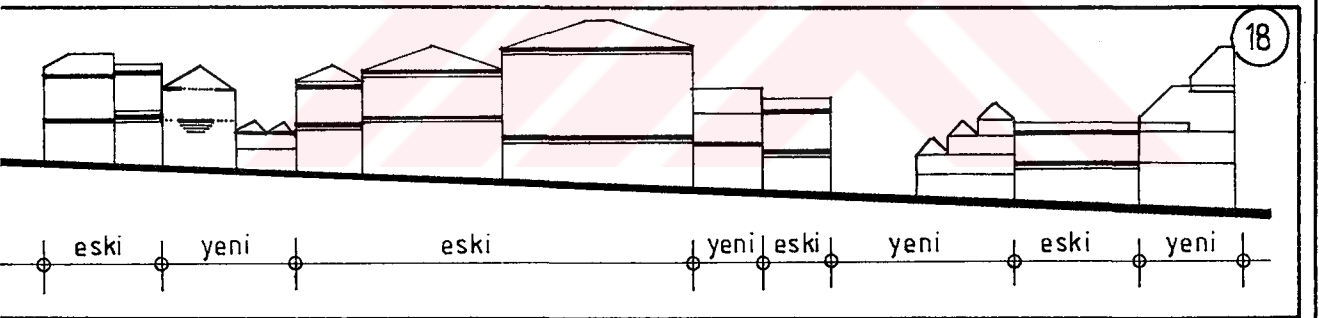
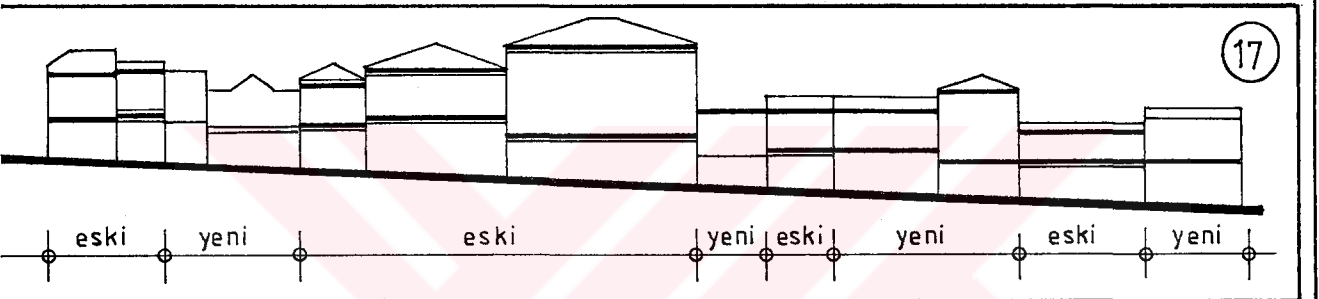
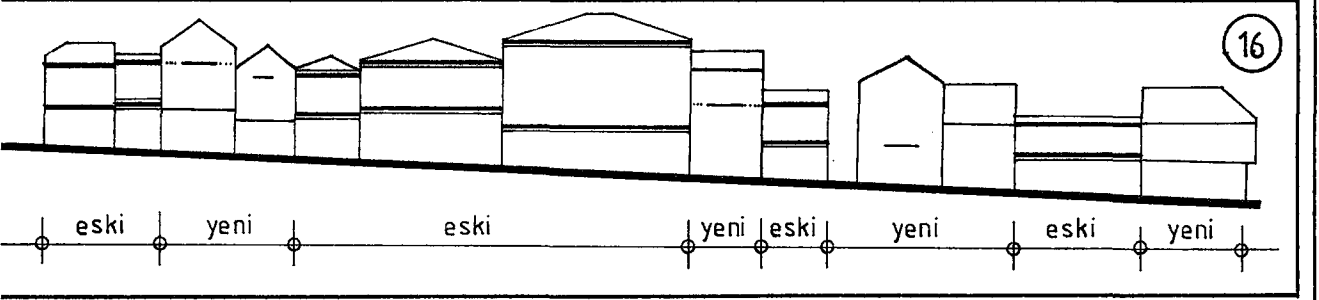
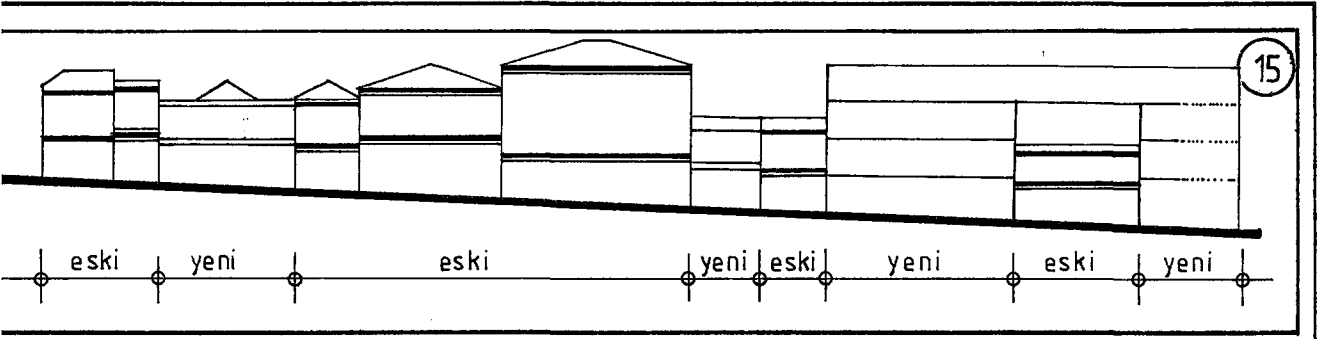
Varolan Sokak Dokusunda Gabari-Siluet/Kontur-Çıkma-Boşluk Analizi

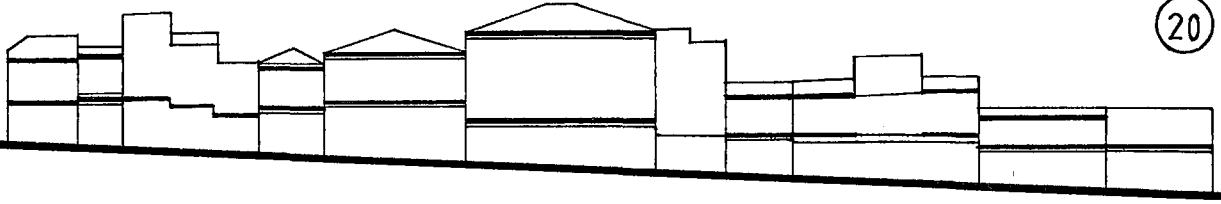

Şekil 3.76 G.N: 5,6,7,8,9 Yatay Bant/ İz Kullanımı

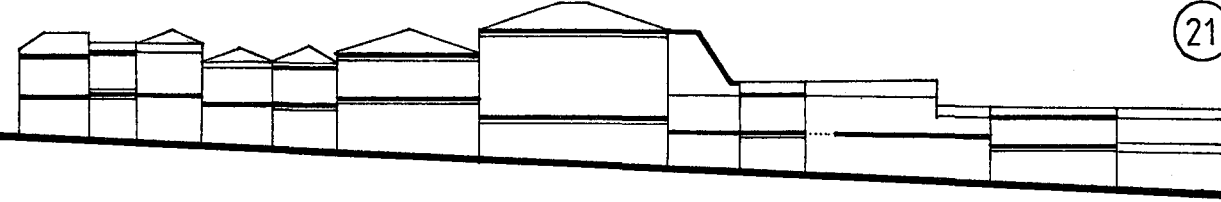

20

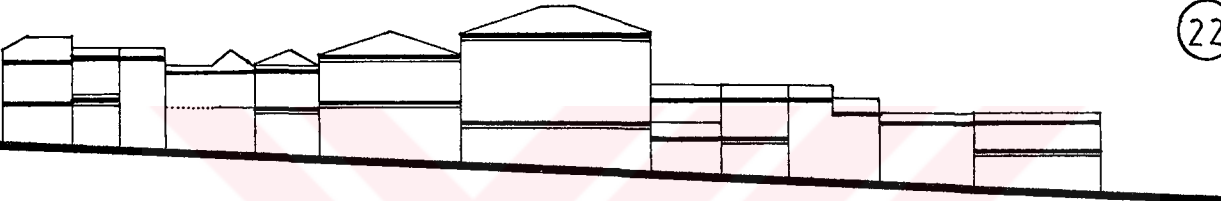
eski yeni eski yeni eski yeni eski yeni

21

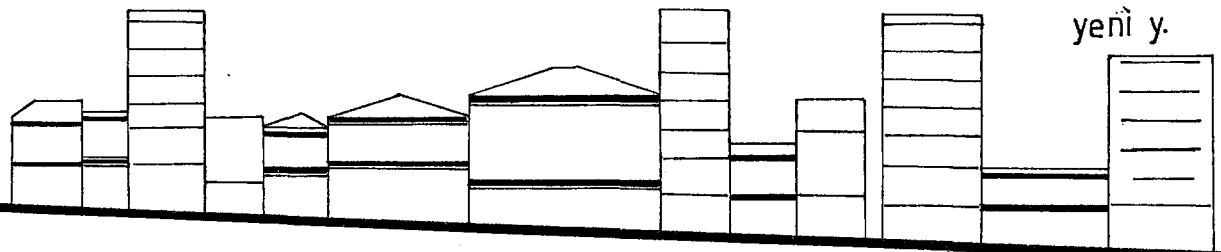
eski yeni eski yeni eski yeni eski yeni

22

eski yeni eski yeni eski yeni eski yeni

yeni y.

eski yeni eski yeni eski yeni eski yeni

BÖLÜM 4

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

- Tarihi çevrelerin ve öğeleri olan bina, bina gruplarının taşıdıkları varlık ve etki değerlerinin bilinmesi, bu değerlerin sürekliliklerinin sağlanması gereği, önemli bir konu olarak gündemdedir. Araştırmada, tarihi çevrelerin oluşumu ve sürekliliğinde önemli olan değerler aşağıdaki gibi saptanmıştır;

- . Tarihi birikim-tarih içinde bir yeri, değeri ve önemi olma,
- . Kollektif anıları yaşatma,
- . Çevre kimliği ve kişiliğinde etkili olma, kentlerin sürekliliğinde, gelişiminde ve kimliğinde etkili olma özelliği,
- . Yapı-çevre uyumunu yansıtmama,
- . Mimari ve estetik değerler ve fiziksel öğelerde uyum;
- . Doluluk-boşluklar
- . Oranlar
- . Ölçü
- . Malzeme
- . Doku
- . Sembolleşmiş nostaljik biçimler
- . Değişen gereksinimlere uyum sağlamaları (kullanım değeri)
- . Kullanılan malzemeye bağlı olarak dayanımları ve günümüze kadar gelebilmeleri,
- . Oluştukları ve geçirdikleri dönemleri temsil etmeleri;
- . Mimari
- . Kültürel
- . Teknolojik (yapım sistemi ve malzeme)

- . Yaşam tarzı anlayışını yansıtmaları,
- . Sosyal ve ekonomik boyutlar
- . Yapı gruplarının bir arada oluşumu ile imaj sürekliliği sağlamaları,
- . Özgünlük değeri,
- . Mekansal değer; yapıların bir süreklilik sağlaması ve mekan/mekanlar oluşturması (sokak, meydan gibi),
- . Günümüzde örnek olmaları,
- . Çağrışımlar yapma,
- . Günümüz çevrelerinde farklılık/çeşitlilik yaratmalarından dolayı etkili öğeler/elemanlar olmaları.

Yukarıda açıklanan değerlerden en önemli olanları ise; mimari ve estetik, kullanım, dayanım, belli dönemlere damga vurma, kolektif anıları yaşatma başlıkları altındaki değerler olarak belirlenmiştir.

- Tarihi çevrelerin korunması kadar önemli olan bir konu, bu çevrelerde yapılan tasarımlarda gözönüne alınan kriterler/ilkelere. Genel olarak, tarihi çevrelerde tasarımlarda gözönüne alınan kriterler aşağıdaki gibi sıralanabilir;
 - . Yeni tasarımların çevreye baskın ve ezici olmaması,
 - . Tarihi çevrenin özelliklerini ön plana çıkartacak tasarımlar,
 - . Ekolojik kültür sürekliliğini devam ettirmek
 - . Tarihi çevrenin bina dışındaki boyutlarını da ele almak (ağaç, çeşme, yer kaplaması gibi)
 - . Çevresel değerlerden yararlanma;
 - . İki ve üç boyutlu örüntülerin çözümlenmesi
 - . Yerleşim dokusu, malzeme ve biçim özelliklerinin saptanması
 - . Eski dokuyu araştırmak, yorumlamak ve tasarımlarda uyum (armoni)/benzer ya da karşıt (kontrast)/zıt yaklaşımlar için kullanılmak
 - . Çevrede oluşmuş dilin, semantik değerini başka bağlamlara taşıma
 - . Karşıt (kontrast)/zıt yaklaşım (çevrenin özelliklerine bağlı olarak)

- . Uyum (armoni)/benzer yaklaşım (çevrenin özelliklerine bağlı olarak)
- . Çağdaş tasarım, çağı vurgulama;
 - . Karşıt (kontrast)/zıt yaklaşım
 - . Uyum (armoni)/benzer yaklaşım
- . Mimari algılamayı bütünleştiren, süreklilik sağlayan estetik ölçütler (cepheler açısından);
 - . Modülasyon birliği
 - . Yükseklik (gabari)
 - . Malzeme
 - . Doku
 - . Tekrarda evrensel soyut değerler (oran, proporsiyon gibi)
 - . Boyutlar-ölçüler
 - . Ritm/tekrar
 - . Simetri
- . Çevrenin tarihi süreci;
 - . Çevrenin tarihi niteliği; hangi döneme ait yapılaşma olduğu (farklı veya aynı dönemler)
 - . Tarihsel gelişim içinde süreklilik faktörü
 - . Değişme, gelişme özellikleri ve nedenleri; fiziksel ve fonksiyonel eskime, değişme açılarından tarihi süreci inceleme

Bu kriterlerden; çevresel değerlerden yararlanma, uyum (armoni)/benzer yaklaşım, mimari algılamayı bütünleştiren estetik ölçütler, (özellikle) o çevrede daha önce yokmuş gibi bir yapı, çevreye baskın ve ezici olmama, çağdaş tasarım/çağı vurgulama, karşıt (kontrast)/zıt yaklaşım ve çevrenin tarihi süreci en önemli kriterler olarak saptanmıştır.

- Tarihi çevre içinde yapılan tasarımlarda, tasarımcıların izledikleri/ele aldıkları yaklaşımların neler olduğu ve ne gibi özellikler barındırdığı, çevre verilerinin tasarımlara hangi oranlarda girdi sağladığı /sağlayacağı önemli bir konudur. Bu çevreler içinde tasarımlarda

izlenen yaklaşımlar;

1. Uyum (armoni)/benzer yaklaşım;

- . Tarihi çevre içinde, varolan elemanların/öğelerin, ölçülerin düzenlerin vb. özelliklerin yorumlanarak, günüm malzeme ve teknolojisi ile yeni tasarımlarda kullanılması ile uyum,
- . Tarihi çevre içinde, varolan elemanların/öğelerin, ölçülerin düzenlerin vb. özelliklerin aynen alınarak kullanılması, yani taklit (öykünme) ile uyum

2. Karşıt (kontrast)/zıt yaklaşım; tarihi çevrelerin yukarıda açıklanan özelliklerine karşıt, yeni elemanlar/öğeler, düzenler, ölçüler arayışına gidilmesi.

3. Serbest yaklaşım; yapılan anket çalışmalarında uyum ve karşıtlık yaklaşımlarını reddeden bir yaklaşım olarak ifade edilmesine rağmen uyum ve karşıtlığın birlikte kullanılabileceği bir yaklaşım olarak görülebilir. Bu yaklaşımda rastlantısal bazı tasarım kararları bulunabilir.

Uyum ve kontrast yaklaşımlarda, çevre verilerinin saptanıp, belirlenen ölçütlere göre, uyum ya da karşıtlık için hangi özelliklerin ele alınacağı ya da alınmayacağı saptanan özelliklerin belirginliklerine göre kararlaştırılır, (örneğin; belirgin olarak saptanan öge çıkma ise, karşıtlık için çıkmasız, uyum için çıkmalı ya da çıkma etkisi veren öge kullanılması gibi). Ancak, serbest, bir başka ifadeyle, rastlantısal olarak tanımlanan üçüncü yaklaşım türü, çoğu tasarımcı (görüşme yapılan) tarafından; "çevreden hiç bir 'referans almamış', "bir çevrede bütünlük içinde herhangi bir yaklaşım olmadan (uyum ya da zıtlık olarak), çevresel değerler gözönüne alınmadan yapılan yaklaşım", "hiç bir ilkeye bağlı olmama", "tarihi çevre içinde hiç bir akımla ve çevreyle bağlantısı olmayan bir yaklaşım" olarak nitelendirilmiş ve olumsuz bulunmuştur. Bu yaklaşım kısaca-tarihi çevre içinde uyum ya da karşıtlık ilkeleri aranmadan, kullanıcı ve otorite isteklerine bağlı olarak (özellikle henüz tarihi çevre kapsamına alınmamış alanlarda), çağın malzeme ve teknolojisinin kullanıldığı, ancak yapıldığı alanının-tarihi çevrenin-değil,

her alanın yapısı olabilecek türde tasarımların ve tasarım ürünlerinin de yer aldığı yaklaşım olarak açıklanmıştır.

Uyum (armoni)/benzer yaklaşım ve karşıt (kontrast) yaklaşımlarda ise, çevresel değerlerden yararlanarak (dizimsel, anlamsal ve yarırsal açılardan) tarihi çevre içinde süreklilik, belirginlik faktörünü ortaya koymak amaçlanır. Ancak, karşıt yaklaşım bazı tasarımcılar tarafından tehlikeli sonuçlar ortaya çıkarabileceği nedeniyle fazla olumlu bulunmamıştır. Uyum yaklaşımı içinde toplanan taklit (öykünme) yine çoğu tasarımcı tarafından, "yaratıcılık sorunu", "düzensiz bir kültürel ve mimari yaklaşım biçimi anlamını taşıyan tutucu bir tavır", "yaratma zevkinden yoksun bir tavır", "tarihi çevre içinde saygısızlık" olarak tanımlanmaktadır. Bazı tasarımcılar tarafından, "restorasyon" işleminde ya da, "benzer nitelikte ve zaman dilimi olarak eş zamanlı yoğun bir doku içinde", "aynı dönem ürünü olup, sürekliliğini günümüzde koruyabilmiş, geleceğe aktarılması düşünülen çevrelerde" düşünülebileceği belirtilmektedir.

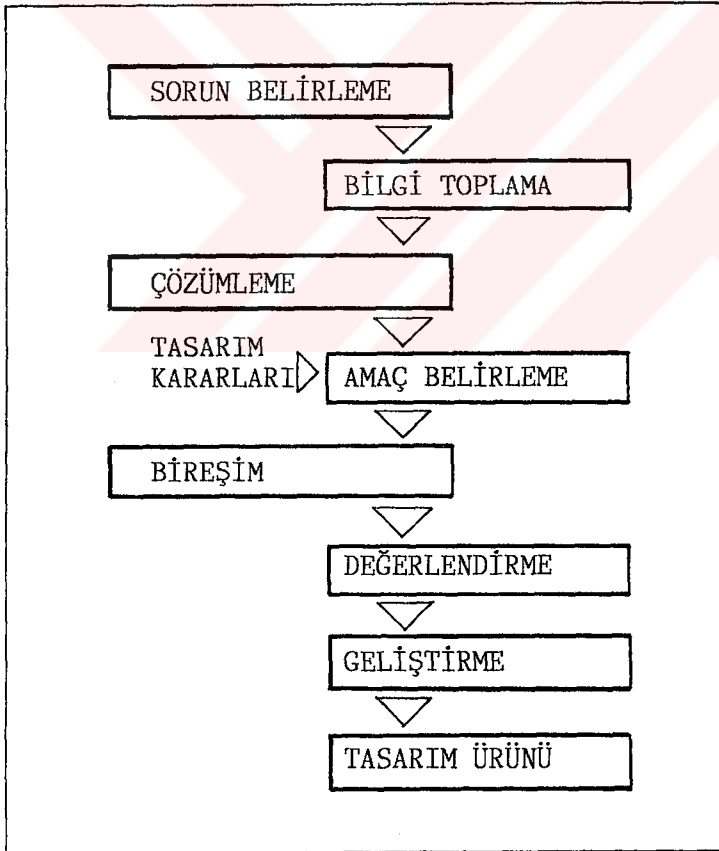
- Tarihi çevre içinde tasarımlarda, bina cephe/cephe karakteristikleri tasarımı yapılan yapı ile çevre-çevre bileşenleri arasında sağlanan/sağlanacak ilişkide en önemli ögeler konumundadırlar. Tasarımlarda bina/cephe karakteristikleri ve önemleri genel olarak aşağıdaki sıralamadaki gibi saptanmıştır;

- . Doluluk-boşluk oranları, tüm kütlenin ölçü-oranları, yapı yüksekliği (gabari), pencere, çıkma ve çatı formu, malzeme, doluluk-boşluk ritmi ve silüet birinci aşamada,
- . Kat yüksekliği, yapı eni ve derinliği, kapı (giriş) formu, yatay-düşey eleman vurguları, ayrıntılar (süs ögeleri), doku, renk ve genel ritm ikinci aşamada ele alınmaktadır. Ancak, bu ögeler sıralaması, tasarımı yapılan yapının türüne, konumuna, tarihi çevrenin niteliğine ve tasarımcılara göre değişken olabilmektedir.

Yukarıda belirtilen başlıklar gruplandırılarak, aşağıdaki gibi ana başlıklar altında toplanmıştır;

- Yükseklikler: Silüet, Yapı Yüksekliği (gabari), Kat Yüksekliği,

- Parsel Kullanımı: Yapı Eni, Yapı Derinliği,
 - Oranlar-Ölçüler: Tüm Kütleinin Ölçü-Oranları, Doluluk-Boşluk Oranları ve Ritmi,
 - Cephe Elemanları:Pencere Formu,Çıkma Formu,Çatı Formu,Kapı(Giriş) Formu, Yatay-Düşey Eleman Vurguları, Ayrıntılar (Süs Öğeleri),
 - Malzeme/Kullanım: Malzeme, Doku, Renk,
 - Genel Ritm (Tüm Başlıklara Bağlı Olarak)
- Tarihi çevrelerin taşıdıkları değerlere bağlı olarak, bu çevrelerde yapılan tasarımlarda ele alınan ilkeler/kriterler, yaklaşımlar, tasarımı etkileyen faktörler, girdiler ve tasarımda aşamalar kısa bir anlatımla "tarihi çevre içinde tasarım süreci" modeli, mimari tasarım süreci ile bir aşamada farklılık göstermektedir. Mimari tasarım sürecinde, Aksoy süreç aşamalarını aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi belirtmektedir, (67).

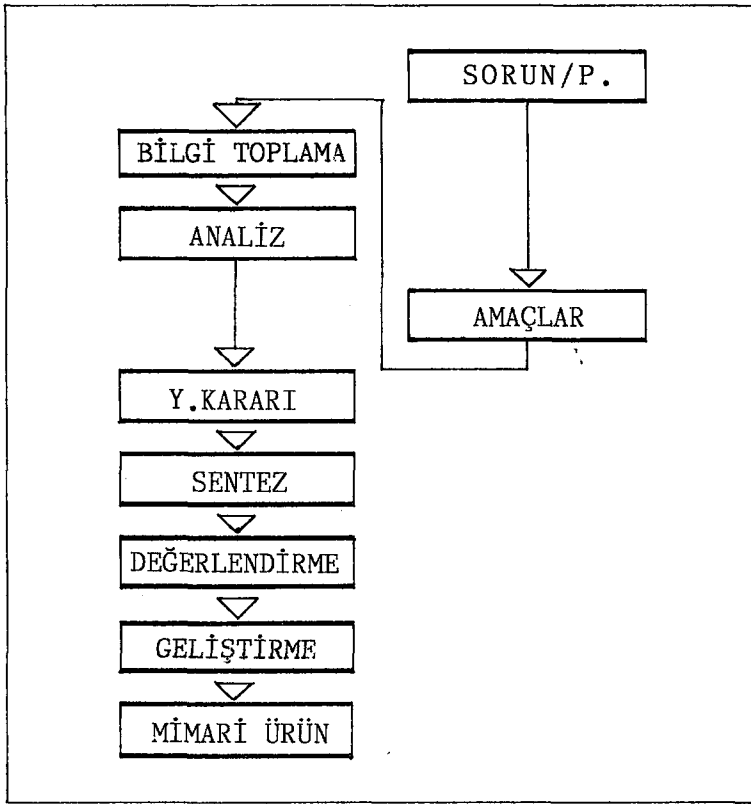
Şekil 4.1. Mimari Tasarım Süreci, (Aksoy,1987).

Ancak, tarihi çevre içinde tasarım süreci, yukarıda belirtilen modelden farklı olarak şöyle saptanmıştır, (araştırmada, görüşme yapılan çoğu tasarımcının ortak olarak belirttikleri süreç);

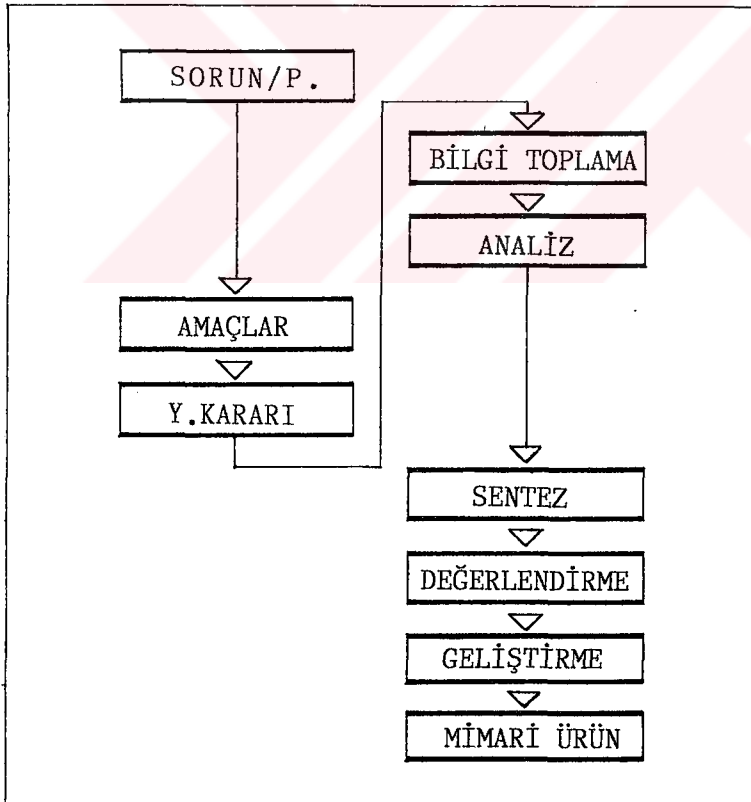

Şekil 4.2. Tarihi Çevre İçinde Tasarım Süreci-Modeli

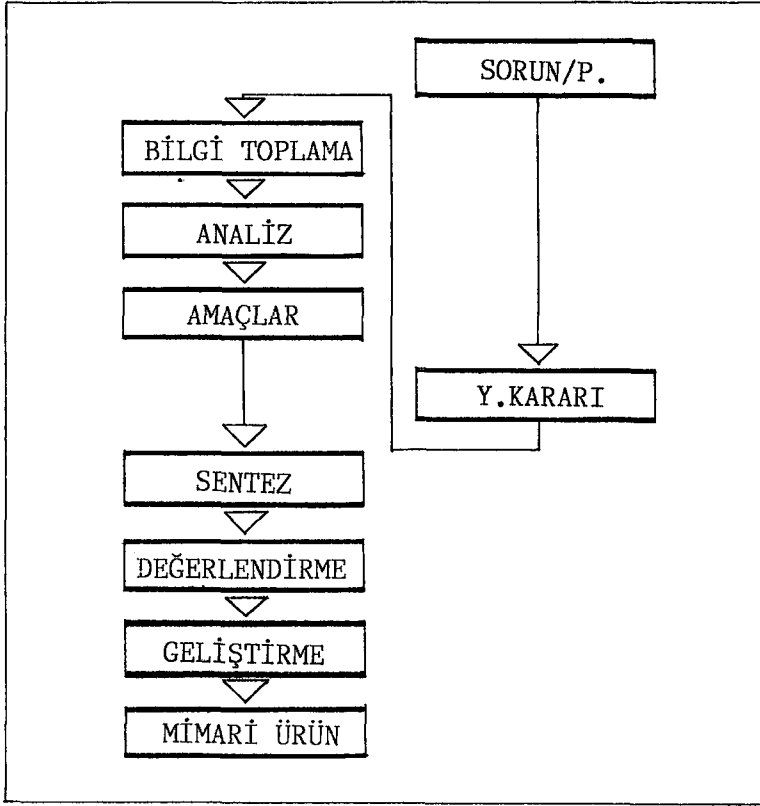
Yukarıda belirtilen modelde görüldüğü gibi, amaç belirleme ile birleşim (sentez) arasında bir aşama daha yer almaktadır. Bu tasarım için (çevre verilerine bağlı olarak) hangi yaklaşımın ele alınacağına karar verildiği aşamadır. Araştırma için görüşmenin yapıldığı tasarımcılar tarafından üzerinde özellikle durularak ve farklı bir aşama olarak verilmesi, ayrıca bu aşamanın gerek Aksoy'un belirttiği ve gerekse yukarıda belirtilen süreçten farklı olarak, süreçteki yerinin bazı tasarımcılar tarafından değişken olarak gösterilmesi bu aşamanın ayrı bir başlık altında ve özellikle önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir, (Şekil 4.3, 4.4, 4.5).

Şekil 4.3. Tarihi Çevre İçinde Tasarım Süreci-Modeli, (1).

Şekil 4.4. Tarihi Çevre İçinde Tasarım Süreci-Modeli, (2)

Şekil 4.5. Tarihi Çevrede Tasarım Süreci Modeli, (3).

Yukarıda basit bir şemayla açıklanan "Tasarım Süreci - Modeli" ile diğer "Tasarım Süreci Modelleri" arasındaki farklılıklar açıkça görülmektedir. Tasarım Süreci Modeli-1'de Sorun Belirleme Aşamasından sonra Amaçlar, Bilgi Toplama, Analiz, Yaklaşım Kararı/Türü, Sentez (Bireşim), Değerlendirme, Geliştirme ve Mimari Ürün gelmektedir. Ancak, burada ön şartlanmanın olduğu gözlenmektedir. Yani, tasarımın yapılacağı yapıya ve çevresine ait bilgilerin toplanması ve analizinden önce, tasarımcının ön şartlı olarak bu çevre içinde yapacağı tasarım ürünü ile ilgili amaçlar gelmektedir, (Şekil 4.3).

Tasarım Süreci Modeli-2'de ise, Sorun Belirleme aşamasından sonra, Amaçlar, Yaklaşım Kararı/Türü, Bilgi Toplama, Analiz (Çözümleme), Sentez (Bireşim), Geliştirme ve Mimari Ürün gelmektedir. Yani, bilinen sorun için öncelikle yine amaçlar belirlenmekte (amaçlara bağlı olarak önşartlı kabuller) daha sonra belirlenen yaklaşım kararı/türüne bağlı olarak toplanan bilgiler analiz edilmekte, sentez ve geliştirme aşamalarına geçilmektedir, (Şekil 4.4).

Tasarım Modeli-3'de, Sorun Belirleme aşamasından sonra, Yaklaşım Kararı/Türü, Bilgi Toplama, Analiz (Çözümleme), Amaçlar, Sentez (Bireşim), Değerlendirme, Geliştirme, Mimari Ürün bulunmaktadır.

Tasarımcı, bilinen soruna böyle bir çevre içinde kabul ettiği (tasarım için uygun bulduğu) yaklaşımı-uyum ya da kontrast- belirle-
mekte/karar vermekte ve buna bağlı olarak diğer aşamalara geçmekte-
dir. Bu tasarım sürecinde de diğer iki süreçte olduğu gibi, bir ön
kabul ya da şartlanma bulunmaktadır. Özellikle bu yaklaşımı ele alan
tasarımcılar/görüşmeciler, yaklaşım kararının ilk aşamalarda belir-
lenmesi ile, sonuçta elde edilen seçeneklerin ve dolayısıyla tasarım
ürününün, bağlamsal uygunluk için, önceden yapılan kabulle/ka-
büllerle daha da güçlü bir tasarıma yönlendirildiğini belirtmektedir-
ler, (Şekil 4.5).

- Tasarım Süreci aşamalarında, aşamaların içerdiği başlıklar-etkileyen faktörler aşağıdaki gibi saptanmıştır;

SORUN BELİRLEME

Bu aşamada problem/sorun bellidir; tarihi çevre içinde, en uygun tasarım/yeni bir ürün oluşturma.

BİLGİ TOPLAMA

Sorunun çözümüne katkıda bulunabilecek verilerin elde edilmesi aşamasıdır. Bu veriler;

- Öneri Yapı/yapılara Ait;

- . İşlev
- . Kullanıcı-Otorite İstekleri

- Uygulanmış-Önerilmiş Örnekler

- Yapı ve Yapı Çevresine Ait (çevre kapsamında, tasarımın yapıldığı yakın çevre ve bu çevreye etki eden etkileşimli çevre bulunmaktadır):

- . Sosyo-Kültürel,
- . Ekonomik,
- . Teknolojik,
- . Mimari/Estetik:

- . Topoloji ,
- . Ekoloji ,
- . Morfoloji ;
- . Tipoloji:(Cephe/Cephe Karakteristikleri Açısından);
 - Kütleli Hareket;
 - . Siluet ,
 - . Kat Yüksekliği ,
 - . Kontur-Çatı Hareketleri ,
 - . Tüm Kütleli Ölçü-Oranları .
 - Mekansal;
 - . Yapı Derinliği (İleri Çıkma-Geri Çıkma),
 - . Yerleşme Formu (Sokak, Meydan, Giriş Aksları gibi Mekan Kurgusu),
 - . Mekanları Sınırlayan Öğeler (Duvar, Yapı, Yeşil... Peyzaj Kararları).
 - Cephe (Estetik) Karakteristikleri;
 - . Doluluk-Boşluk Oranları ,
 - . Doluluk-Boşluk Ritmi ,
 - . Pencere Formları ,
 - . Çıkma Formları ,
 - . Girişler ,
 - . Çatı Formları ,
 - . Ayrıntılar (Süs Öğeleri) ,
 - . Malzeme ,
 - . Doku ,
 - . Renk ,
 - . Yatay-Düşey Elemanlar ,
 - . Genel Ritm .

ANALİZ (çözümleme)

Toplanan bilgilerin arasındaki ilişkilerin incelendiği ve amaç belirlemeye yardımcı olan aşamadır. Ele alınan sorunun çözümünde, en önemli, özellikle toplanan bilgilerden, mimari/estetik bilgilerin

çözümlendiği aşama olarak ele alınmaktadır. Analiz aşaması, amaçları ve dolayısıyla da çevre içinde izlenecek (tasarımda, tasarım kararlarında) yaklaşıma karar verilen aşamayı etkilemektedir.

AMAÇLAR-İlkeler

Analiz aşamasına bağlı olarak, hedeflenen amaçlar/ilkelerin belirlendiği aşamadır. Yani, tarihi çevre içinde tasarımlarda ele alınan ilkeler/kriterlerin saptandığı adımdır. Bu aşamaya bağlı olarak tasarım için yaklaşım kararına geçilmektedir.

YAKLAŞIM KARARI/TÜRÜ

Tasarım için yaklaşıma karar verme aşamasıdır. Yaklaşım kararı/türü uyum (armoni)/benzer

SENTEZ (Bireşim)

Belirlenen yaklaşım türüne bağlı olarak, seçenek çözüm üretilmesi aşamasıdır.

DEĞERLENDİRME- Karar Verme

Üretilen seçenekler arasından, belirlenen tasarım ürününün değerlendirildiği aşamadır. Üretilen seçenekler arasından karar verilen seçenek yoksa ya da belirsizlik varsa, bilgi toplama, analiz, sentez, yaklaşım kararı/türü, sentez aşamalarına geri bildirimler yapılır.

GELİŞTİRME

Değerlendirme aşamasında seçilen ürünün/tasarımın kesin çözümü için geliştirildiği aşamadır.

- Günümüz kentlerinde ve özellikle tarihi çevrelerde hızla artan bilinçsiz yapılaşmalar sonucunda ortaya çıkan karmaşa, bu çevrelerin algılanabilirliğini, sürekliliğini ve belirginliğini bozmaktadır. Oysa, tasarım sürecinde açıklandığı gibi, çevre-çevre bileşenlerine

bağlı olarak oluşturulan/oluşturulacak ürünün eski doku ile bütünlüğünün sağlanması gerekmektedir.

- Çevrelerin özelliklerine göre ve yerinde yapılan çalışmalar ; saptamalar, görüşmeler hem tasarımlar için ortak kararları, yaklaşım türünü ortaya koymakta, hem de bu çevrelerin taşıdıkları değerlerin, anlamların ve göstergelerin bilinmesine, öğrenilmesine yardımcı olmaktadır. Bu amaçla, tarihi bir sokak parçasında, tasarımcılara yaptırılan cephe ağırlıklı çalışma sonucunda, tasarımcıların çevresel verilerden, değerlerden etkilendikleri ve tasarımlarda çoğu açılardan ortak kararlara varıldığı saptanmıştır.
- Tarihi çevrelerin öneminin bilinmesi gereği ortadadır. Bu nedenle, tasarımcılar kadar çevre kullanıcılarının da bu konuya ilgi duymaları, bilinçlenmeleri gerekmektedir. Yani, tasarımların/tasarım seçeneklerinin kullanıcılara tanıtılması, üzerlerinde eleştiri bildirebilmeleri sağlanmalıdır. Yani, bir anlamda tasarımlar tartışmaya açık tutulmalıdır. Böylece, kullanıcı-tasarımcı arasında ortak tasarım kararları oluşabilecektir.
- Bu yönlü çalışmalarda, tasarımcıların ortak veya farklı önerileri, kullanıcılara (çevre kullanıcıları ve yapıyı kullanacaklara) sunulup, değerlendirilme yapılabilir. Sonuçta, çevre kullanıcıların tarihi çevreler açısından bilinçlenmeleri ve aktif olarak tasarımlarda yer almaları sağlanabilir.
- Tarihi çevrelerde rantı yükselten (özellikle merkezlerde) ve emsal gösterme olayının başlamasına neden olan yüksek yapılaşmalar hoşnutsuzlukla karşılanmakta ve bunun önleminin alınması gerekmektedir. Yapılan yanlış uygulamalar yeniden ele alınıp, düzeltilmeli ve diğer yapılaşmalara emsal gösterilmeleri önlenmelidir.
- Çevrenin bilinmesi ve öğrenilmesi amacıyla yapılan analiz ağırlıklı çalışmalar, tasarım yapıldığı çevrelerde, tasarım yaklaşımını etkileyen ana faktör olarak saptanmıştır. Çevrenin sürekliliği açısından, tarihi dokunun yeni tasarımlardaki etkisi-yoğunluğu-önemli bir konu olarak ortadadır. Bu amaçla, yapılacak tasarımlarda çevrenin

analizi tasarımcılara yardımcı olabilecektir. Bu açıdan yapılan araştırmanın devamında aşağıdaki konular ele alınabilir;

.Araştırmada ele alınan, cephe-estetik ağırlıklı- analiz çalışması anlamsal ve yararsal açılardan da ele alınıp, irdelenebilir ve sonuçlar tasarımlarda kullanılabilir.

. Araştırmanın birinci aşamasını oluşturan, analiz ağırlıklı çalışma, daha da detaylandırılıp, taş yapılar dışında ahşap ve karışık konstrüksiyonlu yapılarda, dönemlerine göre gruplandırılabilir ve tasarımlarda rehber olabilecek kataloglar oluşturulabilir.

. Araştırmanın devamında yeralan, çizime dayalı anket değerlendirmeleri, bu yönetime dayalı çalışmalar için yararlı olabilir.

. Araştırma sonucunda ortaya konan cephe/cephe karakteristikleri, tarihi çevrelerde yapılaşma için getirilen koşullar içinde verilebilir (çevrenin özelliklerine göre).

. Araştırmanın üçüncü aşamasında yer alan ritm-ölçü-form-modül analizleri, tasarımcı-kullanıcılar açısından ele alınıp, beğenilen estetik öğeler (ya da hangi düzeyde beğenildikleri) ortaya konabilir.

. Yine araştırmanın üçüncü aşamasında olan Gabari, Siluet/Kontur-Çıkma-Boşluk analizleri, konuya çok geniş bir açı getireceği için algılama düzeyinde irdelenmemiştir. Bu nedenle, yapıların hareket, dış çizgi, boşluk ve cephe/cephe karakteristikleri açısından soyutlamaları yapıp, kullanıcıların soyuttan-somuta geçen düzenler içinde algıları öğrenilebilir. Ayrıca, çalışma kapsamında ele alınmayan; renk, doku, malzeme gibi özellikler de aynı amaçla irdelenip, yeni çalışmalarda rehber olabilecek sonuçlar ortaya konabilir.

KAYNAKLAR

1. YÜREKLİ, F., Mimari Tasarımda Belirsizlik: Esneklik/Uyabilirlik ihtiyacının Kaynakları ve Çözümü Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1983.
2. KORTAN, E., Mimarlık Üzerine Bir Deneme, Yapı Dergisi, 40 (1981), 32.
3. ÖZER, E., Tarih-Gelenek ve Çağdaş Mimarlık, Yapı Dergisi, 52 (1983), 38.
4. T.C. RESMİ GAZETE, 21.7.1985/3863.
5. AYDINLI, S., Mimarlıkta Yeni Bir Kavram: Bağlamsal Uygunluk, Yapı Dergisi, 108 (1990), 44-49.
6. VELİOĞLU, A., Trabzon Taş Yapı Konut Mimarisinde Cephe Elemanlarının-Estetik Ağırılık-İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, K.Ü.Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Trabzon, 1987.
7. AKSOY, E., Mimarlıkta Tasarım İletim ve Denetim, K.T.Ü. Yayınları, İstanbul, 1985.
8. ÖZBİLEN, A., VELİOĞLU, A., Kent Belirginliği ve Trabzon Kenti İçin Bir Öneri, Geçmişten Geleceğe Trabzon Ulusal Sempozyumu, Ekim 1991, Trabzon, (Basılmamış).
9. ÖZBİLEN, A., Meryemana (Sümelâ) Kırsal Yöresinde (Çevre Tasarımı İçin Kullanıcıya Referans Olan) Yapay-Doğal İmgelem Ögelerinin Araştırılması, Doktora Tezi, K.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1983.
10. NEISSER, U., Cognition and Deality W.H., Freeman and Company, San Fransisco, 1967.
11. LYNCH, K., The Image of The City, Cambridge Mass, The MIT Press, 1960.
12. ERTÜRK, S., Mimari Mekânın Algılanması Üzerine Deneysel Bir Çalışma, Doktora Tezi, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1984.
13. LANG, J., GÜR, Ş.Ö., ERTÜRK, S., İBİŞ, T., ve ÖZBİLEN, A., Uzamsal İmgeler, Biliş (Stilller) ve Estetik Yeğlemelerin Doğası: Trabzon'da 5 Pilot, KTÜ. Mimarlık Bölümü Mimarlık Bülteni, 7 (1982), 67-73.
14. ALTABAN, Ö., Yarışma Şartnamesi Belgelerinden-Kentsel Tasarım Boyutlarını Araştırırken Düşünülmesi Gerekenler, Mimarlık, 244 (1991), 67-73.
15. AKSOY, Ö., Biçimlendirme, KTÜ.Yayınları, Yayın No: 83, Trabzon, 1977.
16. ERDER, C., Tarihi Çevre Kaygısı, O.D.T.Ü. Yayınları, Ankara, 1971.
17. ÇEÇENER, B., Taşınmaz Eski Eser Koruma Olayı, Türkiye 1. Şehircilik Kongresi, Kasım 1981, Ankara, Bildiriler Kitabı, Cilt 1, 251-270.

18. ZEREN, N., Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Tarafından Koruma Kararı Verilen Yerleşmelerde Kararların Uygulanabilirliğinin Araştırılması, Türkiye 1. Şehircilik Kongresi, Bildiriler Kitabı, Cilt II, 225-250.
19. KUBAN, D., Geçmiş Ne Yapalım?, Çağdaş Mimaride Geçmişin Değerlendirilmesi Sempozyumu, Tasarım Dergisi, 7 (1990), 100-101.
20. BOYSAN, A., Geçmiş Korumakla Taklit Etmenin Farkı, Çağdaş Mimaride Geçmişin Değerlendirilmesi Sempozyumu, Tasarım Dergisi, 7 (1990), 110-111.
21. KARAMAN, A., Kentsel Peyzaj, Yapı Dergisi, 89 (1989), 54-58.
22. DOSTOĞLU, H., Çağımızın Klasikçisi: Leon Krier, Mimarlık Dergisi, 6 (1984), 30-35.
23. KRIER, L., New Urban Classicism Components, Edited by Andreas Papadakis, Harriet Watson, Omnibus Volume, Academy Editions, London, 1990.
24. KRIER, L., Foreword-New Classicism, Edited by Andreas Papadakis, Harriet Watson, Omnibus Volume, Academy Editions, London, 1990.
25. ÇEVİK, S., Mekan-Kimlik-Kimliklendirme, Trabzon Sokakları Örneği, Doktora Tezi, K.T.Ü. Mühendislik- Mimarlık Fakültesi, Trabzon, 1991.
26. ÖZBİLEN, A., Kent İçi Açık Alanlar ve Dağılımı, Tarihi Eserler ve Gelişen Yeni Yapılaşma, Trabzon Kentinde Bir Uygulama Örneği, K.T.Ü. Orman Fakültesi Yayını, Yayın No: 155, Trabzon, 1991.
27. KARAMAN, A., Kentsel Tasarımda Çevresel Bütünlük ve Süreklilik, Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, M.S.Ü., Mayıs 1991, İstanbul, (Basılmamış).
28. MACKİE, O., Gaming as A Research Tool, R.Kuller (Edd.), Architectural Psychology, Proceedings of The Lund Conference, Dowden, Hutchinson and Ross, Stroudsburg, 1973, 127-134, Şahap Çakın, Mimari Tasarım, İnsan ve Çevre, İstanbul, 1990 .
29. LOW, J., Priority Evaluation as an Aid to Public Participation, Occasional Paper 1, Hull School of Architecture, 1974.
30. SANOFF, H., Methods of Architectural Programming, Pa: Dowden, Hutchinson and Ross, Stroudsburg, 1977, Şahap Çakın, Mimari Tasarım, İnsan ve Çevre, İstanbul, 1990 .
31. ÇAKIN, Ş., Mimari Tasarım, İnsan ve Çevre, Özel Matbaası, İstanbul, 1990.
32. KRAMPEN, M., The Correlation of "Objektive" Facade Measurements with Subjektive Facade Ratings in Meaning and Behavior in The Built Environment, Ed. by G. Broadbent, R.Bund and T. Liorens, John Wiley and Sons Ltd., 1980.

33. GROAT, N.L., Contextual Compatibility in Architecture: an Issue of Personal Test?, Environmental Aesthetics, Ed. by J.J. Nasar, Cambridge University Press, 1988.
34. KAPOOR, V., Chorence in Diversity: Residential Environments in Rapid Change, Unpublished Master Thesis, Harward University, 1984.
35. SMITHSON, A., Entwerfen in der Historischen Strasse, Berlin, 1975.
36. UNGERS, O.M., Entwerfen in der Historischen Strasse, Berlin, 1975.
37. ÖZER, F., Çağdaş Mimaride Geçmişin Değerlendirilmesi Konuşması, Tasarım Dergisi, 7 (1990), 97-99.
38. MADRAN, E., Çağdaş Mimaride Geçmişin Değerlendirilmesi Sempozyumu, Tasarım Dergisi, 7 (1990), 113.
39. KUBAN, D., Panel- Çağdaş Mimaride Geçmişin Değerlendirilmesi Sempozyumu, Tasarım Dergisi, 7 (1990), 113-114
40. AKSOY, E., Bölüm Semineri, K.T.Ü. Mimarlık Bölümü, Trabzon, 1992.
41. ÖZTÜRK, K., Mimarlıkta-Tasarım Sürecinde-Cephelerin Estetik Ağırlıklı/ Nesnel Değerlendirilmesi İçin Bir Yöntem Araştırması, Doktora Tezi, K.T.Ü. İnşaat ve Mimarlık Fakültesi, Trabzon, 1978.
42. GÖLDELİ, İ., Mimarlık Göstergesi, Mimarlık Göstergesinde Düzanlam (Denotation) ve Yananlam (Connotation), Doktora Tezi, K.T.Ü. Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Trabzon, 1984.
43. GÖLDELİ, İ., Değişim Sürecinde Süreklilik, Doktora Tezi, K.T.Ü. Mühendislik- Mimarlık Fakültesi, Trabzon, 1984.
44. ÖZEK, V., Mimarlıkta Gösterge ve Simge-Eşik Aşamasının Belirlenmesi, Doktora Tezi, K.T.Ü. Mühendislik- Mimarlık Fakültesi, Trabzon, 1980.
45. ECO, U., Semiotik der Gebauten Umwelt, der. G.Müller, Universität Trier, SRP 9, 1983.
46. GÜNDÜZALP, N., Klasik Devir Yapılarında Estetik Açısından Benimsenen Temel Kavramlar, Tasarım ve İnsan Bilimleri Ulusal Semineri, Der. Z.Ertürk, K.T.Ü. İnşaat ve Mimarlık Fakültesi Yayını, 1979, 119-122.
47. BRANCA, A.Fi., Tarihsel Çevrede Yapı Eylemi, Çev. Özgür Ecevit, Mimarlık Dergisi, 1 (1979), 45-46.
48. LAMBERT, S., DAVEY, F., NUTTGENS, P., New into Old-INFILL, The Architects Journal, 157 (1973), 118-148.
49. YÜCEL, A., Mimarlıkta ideolojiler, Yenilikçi Tasarım ve Tarih, Mimarlık Dergisi, 2 (1982), 16-19.

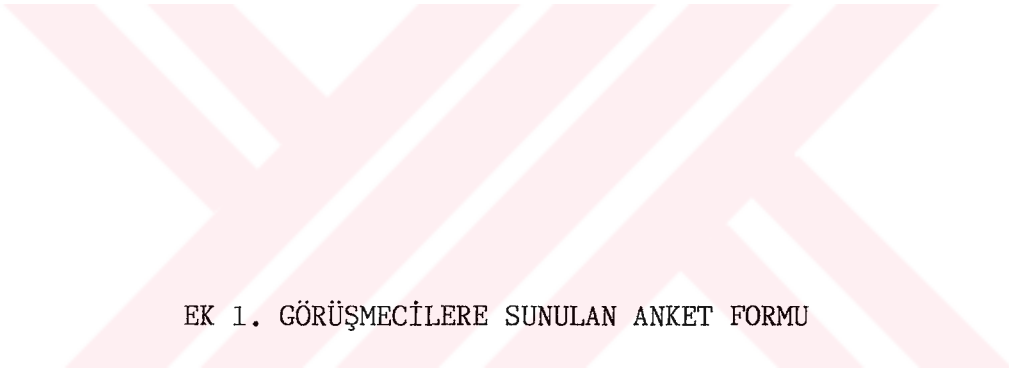
50. TANYELİ, U., Tarih, Tasarım ve Mimarlıkta Geçmişten Yararlanma Üzerine Gözlemler, Mimarlık Dergisi, 2 (1988), 61-64.
51. BRENT, C.B., Architecture in Context-Fitting New Buildings with Old, Van Nostrand Reinhold Company, New York, 1980.
52. KUBAN, D., Tarlabası Yarışması ve Tarlabasının Geleceği, Yapı Dergisi, 105 (1990), 55-59.
53. HEILMANN, Ideen-und Realisierungs-Wettbewerb Hotelneubau Städtebaul. Neuordnung und Gestaltung der öffentlichen Flächen am Kornmarkt in Zwickau, Wettbewerbe Aktuell, 9 (1991), 612-613.
54. SCHMITH, H., KELLNIG, P., FACHNER, K., Ideen-und Realisierungs-Wettbewerb Hotelneubau, Städtebaul, Neuordnung und Gestaltung der öffentlichen Flächen am Kornmarkt in Zwickau, Wettbewerbe Aktuell, 9 (1991), 614-615.
55. EKİNCİ, O., Muğla Deneyiminden Esinlenerek Kültürel Çevre ve Mimarlık Üzerine, Mimarlık Dergisi, 1 (1991), 36-39.
56. BEKTAŞ, C., Korumak, Mimarlık Dergisi, 1 (1991), 72-73.
57. KAZMAOĞLU, M., TANYELİ, U., 1980'li Yılların Türk Mimarlık Dünyasına Bakış, Mimarlık Dergisi, 1 (1986), 31-48.
58. Kültür ve Turizm Bakanlığı Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu, No: 31, 18.7.1984 ve 1311, 19.7.1985 Tarihli Kararı.
59. HASOL, D., Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 1975.
60. ERKAL, T., Bir İnşaat için bir Gün, (Derleme), Yapı Dergisi, 93 (1991), 58-63.
61. Transparenter Lichtkörper, der Neu Louvre in Paris, Leonardo, 2 (1991).
62. BAUER, J., KURZ, F., STOCKBURGER, H., Ideen-und Realisierungs-Wettbewerb Hotelneubau, Städtebaul, Neuordnung und Gestaltung der öffentlichen Flächen am Kornmarkt in Zwickau, Wettbewerbe Aktuell, 9 (1991), 608-609.
63. SCHRÖDER, J., MEISSER, S., Ideen-und Realisierungs-Wettbewerb Hotelneubau, Städtebaul, Neuordnung und Gestaltung der öffentlichen Flächen am Kornmarkt in Zwickau, Wettbewerbe Aktuell, 9 (1991), 610-611.
64. FREUNDENREICH, H.P., Realisierungs-Wettbewerb Staatliches Museum das 20. Jahrhunderts in Nürnberg, Wettbewerbe Aktuell, 1 (1992), 58-59.
65. HENN, W., HIERL, F., Die Box Zeichen Der Zeit, Bau Eines Heizblocks im Kraftwerk Moabit, Industriebau, 37 (1991), 178-185.
66. HİSAO, K., From Interpretation and Composition in Architectural Addition, The Japan Architect, 8 (1975), 19-30.
67. AKSOY, E., Mimarlıkta Tasarım Bilgisi, Hatiboğlu Yayınevi, Ankara, 1987.

68. EVREN,M., Türk Evinde Çıkma, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1959.
69. KUBAN,D., Mimarlık Kavramları, Çevre Yayınları, İstanbul, 1984.

EKLER

EK 1. GÖRÜŞMECİLERE SUNULAN ANKET FORMU

ANKET FORMU

1. Tarihi çevrenin oluşumu ve sürekliliğinde sizce önemli olan mimari değerler nelerdir?
2. Tarihi çevre içinde yaptığınız tasarım çalışmalarında gözönüne aldığınız genel kriterler nelerdir?
3. Tarihi çevre içinde yaptığınız tasarım çalışmalarında izlediğiniz tasarım sürecini ve yöntemini öz olarak açıklayınız.
4. Tarihi çevre içinde yaptığınız tasarım çalışmalarında genel yaklaşımlardan uyum (Armoni) ve karşıtlık (Kontrast) dışında serbest bir yaklaşımı nasıl tanımlayabilirsiniz?
5. Tarihi çevre içinde yapılan tasarım çalışmalarında taklit (Öykünme) hakkında ne düşünüyorsunuz?
6. Tarihi çevre içinde yaptığınız tasarım çalışmalarında, bina cephelerine ilişkin öğeleri verdiğiniz öneme göre sıralayınız.
7. Tarihi çevre içinde yapılacak tasarım çalışmaları için temel şart olabilecek bir kriter önerebilir misiniz?

Foto B.1.

Foto B.2.

Foto B.3.

Foto B.4.

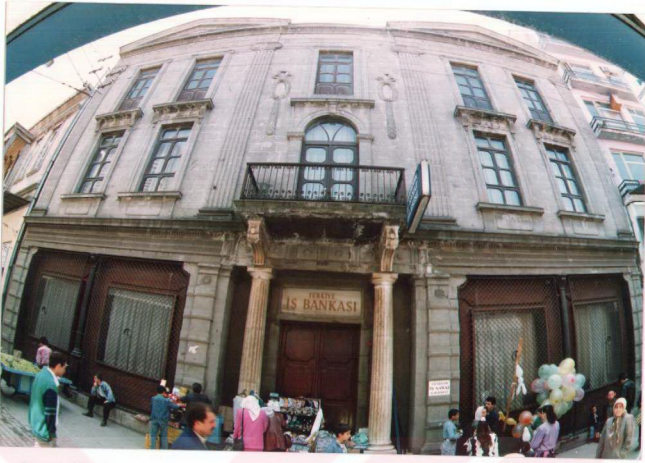

Foto B.5.

Foto B.6.

Foto B.7.

Foto B.8.

Foto B.9.

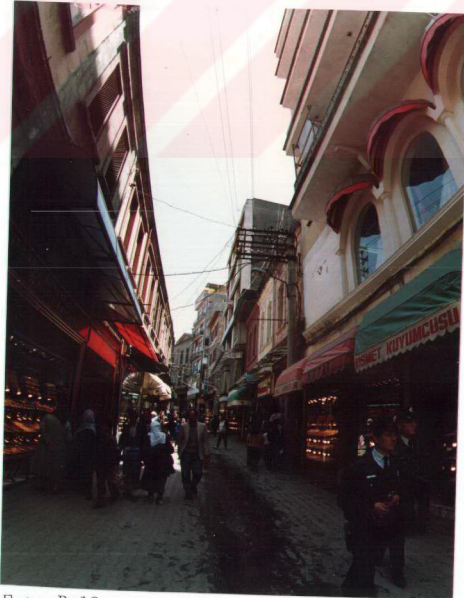
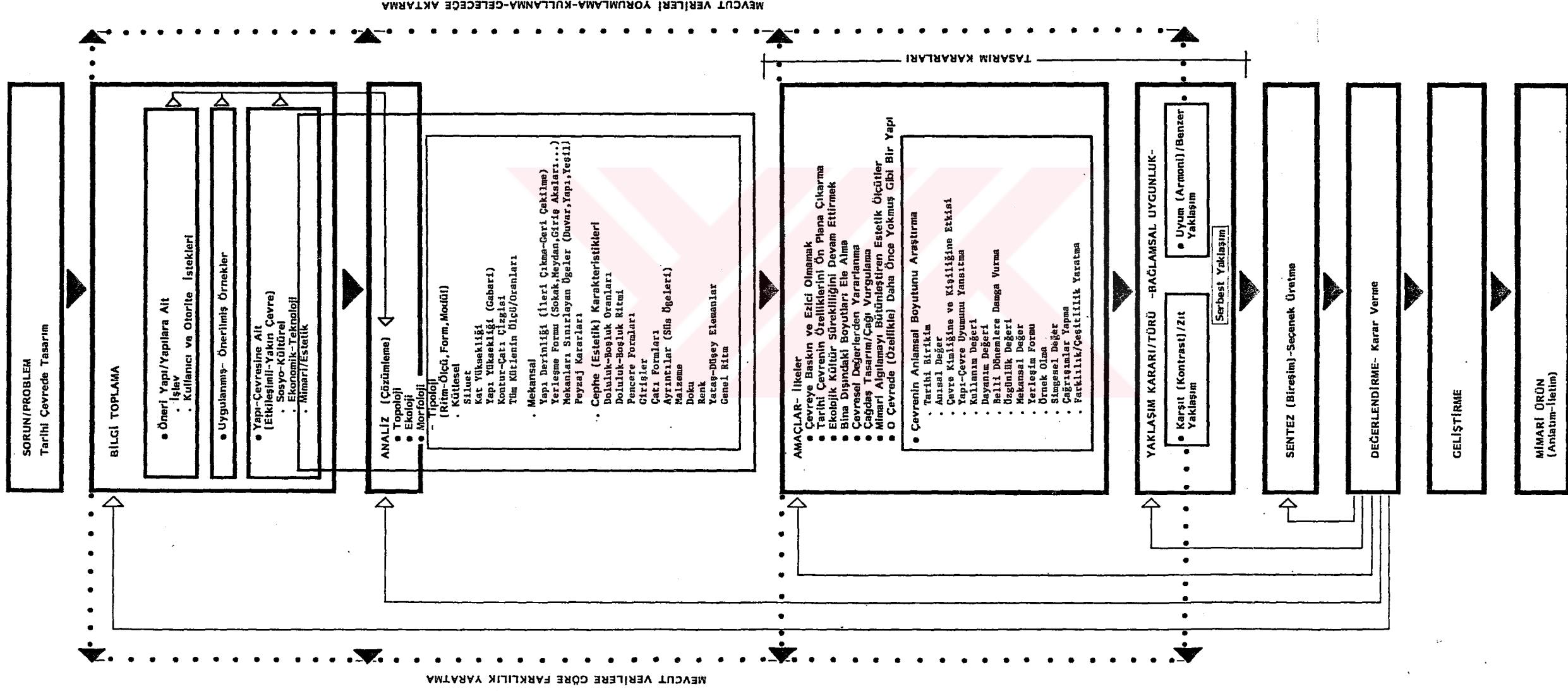

Foto B.10.

EK 2. ÖRNEK ALAN KUNDURACILAR CADDESİNDEN TANITICI FOTOĞRAFLAR

Şekil 3.7 Tarihi Çevre İçinde Tasarım Süreci Modeli

EK 3. ÖRNEK ALAN KUNDURACILAR CADDESİNDE -YENİ YAPILARDA-
ESTETİK ÖGELER-Girişler, Çıkmalar, Pencereler-
ANALİZ TABLOSU

ÖZGEÇMİŞ

3.10.1963 yılında Trabzon'da doğdu. Sırasıyla, Trabzon Cudibey İlkokulu, Trabzon Kanuni Ortaokulu, Trabzon Lisesi'nden mezun oldu. Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde 1980 yılında başladığı lisans öğrenimini 1984 yılında, aynı üniversitede başladığı yüksek lisans öğrenimini 1987 yılında tamamladı. 1985 yılında KTÜ Mimarlık Bölümü Bina Bilgisi Anabilim Dalı'na Araştırma Görevlisi olarak atandı. Katıldığı Konut Araştırmaları Merkezi (KAM) Sempozyumunda, Proje alanında Başarı Ödülü aldı (1988). İngilizce bilmektedir. Halen KTÜ. Mimarlık Bölümü'nde çalışmalarını sürdürmektedir.